ရန်ကုန်မြို့
သုဓမ္မာတိုက်
မဟာပဋ္ဌာန်းကျောင်း

ပဓာနနာယက
မဟာပဋ္ဌာန်းဆရာတော်
ဘဒ္ဒန္တဝါယမ

၏

အဋ္ဌသာလိနီ

ဝိုးချစဉ်ကျမ်း

သာသနာ-၂၅၄၅ ကောလာ-၁၃၆၃ ခရစ်-၂၀၀၂-ခုနှစ်

ရန်ကုန်မြို့
သုဓမ္မာတိုက်
မဟာပဋ္ဌာန်းကျောင်း

ပဓာနနာယက
မဟာပဋ္ဌာန်းဆရာတော်
ဘဒ္ဒန္တဝါယမ

၏

အဋ္ဌသာလိနီ

ဝိဘင်္ဂကျမ်း

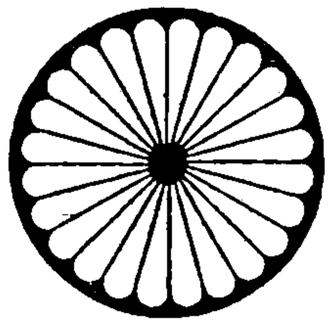

သာသနာ-၂၅၄၅ ကောဇာ-၁၃၆၃ ခရစ်-၂၀၀၂-ခုနှစ်

ပထမအကြိမ်

အုပ်ရေ ၁၀၀၀

ရန်ကုန်မြို့၊ ကမ္ဘာအေး သာသနာရေးဦးစီးဌာနအတွက်

ရတနာ့ဂုဏ်အောင်သက်ပုံနှိပ်တိုက်

ဒေါ်စမ်းစမ်းအေး

ပုံနှိပ်သူမှတ်ပုံတင်အမှတ် (၀၅၃၀၀)

အမှတ် ၅၁ (က)၊ လမ်း (၁၄၀) ၊ မအူကုန်းရပ်ကွက်၊
တာမွေမြို့နယ် ၊ ရန်ကုန်။ ☎ (၀၁) ၂၀၀၀၇၆

မှ ရိုက်နှိပ်၍

ညွှန်ကြားရေးမှူး ဦးညွှန့်မောင်
မှတ်ပုံတင်အမှတ် (၀၂၄၀၅/၀၂၅၂၇/က)မှ
ထုတ်ဝေသည်။

ဤပို့ချစဉ်ကျမ်း ရေးသားရခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်

သုံးလောကထွဋ်ထား မြတ်စွာဘုရား၏ ဂုဏ်တော်တို့ကို ပူဇော်သောအား ဖြင့်လည်းကောင်း၊ တရားတော်မြတ်၏ ဂုဏ်တော်တို့ကို ပူဇော်သောအားဖြင့်လည်း ကောင်း၊ သံဃာတော်အရှင်မြတ်၏ ဂုဏ်တော်တို့ကို ပူဇော်သောအားဖြင့်လည်း ကောင်း၊ ဗုဒ္ဓဘုရား၏ သာသနာတော်မြတ်ကြီးကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက် ပူဇော် သောအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ သင်ဆရာ, မြင်ဆရာ, ကြားဆရာတို့၏ ကျေးဇူးဂုဏ်တို့ကို ပူဇော်သောအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ကျေဇူးရှင် မိဘနှစ်ပါးတို့၏ ကျေးဇူးဂုဏ်တို့ကို ပေးဆပ်သောအားဖြင့်လည်းကောင်း သောတုဇန စာသင်သားတို့၏ အခက်အခဲကို ကျော်လွှားရ အောင်ပန်းကို ဆွတ်ခူးနိုင်ရန် ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်တို့ဖြင့် ဤပို့ချစဉ် ကျမ်းကို ရေးသားရခြင်းဖြစ်ပါသည်။

တောင်းပန်လွှာ

ဤပို့ချစဉ်ကျမ်းအမည်ရှိသော စာအုပ်ငယ်ကို ရေးသားရာ၌ ပုထုဇဉ်ဖြစ် သည်အားလျော်စွာ အမှားကင်းမည် မဟုတ်ပါလေ။ အကယ်၍ မှားယွင်းမှုများ တွေ့ရှိပါက မိမိရေးသားသော ကျမ်းစာကဲ့သို့ စေတနာထား, မေတ္တာပွား၍ ပြင်ဆင် ကြည့်ရှုကြပါရန် တောင်းပန်အပ်ပါသည်။

မဟာပဋ္ဌာန်းဆရာတော်

ဘဒ္ဒန္တ ဝါယမ

သုဓမ္မာတိုက်၊ မဟာပဋ္ဌာန်းကျောင်း၊

ဗဟန်း (၃)လမ်း၊ ရန်ကုန်မြို့။

ကျေးဇူးတင်မှတ်တမ်းလွှာ

ဤစာအုပ်ဖြစ်ပေါ်လာရန် အထူးသဖြင့် ကူညီသော ဆရာကြီး ဦးမြင့်သူ (သ။ စ။ အ) ဓမ္မာစရိယ အားလည်းကောင်း၊ စာမူများကို ရေးသားကူညီပေးကြသော တပည့်များဖြစ်ကြသော -

၁။ အရှင်နန္ဒောဘာသ (တန့်ဆည်)

၂။ အရှင်သုမင်္ဂလ (ကနီ)

၃။ အရှင်ဇနက (ညောင်ဦး)

၄။ အရှင်ကောဝိဒ (ရမည်းသင်း)

၅။ အရှင်ဇာဂရ (ညောင်ဦး)

၆။ အရှင်ဇာနေယျ (ပျဉ်းမနား)

၇။ အရှင်ဓမ္မပီယ (တန့်ဆည်)

၈။ အရှင်ကုက္ကုလ (ရေဦး) ဓမ္မာစရိယ-တို့အား အထူးပင် ကျေးဇူးတင်ရှိပါကြောင်း ဝမ်းမြောက်စွာ မှတ်တမ်းတင်အပ်ပါသည်။

မှတ်သားဖွယ်ရာ မာတိကာ

စဉ် အကြောင်းအရာ စာမျက်နှာ

စည်းမျဉ်းအဖြေများ

၁။ နံပါတ် (၁) ဆိုင်ရာစည်းမျဉ်း ၂
၂။ နံပါတ် (၂) ။ ၆
၃။ နံပါတ် (၃) ။ ၁၅
၄။ နံပါတ် (၄) ။ ၁၉
၅။ နံပါတ် (၅) ။ ၂၄
၆။ နံပါတ် (၆) ။ ၂၄
၇။ နံပါတ် (၇) ။ ၂၄
၈။ နံပါတ် (၈) ။ ၂၉
၉။ နံပါတ် (၉) ။ ၃၀
၁၀။ နံပါတ် (၁၀) ။ ၃၀

အဋ္ဌသာလိနီမေးခွန်း ပို့ချစဉ်

၁။ ပီတိနိဒ္ဒေသေ . . ပ . . ပမောဒနာတိ ဝုတ္တာ ၅၁
၂။ ဟာသေကီတိ . . ပ . . ပီတိယာ ဧတံ နာမံ ၆၄
၃။ ပီတိမာ ပန ပုဂ္ဂလော . . ပ . . အတ္တမာနတာ စိတ္တသာတိ ဝုတ္တာ ၇၄
၄။ ဧကဂ္ဂတာနိဒ္ဒေသေ . . ပ . . နာ ဗလဝတီတိ ဟောတိ ၈၃
၅။ ဥဒ္ဓစ္စဝိစိကိစ္ဆာဝသေန . . ပ . . အဝိသာဟဋ္ဌမာနသတာ ၉၂

မှတ်သားဖွယ်ရာ မာတိကာ

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
၆။	သမထောတိ . . ပ . . စိတ္တသမထော အဓိပ္ပေတော	၉၉
၇။	သဒ္ဓိန္ဒြိယန်ဒ္ဒသေ . . ပ . . အဘိပ္ပသာဒေါ	၁၀၈
၈။	ဣဒါနိ ယသ္မာ သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒီနံ . . ပ . . သဒ္ဓါဗလံ	၁၁၆
၉။	ဝီရိယိန္ဒြိယနိဒ္ဒေသေ . . ပ . . အနေကေသု အတ္ထေသု အာဂတော	၁၂၅
၁၀။	ယံကိဉ္စိ ဒုက္ခံ သမ္ဘောတိ . . ပ . . ဝီရိယသဒ်ါတော အာရမ္ဘောတိ	၁၃၅
၁၁။	ဝီရိယဉ္ဥိ . . ပ . . ဓာရေတီတိ ဓိတိ	၁၄၃
၁၂။	ကာမံ တစော စ နှာရု စ . . ပ . . ဓုရသမ္ပဂ္ဂါဟောတိ ဝုတ္တံ	၁၅၃
၁၃။	သတိန္ဒြိယနိဒ္ဒေသေ . . ပ . . အယဉ္ဥေတ္ထ အတ္ထော	၁၆၂
၁၄။	သုတပရိယတ္တဿ . . ပ . . အပိလာပနတာတိ ဝုတ္တာ	၁၇၁
၁၅။	ပညိန္ဒြိယနိဒ္ဒေသေ . . ပ . . ဥပသဂ္ဂေန ပဒံ ဝမ္ဖိုတံ	၁၇၈
၁၆။	စတုသစ္စဓမ္မေ . . ပ . . ဝိဘာဝနဝသေန ဝေဘဗျာ	၁၈၆
၁၇။	အနိစ္စာဒီနံ . . ပ . . ရမတီတိပိ ဘူရီ	၁၉၄
၁၈။	အသနိ ဝိယ သိလုစ္စယေ . . ပ . . ဇာနာတီတိ သမ္ပဇည်	၂၀၃
၁၉။	ဥပ္ပထပဋိပန္နေ . . ပ . . ပညာဝ ပါသာဒေါ ပညာပါသာဒေါ	၂၁၁
၂၀။	အာလောကနဋ္ဌေန . . ပ . . တေနေတံ ဝုတ္တံ	၂၁၈
၂၁။	ရတိကရဏဋ္ဌေန . . ပ . . ဣဓ အဓိပ္ပေတောတိ	၂၂၆
၂၂။	သမ္မာဒိဋ္ဌီတိ . . ပ . . တသ္မာ ဌိတီတိ အာဒီနိ ဝုတ္တာနိ	၂၃၅
၂၃။	ဝစနတ္ထော ပနေတ္ထ . . ပ . . ကာရေတီတိ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ	၂၄၂
၂၄။	ဟိရိဗလနိဒ္ဒေသေ . . ပ . . ပါပကာနန္တိ လာမကာနံ	၂၄၉

မှတ်သားဖွယ်ရာ မာတိကာ

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
၂၅။	သမာပတ္တိယာတိ . . ပ . . ဣဒမဿ သဘာဝပဒံ	၂၅၇
၂၆။	အလုဗ္ဘနာတိ . . ပ . . နအဘိဇ္ဈာယတီတိ အနဘိဇ္ဈာ	၂၆၅
၂၇။	အလောဘော ကုသလမူလန္တိ . . ပ . . ကုသလမူလံ	၂၇၂
၂၈။	အဒေါသနိဒ္ဒေသေ . . ပ . . နဗျာပဇ္ဇောတိ အဗျာပဇ္ဇော	၂၇၈
၂၉။	အဒေါသသင်္ခါတံ . . ပ . . ဥပသဂ္ဂဝသေန ဝမိုတံ	၂၈၆
၃၀။	ပဿမ္ဘနာတိ . . ပ . . ဒရထပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ ကထိတာ	၂၉၃

မာတိကာပြီး၏

ကွန်ပျူတာစာစီဌာန

ဦးအောင်ချမ်း

(သိရီပဝရ ဓမ္မာစရိယ၊ ဝိနယပါဋိပါရဂူ)

မြသီရိ (၃)လမ်း၊ စစ်တောင်းလမ်း၊

(၃၀) ရပ်ကွက်၊ ဒဂုံမြို့သစ် (မြောက်ပိုင်း) မြို့နယ်၊

ဖုံး -၅၈၀၇၂၈

မှတ်သားရန်။ ။ကိုယ်တိုင်စီ၊ ကိုယ်တိုင်စီစစ်ပေးပါသည်။

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ

အင်္ဂသာလိနီ ဒုတိယနေ့ ပဉ္ဆာစည်းမျဉ်း

(ဆောင်) နက် တက် ဒေါဝါ၊ ဗျူပ္ပတ္တာနှင့်၊ လိင်္ဂဏာ၊ အာဘော်ရှာ၍၊ နိပါသဗ္ဗ၊ နက်ဖော်ပြရန်၊ ငါးတန်ကြိယာ၊ လေးဖြာလက္ခဏာ၊ ပဌာန်းမှန်သည်၊ ဆယ်တန်နီမှာ မေးရိုးတည်း။

ဆောင်ပုဒ်ရှင်းလင်းချက်

(၁) အနက်မျိုးစုံကို မေးခြင်း၊

(၂) ဌပနာ အာဘောဂါဒိ ပဉ္စကစောဒနာ၊ ပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာတက်နှင့် အတက်, အထွက် မေးခြင်း၊

(၃) ဂန္ထဒေါသနှင့် ဝါသဒ္ဒါ စသည်ထားပုံ, အဓိပ္ပါယ်မေးခြင်း။

(၄) ဝိဂ္ဂဟာနှင့်ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္က ထုတ်ပုံမေးခြင်း၊

(၅) လိင်္ဂ, ဂဏ, ကာရန္တ, ပဒ တို့ကို မေးခြင်း၊

(၆) အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာတို့ကို မေးခြင်း၊

(၇) နိပါတ်ပုဒ်, သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်တို့၏ အနက်၊ (သို့မဟုတ်) အစွဲတို့ကို မေးခြင်း၊

(၈) ကြိယာငါးတန်၊ (သို့မဟုတ်) သိဒ္ဓိ, ဝေဒိတဗ္ဗော စသည်များကို မေးခြင်း၊

(၉) လက္ခဏာဒိစတုက္ကကို မေးခြင်း၊ (သို့မဟုတ်) အဓိပ္ပါယ်ကို မေးခြင်း၊

(၁၀) ပဌာန်းစာစပ်နှင့်ပစ္စည်းပြိုင်, ပစ္စည်း+ပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်ပုံကို မေးခြင်းများ ဖြစ်သည်။

နံပါတ် (၁) ဆိုင်ရာစည်မျဉ်း

အနက်ပေးနည်း

အာကာရအတွင်းသွင်း+အပြင်ထုတ် ပေးနည်း၊ သဒ္ဒတ္ထ+အဓိပ္ပါယတ္ထ ပေးနည်း စသည်ဖြင့် များစွာရှိသည်တွင် အမေးများသော အနက်တို့ကို ပို့ချပါမည်။

အာကာရအပြင်ထုတ် ပေးပုံ

ပုံစံ။ ဧဝမေဇ အယမ္ပိ ဓမ္မော ဓမ္မာတိရေကဓမ္မဝိသေသဋ္ဌေန အဘိဓမ္မောတိ ဝုစ္စတိ။ (ဋ္ဌ၊ ၃)

(က) အဘိဓမ္မောတိ-သည် အာကာရ၊

(ခ) အကြွင်း ဧဝမေဝ ။ပ။ ဝုစ္စတိ-သည် အာကာရဝန္တဝါဂျ ဖြစ်သည်။

အာကာရအပြင်ထုတ် အနက်ပေးပုံ

ဧဝမေဝ၊ ဤအတူသာလျှင်။ အယမ္ပိ ဓမ္မော၊ ဤကုသလာ ဓမ္မာ အစရှိသော ပါဠိတော်ကိုလည်း။ ဓမ္မာတိရေကဓမ္မဝိသေသဋ္ဌေန၊ သူတ္တန်ပါဠိထက် သာလွန်သော ပါဠိတော်, ထူးဆန်းသော ပါဠိတော် ဟူသောအနက်ကြောင့်။ ဝုစ္စတိ၊ ဆိုအပ်၏။

ကိံ၊ အဘယ်သို့။ ဝုစ္စတိ၊ ဆိုအပ်ပါသနည်း။ အဘိဓမ္မောတိ၊ အဘိဓမ္မောဟူ၍။ ဝုစ္စတိ၊ ဆိုအပ်သတည်း။

(ဆောင်) ကုတိသဒ္ဒါ၊ အာကာရတ္ထာ၊ နောင်ဦးပြမူ၊ ဝါစကပုစ္ဆာ၊ ကိံသဒ္ဒါကို၊ ရှေ့မှာ စွက်၍၊ အနက်သမ္ဗန်မြဲ။ (ဘုရားကြီး၊ ၁၄၁)

နိယံအဖြဲ့။ “ဟူ၍” ဟူသော အာကာရအနက်ဟော ဣတိ-သဒ္ဒါကို နောက်၌ ပြထားလျှင် ပုစ္ဆာအနက်ဟော။ ပုစ္ဆာဝါစက ကိံသဒ္ဒါကို ထည့်၍ အနက်ပေးရမည်ဟု ပြပါသည်။

အာကာရအတွင်းသွင်း ပေးနည်း

ပုံစံ။ (က) အပရော နယော၊

(ခ) ဓမ္မောတိ ဟေတု၊

(ဂ) ဝုတ္တဥ္ဉတံ “ဟေတုမှိ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ”တိ။ (၌၊ ၂၃)

(ဂ) ဝုတ္တဥ္ဉတံ-သည် အာကာရဝန္တဝါက္ယ၊
ဟေတုမှိ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါတိ-သည် အာကာရဝါက္ယ။

ဤ (ဂ)ဝါက္ယကို အာကာရအတွင်းသွင်း ပေးပုံ

ဟိ၊ အာဂမဒ္ဒိ သာဓကကို ဆိုဦးအံ့။ ဟေတုမှိ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါတိ၊ ဟေတုမှိ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ ဟူသော။ (ဝါ) ဟူ၍။ ဧတံ သုတ္တံ၊ ဤပါဠိတော်ကို။ (ဘဂဝတာ၊ သည်။) ဝုတ္တံ၊ ဆိုအပ်ပြီ။

[ဤသို့ ဝုတ္တံနှင့် ဧတံ-အတွင်းသို့ ဟေတုမှိ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ-ဟူသော အာကာရဝါက္ယကို အတွင်းသွင်း၍ ပေးပုံဖြစ်သည်။]

ဟေတုမှိ၊ အကြောင်း၌။ ဉာဏံ၊ သိတတ်သောဉာဏ်သည်။ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါမည်၏။

(က) ဝါက္ယ၌ အပရော-၏ အပါဒါန်ခံ၍ အနက်ပေးပုံ

ပုဗ္ဗနယတော၊ ရှေ့နည်းမှ။ (အပါဒါန်) အပရော၊ တစ်ပါးသော။ နယော၊ ကို။ (မယာ၊ သည်။) ဝုစ္စတေ၊ အံ့။

(ခ) ဓမ္မောတိ ဟေတု-ဝါကျကို သံဝဏ္ဏောတပ္ပ, သံဝဏ္ဏနာ အပြန်အလှန် အနက်ပေးပုံ

ဓမ္မောတိ၊ ဟူသည်ကား။ ဟေတု၊ အကြောင်းသည်။ (တစ်နည်း) ဟေတု၊ အကြောင်းသည်။ ဓမ္မောတိ၊ ဓမ္မ မည်၏။ (အပြန်အလှန်)

(ခ) ဓမ္မောတိ ဟေတု - ဝါကျနှင့်

(ဂ) ဝုတ္တဥ္ဉေတံ် စသော ဝါကျကို ဝါကျပရိဝတ္တနဝါကျ အပြန်အလှန် အနက်ပေးပုံ

(ခ) ဟေတု၊ သည်။ ဓမ္မောတိ၊ ဓမ္မမည်၏။

ကသ္မာ၊ ကြောင့်။ ဟေတု၊ သည်။ ဓမ္မောတိ၊ ဓမ္မမည်၏။ ကွတိ၊ ဤသို့။ ဝိညာယတိ၊ သိအပ်ပါသနည်း။

(ဂ) ဟိ-ယသ္မာ၊ ကြောင့်။ ဟေတုမှိ ဉာဏံ ဓမ္မ [illegible]ဒါတိ၊ ဟူသော။ ဧတံ သုတ္တံ၊ ဤပါဠိတော်ကို။ ဘဂဝတာ၊ သည်။ ဝုတ္တံ၊ ပြီ။ တသ္မာ၊ ကြောင့်။ ဟေတု၊ သည်။ ဓမ္မောတိ၊ မည်၏။ ကွတိ၊ သို့။ ဝိညာယတိ၊ သိအပ်ပါသတည်း။

သဒ္ဒတ္ထ, အဓိပ္ပါယတ္ထ အနက်ပေးပုံ

မာတရံ ပမုခံ ကတ္တာ၊ တဿာ ပညာယ တေဇသာ။
အာဘိဓမ္မကထာမဂ္ဂံ၊ ဒေဝါနံ သမ္မဝတ္တယိ။ (၌၊ ၁)

မာတရံ၊ မယ်တော်ကို။ ပမုခံ၊ အဦးပဓာနကို။ ကတ္တာ၊ ပြု၍။ တဿာ ပညာယ၊ မဟာကရုဏာတော်ဖြင့် နှိုင်းယှဉ်အပ်ခဲ့သော ထိုသဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်၏။ တေဇသာ၊ အစွမ်းသုံးဖော် တန်ခိုးတော်ဖြင့်။ အာဘိဓမ္မကထာမဂ္ဂံ၊ ခန္ဓာစသော တရားတို့ကို

သိခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်သော အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်ကို။ (**သဒ္ဒတ္ထ**) (ဝါ) သစ္စပဋိဝေဓ၏အကြောင်းဖြစ်သော အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်ကို။ (**သဒ္ဒတ္ထ**) တစ်နည်း- အဘိဓမ္မကထာမဂ္ဂံ၊ အဘိဓမ္မာကို ဟောကြောင်းဖြစ်သော ဒေသနာအစဉ်ကို။ (**သဒ္ဒတ္ထ**) ဒေဝါနံ၊ ဥပပတ္တိနတ်ဗြဟ္မာဝို့အား။ သမ္ပဝတ္တယိ၊ ကောင်းစွာအပြားအားဖြင့် ဖြစ်တော်မူပြီ။ (**သဒ္ဒတ္ထ**) ဝါ- ဟောတော်မူပြီ။ (**အဓိပ္ပါယတ္ထ**)

နံပါတ် (၁) ဆိုင်ရာစည်းမျဉ်း ပြီး၏။

* * * * *

နံပါတ် (၂) ဆိုင်ရာစည်းမျဉ်း

အတက်, အထွက်၌ အမေးများသော ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာတက်၊ ဌပနာ အာဘောဂါဒိပဋ္ဌာကစောဒနာတက်တို့ကို ရှင်းပြပါမည်။

(၁) ဌပနာ၊
(၂) အာဘောဂ၊
(၃) အာဘောဂဟေတု၊
(၄) ဌပနာပဋိက္ခေပ၊
(၅) စောဒနာ - ဟု

ဤအင်္ဂါ (၅)ပါးနှင့် ပြည့်စုံသောအတက်ကို "ဌပနာပဋ္ဌကစောဒနာတက်" ဟု ခေါ်သည်။

နိယံ။ ဌပနာပြု၊ ဒေါသလက္ခဏာ၊ အာဘောဂါနှင့်၊ ဟိတ်ဖြာရှေ့ပယ်၊ နွယဆွယ်၊ မေးဘွယ်ပဋ္ဌက တက်နည်းပြ။

ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာတက်အင်္ဂါများ

(၁) ဌပနာ၊
(၂) အနုလောမပါပနာ၊
(၃) ပဋိလောမပါပနာ၊
(၄) အနုလောမရောပနာ၊
(၅) ပဋိလောမရောပနာ၊

ဤအင်္ဂါ (၅)ပါးနှင့် ပြည့်စုံသောအတက်ကို "**ဌပနာပါပနာဒိ ကျမ်းရိုးငါချက် စောဒနာတက်**" ဟု ခေါ်သည်။

နိယံ။ ဌပနာနောက်၊ နက်ရောက်နှင့်ပြင်၊ အတင်နှစ်ဖြာ၊ စောဒနာ၊ မှတ်ပါပဋ္ဌာန။

ပုံစံ။ (က) ဓမ္မောတိ ဟေတု၊
(ခ) ဟေတုမို ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါတိ။ (ဌ၊ ၂၃)

(က) ဝါကျမှ (ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာပဋ္ဌာနစောဒနနာတက်ပုံ

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ(အာလုပ်) ဆရာသည် (ကတ္တား) ဓမ္မောတိ ဟေတု ဟူသော (က) ဝါကျဖြင့် ဓမ္မသဒ္ဒါ၏အကြောင်းဟော၏အဖြစ်ကို ဆိုတော်မူ၏။ (**ဌပနာ**)

ဤသို့ ဆိုသည်ရှိသော် (**ဒေါသာပေက္ခလက္ခဏာ**) မိမိ၏ သဘာဝစနမျှသာ ဖြစ်၍ မယုံကြည်နိုင်ရာသည် မဟုတ်ပါလော့။ (**အာဘောဂ**) ထိုသို့ မယုံကြည်နိုင်ရာသည်ဖြစ်သောကြောင့် (**အာဘောဂဟေတု**) ဓမ္မောတိ ဟေတု ဟူ၍ ဓမ္မသဒ္ဒါ၏ အကြောင်းဟောအဖြစ်မျှကိုသာ မဆိုသင့်။ (**ဌပနာပဋိက္ခေပ**) ထိုစကားကို ယုံကြည်ကြောင်းဖြစ်သော ပရဝစန သာဓက အာဂမ ဒဋ္ဌကရဏ စကားကား အဘယ်ပါနည်း။ (**စောဒနာ**) ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော အဋ္ဌကထာဆရာသည် ဝုတ္တဥ္စေတံ အစရှိသော (ခ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = ဟေတုမို ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါဟူ၍ ပဋိသမ္ဘိဒါမင်္ဂပါဠိတော်၌ အရှင်သာရိပုတ္တရာ ဟောတော်မူသောကြောင့် ယုံကြည်အပ်၏ ဟူလို။

(က) ဝါကျမှ (ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိ ကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာတက်ပုံ

ဆရာ၊ (**အာလုပ်**) ဆရာသည် (**ကတ္တား**) ဓမ္မောတိ ဟေတု ဟူသော (က) ဝါကျပါဌ်ဖြင့် ဒဋ္ဌဃကို ပြဆိုတော်မူ၏။ (**ဌပနာ**)

ဤသို့ ဒဋ္ဌဃကိုသာ ပြဆိုသည်ရှိသော် (**ဒေါသာပေက္ခလက္ခဏာ**) ဒဋ္ဌဃသာရှိ၍ ဒဋ္ဌကရဏမရှိ ဟူသော အနက်သည် ရောက်၏။ (**အနုလောမပါပနာ**) စင်စစ်

တမူကား ဒဋ္ဌိယသာရှိ၍ ဒဋ္ဌိကရဏမရှိဟူသော အနက်သည် မရောက်သင့်။ (**ပဋိလောမပါပနာ**) ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် (**ရောပနာပါဒဟိတ်**) ထိုဒဋ္ဌိယဝါကျ၏ ဒဋ္ဌိကရဏဝါကျကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ (**အနုလောမရောပနာ**) ဒဋ္ဌိကရဏဝါကျကို မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (**ပဋိလောမရော့ပနာ**) မနေသင့်တန်ဘဲ နေခဲ့ပါက ဆရာ့အပေါ်၌ ဒဋ္ဌိယ+ဒဋ္ဌိကရဏဆန့်ကျင်သော ဝိရောဓိဒေါသ၊ ဝါကျမပြည့်စုံခြင်းတည်းဟူသော အပရိပုဏ္ဏဒေါသ၊ ဝါကျမနှံ့စပ်ခြင်းတည်းဟူသော အဗျာပိတဒေါသသင့်ရောက်ရသည်မဟုတ်လော။ (**ဒေါသာရောပန**) ဒဋ္ဌိကရဏဝါကျကား အဘယ်ပါနည်း။ (**စောဒ**) ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် ထိုစောဒနာကို သောဓနာတော်မူလိုသော ဓမ္မသင်္ဂဏီထာဆရာသည် ဝုတ္တဥ္စေတံ အစရှိသော (ခ) ဝါကျကို မိန့်။ (ဝါကျတက်)

အဓိပ္ပါယ်ကား -ဒဋ္ဌိယဝါကျ၏ ဒဋ္ဌိကရဏဝါကျကိုလည်း ငါပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်သောဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

အတက်+အထွက်အထူး

နိယံ။ ပဓာနပါဋ္ဌ၊ မျှော်ဆိုက်စပ်၊ ခေါ်မှတ် အတက်သာ။
ယင်းမှကစ်ဖန်၊ အပဓာန်၊ စပ်ပြန်အထွက်သာ။ (အမရပူရဆရာတော်)

နိယံ ရှင်းလင်ချက်

(၁) ပဓာနပါဋ္ဌကို မျှော်၍ ပုစ္ဆာစောဒနာပြုလုပ်သည်ကား အတက်ဖြစ်သည်။

(၂) ယင်းပဓာနပါဋ္ဌမှ အပဓာန ကာရက, အကာရကများသို့ ဆိုက်စပ်ပြသော ပုစ္ဆာ စောဒနာများသည်ကား အထွက်ဖြစ်သည်။ ဤသို့ အဇ္ဈာသယ်နှင့်အထွက်ထူးသည်။

(ခ) ဝါကျ ဝုတ္တံ-မှ ပါဌသေသကတ္တားသို့ သဒ္ဒါနည်း ဌပနာအာဘောဂါဒိပဥ္စကစောဒနာ

ဆရာ၊ ဆရာသည် ဝုတ္တံ ဟူသော ကမ္မဝါစကကြိယာကို ဆိုတော်မူ၏။ (ဌပနာ) ယင်းသို့ ဆိုသည်ရှိသော် ကမ္မဝါစကကြိယာသည် အဝုတ္တကတ္တားနှင့်မကင်းကောင်းသည်မဟုတ်ပါလော။ (**အာဘောဂ**) ထိုသို့ မကင်းကောင်းသောကြောင့် (**အာဘောဂဟိတ်**) ဝုတ္တံ-ဖြင့် ကမ္မဝါစကကြိယာကိုသာ မဆိုသင့်။ (**ဌပနာပဋိကွေပ**) ယင်းကမ္မဝါစကကြိယာ၏ အဝုတ္တကတ္တားကား အဘယ်ပါနည်း (**စောဒနာ**) ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် အာယသ္မတာ သာရိပုတ္တတ္ထေရေန-ပါဌ်ကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား - ဝုတ္တံ ဟူသော ကမ္မဝါစကကြိယာ၏ အဝုတ္တကတ္တားကား အာယသ္မတာ သာရိပုတ္တတ္ထေရေန ဖြစ်၏ ဟူလို။

ဝုတ္တံ-မှ အဝုတ္တပါဌသေသကတ္တားသို့ ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုး စောဒနာထွက်

ဆရာ၊ (**အာလုပ်**) ဆရာသည် (**ကတ္တား**) ဝုတ္တံ-ဖြင့် ကမ္မဝါစကကြိယာကို ဆိုတော်မူ၏။ (**ဌပနာ**) ယင်းသို့ ပြဆိုသည်ရှိသော် (**ဒေါသာပေက္ခလက္ခဏ**) ကမ္မဝါစကကြိယာသာရှိ၍ အဝုတ္တကတ္တား မရှိ ဟူသော အနက်သည် ရောက်၏။ (**အနုလောမပါပနာ**) ကမ္မဝါစကကြိယာသာ ရှိ၍ အဝုတ္တကတ္တား မရှိဟူသော အနက်သည် မရောက်သင့်။ (**ပဋိလောမပါပနာ**)

ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် အဝုတ္တကတ္တားပုဒ်ကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ (**အနုလောမရောပနာ**) အဝုတ္တကတ္တားပုဒ်ကို မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (**ပဋိလောမရောပနာ**) မသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ့အပေါ်၌ ကတ္တားကြိယာ ဆန့်ကျင်သော ဝိရောဓိဒေါသ သင့်ရောက်ရာသည်မဟုတ်လော။ (**ဒေါသာရောပန**)

အဝုတ္တကတ္တားကား အဘယ်ပါနည်း။ (စောဒနာ) ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် အာယသ္မတာ သာရိပုတ္တတ္ထရေန-ပါဠိကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား - ဝုတ်ံ ဟူသော ကမ္မဝါစကကြိယာ၏ အဝုတ္တကတ္တားကို ပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသောဒါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

ရှေးနည်း ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာတက် - နိယ်

နိယ် (၁) မေးဖြေစ၍၊ မဆွေရှေ့ဖျား၊ သူစကားကို၊ ကိုင်ထားဌပနာ၊ ပြုပြီးကာမှ၊ ရောက်ရာဖြစ်စု၊ အနု-ပဋိ၊ ဖော်ဘိပါပန၊ တင်ပြရောပနာ၊ နောက်မှာလဒ္ဓ၊ ပြစ်ဒေါသသည်၊ စုဒ်ကြငါးဖြာ ကျမ်းရိုးတည်း။

အဓိပ္ပါယ်ပြန် - နိယ်

(၂) စောဒကာ၏၊ အာဘော်ဟိတ်ကို၊ မျော်ဆို နုဂ္ဂဟ၊ လက္ခဏာ အရုစိ၊ ထားတုံဘိမှ၊ မိမိလိုရာ၊ လျော်စွာဟိတ်နွယ်၊ ပရိဟာရနှင့်၊ တစ်သွယ်ကျတိရိက်၊ ဟိတ်ပရိဟာရ၊ ဂုဏ်လဒ္ဓသည်၊ ဖြေကြငါးဖြာ၊ ကျမ်းရိုးတည်း။

၁-နိယ် - ရှင်းလင်းချက်

(က) ပဌမ အမေးနှင့်အဖြေ ပြုလုပ်စေရမည်၊

(ခ) ဌပနာ ထားရမည်၊

(ဂ) အနုလောမပါပနာ၊

(ဃ) ပဋိလောမပါပနာ၊

(င) အနုလောမရောပနာ၊

(စ) ပဋိလောမရောပနာ၊

(ဆ) ဒေါသာရောပနာ (စောဒနာ)။

ဤအင်္ဂါတို့နှင့်ညီအောင် ကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာတက်ရမည်။

၂ -နိယံ - ရှင်းလင်းချက်

(က) စောဒကဏ္ဍ အာဘော်ဟိတ်ကို အနုဂ္ဂဟပြုရမည်၊

(ခ) ယင်းအနုဂ္ဂဟကို လက္ခဏာ အရုစိ ထိုးရမသ်၊

(ဂ) မိမိအလိုရှိရာ အနွယဟိတ်ကို ပြရမည်၊

(ဃ) အနွယ ပရိဟာရကို ပြရမည်၊

(င) ဗျတိရေကဟိတ်ကို ပြရမည်၊

(စ) ဗျတိရေက ပရိဟာရကို ပြရမည်၊

(ဆ) လဒ္ဓဂုဏ်ကို ပြရမည်။

ဤအင်္ဂါတို့နှင့် ညီအောင် ကျမ်းရိုးငါးချက် အဓိပ္ပါယ်ပြန်ရမည်။

သေဋ္ဌ တိလောကမဟိတံ စသော ဂါထာကို မာန်လည်နိယံနှင့်အညီ ရွှေးနည်း ကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာတက်

ရှင်မဟာကစ္စည်းဆရာ၊ ဆရာသည် ဤ သေဋ္ဌ တိလောကမဟိဟံ အစရှိသော ပါဠိတို့ကို အဘယ်အလို့ဌာ ဆိုသနည်း။ (အမေး) သန္ဓိကျမ်းကို ပြုအံ့သောဌာ ဆိုသတည်း။ (အဖြေ) (ဤကား - **ပဌမအမေးနှင့်အဖြေ** ပြုလုပ်ပုံတည်း။)

ရှင်မဟာကစ္စည်းဆရာ၊ ဆရာသည် သန္ဓိကျမ်းကို ပြုအံ့သောဌာ သေဋ္ဌ တိလောကမဟိတံ အစရှိသော ပါဠိတို့ကို ဆိုသောဟူ၍ ဆိုတော်မူ၏။ (**ဌပနာ**)

အကယ်၍ ထိုသို့ ဆိုခဲ့သည်ရှိသော် (**ဒေါသပေက္ခလက္ခဏာ**) အတ္ထော-အက္ခရသညာတော အစရှိသော ပါဠိတို့သည်ကား သန္ဓိကျမ်းမဟုတ်။ ဤသေဋ္ဌ တိလောကမဟိတံ အစရှိသောပါဠိတို့သည်သာ သန္ဓိကျမ်းဟုတ်၏ ဟူသော အနက်သည်ရောက်၏။ (**အနုလောမပါပနာ**) စင်စစ်တမူကား အတ္ထော အက္ခရသညာတော အစရှိသောပါဠိတို့သည်သာ သန္ဓိကျမ်းဟုတ်၏။ ဤ သေဋ္ဌ တိလောကမဟိတံ

အစရှိသောပါဠိတို့သည် သန္ဓိကျမ်းမဟုတ်။ (**ပဒီလောမပါပနာ**) မဟုတ်ဖြစ်သောကြောင့် (**ရောပနာပါဒကဟိတ်**) သန္ဓိကျမ်းကို ပြုအံ့သောဌာ အတ္ထော အစရှိသောပါဠိတို့ကို ဆိုသောဟု ဆိုတန်၏။ (**အနုလောမရောပနာ**) သန္ဓိကျမ်းကို ပြုအံ့သောဌါသေဠံ တိလောကမဟိတံ အစရှိသောပါဠိတို့ကို ဆိုသောဟူ၍ မဆိုတန်။ (**ပဒီလောမရောပနာ**) ထိုသို့ မဆိုတန်ဘဲ ဆိုချေသည်ရှိသော် ရှင်မဟာကစ္စည်းဆရာ၌ ပဒီညာတဗွ+ပဒီညာကရဏ ဆန့်ကျင်သော ဝိရောဓိဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏။ (**ဒေါသာရောပန**) ဤသို့ စောဒနာဖွယ်ရှိ၍ သေဠံ တိလောကမဟိတံ အစရှိသောပါဠိကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား - အို စောဒက စောဒကဆိုတိုင်း အတ္ထော အက္ခရသညာတော အစရှိသောပါဠိတို့သည်သာ သန္ဓိကျမ်းဟုတ်၏။ ဤ သေဠံ တိလောကမဟိတံ အစရှိသောပါဠိတို့သည် သန္ဓိကျမ်း မဟုတ်သည်ကား မှန်ပေ၏။ (**အနုဂ္ဂဟ**) ထိုသို့ မဟုတ်သည်မှန်သော်လည်း (**လက္ခဏာအရုစိ**) ရတနတ္တယပဏာမ စသည်ကို ပြခြင်းအကျိုးငှာ (ဝါ) ပြလိုသောကြောင့် (**အနွယဟိတ်**) ဤသေဠံ တိလောကမဟိတံ အစရှိသောပါဠိတို့ကို ငါဆိုသတည်း။ (**အနွယပရိဟာရ**) အတ္ထော အက္ခရသညာတော အစရှိသောပါဠိတို့သည်ကား သန္ဓိကျမ်းမဟုတ်။ ဤ သေဠံ တိလောကမဟိတံ အစရှိသောပါဠိတို့သည်သာ သန္ဓိကျမ်းဟုတ်သောကြောင့် (**ဗျတိရေကဟိတ်**) ဤသေဠံ တိလောကမဟိတံ အစရှိသောပါဠိတို့ကို ဆိုသည်မဟုတ်ပါ။ (**ဗျတိရေကပရိဟာရ**) မဟုတ်သောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသော ဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။ (**လဒ္ဓဂုဏ်**)

ဤ အဋ္ဌသာလိနီ ပထမဂါထာသို့ ပါပနာဒီကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာတက်

ကရုဏာ ဝိယ သတ္တေသု၊ ပညာ ယဿ မဟေသိနော။
ဉေယျမမွေသု သဗ္ဗေသု၊ ပဝတ္တိတ္ထ ယတာရုစိ။ (ဋ္ဌ၊ ၁)

အရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ အဌကထာဆရာ၊ ဆရာသည် ဤ ကရုဏာ ဝိယ သတ္တေသု အစရှိသာ စကားကို အဘယ်ကို ပြုအံ့သောငှာ ဆိုသနည်း။ (ပုစ္ဆာ) အဘိဓမ္မာ၏ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာ အဌကထာကို ပြအံ့သောငှါ ဆိုသတည်း။ (ဝိဿဇ္ဇနာ)

ရှင်အဌကထာဆရာ၊ ဆရာသည် အဘိဓမ္မာ၏ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာအဌကထာကို ပြုအံ့သောငှါ ဤ ကရုဏာ ဝိယ သတ္တေသု အစရှိသော စကားကို ဆိုသောဟူ၍ ဆိုတော်မူ၏။ (ဌပနာ)

အကယ်၍ ထိုသို့ ဆိုချေသော် (**ဒေါသာပေက္ခလက္ခဏ**) ဣဒါနိ ကုသလာ ဓမ္မာတိ အာဒီနံ မာတိကာပဒါနံ အယမနုပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနာ (ဌ၊ ၈၀) အစရှိသောပါဌ်တို့သည်လျှင် အဘိဓမ္မာ၏ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာ အဌကထာမဟုတ်။ ကရုဏာ ဝိယ သတ္တေသု အစရှိသောပါဌ်တို့သည်လည်း အဘိဓမ္မာ၏ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာ အဌကထာ သာဟုတ်၏ ဟူသောအနက်သည် ရောက်၏။ (**အနုလောမပါပနာ**) ထိုသို့တမူကား မဟုတ်။ (**ပဋိလောမပါပနာ**) မဟုတ်ဖြစ်သောကြောင့် (**ရောပနာပါဒကဟိတ်**) အဘိဓမ္မာ၏ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာ အဌကထာကို ပြုအံ့သောငှါ ဣဒါနိ ကုသလာ ဓမ္မာတိ အာဒီနံ အစရှိသောပါဌ်ကို ဆိုသောဟူ၍ကား ဆိုတန်၏။ (**အနုလောမရောပနာ**) အဘိဓမ္မာ၏ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာ အဌကထာကို ပြုအံ့သောငှါ ဤ ကရုဏာ ဝိယ သတ္တေသု အစရှိသောပါဌ်တို့ကို ဆိုသောဟူ၍ကား မဆိုတန်။ (**ပဋိလောမရောပနာ**)။

မဆိုတန်ဘဲ ဆိုချေသော် ဆရာ၌ ပဋိညာတဗ္ဗ+ပဋိညာကရဏ၊ ယထာ ဝါဒီ+တထာကာရီ ဆန့်ကျင်သော ဝိရောဓိဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏။ ဤသို့ စောဒနာ ဘွယ်ရှိသောကြောင့် ကရုဏာ ဝိယ အစရှိသော ပါဌ်တို့ကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = ထိုသို့ စောဒကဆရာဆိုတိုင်း ဣဒါနိ ကုသလာ ဓမ္မာတိ အာဒီနံ အစရှိသောပါဌ်တို့သည်သာလျှင် အဘိဓမ္မာ၏ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာ အဌကထာ ဟုတ်လျက် အဘိဓမ္မာ၏ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာ အဌကထာကို ပြုအံ့သောငှါ ကရုဏာ

ဝိယ သတ္တောသု အစရှိသောပါဠိတို့ကို ဆိုသောဟူ၍ ငါဆိုသည်ကား အဘိဓမ္မာ၏ ဝစနတ္ထကို ပြအံ့သောငှါ ငါဆိုသတည်း။

ထိုသို့ ဖြစ်သောကြောင့် စောဒကဆိုတိုင်း ဣဒါနိ ကုသလာ ဓမ္မာတိ အာဒိနံ အစရှိသောပါဠိတို့သည်သာလျှင် အဘိဓမ္မာ၏ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာ အဋ္ဌကထာမဟုတ်။ ဤ ကရုဏာ ဝိယ သတ္တောသု အစရှိသောပါဠိတို့သည်လည်း အဘိဓမ္မာ၏ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာ အဋ္ဌကထာ ဖြစ်ကောင်းသောကြောင့် ငါဆိုသည်မဟုတ်။ မဟုတ်ဖြစ်သောကြောင့် ပဋိညာတဗ္ဗ+ပဋိညာကရဏာ၊ ယထာဝါဒိ+တထာကာရီ ဆန့်ကျင့်သော ဝိရောဓိဒေါသ ငါဠှမရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

[သခ်ၤပ, ဝိတ္ထာရ, အနုသန္ဓေဝါကျများ၌ ရှေးနည်း ကျမ်းရိုးငါးချက် တက်နိုင်သည်။]

နံပါတ် (၂) ဆိုင်ရာစည်းမျဉ်း ပြီး၏။

* * * * *

နံပါတ် (၃) ဆိုင်ရာစည်းမျဉ်း

ဂန္ထဒေါသပယ်ပုံ - နိယံများ

(၁) ပက္ခန္တရ၊ ယင်းဝါကျ၊ အဗျာပိတတင်။ (အဖြေသိသာ၏)

(၂) ဥပနျာသ၊ အာရဗ္ဘ၊ တင်ကြအဗျာပင်။

ရှင်း။ ဥပနျာသဝါကျ၊ ဝါကျာရမ္ဘဝါကျဖြင့် အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။

(၃) အနုသန္ဓိယ၊ ယင်းဝါကျ၊ ပုနရုတ္တိတင်။

ရှင်း။ အနုသန္ဓေဝါကျဖြင့် ပုနရုတ္တိဒေါသတင်၊ ပုနရုတ္တိဒေါသ ပယ်။

(၄) ဝိတ္ထာသံခိပ်၊ ဥဒ်-နိဒ်-နိဂမ၊ စုဏ္ဏိယ၊ ပုနရုတ္တိတင်။

ရှင်း။ ဝိတ္ထာရ၊ သခေ်ပ၊ ဥဒ္ဒေသ၊ နိဒ္ဒေသ၊ နိဂမ ဝါကျတို့ဖြင့် ပုနရုတ္တိဒေါသ တင်-(ပယ်) ဟု ပြ။

(၅) လဒ္ဓဂုဏာ၊ ယင်းဝါကျ၊ နိရတ္ထကတင်။

ရှင်း။ လဒ္ဓဂုဏာဝါကျဖြင့် နိရတ္ထကဒေါသတင် - ပယ်။

(၆) လဒ္ဓဂုဏာ၊ ပြလက၊ နိရတ္ထကတင်။ (အဓိပ္ပါယ်တူ)

(၇) အတ္ထာဒ္ဓါရ၊ ဟူတုံက၊ နိရတ္ထကတင်။

ရှင်း။ အတ္ထာဒ္ဓါရဝါကျဖြင့် နိရတ္ထကဒေါသတင် - ပယ်။

(၈) ဝါကျဒဋ္ဌိ၊ ဝိရောဓိ၊ သတိမြဲမြဲယှဉ်။

ရှင်း။ ဒဋ္ဌိကရဏဝါကျဖြင့် ဝိရောဓိဒေါသပယ်။

(၉) အတ္ထဒ္ဒေသ၊ ဟူတုံက၊ ယူကြထိုနည်းပင်။

ရှင်း။ နံပါတ် (၇)နှင့်အတူ နိရတ္ထကဒေါသတင် - ပယ်။

(၁၀) အတိဗျာပိ၊ တင်တုံဘိ၊ မှတ်ဘိတစ်နည်းပင်။

ရှင်း။ အတ္ထာ သဝါကျဖြင့် အတိဗျာပိတဒေါသကို ပင်။

(၁၁) နောက်သမုစ္စယ၊ ကျမ်းဌိပြ၊ ဧဝ အာဘော်ဆင်။

ရှင်း။ နောက်ဝါကျဌိသာလျှင် ဧဝနှင့် အဖြေပြလျှင် လဲဘဲဟု အာဘော်ထားရသည်။

(၁၂) ပုဗ္ဗေ ဌာန၊ ရှေ့ဝါကျ၊ အဗျာပိတတင်။

ရှင်း။ သမုစ္စယတ္ထ၊ အဖြေပြသောဝါကျဖြင့် အဗျာပိတဒေါသကို ပယ်သည်ဟု မှတ်။

(၁၃) ဝါကျပစ္ဆာ၊ ဧဝပါ၊ စ-မှာ အာဘော်ပင်။

ရှင်း။ နောက်ဝါကျဌိသာလျှင် ဧဝနှင့် အဖြေပြလျှင် လဲဘဲဟု အာဘော်ထားရသည်။

(၁၄) အတိဗျာပိ၊ တင်ဘုံဘိ၊ ရှေးရှိဝါကျတွင်၊

ရှင်း။ ဧဝ ပါသောဝါကျဖြင့် ရှေးဝါကျဌိ အတိဗျာပိတဒေါသကို ပယ်သည်ဟု မှတ်ရမည်။

(၁၅) ဝိတ္ထာ-သံခိပ်၊ ဥဒ်-နိဒ်-နိဂမ၊ ပါဂဋ္ဌ၊ ဒေါသဝိရောတင်။

ဝါ - အထဝါ - အပိစ - စသည်ထားပုံ - နိယံများ

(၁) ကြောင်းကျိုးနှစ်ခု၊ တစ်ခုခု၊ လဲမှု ဝါ-ထဝါ။ (တောင်းတွင်း၊ ၁၁၂)

(၂) ကြောင်းကျိုးနှစ်ပါး၊ လဲလိုငြား၊ ထားကြ ဝါ-ထဝါ။ (တောင်တွင်း၊ ၁၁၃)

(၃) အနက်သဒ္ဒါ၊ မပါကြွင်းကျန်၊ ဆိုလတ်ပြန်ရာ ဝါ ထဝါ။ (တွင်းကြီး၊ ၁၂၄)

ရှင်း။ အနက်အကြွင်းအကျန်၊ သဒ္ဒါအကြွင်းအကျန် ရှိနေ၍ အနက်သဒ္ဒါအကြွင်းအကျန်ကို ပြလိုသောကြောင့် ဝါ၊ အထဝါ ထားသည်။

(၄) ရှေး၌ ဓိပ္ပါယ်၊ ကျယ်၍ ချုံးရာ၊ ဝါ-ထဝါ။ (တွင်းကြီး၊ ၁၂၅)

ရှင်း။ အကျယ်ကို အကျဉ်းချုံး၍ ပြလိုသောကြောင် ဝါ-အထဝါ ထားသည်။

(၅) ရှေး၌ဆိုလတ်၊ စကားထပ်၍၊ ထူးရပ်ဆိုရာ၊ ဝါ-ထဝါ။ (တွင်းကြီး၊ ၁၂၆)

ရှင်း။ အထူးကို ပြလိုသောကြောင့် ဝါ-အထဝါ ထားသည်။

(၆) အထဝါကား၊ အကြောင်းတူ၊ အကျိုးမူကာအပြား။
အကျိုးတူ၊ အကြောင်းမူကား အပြား။ (ရှင်တိပိဋက နာဂနိယံ၊ ၆၂)

ရှင်း။ အကျိုးတူ၍ အကြောင်းကွဲပြားသည်ကို လဲလှယ်လိုသောကြောင့်ရင်း၊ အကြောင်းတူ၍ အကျိုးကွဲပြားသည်ကို လဲလှယ်ပြလိုသောကြောင့်ရင်း အထ ဝါ-သဒ္ဒါ ထားပါသည်။

(၇) အပိစ, အပရော၊ နယော တက်သောဝါကျ၊ ရှေ့အတ္ထမှ၊ ထူးထအနက်၊ ဆိုလျက်တက်။ (တွင်းကြီး၊ ၆၀)

ရှင်း။ အနက်ထူး-အနက်တစ်မျိုး လဲလှယ်လိုသောကြောင့် အပိစ၊ အပရော နယော ထားပါသည်။

(၈) အပိစခေါ၊ နည်းသစ်နှောက၊ ရှေ့မှမိပ္ပါ၊ ဝိသေသာ။ (တွင်းကြီး၊ ၆၁)

ရှင်း။ ရှေ့အဓိပ္ပါယ်အနက်မှ အဓိပ္ပါယ်အနက်အထူးတစ်မျိုးကို ပြလိုလဲလှယ်လို သောကြောင့် အပိစခေါ ထားကြသည်။

(၉) အပရော နယော၊ အတ္တနော မတိ၊ မှတ်သားဘိ။ (တွင်းကြီး၊ ၁၄၀)

ရှင်း။ မိမိအယူဝါဒကို ပြလိုသောကြောင့် အပရော နယော ထားပါသည်။

နံပါတ် (၃) ဆိုင်ရာစည်းမျဉ်း ပြီး၏။

* * * * *

နံပါတ် (၄) ဆိုင်ရာစည်းမျဉ်း

ဗျပ္ပတျာဒိစတုက္က ခွဲရာ၌ -

(၁) ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း၊

(၂) အဘိဓာန်ဋီကာနည်း ဟု (၂) မျိုး ရှိသည်။

ထိုတွင် -

<u>ဂစ္ဆတီတိ</u> ရညော <u>ပုရိသောတိ</u> ဟတ္ထော <u>အဿတ္ထီတိ</u> ဒဏ္ဍော <u>အဿတ္ထီတိ</u>
အာဒကာယ <u>ဗျပ္ပတ္ထယာ</u> အပေက္ခတ ဂမန သမ္ဗန္ဓာဒက ဗျပ္ပတ္တနမတ္တ။

(ဘေဒစိန္တာဒီပနီ၊ ၁၆၂)

ဤဘေဒစိန္တာဒီပနီ၌

(၁) ဂစ္ဆတီတိ၊ ရညော ပုရိသောတိ၊ ဟတ္ထော အဿ အတ္ထီတိ၊ ဒဏ္ဍော အဿ အတ္ထီတိ စသော ကိတ်ဝိဂြိုဟ်၊ သမာသ်ဝိဂြိုဟ်၊ တဒ္ဓိတ်ဝိဂြိုဟ် များသည် ဗျပ္ပတ္တိမည်သည်ဟု ပြသည်။

(၂) ဗျပ္ပတ်ကို ငဲ့သော သွားခြင်းစသော ကြိယာ၊ သမာသ်ပုဒ်တို့ ငဲ့သောသမ္ဗန်၊ တဒ္ဓိတ်ပုဒ်နှင့်ပစ္စည်းတို့ ငဲ့သောသမ္ဗန်သည် ဗျပ္ပတ္တိနိမိတ် မည်သည်ဟု ပြသည်။

ထို့ကြောင့်

(၁) ဝိဂြိုဟ် ဝစနတ်၊ ပြုတုံလတ်၊ ဗျပ္ပတ်မျှော်လေသင့်။ (တောင်တွင်း ၁၄၂)

(၂) သဒ္ဒါဟူက၊ မကင်းရ၊ ပဝတ္တိနိမိတ်နှင့်။ (တောင်တွင်း၊ ၁၄၃)
(၃) ဗျူပ္ပတ္တိမှာ၊ အရရှာ၊ ကြိယာဖြစ်လေသင့်။ (တောင်တွင်း၊ ၁၄၄)
(၄) ဇာတျာဒျတ္ထ၊ ပဥ္စက၊ ပဝတ္တနိမိတ်ချင့်။ (တောင်တွင်း၊ ၁၄၅)
(၅) အစိတ်ကြောင်းချာ၊ ကြိယာ၊ မှန်စွာဗျူပ္ပတ္တိ။ (တောင်တွင်း၊ ၁၄၆)
(၆) အပေါင်းကြောင်းချာ၊ ကြိယာ၊ သညာပဝတ္တိ။ (တောင်တွင်း၊ ၁၄၇)

အမှာ။ ဤနိယံများတွင် (၃) နိယံ၌ ဗျူပ္ပတ္တိကို ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်ဟု မှတ်ရမည်။
နံပါတ် (၃) နိယံ၏အဖြေကို ကြိယာကို ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်ထုတ်ဟု ပြသည်။
[ဥပလက္ခဏနည်းဖြင့် ပြတော်မူသည်။]

ကျက်ထားရန်

နိယံ။ ဝိဂြိုဟ်ဝါကျ၊ ဟူသမျှ၊ မှတ်ကြဗျူပ္ပတ္တိ။
ကြိယာသမဒန်၊ ဤနှစ်တန်၊ မှတ်ရန်ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

ရှင်း။ (၁) ဝိဂြိုဟ်ဝါကျကို ဗျူပ္ပတ္တိထုတ်၊
(၂) ကြိယာ (သို့မဟုတ်) သမဒန်ကို ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်ထုတ်ပါ။

နိယံ။ ဗျူပ္ပတ္တိယ၊ ပရမတ္ထ၊ သဒ္ဒယူအပ်စွာ။
ဗျူပ္ပတ္တိ၏၊ နိမိတ္တိ၊ ပကတိပစ္စည်းမျာ။
ပဝတ္တိနှစ်ဖြာ၊ တူလေရာ၊ ဒီနှင့်အာဘိမှာ။

တောင်တွင်း နံပါတ် (၄) နိယံဖြင့်
ဇာတ်, ဂုဏ်, ကြိယာ, ဒြဗ်, နာမ်-ငါးပါးကို ပဝတ္တိနိမိတ် ထုတ်ပြသည်။

နံပါတ် (၅-၆)တို့၌ -
မှန်စွာ ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်၊ သညာပဝတ္တိနိမိတ်ဟု နိမိတ်ထည့်၍ မှတ်ရမည်။

အဋ္ဌသာလိနီပို့ချစဉ်ကျမ်း

* ကြီယာသဒ္ဒါ၌ အစိတ်ပရမတ္ထသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ကြီယာသည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။
* အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ကြီယာသည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီဝါဒနှင့် တောင်တွင်းနိယ်များအရ ဗျူပ္ပတ္တာဒိစတုက္ကထုတ်ပုံ

(၁) ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျူပ္ပတ္တိ၊

(၂) ဗျူပ္ပတ္တိကို ငဲ့သော ဗျူပ္ပတ္တိ၏အကြောင်းဖြစ်သော -

(က) ကိတ်ဝစနတ္ထအရာ၌ . . . သွားခြင်း, ချက်ခြင်းစသောကြီယာသည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(ခ) သမာသ်, တဒ္ဓိတ်ဝစနတ္ထအရာ၌ သမ္ဗန်သဒိသဘောသည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ပုဒ်ပြိုးနိပ္ပန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ထိုပဝတ္တိ၏အကြောင်းဖြစ်သော ဇာတ်, ဂုဏ်, ကြီယာ, ဒြဗ်, နာမ် ငါးပါး အပေါင်းသည် ပဝတ္တိနိမိတ်ဟု ထုတ်။

(တစ်နည်း) အဘိဓာန်ဋီကာနှင့်ရွှေရေးဆောင်နိယ်များအလို ဗျူပ္ပတ္တာဒိစတုက္ကခွဲပုံ

တကြ ပိသေသေဟိ ကြီယာပကတိပစ္စယာဒီဟိ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဗျူပ္ပတ္တိ။ ဂေါအာဒိသဒ္ဒသရူပံ၊ တဿာ နိမိတ္တံ ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ္တံ။

ကြိယာပကတိပစ္စယာဒယော . . . ပဝတ္တယတိ တတ္ထ တတ္ထ အတ္ထေ ပယောဇယတီတိ ပဝတ္တိ။ ဂေါအာဒိကော သဒ္ဒေါ၊ တဿာ နိမိတ္တံ ပဝတ္တိနိမိတ္တံ။ [ဇာတိကြိယာဂုဏဒဗ္ဗနာမာနိ။]

တတြ ဗ။ပ္ပတ္တိနိမိတ္တံ သဒ္ဒသရူပုပ္ပတ္တိယာ ကာရဏံ၊ ပဝတ္တိနိမိတ္တံ ပန သဒ္ဒ-ပယောဇနဿ ကာရဏန္တိ အယမေတေသံ သခ်ေပတော လက္ခဏဝိသေသော။

(ဓာန်၊ ဋီ၊ ၄၃၆)

မှတ်ချက်။ ဤအဘိဓာန်ဋီကာ၌ ပကတိပစ္စယာဒိဟိ-ဝယ် ပုဒ်နှင့်ဓာတ်ကို ပကတ်ဟု ခေါ်သည်။ ဂေါအာဒိသဒ္ဒရူပံ-ပါဠိဖြင့် ဗျုပ္ပတ္တိကို ပြ၏။

(၁) ဂေါစသော ဝစီဘေဒ ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) ကြိယာ၊ ဓာတ်၊ ပစ္စည်း စသည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ဇာတ်၊ ဂုဏ်၊ ကြိယာ၊ ဒြဗ်၊ နာမ် - ငါးပါးသည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာဝါဒနှင့်အညီ ရွှေရေးဆောင်ဂါထာ

ပရမတ္ထောဝ ဗျုပ္ပတ္တိ၊ တံနိမိတ္တံ တု ဓာတွာဒိ။
ပဝတ္တိ ဟောတိ ပညတ္တိ၊ တံနိမိတ္တံ့ ဘု ဇာတျာဒိ။ (ရွှေရေးဆောင်)

အနက်။ ပရမတ္ထောဝ၊ အစိတ်အစိတ် ရွတ်ဆိုအပ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည်သာလျှင်။ ဗျုပ္ပတ္တိ၊ ဗျုပ္ပတ္တိမည်၏။ တု၊ ထိုမှတစ်ပါး။ ဓာတွာဒိ၊ ဓာတ်, ပစ္စည်း, ကြိယာအစရှိသည်သည်။ တံနိမိတ္တံ၊ ထိုဗျုပ္ပတ္တိ၏အကြောင်း (ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်)သည် ဟောတိ၊ ၏။

တု၊ ထိုမှတစ်ပါး။ ပညတ္တိ၊ အတ္ထဝါစက နာမပညတ်သည်။ ပဝတ္တိ၊ ပဝတ္တိမည်သည်။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏။ တု၊ ထိုမှတစ်ပါး။ ဇာတျာဒိ၊ ဇာတ်အစရှိသည်သည်။ တံနိမိတ္တံ၊ ထိုပဝတ္တိ၏အကြောင်း (ပဝတ္တိနိမိတ်)သည်။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏။

နိယံ။ (၁) ဗျူပ္ပတ္တိယ၊ ပရမတ္ထ၊ သဒ္ဒယူအပ်စွာ။ (ရွှေ၊ ၄၇၄)

(၂) ဗျူပ္ပတ္တိ၏၊ နိမိတ်သိ၊ ပကတိပစ္စည်းမှာ။ (ရွှေ၊ ၄၇၅)

(၃) ပဝတ္တိရှိ၊ ပညတ္တိ၊ ယူဘိသဒ္ဒမှာ။ (ရွှေ၊ ၄၇၆)

(၄) ပဝတ္တိ၏၊ နိမိတ်ရှိ၊ ဇာတိပဋ္ဌကာ။ (ရွှေ၊ ၄၇၇)

နိယ - ရှင်းလင်းချက်

(၁) ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) ကြိယာ၊ ဓာတ်၊ ပစ္စည်းစသည်တို့သည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ဇာတ်၊ ဂုဏ်၊ ကြိယာ၊ ဒြပ်၊ နာမ် - ငါးပါးအပေါင်းသည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

မှတ်ချက်။ ။ဘေဒစိန္တာဒီပနီနှင့် အဘိဓာန်ဋီကာတို့သည် ဗျူပ္ပတ္တိ+ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ် (၂) မျိုးသာ ကွဲပြားသည်။

ပုံစံ။ ပစတီတိ ပါစကော။ (ကိတ်ဝစနတ္ထ)

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) ပစတီတိ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) ချက်ခြင်းကြိယာသည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ပါစကော ဟူသော နိပ္ပန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။
(၄) ချက်ခြင်းကြိယာသည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) ပါ-ဟူသော, စ-ဟူသော, ကော-ဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော အက္ခရာဟူ ဆိုအပ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။
(၂) ချက်ခြင်းကြိယာ - ပစ-ဓာတ်၊ ဏွု-ပစ္စည်းတို့သည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။
(၃) ဒကာ-ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။
(၄) ချက်ခြင်းကြိယာသည်၊ (တစ်နည်း) ထမင်းချက်သမားတို့၏ တစ်ယောက်သည် တစ်ယောက်နှင့်တူသော အခြင်းအရာဟူ ဆိုအပ်သော ဇာတသည် ပဝတ္တာနမတာ။

ပုံစံ။ ဝသိဌသ အပစ္စံ ဝါသိဋ္ဌော။ (တဒ္ဓိတ်ဝစနတ္ထ)

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) ဝသိဌသ အပစ္စံ-ဟူသော ပိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။
(၂) ဝသိဌ၏ သားဒြပ်နှင့် ဇနက+ဇညအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။
(၃) ဝါသိဋ္ဌော-ဟူသော နိပ္ပန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။
(၄) ဝါသိဋ္ဌမည်သော သူတို့၏ တစ်ယောက်သည် တစ်ယောက်နှင့် တူသော အခြင်းအရာဟူ ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) ဝါ-ဟူသော၊ သိတ်-ဟူသော၊ ဋ္ဌော-ဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော အက္ခရာဟူ ဆိုအပ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) ဝသိဌ-ပုဒ်, ဏ-ပစ္စည်းတို့သည်ရင်း၊ ဝသိဌ၏ သားဒြဗ်နှင့် ဇနက+ဇည အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည်ရင်း ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဝါသိဌော-ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ဝါသိဌမည်သော သူတို့၏ တစ်ယောက်သည် တစ်ယောက်နှင့်တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

ပုံစံ။ မဟန္တော စ သော ပုရိသော စာတိ မဟာပုရိသော။ (သမာသ်ဝစနတ္ထ)

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) မဟန္တော စ သော ပုရိသော စာတိ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) ကြီးမြတ်သောဂုဏ်၏ ယောက်ျားဒြဗ်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေးအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) မဟာပုရိသော ဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ကြီးမြတ်သော ယောက်ျားတို့၏ တစ်ယောက်သည် တစ်ယောက်နှင့်တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) မ-ဟူသော၊ ဟာ-ဟူသော၊ ပု-ဟူသော၊ ရိ-ဟူသော၊ သော-ဟူသော ကစ်လုံးတစ်လုံးသော အက္ခရာဟု ဆိုအပ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) မဟန္တ-ပုဒ်, စ-ပုဒ်, တ-ပုဒ်, ပုရိသ-ပုဒ်, စ-ပုဒ်တို့သည်ရင်း၊ ကြီးမြတ်သောဂုဏ်၏ ယောက်ျားဒြဗ်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေးအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည်ရင်း ဗျုပ္ပတ္တိနီမိတ်။

(၃) မဟာပုရိသော-ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ·မြတ်သော ယောကျ်ားတို့၏ တစ်ယောက်သည် တစ်ယောက်နှင့် တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

ပရမတ္ထသဒ္ဒါ + ပညတ္တိသဒ္ဒါ ခဲ့ပုံ

သဒ္ဒံ ပဌမစိတ္တေန၊ တီတံ ဒုတိယစေတသာ။
နာမံ တတိယစိတ္တေန၊ အတ္ထံ စတုတ္ထစေတသာ။

အဓိပ္ပါယ်။ ပစ္စုပ္ပန် သဒ္ဒါရုံကို ပဌမဝီထိ။
အတိတ်သဒ္ဒါရုံကို ဒုတိယဝီထိ။
အမည်ကို တတိယဝီထိ။
အနက်ကို စတုတ္ထဝီထိ ဟု မှတ်ရမည်။

* **ရှင်းလင်းချက်အကျယ်**

<u>အကွာရာတစ်လုံးရှိသော ဂေါ-ပြယုဂ်ပုစ္ဆာ -</u>

ပထမဝီထိ၊ ဒုတိယဝီထိ၏ အာရုံဖြစ်သော ဂေါ-သဒ္ဒါသည် **ပရမတ္ထ** သဒ္ဒါမည်၏။ (အဘိဓာန်ဋီကာနည်းအရ **ဗျပ္ပတ္တိ**)

တတိယဝီထိ၏ အာရုံဖြစ်သော ဂေါ-သဒ္ဒါသည် နာမပညတ္တိသဒ္ဒါ မည်၏။ (**ပဝတ္တိ**-ဟု ခဲ့)

<u>အကွာရာနှစ်လုံးရှိသော အသော-ပြယုဂ်ပုစ္ဆာ -</u>

ပထမဝီထိ, ဒုတိယဝီထိ၏ အာရုံဖြစ်သော **အသ်**-ဟူသောသဒ္ဒါ၊ တတိယဝီထိ, စတုတ္ထဝီထိ၏အာရုံဖြစ်သော **သော**-ဟူသော သဒ္ဒါသည် **ပရမတ္ထ** သဒ္ဒါမည်၏။

ပဉ္စမဝီထိ၏အာရုံဖြစ်သော **အသော**-ဟူသော သဒ္ဒါသည် **နာမပညတ္တိ** သဒ္ဒါ မည်၏။

အက္ခရာသုံးလုံးရှိသော ပုရိသော-ပြယုဂ်ပုံစံ၌ -

ပထမဝီထိ, ဒုတိယဝီထိ၏ အာရုံဖြစ်သော ပု-ဟူသောသဒ္ဒါ၊ တတိယဝီထိ, စတုတ္ထဝီထိ၏ အာရုံဖြစ်သော ရိ-ဟူသောသဒ္ဒါ၊ ပဉ္စမဝီထိ, ဆဋ္ဌမဝီထိ၏ အာရုံဖြစ်သော **သော**-ဟူသော သဒ္ဒါတို့သည် **ပရမတ္ထ** သဒ္ဒါမည်၏။

သတ္တမဝီထိ၏အာရုံဖြစ်သော **ပုရိသော**-ဟူသော သဒ္ဒါသည် **နာမပညတ္တိ** သဒ္ဒါမည်၏။

ဤသို့ ပရမတ္ထသဒ္ဒါ၊ ပညတ္တိသဒ္ဒါ ခွဲထားပြီး အဘိဓာန်ဋီကာနည်းအလို ဗျုပ္ပတျာဒိစတုက္က ထုတ်ရသည်။

နံပါတ် (၄) ဆိုင်ရာစည်းဓျဉ်း ပြီး၏။

* * * * *

နံပါတ် (၅) ဆိုင်ရာစည်းမျဉ်း

လိင်, ဂဏာ, ကာရန်, ပဒ ခွဲပုံ - နိယံ

ဆောင်။ လိင်, ဂဏာ, ဝိမုတ္တာ၊ အန္တပဒ၊ ဤငါးဝ၊ ခွဲပြ ငါးနံပါတ်။

(၁) ဂဏာ ၇-ရာ၊ ဝိမုတ်မပါ၊ ဝိမုတ် ၇-ရာ၊ ဂဏာမပါ၊ မှတ်ပါမြဲသေချာ။

(၂) ဥပသာရ၊ နိပါတ၊ ဂဏာဝိမုတ်သာ။

(၃) နာမ်, အာချာတ်ပုဒ်၊ ဂဏာထုတ်၊ မယုတ်မှတ်လေပါ။

(၄) <u>တဝေ တုံ တုန၊ တွာနန္ဒုင်္တွာ</u>၊ ပစ္စယန္တ၊ ခွဲပြနိပါတ။

(၅) တထာ စသား၊ အဗျယတဒ္ဓိတ်များ၊ ခွဲ[illegible]းနိပါတ။

(၆) နာမ်ပဋ္ဌပိုင်းလာ၊ တွာဒိပစ္စယန္တာ၊ ခွဲပါ နိပါတာ။

(၇) အာချာတ် ဥပသာ၊ နိပါတာ၊ မြစွာ အ-လိင်သာ။

(၈) နာမ်ပုဒ်များစွာ၊ လိင်-ဂဏာ၊ မြစွာ ရသည်သာ။

(၉) အာချာတ်ပုဒ်ကို၊ ကာရန်မလို၊ ထိုထိုများဆရာ။

(၁၀) သို့ပင်မဆို၊ ကာရန်ကို၊ ခွဲဆိုသင့်သည်သာ။

(၁၁) နာမ် ဥပသာ၊ နိပါတာ၊ ကာရန်ရသည်သာ။

(၁၂) အာချာတ်ပုဒ်ရှိ၊ <u>ဓာတ်, ပစ်, ဝိ</u>၊ မှတ်သိ အပိုထည့်ခွဲပါ။

မှတ်ချက်။ အာချာတ်ပုဒ်၌ <u>ဓာတ်၊ ပစ္စည်း၊ ဝိဘတ်</u> မှတ်စရာအပို ထည့်ပြောပါပြသည်။

(၁၃) သန္ဓိပုဒ်စပ်၊ ပုဒ်ကိုဖြတ်၊ ခွဲအပ်လိင်စသည်။

ရှင်း။ သန္ဓိပုဒ်စပ်ထားရန် ပုဒ်ဖြတ်၍ လိင်စသည်ခွဲ။

သဒ္ဒါမှာလိင် - အောက်ပါနိယံများဖြင့်
လိင်စသည် ခွဲရန်

(၁) နှစ်-သုံး-လေးပါး၊ ကံကတ္တားနှင့်၊ ထားသည့်အရာ၊ ကြိယာမှာ၊ မှန်စွာ နောက်ဖျား၊ ကံကတ္တားနှင့်၊ တူငြားလိင်ဝုစ် အညီတည်း။ (ဘုရားကြီး၊ ၇၉)

(၂) ဝိသေသန၊ တစ်ခုမျှနှင့်၊ ဝိသေသျများစွာ၊ ထုတ်လေပါက၊ ဝိသေသနမှာ၊ တူမြဲရာသည်၊ ဦးစွာ ဝိသေသျ လိင်ဝုစ်တည်း။ (ဘုရားကြီး၊ ၈၀)

ရှင်း။ ဝိသေသနပုဒ်က တစ်ခုတည်း၊ ဝိသေသျပုဒ်က များစွာရှိနေသော် **ဝိသေသနပုဒ်၏**လိင်ကို ပထမဆုံး ဝိသေသျပုဒ်၏ လိင်အတိုင်း ဆုံးဖြတ်ယူရမည်။

(၃) အဗျာယီနှင့်၊ ဒိဂုသမာသ်၊ နပုံလိင်ဟု၊ အမြဲမှတ်။ (ဘုရားကြီး၊ ၁၈၈)

ရှင်း။ အဗျာယီဘောသမာသ်ပုဒ်၊ ဒိဂုသမာသ်ပုဒ်များကို နပုံလိင်ဟု မှတ်ပါ။

(၄) ကံ, တပ္ပုရိသ၊ ဒွန္ဒသမာသ်၊ နောက်ပုဒ်လိင်ဟု၊ အမြဲမှတ်။ (ဘုရားကြီး၊ ၁၈၉)

ရှင်း။ ကမ္မဓာရည်း၊ တပ္ပုရိသ်၊ ဒွန်သမာသ်များ၌ နောက်ပုဒ်ကို ကြည့်၍ လိင်ယူဆုံးဖြတ်ပါ။

(၅) အညပဒတ္ထ၊ သမာသမှာ၊ လိင်သင်္ချာကို၊ မြဲစွာအဟုတ်၊ အညပုဒ်၏၊ လိင်ဝုစ်ယူလတ်၊ တူမြဲမှတ်။ (ဘုရားကြီး၊ ၁၉၁)

ရှင်း။ ဗဟုဗ္ဗီသမာသ်၌ အညပုဒ်၏လိင်ကို ကြည့်၍ လိင်ဆုံးဖြတ်ယူရမည်။

(၆) အဗျာယီဘာဝ၊ သမာသကား၊ နိစ္စကေန်၊ စင်စစ်မှန်၍၊ ပြုရန်ဝိဂြိုဟ်၊ မရှိဆို၏၊ ဝိဂြိုဟ်ဝါကျ၊ ပြုလိုကြမူ၊ တစ်ပါးကပုဒ်၊ ဆောင်ကာထုတ်၍၊ လုပ်လေဝိဂြိုဟ် ဝါကျတည်း။ (ဘုရားကြီး၊ ၁၉၂)

ရှင်း။ အဗျာယီဒဘာသမာသ် ဝိဂ္ဂဟပြုပုံကို ပြသည်။

(၇) ရှေးပုဒ်လိင်သာ၊ တသဒ္ဒါထားရာ၊ ကမ္မဓာရည်းသဘောတည်း။ (ဘုရားကြီး၊ ၁၉၄)

ရှင်း။ ကမ္မဓာရည်းဝိဂြိုဟ်ပြုရာ တ-သဒ္ဒါ လိင်ထားပုံကို ပြသည်။

(၈) အသမာဟာရ၊ ဒိဂုကျသော်၊ ဝုစ်ကားနှစ်ပါး၊ လိင်သုံးပါးပင်၊ နေငြားရှိကောင်းရာသတည်း။ (ဘုရားကြီး၊ ၁၉၇)

ရှင်း။ အသမာဟာရဒိဂုဌ် ဝုစ် (၂)ပါး၊ လိင် (၃)ပါးဟု ပြသည်။

(၉) ဏျ, တ္တ,နှင့် တ္တန ပေါင်းရုံး၊ သုံးပစ္စည်းမှာ၊ နပုံးသာ၊ တာမှာ ဣတ္ထိ၊ ကေန်မြဲသတည်း။ (ဘုရားကြီး၊ ၂၂၂)

ရှင်း။ ဏျ-ပစ္စည်းဆုံးသောပုဒ်၊ တ္တ-ပစ္စည်းဆုံးသောပုဒ်၊ တ္တန-ပစ္စည်းဆုံးသောပုဒ်များ၏လိင်ကို နပုံးလိင် မှတ်။ တာ-ပစ္စည်းဆုံးသောပုဒ်၏လိင် ကို ဣတ္ထိလိင်ဟု မှတ်။

(၁၀) ကိတ်ပစ္စယ၊ ဝါစက၊ ဝါစ္စလိင်ဝုစ်၊ ဟောမြဲတည်း။ (ဘုရားကြီး၊ ၂၃၄)

ရှင်း။ ကိတ်ပစ္စည်း၏လိင်သည် မိမိဟောရာပုဒ်၏ လိင်အတိုင်း ဖြစ်သည်။

(၁၁) ကိစ္စငါးချက်၊ ဘောဒ္ဓသက်မူ၊ နပုံးယူ၊ ကံဒ္ဓိမူကား၊ လိင်သုံးပါးနှင့်၊ ငြားလိမ့်စင်စစ်ကေန်တာည်း။ (ဘုရားကြီး ၂၃၅)

ရှင်း။ တဗွစသော ကိစ္စငါးပစ္စည်းဆုံးသောပုဒ်များတွင် ဘော၌ သက်ခိုက် နပုံးလိင်၊ ကံ၌သက်ခိုက် လိင်သုံးပါး မှတ်ပါ။

(၁၂) ကတ္တားအနက်၊ သက်သည့်ယုမှာ၊ သုံးလိင်သာ၊ ကြွင်းခြောက်ဖြာမှာ၊ နပုံးများ သတည်း။

ရှင်း။ ကတ္တားအနက်၌ သက်သော ယု-ပစ္စည်းဆုံးသည့်ပုဒ်များကို လိင် (၃)ပါး၊ ကြွင်းသာဓန (၆)ပါးသက်သော ယု-ပစ္စည်းဆုံးသည့်ပုဒ်များကို နပုံလိင်အဖြစ်များသည်ဟု မှတ်ပါ။

(၁၃) ဘာဝအနက်၊ သက်သည့် တ-မှာ၊ နပုံးသာ၊ ကြွင်းခြောက်ဖြာမှာ၊ သုံးလိင် ဆန်သတည်း။ (ဘုရားကြီး၊ ၂၄၂)

ရှင်း။ ဘောအနက်၌ သက်သော တ-ပစ္စည်းဆုံးပုဒ်များကို နပုံးလိင်၊ ကြွင်းသာဓန (၆)ပါးသက်သော တ-ပစ္စည်းဆုံးပုဒ်များကို လိင် (၃)ပါးဟု မှတ်ယူပါ။

(၁၄) ဣဝဏ္ဏန္တ၊ ဥဝဏ္ဏန္တ၊ ဂဟမှနောက်၊ ရောက်သည့်အမှာ၊ ပုလ္လိင်သာ။ (ဘုရားကြီး၊ ၂၅၀)

ရှင်း။ ဣ၊ ဤ၊ ဥ၊ ဦ ဆုံးသောပုဒ်များနှင့် ဂဟ-ဓာတ်နောက် အ-ပစ္စည်းဆုံးပုဒ်ကို ပုလ္လိင်ဟု မှတ်၊ ယေဘုယျနည်အားဖြင့် မှတ်။
[ဒဗ္ဗသမ္ဘာရံ ဂဏ္ဍာတီတိ ဂေဟံ၊ ဂဟံ စသည်လည်း ကြည့်။]

(၁၅) အ, ဣ ပစ္စယ၊ ဒုတိယဏော၊ ဤသဘော၊ အဟော ပုလ္လိင်သာ။ (ဘုရားကြီး၊ ၂၅၁)

ရှင်း။ အပစ္စယန္တ ပုဒ်၊ ဣပစ္စယန္တ ပုဒ်၊ ကစ္စည်း ဒုတိယပိုင်းလာ- ဏာဒယော တေ ကာလိကာ-သုတ်ဖြင့် သက်သည့် ဏာပစ္စယန္တ ပုဒ်များကို ပုလ္လိင်ဟောဟု မှတ်ပါ။

(၁၆) အ, က္က , က္ကဏ္ဍ၊ တျန္တ၊ ညွှန်ပြဓာတ်ကိုသာ။ (ဘုရားကြီး၊ ၂၅၂)
(၁၇) သိကို ပြုသော၊ အာနှင့် သြ၊ အဟော လိင်မြတ်ဖုံး။ (တလိုင်းကုန်း၊ ၄၀)

ရှင်း။ သိ-ကို အာပြု, သြပြု ရုပ်သည် ပုလ္လိင်ဟု မှတ်။

(၁၈) သိုံ ပြီးသည့်အံ၊ နပုံးမှန်၊ ဂစ္ဆန် ပုံး+ နပုံး။ (တလိုင်းကုန်း၊ ၄၁)

ရှင်း။ သိုံ-သုတ်ဖြင့် စီရင်သောရုပ်သည် နပုံးလိင်နှင့် ဂစ္ဆန္တာဒိဂိုဏ်းရုပ်များသည် ပုလ္လိင်၊ ၊ ပုလ္လိင်ဟု မှတ်ပါ။

(၁၉) သတ္ထု၊ ဘ၊ သိကျော၊ နှစ်ဖြာထိနှင့် ပုံး။ (တလိုင်းကုန်း၊ ၄၂)

ရှင်း။ သတ္ထုပိတာဒိနမာ-သုတ်ဖြင့် သိကျောသောရုပ်များသည် က္ကတ္ထိလိင်၊ ပုလ္လိင်ဟု ၂-မျိုး မှတ်ပါ။

(၂၀) သေသတော-သုတ်၊ သိကျောလုပ်၊ မယုဝ် လိင်ပေါင်းသုံး။ (တလိုင်းကုန်း၊ ၄၃)

ရှင်း။ သေသတော လောပံ-သုတ်ဖြင့် သိကျောသောရုပ်များကို လိင် ၃-ပါးဟု မှတ်ပါ။

(၂၁) အာ, ဤ က္ကနီ၊ ပစ္စည်းမြို၊ တစ်လီ က္ကတ္ထိသုံး။ (တလိုင်းကုန်း၊ ၄၄)

ရှင်း။ အာ+ဤ+က္ကနီ ပစ္စည်းဆုံးသော ပုဒ်များကို က္ကတ္ထိလိင် မှတ်ယူပါ။

(၂၂) ကတ္တုဝါစက၊ ကာရက၊ မုချပုလ္လိင်မှတ်။ (တလိုင်းကုန်း၊ ၄၆)

ရှင်း။ ကာရကသဒ္ဒါ လိင် ၃-ပါးတွင် ကတ္တုဝါစကကာရကသဒ္ဒါကို ပုလ္လိင်ဟု မုချ မှတ်ပါ။

(၂၃) ကံ၊ ကရဏ၊ စသည့် ၂-ဖြာ၊ ဟောသောဓါ၊ သညာနပုံး မှတ်။
(တလိုင်းကုန်း၊ ၄၇)

ရှင်း။ ကံဟော ကာရကသဒ္ဒါ၊ ကရိုဏ်းဟော စသော ကာရကသဒ္ဒါများကို နပုလ္လိင်ဟု မှတ်ပါ။

(၂၄) တ္တ နှစ်ဆင့် ပစ္စည်း၊ နပုံးတည်း၊ တာတစ်လုံးကား နာရီတည်း။
(ရှင်တိပိဋကနာဂနိယံ)

ရှင်း။ တဒ္ဓိတ် တ္တ-နှစ်လုံး ပစ္စည်းဆုံးပုဒ် နပုလ္လိင်၊ တာပစ္စည်းဆုံးပုဒ်ကို ဣတ္ထိလိင်ဟု မှတ်ပါ။

(၂၅) ကောစိ ကာစိ၊ ကိဉ္စိသုံးပါး၊ ရှိလေငြားမူ၊ ယောက်ျား, မိန်းမ, နပုံးတည်း။
(ရှင်တိပိဋကနာဂ၊ ၇၅)

ရှင်း။ ကောစိ ပုလ္လိင်၊ ကာစိကို ဣတ္ထိလိင်၊ ကိဉ္စိကို နပုလ္လိင်ဟု မှတ်ပါ။

(၂၆) ယုပစ္စည်းဆုံး၊ ပုဒ်ရှိကျုံး၊ နပုံးများသဖြင့်။ (တောင်တွင်း၊ ၁၉)

ရှင်း။ ယု-ပစ္စည်းဆုံးသော ပုဒ်များကို နပုံလ္လိင်ဟု မှတ်။

နံပါတ် (၅) ဆိုင်ရာစည်းမျဉ်းပြီး၏။

* * * * *

နံပါတ် (၆) ဆိုင်ရာစည်းမျဉ်း

အာဘော်သံဝဏ္ဏနာများသည် ကျမ်းရင်း (၃) ကျမ်းတို့နှင့် တူပြီ။

* * * * *

နံပါတ် (၇) ဆိုင်ရာစည်းမျဉ်း

နိပါတ်၊ သဗ္ဗနာမ်စွဲအနက်များ

(၁) စပိသဒ္ဒါ၊ ဆည်းလေရာ၊ ကံမှာကံချင်း ကတ္တားချင်း။ (ဘုရားကြီး၊ ၉၁)

(၂) ဧဝံ သဒ္ဒါ၊ ကန့်လေရာလည်း၊ ကံမှာ ကံချင်း ကက္ကားချင်း။ (ဘုရားကြီး၊ ၉၂)

ရှင်း။ (၁) အဖြေ စသဒ္ဒါ၊ ပိသဒ္ဒါများသည် ကံအချင်းချင်း၊ ကတ္တားအချင်းချင်း။
(၂) ဧဝသဒ္ဒါသည် ကံကို ကံချင်း၊ ကတ္တားကို ကတ္တားချင်း ကန့်သည်မှတ်။

(၃) ဧဝသဒ္ဒါ၊ ရှိလေရာ၊ ရံခါ အနုညာတထုတ်မြဲ။ (ဘုရားကြီး၊ ၉၃)

ရှင်း။ (၃) ဒြပ်ဟောပုဒ်နောင် ဧဝ ထိုင်သော - <u>တိသော ဧဝ ဓနုဓရော ဟောတိ</u> ဤပြယုဂ်၌ - ဧဝ သဒ္ဒါသည် တိသော ဟူသော ဒြပ်ဟော ကတ္တားပုဒ်နောင် ထိုင်သည်။ ထို့ကြောင့်-

(က) ဧဝသဒ္ဒါ၏ ဂဟေတဗ္ဗကား တိဿကတ္တား ဖြစ်သည်။
(ခ) နိဝတ္တေတဗ္ဗကား ဒတ္တစသော ကတ္တား ဖြစ်သည်။
(ဂ) အနုညာတတ္ထကား တိဿ၏လေးအတတ်မှ တစ်ပါးသော ဆင်စီး/မြင်းစီးအတတ် အစရှိသော ဂုဏ်ဖြစ်သည်။

(၄) နိဝတ္တေတဗ္ဗ၊ ဒြပ်ပြ၊ အနုညာတထုတ်မြဲ။ (ဘုရားကြီး၊ ၉၄)

ရှင်း။ နိဝတ္တေတဗ္ဗ ဒြပ်ထုတ်လျှင် အနုညာတ ဂုဏ်ထုတ်ပါ။

(၅) နိဝတ္တေတဗ္ဗ၊ ဂုဏ်ဖြစ်က၊ ဒဗ္ဗ အနုညာတထုတ်မြဲ။ (ဘုရားကြီး၊ ၉၅)

ရှင်း။ နိဝတ္တေတဗ္ဗ ဂုဏ်ထုတ်လျှင် အနုညာတ ဒြပ်ထုတ်။

(၆) နိဝတ္တေတဗ္ဗ၊ ကြိယာပြ၊ ဒဗ္ဗဂုဏ်ကို အနုညာတထုတ်မြဲ။ (ဘုရားကြီး၊ ၉၆)

ရှင်း။ နိဝတ္တေတဗ္ဗ ကြိယာထုတ်လျှင် ဒြပ်နှင့်ဂုဏ်ကို အနုညာတ ထုတ်ပါ။

(၃) နိယံအဆက် ရှင်းလင်းချက်

၂ = ဂုဏ်ဟောပုဒ်နှောင် ဧဝ ထိုင်သော ပြယုဂ်

ပုံစံ။ တိဿော ဓနုဓရော ဧဝ ဟောတိ-၌

ဧဝ သဒ္ဒါသည် ဓနုဓရော ဟူသော ဂုဏ်ပုဒ်နှောင် ထိုင်သောကြောင့်

(က) ဧဝသဒ္ဒါ၏ ဂဟေတဗ္ဗကား တိဿ၏ လေးအတတ်ဟု ဆိုအပ်သော ဂုဏ်။
(ခ) နိဝတ္တေတဗ္ဗကား လေးအတတ်မှ တစ်ပါးသော ဆင်စီး၊ မြင်းစီး အတတ် စသော ဂုဏ်ဖြစ်သည်။
(ဂ) အနုညာတကား ဒတ္တအစရှိသော ဒြပ်တစ်ဖါး ဖြစ်သည်။

၃ = ကြီယာပုဒ်နှောင် ဧဝ သဒ္ဒါထိုင်သောပြယုဂ်

တိသော ဓနုရော ဟောတိ ဧဝ။

အတ္ထော ကာကော သေတော။

ဤပြယုဂ်များ၌ ဧဝ၏ **ဂဟေတဗ္ဗကား** ဟောတိ, အတ္ထိ ကြီယာ။

နိဝတ္တေတဗ္ဗကား န ဟောတိ၊ န အတ္ထိ။

အနုညာတတ္ထကား ဒတ္တအစရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်ဒြပ်နှင့် ဆင်စီး၊ မြင်းစီးအတတ်စသော ဂုဏ်၊ သာလိကာစသောဒြပ်နှင့် စကားပြောတတ်သော ဂုဏ်စသည်များ ဖြစ်သည်။

(၇) ဒြပ်နောက်ပေ၊ ဧဝနေ၊ ကန့်လေဒြပ်ချင်း။ (တောင်တွင်း၊ ၁၃၂)

ရှင်း။ ဒြပ်နောင် ထိုင်သော ဧဝ-သဒ္ဒါဖြင့် ဒြပ်ကို ကန့်၊ နိဝတ္တေတဗ္ဗထုတ်။ ထိုင်ရာဒြပ်ကို ဂဟေတဗ္ဗထုတ်။ ဂုဏ်ကို အနုညာတတ္ထထုတ်။

(၈) ဂုဏ်၏နောက်မှာ၊ ဧဝပါ။ ကန့်ရာ ဂုဏ်ချင်းချင်း။ (တောင်တွင်း၊ ၁၃၃)

ရှင်း။ ထိုင်ရာဂုဏ်ကို ဂဟေတဗ္ဗ။ တစ်ပါးသောဂုဏ်ကို နိဝတ္တေတဗ္ဗ။ ဂုဏ်ကို အနုညာတတ္ထထုတ်။

(၉) ကြီယာနောက်၊ ဧဝရောက်၊ ချင့်ထောက် ယူလေလျှင်း။ (တောင်တွင်း၊ ၁၃၄)

ရှင်း။ ကြီယာပုဒ်နှောင် ဧဝသဒ္ဒါ ရောက်သည်ရှိသော် ၎င်း ဧဝ-သဒ္ဒါကို နိဝတ္တေတဗ္ဗအဝဓာရဏာ ဧဝ ဖြစ်သလော၊ သန္နိဋ္ဌာပနာဝဓာရဏာ ဧဝသဒ္ဒါ ဖြစ်သလောဟု ချင့်ချိန်၍ ယူရမည်။

အကယ်၍ သန္နိဋ္ဌာပနာဝဓာရဏာ ဖြစ်ခဲ့သော် ဧဝ-သဒ္ဒါ၏ ဂဟေတဗ္ဗ စသည်တို့ကို ထုတ်ဖွယ်ရာမလို။ နိဝတ္တာပနာဝဓာရဏာ ဖြစ်ခဲ့သော် ဂဟေတဗ္ဗစသည်ကို ထုတ်ရမည်။

ကြိယာပုဒ်နှောင် ဧဝသဒ္ဒါ
(၂) မျိုးပုံစံ

အဟောသိ ဧဝ ကမ္မံ၊ နု တဿ ဝိပါကော အဟောသိ။ အတ္ထိ ဘဝိဿတိ စာတိ ဧဝံ ဝတ္တဗ္ဗကမ္မံ အဟောသိကမ္မံ။ (ဋီကာကျော်၊ ၁၇၀-၁)

အထက်ပါ ဋီကာကျော်ကို မဏိမဉ္ဇူဆရာ
(၂) မျိုးဖွင့်ပုံ

၁။ တတ္ထ အဟောသိ ဧဝ ကမ္မန္တိ ကမ္မံ အဟောသိ ဧဝ၊ နော နု အဟောသီတိ အတ္ထော၊ တဿ ဝိပါကော ပန ကထန္တိ အာဟ "နု တဿ ဝိပါကော"တိ အာဒိ။ (သန္နိဋ္ဌာပနာဝဓာရဏာအဖွင့်)

၂။ အထ ဝါ ကမ္မံ ဧဝ အဟောသီတိ အတ္ထော၊ အဝဓာရဏဖလံ ဒဿေတုံ "နု တဿာ"တိ အာဒိမာဟ။ (နိဝတ္တာပနာဝဓာရဏာ) [မဏိမဉ္ဇူ။ ၂၊ ၂၉]

ဤသို့ မဏိမဉ္ဇူဆရာ အဟောသိ ဧဝ - ကို ၂-မျိုးဖွင့်ရာ၌ -

(၁) ပထမအဖွင့်ကို ထောက်လျှင် အဟောသိ ဧဝ ကမ္မံ-၌ ဧဝ-သဒ္ဒါသည် သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏာသဒ္ဒါဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဧဝ-သဒ္ဒါ၏ ဂဟေတဗ္ဗ စသည် ထုတ်ရန် မလို။

(၂) ဒုတိယအဖွင့်ကို ထောက်ဆလျှင် အဟောသိ ဧဝ ကမ္မံ-၌ အဟောသိနောင် ထိုင်သော ဧဝ-သဒ္ဒါကို ကမ္မံ-ပုဒ်နှောင်မှာ ရှေ့ပြောင်း၍ အနက်အဓိပ္ပါယ် ယူရ၏။ ဤသို့ ယူလျှင် ၎င်း ဧဝ-သဒ္ဒါသည် နိဝတ္တာပနာဝဓာရဏာအနက်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ၎င်း ဧဝ-၏ ဂဟေတဗ္ဗစသည်ကို ထုတ်နိုင်သည်။

နိဝတ္တာပနာဝဓာရဏာ ဧဝသဒ္ဒါကို ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ စသည်ထုတ်ပုံ

(က) ကံသည် ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ၊
(ခ) အကျိုးဝိပါက်သည် နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ၊
(ဂ) နုညာတတ္ထ ထုတ်မရပါ။

ဤသို့လျှင် ကြိယာနောင်ထိုင်သော ဧဝ-သဒ္ဒါကို သန္နိဋ္ဌာပနာဝဓာရဏာ၊ နိဝတ္တာပနာဝဓာရဏာ ချင့်ချိန်ထောက်ဆ၍ ထုတ်ရမည်။

နံပါတ် (၇) ဆိုင်ရာစည်းမျဉ်း ပြီး၏။

* * * * *

နံပါတ် (၈) ဆိုင်ရာစည်းမျဉ်း

နိယံများ

ထူးဆန်းတဝ၊ ဝက်တစ်ချက်၊ ပုဒ်နက်ငုပ်က၊ ပဒတ္ထာ၊ ဖော်ပြငါးအတ္ထာ။
(ရွှေရေးဆောင်၊၁စ၃)

ဒဿနပြု၊ ကံအတ္ထ၊ ဝါစက ကရိဏ်းသာ။ (ရွှေ -)

မုချယူရ၊ စကားကျ၊ ပြကြဒဿနာ။ (ရွှေ -)

ချင်း၏ကာရဏာ၊ ဖလူပြု၊ ပြကြဒီပနာ။ (ရွှေ -)

မုချကျိုးယူ၊ ကာရဏူ၊ ပြမူပကာသာ။ (ရွှေ -)

ကာရဏူက၊ ဆယူကြ၊ ဒု-ပြဝိဘာဝါ။ (ရွှေ -)

ဒု-ကာရဏူ၊ ဆ-၍ယူ၊ တမူနုဘာဝါ။ (ရွှေရေးဆောင်၊၁စ၉)

ရွှေရေးဆောင်နိယံ ၁စ၃-မှ ၁၉စ အထိ ရှင်းလင်းချက်

ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာတို့၌ -

၁။ ထူးဆန်းထွေပြားသော အနက်အဓိပ္ပါယ်ရှိရာ၊

၂။ တိုက်ရိုက်မဟုတ် သွယ်ဝိုက်၍ ယူစေလိုရာ၊

၃။ ထိုထိုပုဒ်၏ ဂုဋ္ဌတ္ထ, ပဋိဆုန္နဖြစ်ရာ တို့၌ ကြိယာငါးတန်၊ (သို့မဟုတ်) ကတ္တားငါးတန် ထုတ်ကြရသည်။

ကြိယာငါးတန်

၁။ ဒဿနတ္ထာ၊

၂။ ဒီပကတ္ထာ၊

၃။ ပကာသနတ္ထာ၊

၄။ ဝိဘာဝတ္ထာ၊

၅။ အနုဘာဝတ္ထာ တို့ဖြစ်ကြသည်။

ရွှေ-နံပါတ် ၃-နိယံမှ ၇-နိယံတို့ဖြင့်

၁။ ဒဿနတ္ထကို ဒဿနတ္ထထုတ်။

၂။ ယင်းမူချတ္ထ၏ အကြောင်းတရားများကို (ဖလူပစာအားဖြင့်) ဒီပကတ္ထထုတ်။

၃။ မူချတ္ထ၏ အကျိုးရင်းကို (ကာရကူပစာရအားဖြင့်) ပကာသနတ္ထထုတ်။

၄။ မူချတ္ထ၏ ဒုတိယအကျိုးကို (ဒုတိယကာရကူပစာရအားဖြင့်) ဝိဘာဝတ္ထထုတ်။

၅။ မူချတ္ထ၏ တတိယအကျိုးတရားတရားတို့ကို (တတိယကာရကူပစာရအားဖြင့်) အနုဘာဝတ္ထထုတ်။

မှတ်ချက်။ ဤသို့ ရွှေနိယံများအလို ကြိယာငါးတန်ထုတ်နည်းကား အကြောင်းတစ်ချက်၊ အကျိုးသုံးချက် ယူ၍ ထုတ်နည်းဖြစ်သည်။

နိယံ။ **က**-ထူးဆန်းတဝ၊ **ခ**- ဝက်တစ်ချက်၊ **ဂ**- ပုဒ်နက်ငုက်က၊ ဃဒတ္ထ၊ ဖော်ပြငါးအတ္ထာ။ (ရွှေနိယံ)-၌

(က) **ထူးဆန်းတဝ** = <u>ဝိသေသပဒ = ထူးထွေဆန်းပြားသောအနက်အဓိပ္ပါယ် ရှိရာဌာန၌ -</u>

ကြိယာငါးတန်ထုတ်ပုံ

၁။ သဗ္ဗဓမ္မေ ဗုဇ္ဈတီတိ ဗုဒ္ဓေါတိ ဝိဂ္ဂဟေ ဗုဓဓာတုကပစ္စယော။ တေသု ဗုဓ-ဓာတုယာ သဗ္ဗညုတညာဏံ မုချတော ဒဿေတိ။

သဗ္ဗဓမ္မေ ဗုဇ္ဈတီတိ ဗုဒ္ဓေါ-ဝိဂြိုဟ်၌ ဗုဓ-ဓာတ်၊ တ-ပစ္စည်း။ ထိုတွင် ဗုဓ-ဓာတ်အရ သဗ္ဗညုတညာဏ်တော်ကို မုချဒဿနတ္ထ ပြတော်မူ၏။

၂။ တံဒဿနေန တဿ ကာရဏဘူတာနိ ပါရမီဝိပဿနာမဂ္ဂဖလညာဏာနိ ဖလူပစာရတော ဒီပေတိ။ တေသံ တဿ ဇနကတ္တာ။

မုချဒဿနတ္ထ၏အကြောင်းဖြစ်သော ပါရမီညာဏ်၊ ဝိပဿနာညာဏ်၊ မဂ်ညာဏ်၊ ဖိုလ်ညာဏ်တို့ကို (ဖလူပစာရအားဖြင့်) ဒီပကတ္တကို ပြ၏။

၃။ တံဒီပနေန တဿ ဖလဘူတာနိ အာသယာနုသယက္ကန္ဒြိယပရောပရိယတ္တ-ဒေသနာညာဏာဒီနိ ပရမ္ပရညာဏာနိ ကာရဏူပစာရတော ပကာသေတိ။ တေသံ တဿ ဖလတ္တာ။ (အကျိုး)

အကျိုးဖြစ်သော အာသယာနုသယညာဏ်၊ က္ကန္ဒြိယပရောပရိယတ္တညာဏ်၊ ဒေသနာညာဏ် စသော အဆက်ဆက်သော ညာဏ်တို့ကို ကာရဏူပစာရ အားဖြင့် ပကာသနတ္ထကို ပြ၏။ (အကျိုး)

၄။ တပ္ပကာသနေန စ အတ္တဟိတပဋိပန္နာဒီသု စတူသု ပုဂ္ဂလေသု ဘဂဝတော စတုတ္ထပုဂ္ဂလဘာဝံ ဒုတိယကာရဏူပစာရတော ဝိဘာဝေတိ။

အတ္တဟိတပဋိပန္နပုဂ္ဂိုလ်စသော ပုဂ္ဂိုလ်လေးမျိုးတို့တွင် ဘုရားရှင်၏ စတုတ္ထ ပုဂ္ဂိုလ်၏အဖြစ် ဒုတိယကာရဏူပစာရအားဖြင့် ဝိဘာဝတ္ထကို ပြ၏။ (အကျိုး)

၅။ တံဝိဘာဝနေန စ အနုတ္တရဒက္ခိဏေယျဘာဝံ ဒုရတိသယပဏာမာရဟ-
ဘာဝံ အတ္တနော စ ကိရိယာယ ခေတ္တက်တဘာဝံ တတိယကာရဏ္ဍ
ပစာရတော အနုဘာဝေတိ။
အနုတ္တရ အဂ္ဂဒက္ခိဏေယျ ဒုရာတိသယ ပဏာမာရဟဘာဝ စသော (အကျိုး)
အနုဘာဝတ္ထ။ (**အကြောင်းတစ်ချက်၊ အကျိုးသုံးချက်**)

(ခ) **ဝက်တစ်ချက်** = <u>ဝက်ပဒ = တိုက်ရိုက်မဟုတ် သွယ်ဝိုက်၍ ယူရမည့်အရာ
ဌာနဌ် ထုတ်ပုံ</u>

ကရဏာ ဝိယ သတ္တေသု၊ ပညာ ယသေ မဟေသိနော။
ဥယျမမွေသု သဗ္ဗေသု၊ ပဝတ္တိတ္ထ ယထာရုစိ။ (၌၊ ၁)

၁။ ပညာ ဥယျမမွေသု သဗ္ဗေသု၊ ပဝတ္တိတ္ထ ယထာရုစိတိ ဧတေန ပဋိဝေဓ
ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏပုဗ္ဗင်္ဂမဒေသနာဉာဏပဝတ္တိံ မုချတော ဒသေတိ။

* ဤ၌ ပပုဗ္ဗ ဝတ္တု-ဓာတ်အရ ဒေသနာဉာဏ်တော်ကို မုချ ဒဿနတ္ထ။

၂။ တံဒဿနေန တဿာ ကာရဏာဘူတံ ပုဗ္ဗေ ပရိစိတံ မဟာကရုဏာ-
သမ္ပယောဂဉ္စ ဇောဓိသမ္ဘာရသမ္ဘရဏဉ္စ ဇလူပစာရတော ဒီပေတိ။ တေသံ
တဿာ ကာရဏတာ။

* အကြောင်းဖြစ်သော မဟာကရုဏာတော်စသည်တို့ကို ဖလူပစာရအားဖြင့်
ဒီပကတ္ထကို ပြ၏။ (အကြောင်း)။

၃။ တံဒီပနေန တဿာ ဖလဘူတံ အတ္တဟိတပရဟိတပယောဇနသမ္ပတ္တိံ ကာရဏူ
ပစာရတော ပကာသေတိ။ တဿာ ဖလတ္တာ။

* ထိုဒေသနာဉာဏ်တော်၏ အကျိုးဖြစ်သော အတ္တဟိတ ပရဟိတကို ယှဉ်
စေခြင်းကို ကာရဏူပစာရအားဖြင့် ပကာသနတ္ထကို ပြ၏။

၄။ တပ္ပကာသနေန စ အတ္တဟိတပဋိပန္နာဒီသု စတူသု ပုဂ္ဂလေသု ဘဂဝတော စတုတ္ထပုဂ္ဂလဘာဝံ ဒုတိယကာရဏူပစာရတော ဝိဘာဝေတိ။

* ဒေသနာဉာဏ်၏ အကျိုးဖြစ်သော အတ္တဟိတပဋိပန္နာစသော ပုဂ္ဂိုလ် လေးမျိုးတို့တွင် မြတ်စွာဘုရား၏ စတုတ္ထပုဂ္ဂိုလ်၏ဒုဖြစ်ကို ဒုတိယကာရဏူပစာရ အားဖြင့် ဝိဘာဝတ္ထကို ပြ၏။ (အကျိုး)

၅။ တံဝိဘာဝနေန စ (ပ) အနုဘာဝေတိ။

* ဘုရားရှင်၏ စတုတ္ထပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်တော်မူသည်၏အဖြစ်ကို ဒုတိယကာရဏူပစာအားဖြင့် အနုဘာဝတ္ထကို ပြ၏။

(ဂ) ဂုဏ္ဍပဒတ္ထ = ပုဒ်နက်ငုပ်က ပဒတ္ထ = ကွယ်ဝှက်သော အနက်ရှိရာဌာနမျိုး၌ ကြိယာငါးတန်ထုတ်ပုံ -

အဘိဝိသေသတော ဝန္ဒာမိ ဝန္ဒိန္တိ ဝါ အဘိဝါဒိယာတိ ဝိဂ္ဂဟေ အဘိပုဋ္ဌ ဝန္ဒဓာတု တွာပစ္စယော။

* အဘိဝိသေသတော ဝန္ဒာမိတိ အဘိဝါဒိယ။

* အဘိဝိသေသတော ဝန္ဒိန္တိ အဘိဝါဒိယ။

ဤ (၂) ဝိဂြိုဟ်၌ အဘိဝါဒိယ-ကား အဘိပုဋ္ဌ+ဝန္ဒ-ဓာတ်၊ တွာပစ္စည်းတည်း။

၁။ တေသု အဘိပုဋ္ဌဝန္ဒဓာတုယာ တီသု ဒွါရေသု ပဝတ္တံ ရတနတ္တယပဏာမ စေတနံ မုချတော ဒသေတိ။

* အဘိဝါဒိယ-၌ အဘိပုဋ္ဌ ဝန္ဒ-ဓာတ်အရ - ဒွါရသုံးပါး၌ ဖြစ်သော ရတနတ္တယ ပဏာမစေတနာသည် မုချ ဒဿနတ္ထ။

၂။ တံဒဿနေန ပုဗ္ဗေ ပဝတ္တံ ယောနိသောမနသိကာရသဒ္ဓါမေတ္တာပညာပဓာနံ ဉာဏသမ္ပယုတ္တကုသလစိတ္တုပ္ပါဒံ ဖလူပစာရတော ဒီပေတိ။ တဿ တဿ ကာရဏတ္တာ။

* ရှေးဦဖြစ်သော ယောနိသော မနသိကာရ၊ သဒ္ဓါ၊ မေတ္တာ၊ ပညာပြဓာန်းသော ဉာဏသမ္ပယုတ် ကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် ဖလူပစာရအားဖြင့် ဒီပကတ္ထ။

၃။ တံဒီပနေန ပစ္ဆာ ပဝတ္တာနိ အန္တရာယဝိသောဓနေ ကာရိယသန္နိဋ္ဌာန ဒိဋ္ဌာနုဂတိ အာပဇ္ဇနဖလာနိ ကာရဏူပစာရတော ပကာသေတိ။ တေသံ တဿ ဖလတ္တာ။

* နောက်နောက်ဖြစ်သော အန္တရာယ်ကင်းပျောက်ခြင်း၊ ကျမ်းပြီးခြင်း၊ အယူကောင်းကို အတူလိုက်၍ ကျင့်ကြံခြင်းစသော အကျိုးတို့သည် ပကာသနတ္ထ။

၄။ တပ္ပကာသနေန ဂန္ထဿ ဥဂ္ဂဟဏဓာရဏာရဟဘာဝံ ဝိဘာဝေတိ။

* အဌကထာကျမ်းကို သင်ယူခြင်း၊ ဆောင်ခြင်းဌ၊ ယို[illegible]သည်၏အဖြစ်သည် ဝိဘာဝတ္ထ။

၅။ တံဝိဘာဝနေန စ ဂန္ထေ ဥဂ္ဂဟဏဓာရဏာဒ်နာ နိယုတ္တသာရတ္ထဿ လဗ္ဘနတေါ သဗ္ဗလောကိယလောကုတ္တရနိပ္ပဇ္ဇနံ အနုဘာဝေတိ။

* အဌကထာကျမ်းကို သင်ခြင်း, ဆောင်ခြင်းစသည်ဖြင့် အလုံးစုံသော လောကီလောကုတ္တရာအကျိုး ပြီးခြင်းသည် အနုဘာဝတ္ထ။

(တစ်နည်း) အကြောင်း (၂) ချက်၊ အကျိုး (၂) ချက် ယူ၍
ကြိယာငါးတန်ထုတ်ပုံ

ဆောင်။ ဆက်ဆက်မုချ၊ တိုက်ရိုက်ပြက၊ ဒဿနဆို၊ အကြောင်းကိုပြ၊ ဒီပကမျိုး၊ ကျိုးပကာသန၊ မူလ (ဒုရ)ကြောင်းမှာ၊ ဝိဘာဝမှန်၊ ကျိုးပရမွရာ၊ နုဘာဝါ၊ ကြိယာငါးတန် ထုတ်နည်းတည်း။

အဖြေရှင်းလင်းချက်

၁။ မုချတ္ထကို ဒဿနတ္ထထုတ်။

၂။ ယင်းမုချတ္ထ၏ အာသန္နကာရဏ - နီးသောအကြောင်းကို ဒီပကတ္ထ ထုတ်။

၃။ ယင်းမုချတ္ထ၏ အကျိုးရင်းကို ပကာသနတ္ထထုတ်။

၄။ ယင်းမုချတ္ထ၏ ဒုရအကြောင်းကို ဝိဘာဝတ္ထထုတ်။

၅။ ယင်းမုချတ္ထ၏ အကျိုးဆက်များကို အနုဘာဝတ္ထ ထုတ်ရသည်။

ဆက်ဆက်မုချ - စသော နိယံ၏ အဖြေကို အဋ္ဌသာလိနီ
၁-မှ ၅-နံပါတ်အထိ အောက်ပါဂါထာဖြင့် ပြဆိုချက်

<u>တသ</u> <u>ပါဒေ နမသိတ္ဝာ၊ သမ္မုဒ္ဓသ သိရီမတော</u> - ၌

၁။ နမသိဘ္ဝာ-ဝယ် နမဿ-ဓာတ်၊ နမဿ-ကြိယာအရ အဋ္ဌကထာဆရာ၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော ဗုဒ္ဓပဏာမစေတနာသည် (မုချအားဖြင့် ပြအပ်သော) ဒဿနတ္ထ ကြိယာ မည်၏။

၂။ ထိုစေတနာ၏ အကြောင်းဖြစ်သော ယောနိသော မနသိကာရ, သဒ္ဓါ, မေတ္တာ ပြဓာန်းသော မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် (ဖလူပစာရတ္ထအားဖြင့်) ပြအပ်သော ဒီပကတ္ထကြီယာ။ (**အကြောင်း**)

၃။ ထိုစေတနာ၏ အကျိုးဖြစ်သော အန္တရာယ်ကင်းပျောက်ခြင်း၊ ကျမ်းပြီးခြင်း အကျိုးသည် (ကာရကူပစာရတ္ထအားဖြင့် ပြအပ်သော) ပကာသနတ္ထကြီယာ။ (**အကျိုး**)

၄။ ထိုစေတနာ၏ ဒူရအကြောင်းဖြစ်သော သမ္ဘတ်စိတ်လေးပါးသည် (ဒူဖလူပစာရတ္ထအားဖြင့်) ပြအပ်သော ဝိဘာဝတ္ထကြီယာ။ (**အကြောင်း**)

၅။ ထိုစေတနာ၏ အကျိုးဆက်ဖြစ်သော အဌသာလိနီအဋ္ဌကထာကို သင်ယူလေ့ကျက် ဆောင်ရွက်မှတ်သားခြင်း၊ အဘိဓမ္မာသရုပ်သဘောကို ထိုးထွင်း၍သိခြင်း၊ သိသဖြင့် ပါမောဇ္ဇ, ပီတိအစ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်သို့ လာကြောင်းစသော အကျိုးတို့သည် (ဒူ-ကာရကူပစာရတ္ထအားဖြင့်) ပြအပ်သော အနုဘာဝတ္ထကြီယာမည်၏။ (**အကျိုး**)

အကြောင်းတစ်ချက်၊ အကျိုးသုံးချက် ထုတ်လိုသော်

၁။ ပဏာမစေတနာသည် ဒဿနတ္ထ။

၂။ ယောနိသော မနသိကာရ စသည်သည် ဒီပကတ္ထ။

၃။ အန္တရာယ်ကင်းပျောက်ခြင်းသည် ပကာသနတ္ထ။

၄။ ကျမ်းပြီးခြင်းသည် ဝိဘာဝတ္ထ။

၅။ အဋ္ဌကထာကို သင်ခြင်းစသော အကျိုးများသည် အနုဘာဝတ္ထ။

မှတ်ချက်။ အကြောင်းနှစ်ချက်၊ အကျိုးနှစ်ချက်ကို အကြောင်းတစ်ချက်၊ အကျိုးသုံးချက် ထုတ်၍ရသည်။

ထို့အတူ အကြောင်းဟစ်ချက်၊ အကျိုးသုံးချက်ကိုလည်း အကြောင်းနှစ်ချက်၊ အကျိုးနှစ်ချက် ထုတ်၍ရသည်။

ပရမတ္ထသဒ္ဒါ, ဝိဇ္ဇမာနသဒ္ဒါတို့၌ လက္ခဏာဒိစတုက္ကနည်းဖြင့် ကြိယာငါးတန်ထုတ်ပုံ

ဆောင်။ (၁) ဒဿနဟူ၊ ယူလက္ခဏ၊ ဒီပကပဒဋ္ဌာန်၊ ပကာသံကိစ္စ၊ ဝိဘာသမ္ပတ္တိ၊ ယူဘိအာကိရ၊ နုဘာဝဖလန်၊ ပစ္စုပဋ္ဌာန်၊ မှတ်ရန်ဝိဇ္ဇမာန၊ ကတ္တားငါးတန်ပြ၊

(၂) ဒဿနလက္ခဏ၊ ဒီပကပဒဋ္ဌာန်၊ ပကာသနကိစ္စံ၊ ရသံကိုယှဉ်တွဲ၊ ဝိဘာဝသမ္ပတ္တာ၊ အာကာရာထုတ်ရအမြဲ၊ အနုဘာဖလခွဲလို့၊ ဆရာနဲ့မသွေ၊ မှတ်ကြသောတုဇနေ။

၁-၂ -နံပါတ်တို့၏ နိယံအဖြေ

၁။ လက္ခဏကို ဒဿနတ္ထထုတ်။

၂။ ပဒဋ္ဌာန်ကို ဒီပကတ္ထထုတ်။

၃။ ကိစ္စရသကို ပကာသနတ္ထထုတ်။

၄။ သမ္ပတ္တိရသနှင့် အာကာရပစ္စုပဋ္ဌာန်ကို ဝိဘာဝတ္ထ။

၅။ ဖလပစ္စုပဋ္ဌာန်ကို အနုဘာဝတ္ထထုတ်။

(တစ်နည်း) ဆောင် - နိယံ

လက္ခဏံ ဒဿန၊ ဒီပကပဒဋ္ဌာန်၊ ရသံသမ္ပတ္တိ၊ ထုတ်ဘိပကာသံ၊ ကိစ္စံရသ၊ ဝိဘာဝထည့်၊ နုဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာန်၊ ထုတ်ကြောင်းပြန်သည်၊ ကြိယာငါးတန်၊ ထုတ်နည်းတစ်နည်းတည်း။

နိယံအဖြေ။ ၁။ လက္ခဏကို ဒဿနတ္ထ။

၂။ ပဒဋ္ဌာန်ကို ဒီပကတ္ထ။

၃။ သမ္မတ္တိရသကို ဝိဘာဝတ္ထ။

၄။ ကစ္စရသကို ဝဘာဝတ္ထ။

၅။ ပစ္စုပဋ္ဌာန်ကို အနုဘာဝတ္ထ ထုတ်လေ။

မှတ်ချက်။ ( ) ပြောင်းပြန်ယူမျှသာ ထူးသည်။

ကုသလာ-ပုဒ်ကို ကြိယာငါးတန် ထုတ်ပုံ

၁။ အနဝဇ္ဇသုခဝိပါကလက္ခဏာသည် ဒဿနတ္ထ။

၂။ ယောနိသော မနသိကာရပဒဋ္ဌာန်သည် ဒီပကတ္ထ။

၃။ အကုသလဝိဒ္ဓံသန ကိစ္စရသသည် ပကာသနတ္ထ။

၄။ ဝေါဒါနဘာဝသမ္ပတ္တိရသသည် ဝိဘာဝတ္ထ။

၅။ ဣဋ္ဌဝိပါကပစ္စုပဋ္ဌာန်သည် အနုဘာဝတ္ထ။

သိဒ္ဓိအမျိုးမျိုး

၁။ အာရုံဟေတု၊ ကရိဏ်းပြုလျက်၊ ကျိုးဆက်အာရမ္မဏိ၊ အမှန်သိက၊ ပစ္စက္ခ၊
(တွင်းကြီး၊ ၄၃)

၂။ တစ်ပုံလည်းထုတ်၊ နာမ်ရုပ်ပရမတ်၊ မြဲကြပ်သိရ ပစ္စက္ခ။ (တွင်းကြီး ၄၄)

၃။ အာရုံဟေက၊ အကြောင်းပြုလျက်၊ ကျိုးဆက်အာရမ္မဏိ၊ အသိဉာဏ်ထ၊
နုမာန။ (တွင်းကြီး၊ ၄၅)

၄။ တစ်နည်းသဒ္ဒါ၊ ချင်းဆာယာကို၊ ထောက်ဆအနက်၊ သိဉာဏ်ဆက်က၊ နုမာန၊ (တွင်းကြီး၊ ၄၆)

၅။ သဒ္ဒန္တရိတ်၊ မြဲကြိတ်အာရုံ၊ တွေ့ကြုံဉာပက၊ သိဒ္ဓေယျ။ (တွင်းကြီး၊ ၄၇)

၆။ သဂ္ဂနိဗ္ဗာန၊ ကြံဆသိကောင်း၊ အကြောင်းမည်ရ၊ အာကပ္ပ။ (တွင်းကြီး၊ ၄၈)

၇။ ကြောင်းအားလည်းကြုံ၊ အာရုံအားသိ၊ ပရိကပ္ပ၊ သိဒ္ဓေယျ။ (တွင်းကြီး၊ ၄၉)

၈။ ဗျတိဆိုက၊ နွယသိ၊ နွယဆိုက၊ ဗျတိသိ၊ မှတ်ဘိအတ္ထာပန္ဒ၊ သိဒ္ဓိတည်း။ (အာစရိယ)

ဒဌဗ္ဗံ စသည် တားပုံ

၁။ ဒဌဗ္ဗံ ကား၊ သန္နိဋ္ဌာန်၊ ဝေဒိတဗ္ဗံ ကား၊ သံသယ၊ သိဒ္ဓံရှိက၊ စကားကျ။ (ရှင်တိပိဋကနာဂ၊ ၈၄)

၂။ ဂဟေတဗ္ဗာ၊ ဝတ္တဗ္ဗာနှင့်၊ သက္ကာလည်းပြ၊ သာမညသည်၊ ဌာနဝိသေ၊ ထည့်သင့်ပေလှ၊ အတ္ထယုတ္တိ၊ ကြံတွေးရှိ။ (တွင်းကြီး၊ ၃၂)

၃။ သမ္ဘဝတိ၊ စသည်ရှိက၊ ဗျဘိစာရော၊ သြဇတျ။ (သြစိတျ) အတ္ထရောက်ရာ၊ ကျမ်းတွင်လာ။ (တွင်းကြီး၊ ၃၃)

၄။ အဓိပ္ပါယော၊ အတ္တနောမတိ၊ မှတ်ဘိဝါကျ၊ စကားကျ။ (တွင်းကြီး၊ ၃၄)

၅။ သန္ဓာယလာ၊ သဒ္ဒါရုစိ၊ ဓိပ္ပါရှိက၊ အတ္ထတစ်ဖြာ၊ မသက်သာ။ (တွင်းကြီး၊ ၄၁)

နံပါတ် (၈) ဆိုင်ရာစည်းမျဉ်း ပြီး၏။

* * * * *

နံပါတ် (၉) ဆိုင်ရာစည်မျဉ်း

(၉) နံပါတ်အတွက် လက္ခဏာဒိစတုက္ကနှင့်အဓိပ္ပါယ်များကို အဋ္ဌကထာရှိသည့် အတိုင်းသာ ကျက်ထားရန်, မှတ်သားထားရန်ဖြစ်သည်။

* * * * *

နံပါတ် (၁၀) ဆိုင်ရာစည်းမျဉ်း

ဆောင်ရန် - ကတ္တားနှင့်ကြိယာ၊ စပ်ပါကြ၊ သ-နံ-ပူ၊ ကြိယာကံစပ်ဟန်ရိုး၊ မျိုး အာရုံဟူ၊ အဇ္ဈတ်ဗာဟျတ်နှင့်၊ နှစ်ရပ်တဲ့ ကရိဏ်းမူ၊ ကတ္တားတူသုံးမျိုး၊ (ကတ္တားတူသုံးမျိုး)

သမ္ပဒါန်၊ အာရုံမျိုး၊ ရံခါပ၊ အကြွင်းမှာ တိဒေသ၊ ဥပတဲ့မျိုး။

အဖြေ။ (၁) ကတ္တားနှင့်ကြိယာကို သဟဇာတမျိုး၊ အနန္တရမျိုး၊ ပုရေဇာတမျိုး၊ (၃) မျိုးစပ်၊ ပြုင်ပါ။

(၂) ကံနှင့်ကြိယာကို အာရမ္မဏာမျိုး စပ်၊ ပြုင်ပါ။

(၃) အဇ္ဈတ္တိကကရိဏ်း၊ ဗာဟိရကရိဏ်းနှင့် ကြိယာကို ကတ္တားတူ သဟဇာ၊ အနံ၊ ပုရေ သုံးမျိုး၊ ဥပနိဿယမျိုး စပ်၊ ပြုင်ပါ။

(၄) ကြွင်း အပါဒါန်၊ ဩကာသကာရက နှစ်မျိုးနှင့် ကြိယာများကို ဥပနိဿယ မျိုးစပ်၊ ပြုင်ပါဟု ပြသည်။

နံပါတ် (၁၀) ဆိုင်ရာစည်းမျဉ်း ပြီး၏။

အဋ္ဌသာလိနီ ဒုတိယနေ့ ဆိုင်ရာစည်းမျဉ်း ပြီးပြီ။

* * * * * *

အဋ္ဌသာလိနီမေးခွန်း

ပို့ချစဉ် (၁)

(က) ပိတိနိဒ္ဒေသေ ပိတီတိ သဘာဝပဒံ၊

(ခ) ပမုဒိတာဿ ဘာဝေါ ပါမောဇ္ဇံ၊

(ဂ) အာမောဒနာကာရော အာမောဒနာ၊

(ဃ) ပမောဒနာကာရော ပမောဒနာ၊

(င) ယထာ ဝါ ဘေသဇ္ဇာနံ ဝါ တေလာနံ ဝါ ဥဏ္ဍောဒကသီတောဒကာနံ ဝါ ကေတော ကရဏံ မောဒနာတိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝမယမ္ပိ ပိတိမ္မာနံ ကေတော ကရဏေန မောဒနာ၊

(စ) ဥပသဂ္ဂဝသေန ပန မဏ္ဍောတ္ပာ အာမောဒနာ ပမောဒနာတိ ဝုတ္တာ။

(ဋ၊ ၁၈၇။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၃၇၆-၇။ ပြည်၊ ဒု၊ သျှ၊ ၁၅၉)

၁။ (င) ဝါကျကို ဝါကျပရိဝတ္တနနည်း = ဝါကျအပြန်အလှန် အနက်ပေးပါ။

၂။ (ဂ) ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာ၊ (စ) ဝါကျသို့ ဌပနာ အာဘောဂါဒိပဉ္စက စောဒနာတက်ခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) စသောဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ပြ၍၊ (ဂ) ဝါကျ၌ ဝါ-သဒ္ဒါထားပုံအဓိပ္ပါယ်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။

၄။ ဘေသဇ္ဇာနံ-ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျုပ္ပတ္တာဒိစတုက္က ထုတ်ပြပါ။

၅။ (ဂ) ဝါကျရှိ ပုဒ်တို့ကို လိင်္ဂ, ဂဏ, အန္တ, ပဒ ခွဲပြပါ။

၆။ အထက်ပါ ဝါကျတို့၌ အဌကထာဆရာ၏ အဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ဂ) ဝါကျ၌ အယမိဝ်-ဝယ် ဣမ-သဒ္ဒါအစွဲ၊ ပိ-သဒ္ဒါ၏အနက်၊ (စ) ဝါကျ၌ ပန-သဒ္ဒါအစွဲတို့ကိုလည်း ထုတ်ပြပါ။

၈။ (စ) ဝါကျ၌ ဝုတ္တာ-၏ အန္တိတ္ထကို ကိုယ်ပြု၍ ကြိယာဂါးတန် ထုတ်ပြပါ။

၉။ ပိတိ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္ကကို ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ (ဂ) ဝါကျ၌ မောဒနာ-ကို (ဝုစ္စတိ) ၌ ပဌာန်းနည်းဖြင့် စာစပ်၍ ပစ္စယသတ္တိကိုလည်း ဖြေပါ။

မှတ်ချက်။

(က) မောဒနာကို ပဌာန်းနည်းစာစပ်၍ဟုလည်း မေးနိုင်သည်။ (ဝုစ္စတိ)၌ ဟုမေးသဖြင့် မေးခွန်း၌ အဖြေပါနေသည်ဟု သိရမည်။

(ခ) ပစ္စယသတ္တိကိုလည်း ဖြေပါဟု မေးထားသဖြင့် ပစ္စည်းသည် ပြိုင်စရာမရှိ။ (ဘ) ပစ္စည်းထဲဟု အဖြေပါနေသည်ဟု သိနိုင်သည်။

ပိုချစဉ် (ဘ) အဖြေ

၁။ (ဂ) ဝါကျအပြန်အလှန် အနက်ပေးပုံ

(ဂ) ဝါကျ၌ ယထာ ဝါ (ပ) ဝုစ္စတိ-သည် **ဥပမာန, အပဓာနဝါကျ**။ ဧဝမယမိဝ် ။ပ။ မောဒနာ-သည် **ဥပမေယျ, ပဓာနဝါကျ** ဖြစ်သည်။ အပြန်အလှန်ပေးသောအခါ ဥပမေယျဝါကျကို ပထမပေးရသည်။ ယင်းဥပမေယျ

ဝါကျကို အနက်ပေးရာတွင်လည်း ဧဝံ-သဒ္ဒါကို ထားခဲ့ပါဦး၊ ဝုစ္စတိ-ကိုလည်း ဥပမာနဝါကျမှ အလိုက်ခံပါ။ ထိုနောက်မှ ကိမိဝ စသည် ထည့်ပေးပါ။ ဧဝံ-ကိုလည်း အနက်ပေးပါ။ ဤသို့ မှတ်ချက်ယူ၍ အနက်ပေးပါ။

(c) ဝါကျအနက်

ဝါ၊ တစ်နည်းကား။ အယမို ပီတိ၊ ဤ ပီတိကိုလည်း။ ဓမ္မာနံ၊ သဟဇာတ်တရားတို့ကို။ ဧကတော၊ တကွနက်။ ကရဏေန၊ ပြုခြင်းကြောင့်။ ဝါ-ပြုတတ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်။ (သဒ္ဒတ္ထ) ဝါ - ရောနှောခြင်းကြောင့်။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ) မောဒနာ၊ ရောနှောတတ်သောတရား ဟူ၍။ (ဘဂဝတာ၊ သည်။) ဝုစ္စတိ၊ ဆိုအပ်၏။ ကိမိဝ၊ အဘယ်ကဲ့သို့နည်းဟူမူကား။ (ထည့်) ဘေသဇ္ဇာနံ ဝါ၊ ဆေးတို့ကိုဂုင်း။ တေလာနံ ဝါ၊ ဆီတို့ကိုဂုင်း။ ဥဏ္ဏောဒက သီတောဒကာနံ ဝါ၊ ရေပူ, ရေအေးတို့ကိုဂုင်း။ ဧကတော၊ တကွနက်။ ကရဏံ၊ ပြုခြင်းကို။ ဝါ- ရောနှောခြင်းကို။ မောဒနာတိ၊ မောဒနာဟူ၍။ ဝုစ္စတိ ယထာ၊ ဆိုအပ်သကဲ့သို့။ (ပြန်) ဧဝံ၊ ဤအတူ။ အယမို ပီတိ၊ ဤ ပီတိကိုလည်း။ ဓမ္မာနံ၊ သဟဇာတ်တရားတို့ကို။ ကေတော၊ တကွနက်။ ကရဏေန၊ ပြုခြင်းကြောင့်။ ဝါ၊ ရောနှောခြင်းကြောင့်။ မောဒနာ၊ မောဒနာ ဟူ၍။ (ဘဂဝတာ၊ သည်။) ဝုစ္စတိ၊ ၏။

၂။ (c) ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ၊ ဆရာသည် (ဂ-ဃ) ဝါကျတို့ဖြင့် အာမောဒနာပမောဒနာ-ပုဒ်တို့၌ မုဒ-ဓာတ်၏ရွှင်လန်းခြင်း ဟသ-အနက်ကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ (ဌပနာ) ဤသို့ ဖွင့်ဆိုချေသော် (ဒေါသာပေက္ခလက္ခဏာ) မုဒ-ဓာတ်၏ ဟသ-အနက်ကိုသာ သိအပ်၍ ရောနှောခြင်း-မိဿကအနက်ကို မသိအပ်

ဟူသောအနက်သည် ရောက်၏။ (အနုလောမပါပနာ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋိလောမပါပနာ) ထိုသို့ မရောက်သင့်လေသောကြောင့် (ရောပနာပါဒကဟိတ်)၊ မုဒ-ဓာတ်၏ ဟဿအနက်ကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ (အနုလောမ ပနာ) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋိလောမရောပနာ) မနေသင့်တန်ဘဲ နေခဲ့သော် ဆရာ၌ အဗျာပိတဒေါသ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏။ (ဒေါသာရောပန) ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ (ငါ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား - (ဂ-ဃ) ဝါကျတို့ဖြင့် အာမောဒနာ, ပမောဒနာ-တို့၌ မုဒ-ဓာတ်၏ ဟဿအနက်ကိုသာ ဖွင့်ဆိုသည်မဟုတ်။ (ငါ) ဝါကျဖြင့် မုဒ-ဓာတ်၏ ရောနှောခြင်း - မိဿကအနက်၊ (ဧကတောကရဏ) အနက်ကိုလည်း ဖွင့်ဆိုသည်ဖြစ်သောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

(စ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စက စောဒနာတက်

အရှင်အဌကထာဆရာ၊ ဆရာသည် အာမောဒနာ+ပမောဒနာဟူ ဟောတော်မူ၏။ (ဌပနာ) ယင်းသို့ ဟောတော်မူသည်ရှိသော် မောဒနာဟူ ဟောလျှင် လိုအပ်သောအနက် ပြီးပြီသည်မဟုတ်ပါလော။ (အာဇ္ဇ) ထိုသို့ ပြီးပြီးသည်ဖြစ်သောကြောင့် (အာဘောဂဟိတ်) အာမောဒနာ+ပမောဒနာဟူ ဟောတော်မမူသင့်။ (ဌပနာပဋိက္ခေပ) အဘယ်သို့ ဖြစ်၍ မောဒနာ+ပမောဒနာဟူ ဟောတော်မူပါသနည်း- စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ခ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား - မောဒနာဟူ ဟောတော်မူလျှင် လိုအပ်သောအနက် ပြီးကောင်းပါသော်လည်း အာ-ဥပသာရ၊ ပ-ဥပသာရတို့၏အစွမ်းဖြင့် တန်ဆာဆင်၍ ဟောတော်မူအပ်၏ ဟူလို။

(ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတဒေါသ၊ အပရိပူဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်သည်။ (ပက္ခန္တရ၊ ဟူလက၊ အဗျာပိတတင်)

(ဂ) ဝါကျဖြင့် (က-ခ) ဝါကျတို့၌တင်သော အဗျာပိတ+အပရိပူဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်သည်။

(ဃ) ဝါကျဖြင့် (က-ခ-ဂ) ဝါကျတို့၌တင်သော အဗျာပိတ+အပရိပူဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်သည်။

(င) ဝါကျဖြင့် (ဂ-ဃ) ဝါကျတို့၌တင်သော အဗျာပိတ+အပရိပူဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်သည်။

(စ) ဝါကျဖြင့် ပါဠိ၌ ကေတ္ထဒေါသကို ပယ်သည်။ တစ်နည်း - (စ) ဝါကျဖြင့် အဗျာပိတ+အပရိပူဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်သည်။

(ဥပနှာသ၊ အာရဇ္ဇ၊ တင်ကြအဗျာပင်)

(၈) ဝါကျတွင် ယထာ ဝါ နောင် ထိုင်သော ဝါသဒ္ဒါထား:ကြောင်း:အဓိပ္ပါယ်

အာမောဒနာ+ပမောဒနာ-၌ မုဒ-ဓာတ်၏ ဟာသအနက်မှ မိသကအနက်တစ်ပါးကို လဲလှယ်လိုသောကြောင့် ဝါသဒ္ဒါကို ထား:ပါသည်။

ဘေသဇ္ဇာနံ ဝါ တေလာနံ ဝါ ဥဏှောဒကသီတောဒကာနံ ဝါ - တို့နောင် ထိုင်သော ဝါသဒ္ဒါထား:ပုံအဓိပ္ပါယ်

ဝိကပ်အထူးကြံခြင်း:အနက်ကို ဟောသည်ဖြစ်၍ ပေါင်း:စည်း:ခြင်း-သမုစ္စည်း:ကို ပြလိုသောကြောင့် ဂါသဒ္ဒါ ထား:ပါသည်။

၄။ ဘိသဇာနံ ဣဒံ ဘေသဇ္ဇံ။ (ဓာန်ဦကာ၊ ၃၃၀-ဂါထာ)

(ဘိသဇာနံ၊ ဆေးဆရာတို့၏။ ဣဒံ၊ ဥစ္စာတည်း။ ဘေသဇ္ဇံ၊ ဆေးဆရာတို့၏ ဥစ္စာဆေး။)

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(က) ဘိသဇာနံ ဣဒံ-ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(ခ) ဆေးဆရာတို့၏ ဆေးနှင့် သာမီ+သံအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(ဂ) ဘေသဇ္ဇံ-ဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(ဃ) ဆေးတို့၏ တစ်ခုသည် တစ်ခုနှင့်တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဦကာနည်း

(က) ဘေ-ဟူသော၊ သဇ်-ဟူသော၊ ဇံ-ဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော အက္ခရာဟု ဆိုအပ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(ခ) ဘိသဇ-ပုဒ်၊ ဏျ-ပစ္စည်းသည်၎င်း၊ ဆေးသမား၏ဆေးနှင့် သာမီ+သံအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(ဂ) ဘေသဇ္ဇံ-ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(ဃ) ဆေးတို့၏ တစ်ခုသည် တစ်ခုနှင့်တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

(ပါမောဇ္ဇံ-ကို ပမောဒနံ ပမောဒေါ၊ ပမောဒေါယေဝ ပါမောဇ္ဇံ။ ပမောဒ-ပုဒ် ဏျ-ပစ္စည်း) [ဘာဋ္ဌီ]

ပမုဒိတဿ ဘာဝေါ ပါမောဇ္ဇံ ဟုလည်း ပြုနိုင်သည်။

၅။ (ဂ) ဝါကျ၌

ယထာ - အလိုင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အာကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

ဝါ - အလိုင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အာကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

ဘေသဇ္ဇာနံ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အဲကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတပဒ။

တေလာနံ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတပဒ။

ဥဏ္ဟောဒကသိတောဒကာနံ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

ဧကတော - အလိုင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဩကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

(နာမ် ပဥ္စမပိုင်းလာ တွာပစ္စယန္တခဲ့ပါ။ နိပါတာနှင့်အညီ)

ကရဏံ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

မောဒနာ - ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

ဣတိ - အလိုင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဣကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

ဝုစ္စတိ - အလိုင်၊ ဘူဝါဒိဂိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။

ဧဝံ - အလိုင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ နိဂ္ဂဟီတန္တ၊ နိပါတပဒ။

အယံ - ဣတ္ထိလိင်၊ သဗ္ဗနာမ်ဂိုဏ်း၊ (ကညာဒိဂိုဏ်း)၊ နိဂ္ဂဟီတန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

ပိ - အလိုင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဣကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

ပိတိ - ဣတ္ထိလိင်၊ ရတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

ဓမ္မာနံ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

(ကတော ကရဏေန မောဒနာ မြိုးခဲ့ပြီ)

၆။ (က) သဘာဝပဒံ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပိတိ ဟူသောပုဒ်သည် ပိတိ-၏ သဘောကိုသာ ပြသောပုဒ်ပင်တည်းဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေပါသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ခ) ပမုဒိတဿ ဘာဝေါ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပါမောဇ္ဇ-ပုဒ်ကား ပမောဒ ပုဒ်၊ ဏျပစ္စည်း၊ ထိုတွင် ပါမောဇ္ဇ-ပုဒ်ကို ပမောဒဿ ဘာဝေါ ပါမောဇ္ဇံ ဟု ဘာဝတद္ဓိတ်ဝိဂြိုဟ်ပြုရမည်ကိုလည်း သိစေပါသည်။

* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဆောင်။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ တဒ္ဓိတကို၊ ယုပစ္စယ၊ အာကာရန္နှင့် ဘာဝသဒ္ဒါ။ ဖွင့်ပြရာ၊ ကြံပါဘာဝတဒ္ဓိတ။ (သံဝဏ္ဏနာနိယံ)

တစ်နည်း ဘာသာဋီကာအလို

ပမုဒိတဘာဝေါ-ဖြင့် ပါမောဇ္ဇ-ကို ပမောဒေါယေဝ ပါမောဇ္ဇ-ဟု သွတ္ထတဒ္ဓိတ်ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုလည်း၊ ဏျ-ပစ္စည်း၏ သွတ္ထတဒ္ဓိတ်အနက်၌ သက်သည်၏အဖြစ်ကိုလည်း သိစေသည်။

* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) အာမောဒနာကာရော-ဟူသော သံဝဏ္ဏ ာဖြင့် အာမောဒနာ-ကား အာပုဗ္ဗ၊ မုဒ-ဓာတ်၊ ယု-ပစ္စည်း၊ ဘိုတွင် မုဒ-ဓာတ်၏ ဟာသအနက်ဟော သည်၏အဖြစ်ကိုလည်း၊ ယု-ပစ္စည်း၏ ဘာဝသာဓနအနက်၌ သက်သည်၏အဖြစ်ကိုလည်း၊ အာမောဒနံ အာမောဒနာ၊ (အာမောဒီယတေ အာမောဒနာ) ဟု ဘာဝသာဓနဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်၏အဖြစ်ကိုလည်း၊ အာ-ဥပသာရပုဒ်၏ ဓာတွတ္ထာနုဝတ္တကဖြစ်ကိုလည်း သိစေသည်။

* ကိတ်ဓာတ်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတုပဒသံဝဏ္ဏနာ၊

* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတ္တွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဆောင်။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ ကိတ်ပဒကို၊ ယုပစ္စယ၊ အာကာရန္နှင့်၊ ဘာဝသဒ္ဒါ။ ဖွင့်ပြရာ၊ ကြုံပါမုခ္ဓ ကိတ်ဘာဝ။ (သံဝဏ္ဏနာနိယံ)

[ဤ၌ အာကာရသဒ္ဒါဖြင့် ဖွင့်ပြသောကြောင့် အာမောဒနာ-ကို ဘာဝသာဓန အာဘော် ဖော်ရသည်။]

(ယ) ပမောဒနာကာရော-ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပမောဒနာ-ကား ပ-ပုဗ္ဗ၊ မုဒ-ဓာတ်၊ ယုပစ္စည်း၊ ထိုတွင် ပ-ဥပသာရပုဒ်၏ ဓာတ္တွတ္ထာနုဝတ္တကဖြစ်ကိုလည်း၊ မုဒ-ဓာတ်၏ ဟာသအနက်ဟောသည်၏အဖြစ်ကိုလည်း၊ ယု-ပစ္စည်း၏ ဘာဝသာဓနအနက်၌ သက်သည်၏အဖြစ်ကိုလည်း၊ ပမောဒိယတော ပမောဒနာဟု ဘာဝသာဓနဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်၏အဖြစ်ကိုလည်း သိစေသည်။

* ကိတ်ဓာတ်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတုပဒသံဝဏ္ဏနာ။
* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတ္တွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်း၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဧကတော ကရဏေန-ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အာမောဒနာ ပမောဒနာ-တို့၌ မောဒနာ-ပုဒ်ကား မုဒ-ဓာတ်၊ ယု-ပစ္စည်း၊ ထိုတွင် မုဒ-ဓာတ်၏ ရောနှောခြင်း မိဿကအနက်ဟောသည်၏အဖြစ်ကိုလည်း၊ ယု-ပစ္စည်း၏ ဘာဝသာဓန

အနက်ဟောသည်၏အဖြစ်ကိုဂုဏ်း၊ အာ-ဥပသာရ, ပ-ဥပသာရပုဒ်တို့၏ မာတွတ္ထာနုဝတ္တကဓ၏အဖြစ်ကိုဂုဏ်း၊ အာမောဒိယတေ အာမောဒနာ၊ ပမောဒိယတေ ပမောဒနာဟု ဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်၏အဖြစ်ကိုဂုဏ်း သိစေသည်။

* ကိတ်မာတ်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယမာတုပဒသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်မာတ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယမာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်း၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဆောင်။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ ကိတ်ပဒကို၊ ယုပစ္စယ၊ အာကာရန္ဒင့်၊ ဘာဝသဒ္ဒါ၊ ဖွင့်ပြရာ၊ ကြံပါမုခ္ဓ ကိတ်ဘာဝ။ (သံဝဏ္ဏနာနိယံ)

[ဤ၌ အာမောဒနာ, ပမောဒနာ-တို့ကို ကတော ကရဏံ ဟု ယုပစ္စည်း၊ ကရဏံ-ဖြင့် ပြသောကြောင့် ဘာဝသာဓနအာဘော် ဖော်ရသည်။]

ဓမ္မာနံ-ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ကတော ကရဏံ-တစ်ပေါင်းတည်း ရောနှောခြင်းဟူသည် ပဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါတို့ကို ရောနှောသည်မဟုတ်၊ သဟဇာတ် တရားတို့ကို ရောနှောခြင်းပင်တည်းဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

အယမ္မိ ပိတိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အာမောဒနာ, ပမောဒနာတို့အရ ပိတိကို ကောက်ယူအပ်သည်၏အဖြစ်ကို သိစေသည်။

* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ယထာ ဝါ (ပ) ဝုစ္စတိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ရောနှောပုံ လောက ဥပမာအဓိပ္ပါယ်ကို သိစေသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(စ) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အာမောဒနာ၊ ပမောဒနာ-တို့၌ အာ-ဥပသာရ၊ ပ-ဥပသာရတို့ကား အနက်အထူးမရှိ၊ ဓာတွတ္ထာနုဝတ္တက၏အဖြစ်ကိုဋင်း၊ အာ-ဥပသာရ၊ ပ-ဥပသာရတို့ဖြင့် ပုဒ်တန်ဆာဆင်၍ အာမောဒနာ၊ ပမောဒနာ ဟု ဘုရားရှင် ဟောတော်မူသည်၏အဖြစ်အဓိပ္ပါယ်ကိုဋင်း သိစေသည်။

* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (င) **ဝါကျ၌ အယံ, ဣဓ-သဒ္ဒါ၏အစွဲကား**
အယံ ပီတိ ဟု စွဲပါသည်။
ပိ-သဒ္ဒါသည် ပေါင်းစည်းခြင်း-သမုစ္စယတ္ထ ဖြစ်ပါသည်။

(စ) ဝါကျ၌ **ပနသဒ္ဒါ**သည် အာမောဒနာ၊ ပမောဒနာဟု ဟောတော်မူသည်ကို မနှစ်သက်ခြင်း အရုစိအနက်၊ စကားဝါကျဆက်ပြခြင်း- ဝါကျာရမ္ဘ, ဥပနျာသဇောတကတ္ထ ဖြစ်သည်။

၈။ (ခ) ဝါကျ ဝုတ္တာ-၌ **ဝစ-ဓာတ် အန္တတ္ထအရ** တရားကိုယ်ကား - ဒေသနာဉာဏ် တော်တည်း။

(၁) ယင်းဒေသနာဉာဏ်တော်သည် ဒဿနတ္ထ။
(၂) အရဟတ္ထမဂ်ဉာဏ်၊ အရဟတ္တဖိုလ်ဉာဏ်၊ သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်တို့သည် ဒီပကတ္ထ။

(၃) အာမောဒနာ၊ ပမောဒနာဟူသော ဘုရားရှင်၏ နှုတ်တော်မှ ထုတ်ဖော်၍ ရွတ်ဆိုဟောကြားအပ်သော ဝစီဘေဒ ပရမတ္ထသဒ္ဒါ ဒေသနာတော်သည် ပကာသနတ္ထ။

(၄) မဟ. ဘရုဏာဉာဏ်၊ ပါရမီဉာဏ်၊ ဝိပဿနာဉာဏ်တို့သည် ဝိဘာဝတ္ထ။

(၅) ဟောကြားအပ်သော တရားတော်ကို နာကြားရခြင်းစသော ပစ္စုပ္ပန်သံသရာအကျိုးတို့သည် အနုဘာဝတ္ထ။

မှတ်ချက်။ [ဤနေရာကဲ့သို့ အခြားသော ဝါကျနေရာ၌လည်း ဤနည်းအတိုင်း ကောက်ရမည်။ ဟောကြားအပ်သော တရားတော်များကို လဲလှည်၍ ပကာသနတ္ထကို ပြောင်းပေးရုံမျှသာ ထူးသည်။]

ညွှန်ကြားချက်။ [ဓာတ် အနန္တတ္ထအရကို ကောက်၍ ထုတ်တတ်လျှင် ပစ္စည်း ဗာဟျတ္ထ အရကို ကောက်၍ ထုတ်ပါဟု မေးလျှင်လည်း ထုတ်တတ်ရမည်။]

ဝုတ္တာ-၌ **တ-ပစ္စည်း ဗာဟျတ္ထ အရကား** - ဟောကြားအပ်သော အာမောဒနာ ပမောဒနာဟူသော ပရမတ္ထဝစီဘေဒသဒ္ဒါတည်း။

(၁) ယင်း အာမောဒနာ၊ ပမောဒနာဟူသော ဝစီဘေဒပရ၊တ္ထသဒ္ဒါသည် ဒသနတ္ထ။

(၂) ဒေသနာဉာဏ်တော်သည် ဒီပကတ္ထ။

(၃) အာမောဒနာ၊ ပမောဒနာ ဟူသော တရားတော်ကို နာကြားရခြင်း အကျိုးသည် ပကာသနတ္ထ။

(၄) မဟာကရုဏာဉာဏ်၊ ပါရမီဉာဏ်၊ ဝိပဿနာဉာဏ်တို့သည် ဝိဘာဝတ္ထ။

(၅) တရားတော်ကို နာကြားရသဖြင့် ပစ္စုပ္ပန်သံသရာအကျိုးတို့သည်၊ (၀၊) အကျိုးတို့ကို ခံစားရခြင်းသည် အနုဘာဝတ္ထ။

မှတ်ချက်။ [ဤသို့ ရှေ့နောက်ပြောင်း၍ . မုချ၏အကြောင်းအကျိုးမှန်အောင် ထုတ်တတ်ရပါမည်။ ဤနေရာ၌ စွဲမြဲစွာ မှတ်သားခဲ့ပါကုန်။]

၉။ **ပီတိ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က**

ပီတိ သမ္မိယာယနလက္ခဏာ၊ ကာယစိတ္တပီဏနရသာ၊ ဖရဏာရသာ ဝါ၊ ဩဒဂျပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ဝိညာဏပဒဋ္ဌာနာ။ (ဋ္ဌ၊ ၁၅၈။ ပြည်၊ ဒု၊ ၄၀)

၁၀။ (ဂ) ဝါကျ၌ **မောဒနာ**-ကား **"ကို"** ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ဝုစ္စတိ-၌ အာရမ္မဏပစ္စည်း။ ဝုစ္စတိ-ကား အာရမ္မဏပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

အာရမ္မဏ (၁) ပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုပါသည်။

နိယံ။ ကံအာဟာရ၊ ကရဏတို့၊ အရမပြား၊ ဤသုံးပါး၊ မမှားတူလေမြဲ။
(ဘုရားကြီး)

မှတ်ချက်။ [ဤ၌ မောဒနာ ဟူသော အာကာရအရ နာမပညတ်သဒ္ဒါကို ယူရသောကြောင့် ဤသို့ အာရမ္မဏ (၁) ပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုသည်။]

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၂)

(က) ဟာသေတီတိ ဟာသော၊

(ခ) ပဟာသေတီတိ ပဟာသော၊

(ဂ) ဟဋ္ဌပဟဋ္ဌာကာရာနမေတံ အဓိဝစနံ။

(ဃ) ဝိဂ္ဂီတိ ဝိတ္တံ၊ ဓနသေတံ အဓိဝစနံ။

(င) ဒ ဃံ ပန သောမနဿပစ္စယတ္တာ ဝိတ္တိသရိက္ခတာယ ဝိတ္တိ။

(စ) ယထာ ဟိ ဓနိနော ဓနံ ပဋိစ္စ သောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ ပီတိမတောပိ ပီတိံ ပဋိစ္စ သောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

(ဆ) တသ္မာ ဝိတ္တီတိ ဝုတ္တာ၊ တဋ္ဌသဘာဝသဏ္ဌိတာယ ပီတိယာ ဧတံ နာမံ။

(ဋ္ဌ၊ ၁၈၇။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၃၇၇။ ပြည်၊ ဒု၊ သျှ၊ ၁၅၉)

၁။ (ဃ) ဝါကျကို တုလျ+လိင်္ဂတ်၊ ပကတိ+ဝိကတိနည်းတို့ဖြင့် အနက်ပေးပါ။

၂။ (င) ဝါကျသို့ ဋ္ဌပနာအာဘောဂါဒိပဋ္ဌက စောဒနာ၊ (စ) ဝါကျသို့ ဋ္ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာ တက်ပြပါ။

၃။ (ခ) စသော ဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ဖော်ပြပါ။

၄။ ဝိတ္တိ-ကို သံဝဏ္ဏနာနုရူပ ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျုပ္ပတ္တာဒိစတုက္က ထုတ်ပြပါ။

၅။ (စ) ဝါကျလာ ပုဒ်များကို လိင်္ဂ၊ ဂဏ စသည်တို့ဖြင့် ခွဲပြပါ။

၆။ အထက်ပါ ဝါကျတို့၌ အာဘော်၊ သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ဂ-ဃ-ဆ) ဝါကျတို့၌ တေံ အစွဲ၊ (ဎ-စ) ဝါကျတို့၌ ပန၊ ဟိ-သဒ္ဒါတို့၏ အနက်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။

၈။ ပီတိ-ကို လက္ခဏာဒိစတုက္ကနည်းဖြင့် ကြိယာဝိးတန် ထုတ်ပြပါ။

၉။ ပီတိသရုပ်နှင့် ဥဇ္ဇေဂါပီတိ၏စွမ်းအားကိုလည်း လိုရင်းချုံး၍ ဖြေပါ။
(၌၊ ၁၅၈၊ ၁၅၉၊ ၁၆၀)

၁၀။ (ဆ) ဝါကျ၌ ပါဌသေသကတ္တားပုဒ်ကို ဝုတ္တာ-ဟူသော ဇာဟျတ္ထ၌ ပဋ္ဌာန်းနည်းဖြင့် စာစပ်၍ ပြုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိကိုလည်း ဖော်ပြပါ။

ပို့ချစဉ် (၂) အဖြေ

၁။ (ဃ) ဝိတ္တိတိ၊ ဝိတ္တိ ဟူသည်ကား။ ဝိတ်၊ ဥစ္စာတည်း။ (တုလျတ်+လိဂ်တ်) တေံ၊ ဤ ဝိတ္တိဟူသော အမည်သည်။ ဓနဿ၊ ဥစ္စာ၏။ နာမံ၊ အမည်တည်း။ (တုလိတ်+လိဂ်တ်)

မှတ်ချက်။ [ကြိယာမပါဘဲ ကတ္တားအချင်းချင်း စပ်၍ပေးသည်ကို တုလျတ်+လိဂ်တ် ပေးနည်းစပ်နည်းဟု ခေါ်သည်။]

နိယံ။ ကြိယာမသတ်၊ ကတ္တုချင်းချင်း၊ စပ်တုံလျင်းလည်း၊ တုလျတ်လိဂ်တ်၊ ဆို၍စပ်မြဲ။ (ဘုရားကြီး)

တစ်နည်း (ဃ) ဝိတ်၊ ဥစ္စာကို။ ဝိတ္တိတိ၊ ဝိတ်ဟူ၍။ ဝုစ္စတိ၊ ဆိုအပ်၏။ (ပကတိ+ဝိကတိ) တေံ၊ ဤဝိတ္တိဟူသော အမည်သည်။ ဓနဿ၊ ဥစ္စာ၏။ နာမံ၊ အမည်သည်။ ဇဟာတိ။ ဖြစ်၏။ (ပကတိ+ဝိကတိ)

မှတ်ချက်။ [ဝုစ္စတိ, ဟောတိ စသည်ဖြင့် ကြိယာထည့်၍ ၁၀်နည်းပေးနည်းကို ပကတိ+ဝိကတိ ပေးနည်းဟု ခေါ်သည်။]

၂။ (င) ဝါကျသို့ ဌပနာပဋ္ဌကစောဒနာတက်

အရှင်အဌကထာဆရာ၊ ဆရာသည် (ဃ) ဝါကျဖြင့် ဥစ္စာကို ဝိတ္တိ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏ဟု ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုသည်ရှိသော် ပီတိနဒ္ဒေသအရာဌာန ဖြစ်သည်မဟုတ်ပါလော့။ ထိုသို့ ပီတိနိဒ္ဒေသအရာဌာန ဖြစ်သောကြောင့် ဥစ္စာကို ဝိတ္တိဟူ၍ ဆိုအပ်၏ဟု မပြဆိုသင့်။ ဤပီတိကို ဝိတ္တိဟူ၍ ဆိုရခြင်း၏အကြောင်းကား အဘယ်ပါနည်း။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (င) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = ပီတိနိဒ္ဒေသအရာဌာနဖြစ်သော်လည်း (မုချအားဖြင့် ဥစ္စာကို ဝိတ္တိဟူ၍ ဆိုအပ်သော်လည်း) သဒိသူပစာဖြစ်သောကြောင့် ပီတိကို ဝိတ္တိ မည်၏ဟု ဆိုတော်မူအပ်၏ ဟူလို။

(စ) ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာတက်

အရှင်အဌကထာဆရာ၊ ဆရာသည် (ဃ-င) ဝါကျတို့ဖြင့် ဥစ္စာဓနကို ဝိတ္တိ ဟု ဆိုအပ်သကဲ့သို့ ပီတိဓမ္မကို ဝိတ္တိဟု ဆိုအပ်၏ဟု နှစ်မျိုး ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုချေသော် ဥစ္စာဓနနှင့်ပီတိဓမ္မတို့၏ ဝိတ္တိမည်ကြောင်း ဥပမာဥပမေယျကို ထင်ထင်ရှားရှား မသိအပ်ဟူသော အနက်သည် ရောက်ရာ၏။ စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် ဥစ္စာဓနနှင့် ပီတိဓမ္မတို့၏ ဝိတ္တိမည်ပုံ ဥပမာ+ဥပမေယျကို ထင်ထင်ရှားရှား ပြဆိုသင့်၏။ မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ့အပေါ် ၌ ပါကဋ္ဌ+

အံ့ပါကဋ္ဌ ဆန့်ကျင်သော ဝိရောဓိဒေါသသင့်ရောက်ရာ၏။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (စ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = ဥပမာ ဥပမေယျကို ထင်ထင်ရှားရှား မပြသည်မဟုတ်၊ ဓနရှင်အား ဥစ္စာဓနကို စွဲ၍ နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်မှု ဖြစ်ရသကဲ့သို့၊ ပီတိရှင်အား ပီတိကို စွဲ၍ နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်မှု ဖြစ်ရ၏ဟု ထင်ထင်ရှားရှား ငါပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသော ဝိရောဓိဒေါသ ငါဒ္ဒိမရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌ တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(ဂ) ဝါကျဖြင့် (က-ခ) ဝါကျတို့၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(ဃ) ဝါကျဖြင့် (က-ခ-ဂ) ဝါကျတို့၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(င) ဝါကျဖြင့် (ဃ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(စ) ဝါကျဖြင့် (ဃ-င) ဝါကျတို့၌ တင်သော ဝိရောဓိဒေါသ၊ အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(ဆ) ဝါကျဖြင့် (င) ဝါကျ၌ တဒ်ဓံသော နိရတ္ထကဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

နိယံ။ လဒ္ဓဂုဏ၊ ပြလက၊ နိရတ္ထကတင်။

၄။ (ဃ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာနှင့်အညီ ဝိတ္တိ။

ဝိန္ဒတိ တောယာတိ ဝိတ္တိ။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) ဝိန္ဒတိ ဇောယာတိ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) နှစ်သက်ခြင်းကြိယာသည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဝိတ္တိဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ဥစ္စာဟို့၏ တစ်ခုသည် တစ်ခုနှင့်တူသော အခြင်းအရာဟုဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) ဝိတ်ဟူသော၊ တိဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော အက္ခရာဟု ဆိုအပ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) နှစ်သက်ခြင်းကြိယာသည်ရင်း၊ ဝိဒ-ဓာတ်, တိ-ပစ္စည်းတို့သည်ရင်း ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဝိတ္တိဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ဥစ္စာတို့၏ တစ်ခုသည် တစ်ခုနှင့် တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (စ) ဝါကျလာပုဒ်များ လိင်စသည်များခွဲပုံ

ယထာ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အာကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

ဟိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ကကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

ဓနိနော - ပုံးလိင်၊ ရတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ ဂျိကာရန္တ၊ (ဓနီ)၊ တဒ္ဓိတနာမပဒ။

ဓနံ - နပုံးလိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ဂိတနာမပဒ။

ပဋ္ဌစ္စ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

သောမနဿံ - နပုံးလိင်၊ စိတ္တာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတနာမပဒ။

ဥပ္ပဇ္ဇတိ - အလိင်၊ ဒိဝါဒိဂုဏ်း၊ ကကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။

ဧဝံ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ နိဂ္ဂဟီတန္တ၊ နိပါတပဒ။

ပိတိမတော - ပုံးလိင်၊ ပုမာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတနာမပဒ။

ပိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ကကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

ပိတိ (ပိတိံ) - ကတ္ထိလိင်၊ ရတ္တာဒိဂုဏ်း၊ ကကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
(ပဋိစ္စ သောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ပြပြီး)

၆။ (က) ဟာသေတိတိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင် ဟာသော-ကို ဟာသေတိတိ ဟာသောဟု ဟေတုကတ္တုသာဓနဝိဂြိဟ်ပြုအပ်သည်၏အဖြစ်ကိုဂင်း၊ ဏ-ပစ္စည်း၏ ဟေတုကတ္တုသာဓနအနက်ဟောသည်၏အဖြစ်ကိုဂင်း သိစေသည်။

* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* ကိတ်ပစ္စည်း၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ခ) ဝါကျ၌ ပဟာသေတိတိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပဟာသော-ပုဒ်ကို ပဟာသေတိတိ ပဟာသော-ဟု ဟေတုကတ္တုသာဓနဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်၏အဖြစ်ကိုဂင်း၊ ဏ-ပစ္စည်း၏ဟေတုကတ္တုသာဓနအနက် ဟောသည်၏အဖြစ်ကိုဂင်း သိစေသည်။

* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* ကိတ်၎စ္စည်း၏အနက်ကို ဖွင်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဟဋ္ဌပဟဋ္ဌာကာရာနမေတံ အဓိဝစနံဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် (ဟာသေဟိတိ ဟာသော၊ ပဟာသေတိတိ ပဟာသော) ဟု ဖွင့်ခဲ့သော်လည်း ယင်း

အဖွင့်သည် အပဓာနပရိယာယအဖွင့်ဖြစ်သည်။ ပဓာနမုချအားဖြင့် ဟသနံ ဟာသော၊ ပဟာသနံ ပဟာသောဟု ဘာဝသာဓနဝိဂြိုဟ် ပြုအပ်သည်၏အဖြစ်ကိုဂင်း၊ ဏပစ္စည်း၏ ဘာဝသာဓနအနက် ဟောသည်၏အဖြစ်ကိုဂင်း၊ ဝိဇ္ဇမာန ပရမတ္ထ ဓမ္မဘောတရားတို့မည်သည် အမူအရာကြိယာမျှကိုသာ ပဓာနမုချ အားဖြင့် ရသည်ဖြစ်၍ ရွှင်လန်းခြင်း စိတ်၏အမူအရာကြိယာကို ဟာသော, ပဟာသောတို့အရ ကောက်အပ်သည်၏အဖြစ်ကိုဂင်း သိစေပါသည်။

* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊
* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

[ဤ (ဂ) ဝါကျဖြင့်လည်း အာကာရသဒ္ဒါနှင့် ဖွင့်ပြသောကြောင် ဘာဝသာဓန ဖော်ရသည်ဟု မှတ်ပါ။]

(ဃ) [ဝိတ္တိတိ ဝိတ္တံ-၌ ဝိတ္တံ ကား သံဝဏ္ဏနာ၊ ဝိတ္တိတိ ကား သံဝဏ္ဏောတပ္ပဟု ကွဲပြားအောင် မှတ်ပါ။] ထို့ကြောင့်

ဝိတ္တံ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဝိတ္တိ ဟူသော သံဝဏ္ဏောတပ္ပကို ဝိန္ဒတိ စေတာယာတိ ဝိတ္တိ ဟု ကရဏသာဓနဝိဂြိုဟ် ပြုအပ်သည်၏အဖြစ်ကိုဂင်း၊ ဝိတ္တိကား ဝိဒ-ဓာတ်၊ တိ-ပစ္စည်း၊ ထိုတွင် တိပစ္စည်း၏ ကရဏသာဓနအနက် ဟောသည်၏အဖြစ်ကိုဂင်း သိစေသည်။

* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်း၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဓနသေတံ နာမံ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဆိုခဲ့ပြီးဝိဂြိုဟ်၌ ဝိတ္တိ အရ ဥစ္စာဓနကို ကောက်ယူအပ်သည်၏အဖြစ်ကို သိစေသည်။

* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

အမှာ။ [(ဂ) ဝါကျ ပဓာနသံဝဏ္ဏနာကား ဝိတ္တိသရိက္ခတာယ ဖြစ်သည်။ ဝိတ္တိကား သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ သရိက္ခတာယ ကား သံဝဏ္ဏနာ၊ သရိက္ခသဒ္ဒါဖြင့် ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဝိတ္တိ ပုဒ်ကို ဥပမာတဒ္ဓိတ်ပုဒ်ဟု မှတ်ပါ။]

နိယံ။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ သာမညကို၊ သရိက္ခက၊ သဒိသနှင့်၊ သမာသ ကွဝ၊ စသည်တို့နှင့်၊ ဖွင့်ပြလေရာ၊ ဥပမာ၊ ကြံပါတဒ္ဓိတ။ (သံဝဏ္ဏနာ)

(ဂ) ဝါကျ၌ အယံ သောမနဿပစ္စယတ္တာ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဝိတ္တိ အရ ပီတိကို အရကောက်အပ်သည်၏အဖြစ်ကိုဎင်း၊ သောမနဿဖြစ်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဝိတ္တိ အရ ပီတိကို ကောက်ယူအပ်သည်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုဎင်း သိစေသည်။

* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(စ) ဝါကျ၌ ယထာ (ပ) ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် (ဃ) ဝါကျလာ ဥစ္စာဓနသည် ဝိတ္တိ မည်၏ဟူသည် ဥစ္စာရှိသောဓနရှင်အား ဌေစသော ဥစ္စာဓနကို အစွဲပြု၍ ဝမ်းမြောက်ရွှင်လန်းမှု ဖြစ်သတည်းဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(စ) ဝါကျ၌ ဧဝံ (ပ) ဝုစ္စတိဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပီတိ၏ ဝိတ္တိမည်၏ ဟူသည် ပီတိရှိသူ ပီတိရှင်အား ပီတိကို အစွဲပြု၍ ဝမ်းမြောက်ရွှင်လန်းမှု ဖြစ်သည်တည်း ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဆ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဝိတ္တိ အရ ပီတိကို ကောက်ယူအပ်သည်၏အဖြစ်ကိုဂုင်း၊ ကောက်ယူရကြောင်း အဓိပ္ပါယ်ကိုဂုင်း သိစေသည်။

* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (ဂ) ဝါဂ. **ဧတံ**-ဖြင့် ဧတံ ဟာသော ပဟာသောတိ နာမံ ဟု စွဲပါသည်။

(ဃ) ဝါကျ **ဧတံ** ဖြင့် ဧတံ ဝိတ္တိ နာမံ ဟု စွဲပါသည်။

(ဆ) ဝါကျ **ဧတံ**-ဖြင့် ဧတံ ဝိတ္တိတိ နာမံ ဟု ဝိတ္တိ ကို စွဲပါသည်။

(ဇ) ဝါကျ၌ ပနသဒ္ဒါသည် လက္ခဏာရုံစိုအနက်၊
တစ်နည်း ဝါကျာရမ္ဘဇောတကအနက် ဖြစ်သည်။

(ဆ) ဝါကျ၌ ဟိသဒ္ဒါသည် တပ္ပါကဋိကရဏဇောတကအနက် ဖြစ်သည်။

၈။ **ပီတိ-ကို လက္ခဏာဒိစတုက္ကနည်းဖြင့် ကြီယာငါးတန်**

(၁) သမ္ပိယာယနလက္ခဏာသည် ဒဿနတ္ထ။

(၂) ဝိညာဏပဒဋ္ဌာန်သည် ဒီပကတ္ထ။

(၃) ကာယစိတ္တပီဏနရသသည် ပကာသနတ္ထ။

(၄) ဖရဏရသသည် ဝိဘာဝတ္ထ။

(၅) ဩဒဂျပစ္စုပဋ္ဌာန်သည် အနုဘာဝတ္ထ။

၉။ **ပီတိသရုပ်များ**

(၁) ခုဒ္ဒကာ ပီတိ၊ (၂) ခဏ်ကာ ပီတိ၊ (၃) ဩက္ကန္တိကာ ပီတိ၊
(၄) ဥဗ္ဗေဂါ ပီတိ၊ (၅) ဖရဏာ ပီတိ ဟု ငါးပါး ရှိသည်။

ဥဗ္ဗေဂါပီတိ၏ အစွမ်းတန်ခိုး

သီဟိုဠ်မှ မဟာတိဿထေရ်နှင့် ဝတ္တကာလကရွာသူ သူငယ်မလေး များကဲ့သို့ ကောင်းကင်သို့ ပျံတက်သွားနိုင်သော စွမ်းအားတန်ခိုးရှိပါသည်။
(ဋ္ဌ၊ ၁၅၉-စသည်။)

၁၀။ (ဆ) ဝါကျ၌ **ဘဂဝတာ**-ကတ္တားကား "သည်" ဟူ၍အနက်ပေးသောကြောင့် ဝုတ္တာဝယ် တပစ္စည်း ဗာဟျတ်၌ သဟဇာတာဒိပစ္စည်း၊ တပစ္စည်း ဗာဟျတ်ကား သဟဇာတာဒိပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

ဘဂဝတာ ကတ္တားပုဒ်အရ = ဒေသနာဉာဏ်တည်း။

တပစ္စည်း ဗာဟျတ်အရ = ဝိတ်ဟူသော၊ တိဟူသော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါ စိတ္တဇရုပ်အား ဟေတု၊ အဓိပတိ၊ သဟဇာတ၊ နိဿာယ၊ ဝိပ္ပယုတ္တ၊ ဂ္ကန္ဒြေယ၊ မဂ္ဂ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ၊ ဤ (၉) ပစ္စယသတ္တိဖြင့် ပြုင်၍ ကျေးဇူးပြုပါသည်။

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၃)

(က) ပီတိမာ ပန ပုဂ္ဂလော ကာယစိတ္တာနံ ဥဂ္ဂတတ္တာ အဗ္ဘုဂ္ဂတတ္တာ ဥဒဂ္ဂေါတိ ဝုစ္စတိ၊ ဥဒဂ္ဂဿ ဘာဝေါ ဩဒဂ္ဂံ။

(ခ) အတ္တနော မနတာ အတ္တမနတာ။

(ဂ) အနဘိရဒ္ဓဿ ဟိ မနော ဒုက္ခပဒဋ္ဌာနတ္တာ အတ္တနော မနော နာမ နဟောတိ၊ အဘိရဒ္ဓဿ သုခပဒဋ္ဌာနတ္တာ အတ္တနော မနော နာမ ဟောတိ၊ ဣတိ အတ္တနော မနတာ အတ္တမနတာ။

(ဃ) သကမနတာ၊ သကမနဿ ဘာဝေါတိ အတ္ထော။

(င) သာ ပန ယသ္မာ နအညထာ ကဿစိ အတ္တနော မနတာ၊ စိတ္တဿေဝ ပနေသော ဘာဝေါ စေတသိကော ဓမ္မော၊ တသ္မာ အတ္တမနတာ စိတ္တဿာတိ ဝုတ္တာ။

(ဋ္ဌ၊ ၁၈၇-၈။ ဘာဋ္ဌီ၊ ဒု၊ ၃၇၈။ ပြည်၊ ဒု၊ သျ၊ ၁၅၉)

၁။ လိုက်သင့်သောပုဒ်လိုက်စေ၍ အနဘိရဒ္ဓဿ+အဘိရဒ္ဓဿ-ပုဒ်တို့ကို သဒ္ဒတ္ထ အဓိပ္ပါယတ္ထနှင့်တကွ (ဂ) ဝါကျကို အနက်ယော[illegible]ပါ။

၂။ (င) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စက စောဒနာ၊ (ဃ) ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိ ကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာ တက်ပြခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) စသော ဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ဖော်ပြပါ။

၄။ (ဂ) ဝါကျ၌ အဘိရဒ္ဓ ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္ကထုတ်ခဲ့ပါ။

၅။ (က) ဝါကျလာ ပုဒ်တို့ကို လိင်၊ ဂဏ စသည် ခွဲပြပါ။

၆။ အထက်ပါ ဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ဂ) ဝါကျ၌ ဟိသဒ္ဒါ၊ (ဃ) ဝါကျ၌ ပနသဒ္ဒါ၊ တသဒ္ဒါအစွဲတို့ကို ဖော်ပြပါ။

၈။ (ဂ) ဝါကျ၌ အနဘိရဒ္ဓ အရ တရားကို ကောက်၍ ကြိယာဝါးတန် ထုတ်ပြပါ။

၉။ (ဃ) ဝါကျ၌ စေတသိကော အရကို ကောက်၍ လက္ခဏာဒီစတုက္က ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ (က) ဝါကျ၌ ဥဒဂ္ဂတ ကို ပဒ္ဒာန်းနည်းစာစပ်၍ ပစ္စည်းပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်ပုံကိုလည်း ဖြေပါ။

ပို့ချစဉ် (၃) အဖြေ

၁။ (ဂ) ဝါကျကို အနက်ပေး

ဟိ-သစ္စံ၊ မှန်၏။ (**ပြည်**) တစ်နည်း၊ ဟိ-ခဲ့ဉီးအံ့။ (**ဘာဋ္ဌ**) အနဘိရဒ္ဓဿ၊ မငြိမ်းသော ကိုယ်စိတ်ရှိသူ၏။ (**သဒ္ဒတ္ထ**) **ဝါ**- အမျက်ထွက်သောသူ၏။ (**အဓိပ္ပါယတ္ထ**) **တစ်နည်း** အနဘိရဒ္ဓဿ၊ မိမိသူတစ်ပါး အစီးအပွားကို မပြီး စေတတ်သောပုဂ္ဂိုလ်၏။ (**သဒ္ဒတ္ထ**) **ဝါ**- မနှစ်သက်မရွှင်ပြသောပုဂ္ဂိုလ်၏။ (**အဓိပ္ပါယတ္ထ**) မနော၊ စိတ်သည်။ ဒုက္ခပဒဋ္ဌာနတ္တာ၊ ဒုက္ခ၏ နီးစွာသော အကြောင်း၏အဖြစ်ကြောင့်။ အတ္တနော၊ မိမိ၏။ မနော နာမ၊ စိတ်မည်သည်။ န ဟောတိ၊ မဖြစ်။

အဘိရဒ္ဓဿ၊ ငြိမ်းပြီးသော ကိုယ်စိတ်ရှိသောသူ၏။ **ဝါ**- ငြိမ်းသော အမျက်ရှိသောသူ၏။ (**သဒ္ဒတ္ထ**) **ဝါ**-အမျက်မထွက်သောသူ၏။ (**အဓိပ္ပါယတ္ထ**) **တစ်နည်း** အဘိရဒ္ဓဿ၊ မိမိသူတစ်ပါး အစီးအပွားကို ပြီးစေတတ်သောပုဂ္ဂိုလ်၏။ (**သဒ္ဒတ္ထ**) **ဝါ**-နှစ်သက်ရွှင်ပျသောပုဂ္ဂိုလ်၏။ (**အဓိပ္ပါယတ္ထ**) (မနော၊ စိတ်သည်) **လိုက်**၊ သုခပဒဋ္ဌာနတ္တာ၊ သုခ၏နီးစွာသော အကြောင်း၏အဖြစ်ကြောင့်။ အတ္တနော၊ မိမိ၏။ မနော နာမ၊ စိတ်မည်သည်။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏။ ဣတိ၊

ဤသို့လျှင်။ (ဝါ) ဤနည်းအားဖြင့်။ အတ္တနော၊ မိမိ၏။ မနတာ၊ စိတ်၏ဖြစ်ကြောင်း ဖြစ်ရာသည်။ အတ္တမနတာ၊ အတ္တမနတာ မည်၏။

၂။ **(ဂ) သို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဒ္ဓက စောဒနာတက်**

အရှင်အဌကထာဆရာ၊ ဘုရားရှင်သည် အတ္တမနတာ စိတ္တဿ ဟု ဟောတော်မူ၏။ ဤသို့ ဟောတော်မူသည်ရှိသော် ပိတိမည်သော စေတသိက်တရားကို အတ္တမနတာ ဆိုအပ်သည်မဟုတ်ပါလော။ ထိုသို့ ပိတိကို အတ္တမနတာ ဟု ဆိုအပ်သောကြောင့် အတ္တမနတာ စိတ္တဿဟု ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်၌ ဟောတော်မမူသင့်။ အဘယ့်ကြောင့် စိတ္တဿ ဟု ဝိသေသနသမ္ဗန်ကို ထည့်၍ ဟောတော်မူပါသနည်း- စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် သာ ပန စသော (ဂ) ဝါကျကိုမိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = တစ်စုံတစ်ယောက်သော ပုဂ္ဂလ၏ အတ္တမနတာ မဟုတ်၊ စိတ္တ-စိတ်၏သာ အတ္တမနတာ ဖြစ်လေသောကြောင့် အတ္တမနတာ စိတ္တဿ-ဟု ဝိသေသနသမ္ဗန်ကို ထည့်၍ ဘုရားရှင်ဟောတော်မူ၏ ဟူလို။

(ဃ) ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် (ခ) ဝါကျဖြင့် အတ္တမနတာ ကို အတ္တနော မနတာ အတ္တမနတာဟု ဆဒ္ဒိတပုဂ္ဂိုလ်သမာသ်တွဲစပ်သည်၏အဖြစ်ကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ (ဌပနာ) ဤသို့ ဖွင့်ဆိုချေသော် (ဒေါသာပေက္ခလက္ခဏာ)

ဒဋ္ဌဲယမ္မကိုသာ သိအပ်၏ ဟူသောအနက်သည် ရောက်၏။ **(တစ်နည်း)** တိက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့အတွက် သခ်ၤခါရမ္မကိုသာ သိအပ်၏ ဟူသော အနက်သည် ရောက်၏။ (အနုလောမပါပနာ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋိလောမပါပနာ)

ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် (ရောပနာပါဒကဟိတ်) ခိုင်မြဲစေကြောင်း ဒဋ္ဌီကရဏကိုလည်း ပြဆိုသင့်၏။ (**တစ်နည်း**) မန္ဒပုဂ္ဂိုလ်တို့အတွက် အကျယ်ဝိတ္ထာရကိုလည်း ပြဆိုသင့်၏။ (အနုလောမရောပနာ) ဒဋ္ဌီကရဏ (ဝါ) ဝိတ္ထာရကို မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋိလောမရောပနာ)

မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ၌ ဂိရောဓိဒေါသ၊ ပုနရုတ္တိဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏။ (ဒေါသာရောပန) ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ဂ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = ယုတ္တိကင်းပ ဒဋ္ဌီယမျှကိုသာ (တစ်နည်း) တိက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့အတွက် အကျဉ်းသင်္ခေပမျှကိုသာ အတ္တနော မနတာ အတ္တမနတာဟု ပြသည်မဟုတ်၊ ခိုင်မြဲစေကြောင်း ဒဋ္ဌီကရဏ (ဝါ) မန္ဒပုဂ္ဂိုလ်တို့အတွက် အကျယ်ဝိတ္ထာရကိုလည်း ပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသော ဝိရောဓိဒေါသ၊ ပုနရုတ္တိဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ဟူလို။

(က) ဝါကျတွင် ဥဒဂ္ဂဿ စသော နောက်ဝါကျဖြင့် ရှေ့ပီတိမာယ၊ ဝုစ္စတိ-ဝါကျ၌ အဗျာပိတ+အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ+အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(ဂ) ဝါကျဖြင့် (ခ) ဝါကျ၌တင်သော ဝိရောဓိဒေါသ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသ၊ အဗျာပိတဒေါသ၊ ပုနရုတ္တိဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

ထို (ဂ) ဝါကျတွင် ဣတိစသော ဝါကျသည် နိဂ့မနဝါကျဖြစ်သောကြောင့် (ခ) ဝါကျ၌ တင်သော ပုနရုတ္တိဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(ဃ) ဝါကျဖြင့် (ခ-ဂ) ဝါကျတို့၌ တင်သော အဗျာပိတ+အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(ငါ) ဝါကျလည်း ဝါကျာရမ္ဘဝါကျဖြစ်၍ အတ္တမနတာ စိတ္တသ ဟူသော ပါဠိတော်၌ အဗျာပိတဒေါသ+အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

၄။ (ဂ) ဝါက၊ အာဘိရဒ္ဓ-ပုဒ်၏ဝိဂ္ဂဟ

ဘံရာဓယတီတိ အာဘိရဒ္ဓေါ။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) အာဘိရာဓယတီတိ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) နှစ်သက်စေခြင်းကြီယာသည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) အာဘိရဒ္ဓေါဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) နှစ်သက်စေတတ်သူတို့၏ တစ်ယောက်သည် တစ်ယောက်နှင့်တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အာဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) အဟူသော၊ ဘိဟူသော၊ ရဒ်ဟူသော၊ ဓောဟူသော ဘစ်လုံးတစ်လုံးသော အက္ခရာဟု ဆိုအပ်သော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) နှစ်သက်စေခြင်းကြီယာသည်၎င်း၊ ဒေဘိပုဗ္ဗ ရာဓောတ်၊ တပစ္စည်းသည်၎င်း ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) အာဘိရဒ္ဓေါ ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) အာဘိရဒ္ဓပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ တစ်ယောက်သည် တစ်ယောက်နှင့်တူသော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (က) ဝါကျလာပုဒ်များကို လိင်္ဂစသည်ဖြင့် ခွဲပုံ

ပိတိမာ - ပုလ္လိင်၊ ပုမာဒိဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတနာမပဒ။

ပန - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

ပဂ္ဂလော - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

ကာယစိတ္တ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

ဥဂ္ဂတတ္တ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတနာမပဒ။

အဘ္ဘဂ္ဂတတ္တ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာန္တ၊ တဒ္ဓိတနာမပဒ။

ဥဒဂ္ဂ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

ဣတိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဣကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

ဝုစ္စတိ - အလိင်၊ ဘူဝါဒိဂိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

ဘာဝ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

ဩဒဂျ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတနာမပဒ။

၆။ (က) ဥဂ္ဂတတ္တာ အဘ္ဘဂ္ဂတတ္တာ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဥဒဂ္ဂပုဒ်ကား ဥပုဒ်၊ အဂ္ဂပုဒ်တည်း။ ဥ အဂ္ဂဟု ပဒဆွေဒပြုရမည်၏အဖြစ်ကိုဂုဏ်း၊ ဒ-အက္ခရာလာ၍ ဥဒဂ္ဂဟု ပုဒ်ပြီးသည်၏အဖြစ်ကိုဂုဏ်း၊ ဥ-ပုဒ်၏ဥဂ္ဂတ၊ အဘိဥဂ္ဂတ အနက်ဟောသည်၏အဖြစ်ကိုဂုဏ်း၊

ဥဒဂ္ဂ-ပုဒ်ကို ဥခွဲ အဂ္ဂေါ ယဿာတိ ဥဒဂ္ဂေါ ဟု စတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီသမာသ် တွဲစပ်အပ်သည်၏အဖြစ်ကိုဂုဏ်း သိစေပါသည်။

* သန္ဓိလိင်ပုဒ်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သန္ဓိလိင်္ဂပဒသံဝဏ္ဏနာ။
* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ကာယစိတ္တာနံ ဥဂ္ဂတတ္တာ အဘ္ဘဂ္ဂတတ္တာ ဥဒဂ္ဂေါတိ ဝုစ္စတိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပီတိရှိသောပုဂ္ဂိုလ်အား ကိုယ်စိတ်တက်ကြွနေသည် ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေပါသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ပီတိမာ ပုဂ္ဂလော ဥဒဂ္ဂေါတိ ဝုစ္စတိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဥဒဂ္ဂ အရ ပီတိရှင်, ပီတိရှိသောပုဂ္ဂိုလ်ကို ကောက်ယူရမည်၏အဖြစ်ကို သိစေပါသည်။

* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ခ) အတ္တနော မနတာ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အတ္တမနတာ ကို အတ္တနော မနတာ အတ္တမနတာဟု ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်တွဲစပ်အပ်သည်၏အဖြစ်ကို သိစေပါသည်။

* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) အနဘိရဒ္ဓဿ (ပ) ဟောတိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ကိုယ်စိတ်တို့ကို မငြိမ်းစေတတ်၊ ဒုက္ခ၏နီးစွာသော အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် မိမိ၏ စိတ်မဖြစ်၊ ကိုယ်စိတ်တို့ကို ငြိမ်းစေတတ် ဒေါသမထွက်သောသူ၏ စိတ်သည် သုခ၏ နီးစွာသော အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် မိမိ၏စိတ်ဖြစ်သည် ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊

ဣတိ (ပ) အတ္တမနတာ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် | ခ-သံဝဏ္ဏနာ နှင့်တူ၏။ * သမာသလိင်္ဂတ္ထ၊ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဃ) ဝါကျ၌ သကမနတာ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အတ္တမနတာ ၌ အတ္တသဒ္ဒါသည် စိတ်အနက်ကို မဟော၊ မိမိ (သက)အနက်ကို ဟောသည်၏အဖြစ်ကို သိစေပါသည်။

* နာမ်ပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် နာမလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

သကမနဿ ဘာဝေါတိ အတ္ထော ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် သကမနတာ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာ၌ သကမနပုဒ်၊ တာပစ္စည်း၊ ထိုတွင် သကမနတဒ္ဓိတ်ပုဒ်ကို သကဿ မနော သကမနောဟု ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်တွဲစပ်၍ တာပစ္စည်း၏ ဘာဝအနက်၌ သက်သည်၏အဖြစ်ကိုဎင်း၊ သကမနဿ ဘာဝေါ သကမနတာ ဟူသော ဘာဝတဒ္ဓိတဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်၏အဖြစ်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* တဒ္ဓိတပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (က) ဝါကျ၌ ပနသဒ္ဒါသည် ပက္ခန္တရဏတကအနက် ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ) ဝါကျ၌ ဟိသဒ္ဒါသည် ဒဋ္ဌိကရဏဏတကအနက် ဖြစ်ပါသည်။

တစ်နည်း ဝိတ္ထာရဏတကအနက် ဖြစ်သည်။

(ဃ) ဝါကျ၌ ပနသဒ္ဒါသည် ဝါကျာရမ္ဘဏတကအနက် ဖြစ်သည်။

သာ-သဒ္ဒါသည် သာ အတ္တမနတာ- ကို စွဲပါသည်။

ဏော-သဒ္ဒါသည် ဏော ဘာဝေါ ဟု ပသိဒ္ဓိဝိသယအစွဲ ဖြစ်သည်။

၈။ (ဂ) ဝါကျ၌ **အနာဘ်ရုဒ္ဓဿ - အရ** အမျက်ထွက်သူ၏သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်တည်း။

(၁) ယင်းဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်သည် ဒဿနတ္ထ။
(၂) အယောနိသော မနသိကာရ၊ အာယတာဝတ္ထု (၉)မျိုးတို့သည် ဒီပကတ္ထ။
(၃) ဒေါသကြောင့် အကျိုးအကြောင်းကို မသိမမြင်ခြင်းသည် ပကာသနတ္ထ။
(၄) ကိုယ်စိတ်ဆင်းရဲခြင်းသည် ဝိဘာဝတ္ထ။
(၅) အပါယ်ဝရဲကျရောက်ခြင်း စသော သံသရာ မကောင်းကျိုးတို့သည် အနုဘာဝတ္ထ။

၉။ (ဂ) ဝါကျ၌ **စေတသိကော ဓမ္မော-အရ** ပီတိကို ကောက်ရပါသည်။

ပီတိ သမ္ပိယာယနလက္ခဏာ၊ ကာယစိတ္တပီဏနရသာ၊ ဖရဏာရသာ ဝါ။ သြဒဂျပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ဝိညာဏပဒဋ္ဌာနာ၊ ပါမောဇ္ဇပဒဋ္ဌာနာ ဝါ။

၁၀။ (က) ဝါကျ၌ **ဥဒဂ္ဂဿ**-ကား **"၏"** ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ဘာဝေါ-၌ သဟဇာတပစ္စည်း။ ဘာဝေါ-ကား သဟဇာတပစ္စည်း၏ပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

<u>**အဘယ်သို့ ပစ္စည်း+ပစ္စယုပ္ပန် ဖြစ်သနည်းဟူမူကား**-</u>

ဘာဝေါ - အရ ပီတိစေတသိက်သည် အကြောင်းပစ္စည်းတရား၊
ဥဒဂ္ဂဿ - အရ ပီတိရှိသူပုဂ္ဂိုလ်ဟု ဆိုအပ်သော ပီတိသမ္ပယုတ္တစိတ္တုပ္ပါဒ် စိတ္တဇရုပ်-အကျိုးပစ္စယုပ္ပန်တရား။

အကြောင်း ပီတိဘာဝပစ္စည်းတရားကြောင့် အကျိုးပီတိ သမ္ပယုတ္တ စိတ္တုပ္ပါဒ် စိတ္တဇရုပ် ဖြစ်၏။ ဤသို့ ပစ္စည်း+ပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်သတည်း။

ဘာဝေါ -အရ ပီတိသည် **ဥဒဂ္ဂဿ** အရ ပီတိသမ္ပယုတ္တစိတ္တုပ္ပါဒ်အား သဟဇာတ၊ အညမည၊ နိဿယ၊ စျာန၊ သမ္ပယုတ္တ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ၊ ဤ (၇) ပစ္စယသတ္တိဖြင့် ပြုင်၍ကျေးဇူးပြုသည်။

တစ်နည်း - ပီတိသည် စိတ္တဇရုပ်သက်သက်အား သဟဇာတ၊ နိဿယ၊ ဈာန၊ ဝိပ္ပယုတ္တ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ။ ဤ (၆) ပစ္စယသတ္တိဖြင့် ပြိုင်၍ ကျေးဇူးပြုသည်။

တစ်နည်း - ဘာဝေါ - အရ ပီတိသည် ဥဒဂ္ဂဿ - အရ ပီတိသမ္ပယုတ္တ စိတ္တုပ္ပါဒ် စိတ္တဇရုပ်အား သဟဇာတ၊ အညမည၊ နိဿယ၊ ဈာန၊ သမ္ပယုတ္တ၊ ဝိပ္ပယုတ္တ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ။ ဤ (၈) ပစ္စယသတ္တိဖြင့် ပြိုင်၍ ကျေးဇူးပြုပါသည်။

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၄)

(က) ဧကဂ္ဂတာနိဒ္ဒေသေ အစလဘာဝေန အာရမ္မဏေ တိဋ္ဌတီတိ ဌိတိ၊ ပရတော ပဒဒွယံ ဥပသဂ္ဂဝသေန ဝဏ္ဏိတံ။

(ခ) အပိစ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ အာရမ္မဏမှိ သမ္ပိဏ္ဍေတွာ ဟိဋ္ဌတီတိ သဏ္ဌိတိ။ အာရမ္မဏံ ဩဂါဟေတွာ အနုပဝိသိတွာ တိဋ္ဌတီတိ အဝဌိတိ။

(ဂ) ကုသလပက္ခသ္မိဉ္ဉိ စတ္တာရော ဓမ္မာ အာရမ္မဏံ ဩဂါဟန္တိ သဒ္ဓါ သတိ သမာဓိ ပညာတိ။ တေနေဝ သဒ္ဓါ ဩကပ္ပနာတိ ဝုတ္တာ၊ သတိ အပိလာပနတာတိ၊ သမာဓိ အဝဌိတီတိ၊ ပညာ ပရိယောဂါဟနာတိ။

(ဃ) အကုသလပက္ခေ ပန တယော ဓမ္မာ အာရမ္မဏံ ဩဂါဟန္တိ တဏ္ဍာ ဒီဋ္ဌိ၊ အဝိဇ္ဇာတိ။ တေနေဝ တေ ဩဃာတိ ဝုတ္တာ။

(င) စိတ္တေကဂ္ဂတာ ပနေတ္ထ န ဗလဝတီတိ ဟောတိ။

(ဋ၊ ၁၈၈။ ဘာဋ္ဌီ၊ ဒု၊ ၃၇၉။ ပြည်၊ ဒု၊ သျ၊ ၁၆၁)

၁။ လိုက်သင့်သောပုဒ်လိုက်၍ (ဂ) ဝါကျကို အနက်ပေးပါ။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာတက်၊ (ဃ) ဝါကျသို့ အာဘောဂါဒိယုတ္တစောဒနာတက်ပြပါ။

၃။ အထက်ပါ ဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ဖြေ၍၊ (ခ) ဝါကျ၌ အပိစသဒ္ဒါထားပုံကိုလည်း ဖြေပါ။

၄။ သြဃ-ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျုပ္ပတ္တာဒိစတုက္ကထုတ်ပြပါ။

၅။ (ခ) ဝါကျလာ ပုဒ်တို့ကို လိင် စသည် ခွဲပြပါ။

၆။ (က-ခ) ဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ဂ) ဝါကျ၌ ဟိနိပါတ်၊ (ဃ) ဝါကျ၌ ပန နိပါတ်အနက်နှင့် (ဃ) ဝါကျ၌ ဧတ္ထ ပုဒ်၏အစွဲကိုလည်း ဖြေဆိုပါ။

၈။ (ဂ) ဝါကျ၌ သြဂါဟန္တိ-ကို တရားကိုယ်ယူ၍ ကြိယာငါးတန် ထုတ်ပြပါ။

၉။ သဒ္ဓါ၏လက္ခဏာဒိစတုက္ကကို ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ (ခ) ဝါကျ၌ သမ္မိဇ္ဈောတွာ ကို ပဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကိုလည်း ထုတ်ပြပါ။

ပို့ချစဉ် (၄) အဖြေ

၁။ **(ဂ) ဝါကျကို အနက်ပေး**

ဟိ-သစ္စံ၊ မှန်၏။ ကုသလပက္ခသို့၊ ကုသိုလ်အဖို့၌။ သဒ္ဓါ၊ သဒ္ဓါဂုဏ်း။ သတိ၊ သတိဂုဏ်း။ သမာဓိ၊ သမာဓိဂုဏ်း။ ပညာ၊ ပညာဂုဏ်း။ ဣတိ၊ ဤသို့၊ စတ္တာရော၊ လေးပါးကုန်သော။ ဓမ္မာ၊ တို့သည်၊ အာရမ္မဏံ၊ သို့။ 'သြဂါဟန္တိ၊

သက်ဝင်တတ်ကုန်၏။ တေနေဝ၊ ထိုကြောင့်ပင်လျှင်။ သဒ္ဓါ၊ သဒ္ဓါကို။ သြကပွနာတိ၊ သြကပွနာ ဟူ၍။ ဝါ၊ အာရုံ၌ သက်ဝင်ယုံကြည်တတ်သော တရားဟူ၍။ ဝုတ္တာ၊ ပြီ။ သတိ၊ သတိကို။ အပိလာပနတာတိ၊ အပိလာပန တာဟူ၍။ ဝါ၊ ပေါလော မပေါ်တတ်သော စိတ်၏ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာဟူ၍။ (ဝုတ္တာ၊ ပြီ။) သမာဓိ၊ သမာဓိကို။ အဝဋိတီတိ၊ အဝဋိတိဟူ၍။ ဝါ၊ အာရုံ၌ သက်ဝင်၍ တည်တတ်သောသဘောဟူ၍။ (ဝုတ္တာ၊ ပြီ။) လိုက်။ ပညာ၊ ပညာကို။ ပရိယောဂါဟနာတိ၊ ပရိယောဂါဟနာဟူ၍။ ဝါ၊ ထက်ဝန်းကျင် အာရုံ၌ သက်ဝင်တတ်သော တရားဟူ၍။ (ဝုတ္တာ၊ ပြီ။) လိုက်။

၂။ **(ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာတက်**

အရှင်အဌကထာဆရာ၊ ဆရာသည် (က) ဝါကျ ပရတော ပဒဒွယံ ဥပသဂ္ဂဝသေန ဝမိုတံ ဝါကျဖြင့် ဌိတိပုဒ်မှနောက်ဖြစ်သော သဏ္ဌိတိ၊ အဝဋိတိ ဟူသော ပုဒ်နှစ်ပါးအပေါင်းကို သံ+အဝ ဥပသာရတို့၏အစွမ်းဖြင့် တိုးပွား စေရန် ဟောတော်မူအပ်ပြီဟု ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဆိုချေသော် သံ+အဝ ဥပသာရတို့၏ အနက်မဲ့နည်းကိုသာ သိအပ်၏ဟူသော အနက်သည် ရောက်၏။ စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် သံ+အဝ ဥပသာရတို့၏ အနက်ရှိသော နည်းတစ်ပါးကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ့အပေါ်၌ အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ခ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား သဏ္ဌိတိ၊ အဝဋိတိ နှစ်ပုဒ်တို့၌ သံ+အဝ-ဥပသာရတို့၏ အနက်မဲ့နည်းကိုသာ ပြသည်မဟုတ်။ သံဥပသာရပုဒ်၏ သမ္ပိဏ္ဍန-ပေါင်းစည်း အနက်၊ အဝ-ဥပသာရပုဒ်၏ သြဂါဟနအနက်ကို ဟောသေး၏ဟု ဖွင့်ဆို သောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသောဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ဟူလို။

(c) ဝါကျသို့ အာဘောဂါဒိယုတ္တစောဒနာတက်

အရှင်အဌကထာဆရာ၊ ဘုရားရှင်သည် ပါဋိတော် အကုသိုလ်ပက္ခ အကုသိုလ်ခန်း၌လည်း ဧကဂ္ဂတာနိဒ္ဒေသ၌ အဝဌိတိဟု ဟောတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဟောတော်မူသည်ရှိသော် ဧကဂ္ဂတာ ကို အားမရှိလျှင် မဟောသင့်သည် မဟုတ်ပါလော့။ အဘယ့်ကြောင့် ဟောတော်မူပါသနည်း။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် စိတ္တေကဂ္ဂတာ စသော (c) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = ပါဏာတိပါတစသော မကောင်းမှုကို ပြုရာဝယ် အခိုက်အတန့်ပင်ဖြစ်စေကာမူ ထိုအာရုံ၌ သက်ဝင်၍တည်မှ ပါဏာတိပါတ စသောအမှုကို ထမြောက်၏။ ထိုထမြောက်ရုံမျှ သက်ဝင်၍တည်ခြင်းကို ရည်ရွယ်တော်မူ၍ ဝါ- ရည်ရွယ်တော်မူလိုသောကြောင့် အဝဌိတိဟု ဟောတော်မ၏ဟုလို။

၃။ (က) ပရတော စသော နောက်ဝါကျဖြင့် ရှေ့ ဧကဂ္ဂတာနိဒ္ဒေသေ စသော ဝါကျ၌ အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်သည်။

(ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်သည်။

(ဂ) ဝါကျဖြင့် (ခ) ဝါကျ၌ တင်သော ဝိရောဓိဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(ဃ) ဝါကျဖြင့် (ဂ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။

(c) ဝါကျဖြင့် အကုသလပက္ခ ဧကဂ္ဂတာနိဒ္ဒေသ အဝဌိတိဟု ဟောတော်မူသောပါဋိတော်၌ အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်သည်။

(ခ) **ဝါကျ၌ အပိစ သဒ္ဒါထားပုံ**

သဏ္ဌိတိ၊ အဝဌိတိ ဟု ဟောတော်မူသောပါဋိတော်၌ သံ ဥပသာရနှင့် အဝ-ဥပသာရတို့၏ အနက်မဲ့မှ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ အာရမ္မဏမှိ သမ္ပိဏ္ဍေတွာ

တိဋ္ဌတီတိ သဏ္ဌိတိ၊ အာရမ္မဏံ ဩဂါဟေတွာ တိဋ္ဌတီတိ အဝဋ္ဌိတိ ဟူသော အကြောင်းသကတ်ဗျုပ္ပတ်ကို လဲလှယ်လိုသောကြောင့် (ခ) ဝါကျ၌ အပိစ-သဒ္ဒါ ထားပါသည်။

။ ဩဃသမဏီပုဂ္ဂလံ ဝဋ္ဋသို့ ဩဟနန္တိ ဩသီဒါပေန္တီတိ ဩဃာ။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) ဩဃသမဏီပုဂ္ဂလံ ဝဋ္ဋသို့ ဩဟနန္တိ ဩသီဒါပေန္တီတိ ဟူသော ဝိဂြိုဟ် ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) နစ်ခြင်း၊ နစ်မြှုပ်စေခြင်းကြိယာသည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဩဃာ ဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ဩဃတရားများတို့၏ တစ်ပါးသည် တစ်ပါးနှင့်တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိမာန်ဋီကာနည်း

(၁) ဩဟူသော၊ ဃာဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော အက္ခရာဟုသော ဆိုအပ်သော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) နစ်မြှုပ်ခြင်းကြိယာ၊ အဝပုဗ္ဗ၊ ဟနဓာတ်၊ ရပ်စွည်းသည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဩဃာဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ဩဃတရားတို့၏ တစ်ပါးသည် တစ်ပါးနှင့်တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

။ **(ခ) ဝါကျလာပုဒ်များ လိင်္ဂစသည်ဖြင့် ခွဲပုံ**

အပိစ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
အာရမ္မဏမှိ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
သမ္ပိဏ္ဍေတွာ - အလိင်၊ စုရာဒိ၊ (ဘူဝါဒိဂိုဏ်း) အာကာန္တ၊ အာချာတပဒ။
တိဋ္ဌတိ - အလိင်၊ ဘူဝါဒိဂိုဏ်း၊ ဏ္ဍကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။
ဏ္ဍတိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဏ္ဍကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
သဏ္ဌိတိ - ဏ္ဍတ္ထိလိင်၊ ရတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ ဏ္ဍကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
ဩဂါဟေတွာ - အလိင်၊ ဂဟာဒိဂိုဏ်း၊(စုရာဒိဂိုဏ်း) အာကါရန္တ၊ နိပါတပဒ။
အနုပဝိသိတွာ - အလိင်၊ ဘူဝါဒိဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
အဝဋ္ဌိတိ - ဏ္ဍတ္ထိလိင်၊ ရတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ ဏ္ဍကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

၆။ (က) တိဋ္ဌတီတိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဋ္ဌိတ်ကား ဌာဓာတ်၊ တိပစ္စည်း၊ ထိုတွင် တပစ္စည်း၏ ကတ္တုသာဓနအနက်ဟောသည်၏အဖြစ်ကိုဎင်း တိဋ္ဌတီတိ ဋ္ဌိတိဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုရမည်၏အဖြစ်ကိုဎင်း သိစေသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်း၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

အစလဘာဝေန အာရမ္မဏေ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် တည်တတ်ဟူသည် မတုန်မလှုပ်သည်၏အဖြစ်ဖြင့် အာရုံ၌ တည်တတ်သည်ပင်တည်းဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေပါသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ပရုတော ပဒဒွယံဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် သဏ္ဌိတိ, အဝဋ္ဌိတ-သံဝဏ္ဏေ တဗ္ဗပုဒ်တို့၌ သံဥပသာရ၊ အဝဥပသာရပုဒ်တို့၏ အနက်ထူးမရှိသည်၏အဖြစ်ကို သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ခ) သမ္ပိဏ္ဍေတွာ တိဋ္ဌတီတိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် သဏ္ဌိတိ ၌ သံဥပသာရ ပုဒ်၏ ပေါင်းစည်းခြင်း သမ္ပိဏ္ဍနအနက်ဟောသည်၏အဖြစ်ကိုရင်း၊ တိပစ္စည်း၏ ကတ္တုသာဓနအနက်ဟောသည်၏အဖြစ်ကိုရင်း၊ သမ္ပိဏ္ဍေတွာ တိဋ္ဌတီတိ သဏ္ဌိတိဟု ကတ္တုသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်၏အဖြစ်ကိုရင်း သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်အနက်ကို ဖွင်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ အာရမ္မဏမှိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပေါင်း၍တည် တတ်၏ဟူသည် သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို ပေါင်း၍ အာရုံ၌ ပေါင်း၍တည်တတ် သည်ပင်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေပါသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဩဂါဟေတွာ တိဋ္ဌတီတိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အဝဋ္ဌိတိ-၌ အဝ ဥပသာရပုဒ်၏ သက်ဝင်ခြင်း-ဩဂါဟနအနက် ဟောသည်၏အဖြစ်ကိုရင်း၊ အဝဋ္ဌိတိ-ကို အဝ ဩဂါဟေတွာ တိဋ္ဌတီတိ အဝဋ္ဌိတိ ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုရမည်၏ အဖြစ်ကိုရင်း၊ တပစ္စည်း၏ ကတ္တုသာဓနအနက်ဟောသည်၏အဖြစ်ကိုရင်း သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်း၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

အနုပဝိသိတ္ထာ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဩဂါဟိတ္ထာ- သက်ဝင်၍ ဟူသည် အစဉ်အတိုင်း သက်ဝင်သည်ပင်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

အာရမ္မဏံ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် သက်ဝင်၍ တည်တတ်ဟူသည် အာရုံမှတစ်ပါး အခြားသို့ သက်ဝင်သည်မဟုတ်၊ အာရုံသို့ သက်ဝင်သည် ပင်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (ဂ) ဝါကျ၌ ဟိ-နိပါတ်သည် ဒဋ္ဌိကရဏဇောတကအနက် ဖြစ်သည်။

(ဃ) ဝါကျ၌ ပန-နိပါတ်သည် ပက္ခန္တရဇောတကအနက် ဖြစ်သည်။

(င) ဝါကျ၌ ဇတ္ထသဒ္ဒါသည် ဇတ္ထ အကုသလပက္ခေ ဟု စွဲပါသည်။

၈။ (က) ဝါကျ၌ **ဩဂါဟန်္တိ - အရ** သဒ္ဒါ, သတိ, သမာဓိ, ပညာ တရားလေးပါကို ကောက်ယူရသည်။

(ခ) ယင်းသဒ္ဓါ သတိ သမာဓိ ပညာ တို့သည် ဒဿန ဘူ။

(ဂ) အာရုံတရားသည် ဒီပကတ္ထ။

(ဃ) ပေါလောမပေါ် သက်ဝင်ယုံကြည် ဆင်ခြင်သိမြင်သော အခြင်းအရာသည် ပကာသနတ္ထ။

(င) ယောနိသော မနသိကာရ စသည်တို့သည် ဝိဘာဝတ္ထ။

(စ) ဒါန သီလ ဝိပဿနာ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် စသော အကျိုးတို့သည် အနုဘာဝတ္ထ။

၉။ **သဒ္ဓါ၏လက္ခဏာဒိစတုက္က**

သဒ္ဓါ သမ္ပသာဒနလက္ခဏာ၊ သမ္ပက္ခန္ဒနလက္ခဏာ ဝါ၊ သဒ္ဒဟနလက္ခဏာ ဝါ၊ ဩကပ္ပနလက္ခဏာ ဝါ၊ ပသာဒနရသာ၊ ပက္ခန္ဒနရသာ ဝါ၊ အာကာလုဿိယ ပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ အဓိမုတ္တိပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဝါ၊ သဒ္ဓေယျဝတ္ထုပဒဋ္ဌာနာ၊ သောတာပတ္တိယင်္ဂ ပဒဋ္ဌာနာ ဝါ။ (ဋ္ဌ၊ ၁၆၁-၃)

၁၀။ (ခ) ဝါကျ၌ **သမ္ပိဏ္ဍေတွာ**-ကား **"၍"**ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် တိဋ္ဌတိ-၌ သဟဇာတပစ္စည်း။ တိဋ္ဌတိ-ကား သဟဇာတပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

<u>ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကား-</u>

သဟဇာတ၊ အညမည၊ နိဿယ၊ သမ္ပယုတ္တ၊ ဣန္ဒြိယ၊ မဂ္ဂ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ။ ဤ (၈) ပစ္စယသတ္တိဖြင့် ပြိုင်၍ကျေးဇူးပြုပါသည်။

မှတ်ချက်။ [သမ္ပိဏ္ဍေတွာ ကို ပဋ္ဌာန်းစာစပ် ပစ္စည်းပြိုင်ရာဝယ်

သမာဓိ သမ္ပိဏ္ဍေတွာ တိဋ္ဌတိ ဟု ဝါကျ စာစပ်ကို မှတ်ရမည်။ သမာဓိကို ပေါင်း၍တည်တတ်၏ဟု မြန်မာပြန်ပါ။ ထို့ကြောင့် သမ္ပိဏ္ဍေတွာ အရ သမာဓိကို ကောက်။ တိဋ္ဌတိ - အရ သမာဓိကြဉ်သော သမာဓိသမ္ပယုတ္တ စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ကောက်၍ ဤဆိုခဲ့ပြီးအတိုင်း ပဋ္ဌာန်းစာစပ်၊ ပစ္စည်းပြိုင်ပါ။]

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၅)

(က) ဥဒ္ဓစ္စဝိစိကိစ္ဆာဝသေန ပဝတ္တာသ ဝိသာဟာရာသ ပဋိပက္ခတော အဝိသာဟာရော။

(ခ) ဥဒ္ဓစ္စဝိစိကိစ္ဆာဝသေနေဝ ဂစ္ဆန်္တံ စိတ္တံ ဝိက္ခိပတိ နာမ။

(ဂ) အယံ ပန တထာဝိဓော ဝိက္ခေပေါ နာ ဟောတီတိ အဝိက္ခေပေါ။

(ဃ) ဥဒ္ဓစ္စဝိစိကိစ္ဆာဝသေနေဝ စ စိတ္တံ ဝိသာဟဋ်ံ နာမ ဟောတိ၊ ဣတောစိတော စ ဟရိယတိ။

(င) အယံ ပန ဧဝံ အဝိသာဟဋ္ဌသ မာနသသ ဘာဝေါ အဝိသာဟဋ္ဌ မာနသတာ။

(ဋ္ဌ၊ ၁၈၈။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၃၈၁။ ပြည်၊ ဒု၊ သျှ၊ ၁၆၃)

၁။ (ခ-ဃ) ဝါကျတို့ကို အနက်ယောဇနာပါ။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ လိုရင်းကောက်၍၊ ပါဌသေသကံပုဒ်သို့ ပရမတ်နည်း ပဋ္ဌာထွက်၍ (ဂ) ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာ တက်ပြခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) စသော ဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ဖော်ပြပါ။

၄။ ဝိက္ခေပ-ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျုပ္ပတ္တျာဒိစတုက္ကထုတ်ခဲ့ပါ။

၅။ **(c)** ဝါကျလာ ပုဒ်တို့ကို လိင်္ဂ, ဂဏ စသည် ခွဲပြပါ။

၆။ (က၊ ခ၊ c) ဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ခ၊ ဃ) ဝါကျတို့၌ ဧဝသဒ္ဒါ၏ ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ၊ နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ၊ အနုညာတတ္ထတို့ကို ထုတ်ပြပါ။

၈။ (ခ) ဝါကျ၌ အဘယ်သိဒ္ဓိမြောက်သည်ကို ရှင်းလင်း ဖြေဆိုပါ။

၉။ သမာဓိ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ (က) ဝါကျ၌ ပဝတ္တဿ-ကို ပဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိ တို့ကိုလည်း ဖြေဆိုပါ။

ပို့ချစဉ် (၅) အဖြေ

၁။ (ခ) ဥဒ္ဓစ္စဝိစိကိစ္ဆဝသေနေဝ၊ ဥဒ္ဓစ္စ ဝိစိကိစ္ဆာ၏အစွမ်းဖြင့်ပင်လျှင်။ ဂစ္ဆန္တံ၊ သွားနေသော။ စိတ္တံ၊ စိတ်သည်။ (သဟဇာတဓမ္မေ၊ တကွဖြစ်ဖက်တရားတို့ကို)၊ ဝိက္ခိပတိ နာမ၊ အထူးထူးအပြားပြား ပစ်လွှင့်သည်မည်၏။ ဝါ၊ အထူးထူးသော အာရုံသို့ ပြေးသွားပျံ့လွှင့်သည်မည်၏။

(ဃ) ဥဒ္ဓစ္စဝိစိကိစ္ဆာဝသေနေဝ စ၊ --ပင်လျှင်လည်း။ (**တစ်နည်း**) စ၊ သည်သာမက ဆက်၍ပြအံ့။ ဥဒ္ဓစ္စဝိစိကိစ္ဆာဝသေနေဝ၊ -- ပင်လျှင်။ စိတ္တံ၊ စိတ်သည်။ ဝါ၊ ကို။ ဝိသာဟဋ္ဌံ နာမ၊ ဖောက်ဖောက်ပြန်ပြန် ထက်ဝန်းကျင်ဆောင်အပ်သည်မည်သည်။ ဝါ။ ဖရိုဖရဲ ဖြန့်ကြဲအပ်သည်မည်သည်။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏။ ဣတောစိတောစ၊ ဤအာရုံ ဤအာရုံသို့လည်း။ ပသာရီယတိ၊ ဖြန့်အပ်၏။

၂။ (**မှတ်ချက်**) [(ခ) ဝါကျ၌ လိုရင်းကား ဝိက္ခိပတိ နာမ တည်း။ ဝိက္ခိပတိ နာမ-အထူးထူးအပြားပြား ပစ်လွှင့်သည်မည်၏။]

(ခ) ဝါကျ ပါဌသေသကံ ပုဒ်သို့ ပရမတ်ပုစ္ဆာထွက်

အရှင်အဌကထာဆရာ၊ ဆရာသည် ဝိက္ခိပတိ နာမဖြင့် သဟဇာတ ပစ္စည်းတရားကို ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းပစ္စည်းတရား၏ ပစ္စယုပွန်တရားကို မပြ

ဆိုပြီလော့။ သဟဇာတပစ္စယုပ္ပန်တရားကား အဘယ်ပါနည်း။ ဤသို့ မေးဘွယ်ရှိသောကြောင့် သဟဇာတဓမ္မေ ဟူသော ကံပုဒ်ကို မိန့်။

အဓိပ္ပာယ်ကား = သဟဇာတပစ္စည်းတရား၏ ပစ္စယုပ္ပန်တရားကား သဟဇာတဓမ္မေ ဖြစ်၏ ဟူလို။

(၈) ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိ ကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာတက်

အရှင်အဌကထာဆရာ၊ ဆရာသည် (ခ) ဝါကျဖြင့် ဥဒ္ဒစ္စဝိစိကိစ္ဆာ၏ အစွမ်းဖြင့် သွားနေသောစိတ်၏ သဟဇာတ်တရားတို့ကို အထူးထူး အပြားပြား ပစ်လွှင့်သည်မည်၏ဟူသော အပဓာန ဗျတိရေကကို ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဆိုချေသော် ပဓာန အနွယ်ဖြစ်သော အဝိက္ခေပမည်ပုံကို မသိအပ်ဟူသော အနက်သည် ရောက်၏။ စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ ထိုသို့ မရောက်သင့်လေသောကြောင့် ပဓာနအနွယအဝိက္ခေပမည်ပုံကို ပြဆိုသင့်၏။ မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ့အပေါ်၌ အဗျာပိတ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသသင့်ရောက်ရာ၏။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ (၈) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပာယ်ကား - အနွယပဓာနကို ပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသောဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

၃။ (ခ-၈) ဝါကျတို့ဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်သည်။

(၈) ဝါကျဖြင့် (ခ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသတို့ကို ပယ်သည်။

(ယ-ဇ) ဂါကျတို့ဖြင့် (ခ) ဝါကျ၌ တင်သော အဗျာပိတ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသတို့ကို ပယ်သည်။

(ဂ) ဝါကျဖြင့် (ဃ) ဝါကျ၌ တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို့ကို ပယ်သည်။

၄။ သဟဇာတဓမ္မေ ဝိကွိပတိတိ ဝိကွေပေါ။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) သဟဇာတဓမ္မေ ဝိကွိပတိတိ. ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) ပစ်လွှင့်ခြင်း ကြိယာသည် ဗျူပ္ပတ္တိ နိမိတ်။

(၃) ဝိကွေပေါဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ပစ်လွှင့်တတ်သော တရားတို့၏ တစ်ပါးသည် တစ်ပါးနှင့်တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သောဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) ဝိတ်ဟူသော၊ ခေဟူသော၊ ပေါဟူသော တစ်လုံး တစ်လုံးသော အက္ခရာဟုဆိုအပ်သော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) ပစ်လွှင့်ခြင်းကြိယာ၊ ဝိပုဗ္ဗ၊ ခိပဓာတ်၊ ဏာပစ္စည်းသည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဝိကွေပေါဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ဝိကွေပတရားတို့၏ တစ်ပါးသည် တစ်ပါးနှင့်တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (ဂ) ဝါကျလာပုဒ်များကို လိင်္ဂစသည်ဖြင့် ခွဲပုံ

အယံ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိကိဏ်း (သဗ္ဗနာမ်ကိဏ်း)၊ နိဂ္ဂဟိတန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

ပန - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

တထာဝိဓ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

ဧဝံ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ နိဂ္ဂဟိတန္တ၊ နိပါတပဒ။

အဝိသာဟဋ္ဌ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

မာနသ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတနာမပဒ။

ဘာဂ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

ဣတိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဣကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

အဝိသာဟဋ္ဌ မာနသတာ - ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတနာမပဒ။

၆။ (က) ဝါကျ၌ ဝိသာဟာရဿ ပဋိပက္ခတော ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အဝိသာဟာရောကား နှ-ပုဒ်၊ ဝိသာဟာရ-ပုဒ်၊ ထိုတွင် နှ-ပုဒ်၏ ပဋိပက္ခ ပဋိဿေဓ အနက်ဟောကိုဂုင်း၊ အဝိသာဟာရော့ကို နှ ဝိသာဟာရော အဝိသာဟာရောဟု ဥဘော တပ္ပုရိသ်သမာသ် တွဲစပ်သည်၏အဖြစ်ကိုဂုင်း သိစေသည်။

* နိပါတ်ပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် နိပါတလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* သမာသ်ပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဥဒ္ဓစ္စဝိစိကိစ္ဆာဝသေန ပဝတ္တာသ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဝိသာဟာရဖရိုဖရဲကြဲ၍ ဖြစ်ဟူသည် ဥဒ္ဓစ္စဝိစိကိစ္ဆာ၏အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သောကြောင့် ဖရိုဖရဲ ဖြစ်သည်ဟူသော အဓိပ္ပာယ်ကို သိစေသည်။

* အဓိပ္ပာယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ

(ဂ) ဝါကျ၌ ဝိက္ခေပေါ နှ ဟောတိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အဝိက္ခေပေါကား နှ-ပုဒ်၊ ဝိက္ခေပ-ပုဒ်။ ထိုတွင် နနိပါတ်ပုဒ်၏ ပဋိဿေဓအနက်ဟောသည်၏

အဖြစ်ကို၎င်း၊ အဝိကွေပေါကို နဝိကွေပေါ အဝိကွေပေါဟု ဥဘေတပ္ပုရိသ် သမာသ်တွဲစပ်အပ်သည်၏အဖြစ်ကို၎င်း သိစေသည်။

* နိပါတ်ပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် နိပါတလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

အယံ တထာဝိဓော ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အဝိကွေပ ဟူသည် ဤသမာဓိဧကဂ္ဂတာသည် ဥဒ္ဓစ္စဝိစိကိစ္ဆာ၏အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သော ဝိကွေပ မဖြစ်ခြင်းပင်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံပဏ္ဏနာ။

(c) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အဝိသာဟဋမာနသတာ-ကား အဝိသာဟဋမာနသ ပုဒ်၊ တာပစ္စည်းတည်း။ ထိုတွင် အဝိသာဟဋမာနသ-ပုဒ်ကို အဝိသာဟဋံ မာနသံ အဝိသာဟဋမာနသံဟု ကမ္မဓာရည်းသမာသ်တွဲစပ်အပ်သည်၏အဖြစ်ကို၎င်း၊ ပုဒ်နှင့်ပစ္စည်းကို အဝိသာဟဋမာနသဿ ဘာဝေါ အဝိသာဟဋမာနသတာ ဟု ဘာဝတဒ္ဓိတ်ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်၏အဖြစ်ကို၎င်း၊ တာပစ္စည်း၏ ဘာဝ တဒ္ဓိတ်အနက်၌ သက်သည်၏အဖြစ်ကို၎င်း၊ အဝိသာဟဋမာနသတာ - အရကို သမာဓိကို ကောက်ယူအပ်သည်၏အဖြစ်ကို၎င်း သိစေသည်။

* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (ခ-ဃ) ဝါကျ၌ ဥဒ္ဓစ္စဝိစိကိစ္ဆာဝသေနေဝ-၌ **ဧဝတ္တယတ္ထကား**
ဥဒ္ဓစ္စဝိစိကိစ္ဆာသည် ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ။

သတိ သမာဓိစသည်သည် နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထာ။
ကုသာ မစ္ဆေရ စသည်သည် အနုညာတတ္ထာ။

၈။ (ခ) ဝါကျ၏ သိဒ္ဓိမြောက်ပုံပြီးပုံ

ဥဒ္ဒစ္စဝိစိကိစ္ဆာဝသေနေဝ ဂစ္ဆန္ဆံ စိတ္တံ ဝိက္ခိပတိ နာမဟု (ခ) ဝါကျကို ဆိုသဖြင့် ဥဒ္ဒစ္စဝိစိကိစ္ဆာနာမ်တရားတို့ကြောင့် အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ် နာမ်တရားများ၏ ဖြစ်ပုံ ပျက်ပုံကို ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် မျက်မှောက်ထင်ထင် သိမြင်နိုင်ပုံကို ပြီးမြောက်စေသောကြောင့် ပစ္စက္ခသိဒ္ဓိမြောက်ပုံကို ပြသည်။

နိယံ။ တစ်ပုံတည်းထုတ်၊ နာမ်ရုပ်ပရမတ်၊ မြဲကြွပ်သိရ၊ ပစ္စက္ခ။ (တွင်းကြီး)

(ခ) ဝါကျ၌ ဗျာတိရေကတ္ထကို ဆိုသဖြင့် (ဂ) ဝါကျလာ ပဓာန အန္ဓယတ္ထကို သိအပ်သည်ဖြစ်၍ အနက်ရောက်အားဖြင့် ပြီးမြောက်၊ ယူအပ်သောကြောင့် အတ္ထာပန္နသိဒ္ဓိလည်း မြောက်ပါသည်။

၉။ <u>သမာဓိ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က</u>

သမာဓိ အဝိက္ခေပလက္ခဏော၊ အဝိသ ်လက္ခဏော ဝါ၊ ပါမောဇ္ဇ လက္ခဏော ဝါ၊ သဟဇာတာနံ သမ္မိက္ခနရသော၊ ဥပသမပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ ဉာဏပစ္စုပဋ္ဌာနော ဝါ၊ သုခဓာတုပဒဋ္ဌာနော။

၁၀။ (က) ဝါကျ၌ **ပဝတ္တာသ**-ကား **"သော"** ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ဝိသာဟာရသ-၌ သဟဇာတပစ္စည်း။ ဝိသာဟာရသ-ကား သဟဇာတပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

(**တစ်နည်း**) ပဝတ္တဿ-ကား "**သော**" ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ဝိသာ-ဟာရဿ-၌ အနန္တရပစ္စည်း။ ဝိသာဟာရဿ-ကား အနန္တရပစ္စည်း၏ပစ္စယုပ္ပန် အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

<u>ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိကား</u>

သဟဇာတ၊ အညမည၊ နိဿယ၊ ဣန္ဒြိယ၊ သမ္ပယုတ္တ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ၊ ဤ (၇) ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြိုင်၍ ကျေဇူးပြုပါသည်။

(**တစ်နည်း**) အနန္တရ၊ သမနန္တရ၊ အာသေဝန၊ နတ္ထိ၊ ဝိဂတ၊ ဤ (၅) ပစ္စယသတ္တိဖြင့် ပြိုင်၍ ကျေးဇူးပြုပါသည်။

မှတ်ချက်။ [ပဝတ္တဿ နှင့် ဝိသာဟာရဿ - အရ ဒေါသမူ, မောဟမူစိတ် များကို ကောက်ရသည်။]

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၆)

(က) သမထောတိ တိဝိဓော သမထော စိတ္တသမထော အဓိကရဏ သမထော သဗ္ဗသင်္ခါရုံသမထောတိ။

(ခ) တတ္ထ အဌသု သမာပတ္တီသု စိတ္တေကဂ္ဂတာ စိတ္တသမထော နာမ။

(ဂ) တဉ္ပိ အာဂမ္မ စိတ္တစလနံ စိတ္တဝိပ္ဖန္ဒိတံ သမ္မတိ ဝူပသမ္မတိ၊ တသ္မာ သော စိတ္တသမထောတိ ဝုစ္စတိ။

(ဃ) သမ္မုခါဝိနယာဒိသတ္တဝိဓော သမထော အဓိကရဏသမထော နာမ။

(င) တဥိ အာဂမ္မ တာနိ တာနိ အဓိကရဏာနိ သမ္မန္တိ ဝူပသမ္မန္တိ၊ တသ္မာ သော အဓိကရဏသမထောတိ ဝုစ္စတိ။

(စ) ယသ္မာ ပန သတ္ထေ သဓ်ီရာ နိဗ္ဗာနံ အာဂမ္မ သမ္မန္တိ ဝူပသမ္မန္တိ၊ တသ္မာ တံ သတ္ထသဓ်ီရသမထောတိ ဝုစ္စတိ။

(ဆ) ဣမသ္မိံ အတ္ထေ စိတ္တသမထော အဓိပ္ပေတော။

(ဋ၊ ၁၈၈၊ ၁၈၉။ ဘာဋ်ီ၊ ၃၈၃။ ပြည်၊ ဒု၊ သျှ၊ ၁၆၅။)

၁။ (ဂ) ဝါကျကို အနက်ပေးပါ။

၂။ (ခ) စသော ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာ၊ (ဆ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာ တက်ခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) စသော ဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ဖြေပါ။

၄။ (က) ဝါကျ၌ သတ္ထသဓ်ီရသမထောကို အစိတ်အပေါင်း ဝိဂ္ဂဟပြု၍ အပေါင်း၌ ဗျုပ္ပတ္တာဒိစတုက္က ထုတ်ပြပါ။

၅။ (စ) ဝါကျရှိ ပုဒ်တို့ကို လိင်္ဂစသည် ခွဲပြပါ။

၆။ အထက်ပါဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ခ) ဝါကျ၌ တတ္ထအစွဲ၊ (ဂ) ဝါကျ၌ တံ-အစွဲ၊ (ဆ) ဝါကျ၌ ဣမသ္မိံ အတ္ထေ အစွဲတို့ကို ဖြေ၍၊ (ဂ-င) ဝါကျတို့၌ ဟိတ်အနက်ကိုလည်း ဖြေပါ။

၈။ (ဆ) ဝါကျ၌ အဓိပ္ပေတော သဒ္ဒါထားရကြောင်း အဓိပ္ပါယ်ကို ဖြေပါ။

၉။ နိဗ္ဗာန်တရားမြတ်၏ သဗ္ဗသခ်ိရသမထဖြစ်ပုံ ပရမတ်သဘောကို ဖြေပါ။

၁၀။ (စ) ဝါကျ၌ နိဗ္ဗာန်ကို ပဋ္ဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ပြုငြိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကိုလည်း ထုတ်ပြပါ။

ပိဋ္ဌခ္ဓစဉ် (၆) အဖြေ

၁။ **(ဂ) ဝါကျကို အနက်ပေး**

ဟိ-သစ္စံ၊ မှန်၏။ (ဝါ) ဟိ-ယသ္မာ၊ အကြောင်ကြောင့်။ တံ၊ ထိုစိတ္တာကဂုတာကို။ ဝါ၊ ထိုသမာဓိသို့။ အာဂမ္မ၊ စွဲ၍။ ဝါ၊ ရှေ့ရှုရောက်၍။ စိတ္တာစလနံ၊ စိတ်၏လှုပ်ရှားခြင်းသည်။ စိတ္တာဝိပ္ပန္ဒိတံ၊ စိတ်၏အထူးထူး အပြားပြား တုန်လှုပ်ခြင်းသည်။ သမ္မတိ၊ ငြိမ်သက်၏။ ဝုပသမ္မတိ၊ အထူးသဖြင့် ငြိမ်သက်၏။ တသ္မာ၊ ထိုသို့ စိတ်လှုပ်ရှားခြင်း၏, ငြိမ်သက်ကြောင်း၏အဖြစ်ကြောင့်။ သော သမာဓိ၊ ထိုသမာဓိကို။ (**တစ်နည်း**) စိတ္တောကဂုတာသခ်ိတော၊ စိတ္တောကဂုတာဟု ဆိုအပ်သော။ သော ဓမ္မော၊ ထိုတရားကို။ စိတ္တာသမထောတိ၊ စိတ္တာသမထောဟူ၍။ ဝုစ္စတိ၊ ဆိုအပ်၏။

၂။ **(ခ) စသော ဝါကျသို့ ပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာတက်**

ဆရာ၊ ဆရာသည် (က) ဝါကျဖြင့် စိတ္တာသမထ၊ အဓိကရဏသမထ၊ သဗ္ဗသခ်ိရသမထဟု သမထ(၃)သုံးပါးသရုပ်ကို အကျဉ်းအားဖြင့် ပြဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ပြခဲ့သော် မန္ဒပညာပုဂ္ဂိုလ်များအတွက် အကျယ်ကို မသိအပ်ဟူသောအနက်သည် ရောက်၏။ (အနုလောမပါပနာ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋိလောမပါပနာ)

ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် မန္ဒပညာပုဂ္ဂိုလ်များအတွက် အကျယ်ကိုယည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ (အနုလောမရောပနာ) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋိလောမရောပနာ) မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ၌ ပုနရုတ္တိဒေါသ (ဝါ) အ ' တာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏ဟု စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ခ) စသော ဝါကျတို့ကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = မန္ဒပညာပုဂ္ဂိုလ်များအတွက် သမထသုံးပါးသရုပ်၏ အကျယ်ကို ပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသောဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

(ဆ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် (က) အစ (စ)အဆုံး ခြောက်ဝါကျတို့ဖြင့် သမထသရုပ် အကျဉ်း+အကျယ်ကို ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဆိုသည်ရှိသော် ဤအရာ၌ သမထသုံးမျိုးလုံးကိုပင် အလိုရှိအပ်ပါသလော။ (သို့မဟုတ်) အဓိကရဏသမထ၊ သပ္ပသန်ဓိရသမထတို့ကို အလိုရှိအပ်သလော။ ဤသို့ အလိုရှိအပ်ရာဖြစ်သောကြောင့် (က) စသောဝါကျတို့ဖြင့် သမထသရုပ်ကို မဆိုသင့်။ အဘယ်သမထကို အလိုရှိအပ်ပါသနည်း - စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ဆ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား သမထသုံးမျိုးလုံးကို (ဝါ) အဓိကရဏသမထ၊ သပ္ပသန်ဓိရသမထကိုကို ဤအရာ၌ အလိုမရှိအပ်ကုန်။ စိတ္တသမထကို အလိုရှိအပ်၏ဟူလို။

၃။ (ခ) စသောဝါကျတို့ဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော ပုနရုတ္တိဒေါသကို ပယ်။ (ပယ်နည်း) အဗျာပိတ်၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကိုလည်း ပယ်ပါသည်။

ထို (ခ) စသည်တို့တွင် -

(ဂ) ဝါကျဖြင့် (ခ) ဝါကျ၌တင်သော ဝိရောဓိဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(ဃ) ဝါကျဖြင့် (ခ-ဂ) ဝါကျတို့၌ တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(င) ဝါကျဖြင့် (ဃ) ဝါကျ၌တင်သော ဝိရောဓိဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(စ) ဝါကျဖြင့် (ဃ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။

(ဆ) ဝါကျဖြင့် (က) စသောဝါကျတို့၌ တင်သော အတိဗျာပိတဒေသကို ပယ်ပါသည်။ [၃-စည်းမျဉ်း ပြန်ကြည့်။]

၄။ သဗ္ဗေ သခ်ါရာ သဗ္ဗသခ်ါရာ၊ သမ္မတိ ဧတေနာတိ သမထော၊ (အစိတ်ဝိဂ္ဂဟ)

သဗ္ဗသခ်ါရာနံ သမထော သဗ္ဗသခ်ါရသမထော။ (အပေါင်းဝိဂ္ဂဟ)

အပေါင်းဝိဂ္ဂဟကို ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း ထုတ်ပုံ

(၁) သဗ္ဗသခ်ါရာနံ သမထော ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) သဗ္ဗသခ်ါရတို့၏ သမထအရ နိဗ္ဗာန်နှင့် အကျိုး+အကြောင်းအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) သဗ္ဗသခ်ါရသမထော ဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) နိဗ္ဗာန်ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) သဗ်ဟူသော၊ ဗဟူသော၊ သင်ဟူသော၊ ခ်ါဟူသော၊ ရဟူသော၊ သဟူသော၊ မဟူသော၊ ထောဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၃) သဗ္ဗသဒ္ဒါရသမထော ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) နိဗ္ဗာန်ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (ခ) ဝါကျလာပုဒ်များကို လိင်စသည်ဖြင့် ခွဲပုံ

ယသ္မာ - နပုလ္လိင်၊ သဗ္ဗနာမ်ကိုဏ်း၊ (တစ်နည်း) စိတ္တာဒိကိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ (ယ-ခွဲလျှင် အကာရန္တ) သဗ္ဗနာမပဒ။

ပန - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

သဗ္ဗေ - ပုလ္လိင်၊ သဗ္ဗနာမ်ကိုဏ်း၊ (တစ်နည်း) ပုရိသာဒိကိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

သဒ္ဒါရာ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိကိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

နိဗ္ဗာနံ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိကိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

အာဂမ္မ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။

သမ္မတိ - အလိင်၊ ဒိဝါဒိကိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။

ဥပသမ္မတိ - အလိင်၊ ဒိဝါဒိကိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။

တသ္မာ - နပုလ္လိင်၊ သဗ္ဗနာမ်ကိုဏ်း၊ (တစ်နည်း) စိတ္တာဒိကိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

တံ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိကိုဏ်း၊ (သဗ္ဗနာမ်ကိုဏ်း၊) အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

သဗ္ဗသဒ္ဒါရသမထော - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိကိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဓာသပဒ။

ဣတိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဣကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

ဥစ္စတိ - အလိင်၊ ဘူဝါဒိကိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။

၆။ (က) ဝါကျ၌ တိဝိစော စသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် သမထ - အရ အတ္ထဒ္ဒါရ သာမညအားဖြင့် စိတ္တသမထ၊ အဓိကရဏသမထ၊ သဗ္ဗသခ်ီရသမထ ဟု သမထ (၃)ပါးကို ကောက်ယူရမည်ကို သိစေပါသည်။

* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်သောကြောင့် သရူပတ္ထ၊ အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(**တစ်နည်း**) (က) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် သမထသဒ္ဒါသည် သာမည အားဖြင့် သမထသုံးပါးအနက်ဟောသည်ကို သိစေပါသည်။

* သဒ္ဒါဟောအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ခ) ဝါကျလာ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် သမာပတ်ရှစ်ပါးတို့တွင် စိတ္တကဂ္ဂတာသည် စိတ္တသမထမည်သည်ဟု သိစေပါသည်။

* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သရူပတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊ အဘိဓေယျတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် စိတ္တသမထော-၌ သမထော-ကား သမုဓာတ်၊ ထပစ္စည်း။ ထိုတွင် ထ-ပစ္စည်း၏ ကရဏသာဓနအနက်၌ သက်သည်ကိုဎင်း၊ သမ္မတိ ဧတေနာတိ သမထော ဟု ကရဏသာဓနဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်ကိုဎင်း၊ ငြိမ်သက်ဟူသည် စိတ်တုန်လှုပ်ခြင်း ငြိမ်သက်သည်ပင် ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုဎင်း၊ ယင်းစိတ်တုန်လှုပ်မှု ငြိမ်သက်ဟူသည်လည်း သမာဓိကို အစွဲပြု၍ (အကြောင်းပြု၍) ငြိမ်သက်သည်ပင်တည်းဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုဎင်း၊ ငြိမ်သက်ဟူသည်လည် သာမညမဟုတ်၊ အထူးသဖြင့် ငြိမ်သက်သည်တည်း ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုဎင်း၊ စိတ္တနှင့်သမထကိုလည်း စိတ္တသ သမထော စိတ္တသမထော ဟု ကမ္မတ္ထ ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်.တွဲစပ်အပ်သည်ကိုဎင်း၊ စိတ္တသမထ ဟူသော နိပ္ဖန္နပုံဒ်အရ သမာဓိတရားကို ကောက်ယူအပ်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အမိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (၃-ချက်)
* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အရကောက်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဃ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျနှင့်တူ၏။ အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(င) ဝါကျဖြင့် (ဂ) ဝါကျသံဝဏ္ဏနာအတိုင်း ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(စ) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာဖြင့်လည်း (ဂ) ဝါကျသံဝဏ္ဏနာနှင့်အတူ ဒုတိယ ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ (၃)၊ သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊ အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

အမှာ (အထူး) [ထ-ပစ္စည်းအနက်ကို ကရဏသာဓန၊ အဓိကရဏသာဓန (၂) မျိုး ဝိဂြိုဟ်ကိုလည်း ကရဏသာဓနဝိဂြိုဟ်၊ အဓိကရဏသာဓန ဝိဂြိုဟ် (၂)မျိုး အာဘော်သာ ထူး၏]

(ဆ) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဤ၌ သမထ - အရ အလိုရှိအပ်သော ဝိသေသ ကား စိတ္တသမထကို အလိုရှိအပ်၏ဟု သိစေပါ ည်။

* အလိုရှိအပ်သောအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဓိပ္ပေတတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (ခ) ဝါကျ၌ **တတ္ထ အစွဲကား**

ကတ္ထ တေသု စိတ္တသမထာဒီသု ဟု စွဲပါသည်။

(ဂ) ဝါကျ၌ **တံ**-ဖြင့် တံ စိတ္တေကဂ္ဂတံ ဟု စွဲပါသည်။

(ဆ) ဝါကျ၌ **ကွမသို့** အတ္ထေ ဖြင့် -

ကွမသို့ အတ္ထေ- စိတ္တေကဂ္ဂတာနိဒ္ဒေသေဟု စွဲပါသည်။

(**တစ်နည်း**) ကွမသို့ အတ္ထေ၊ စိတ္တသမထောတိ ပဒတ္ထေ ဟု စွဲပါသည်။

(၇-၈) ဝါကျတို့၌

ဟိသဒ္ဒါနှစ်ခု၏အနက်ကား - ဒဋ္ဌိကရဏဇောတကတ္ထ ဖြစ်ပါသည်။

၈။ **(ဆ) ဝါကျ၌ အဓိပ္ပေတောသဒ္ဒါထားပုံ**

သမထသည် စိတ္တသမထ၊ အဓိကရဏသမထ၊ သဗ္ဗသခ်ီရသမထ ဟု သုံးမျိုးရှိသည်တွင် ဤသုံးမျိုးသာမည်မှ အတ္ထယုတ္တိအားဖြင့် မည်သည့်သမထကို သမထောအရ ယူရမည်၊ ယူသင့်သည်ဟု လျော်စွာသော အတ္ထအနက်သဘောကို ဉာဏ်ဖြင့် စမ်းသပ်ချိန်ဆ၍ အနက်အရကို စိတ္တသမထဟု လုယူရမည်ကို ပြလိုသောအရာဖြစ်သောကြောင့် ဤ (ဆ)ဝါကျ၌ အဓိပ္ပေတောသဒ္ဒါထားပါသည်။

ဆောင်။ ဂဟေတဗ္ဗာ၊ ဝတ္တဗ္ဗာနှင့်၊ ပန္နာတစ်ဖုံ၊ ဝတ္တုံ၊ ယုဇ္ဇတိ၊ သက္ကာရှိက၊ သာမညမှ၊ ခွဲကြဝိသေ၊ လျော်စွာပေ၊ စပ်လေအတ္ထမှာ။

၉။ **နိဗ္ဗာန်တရားမြတ်၏ သဗ္ဗသခ်ီရသမထဖြစ်ပုံ**

နိဗ္ဗာန်တရားတော်မြတ်ကို မဂ်ဉာဏ်ဖြင့် မျက်မှောက်ထင်ထင် သိမြင်သောအခါ အလုံးစုံသော သခ်ီရဆင်းရဲဒုက္ခတို့မရှိခြင်း၊ ကုန်ဆုံးငြိမ်းအေးခြင်း သဘောဓာတ်သာလျှင် ဖြစ်ခြင်းသည် သဗ္ဗသခ်ီရသမထ မည်ပါသည်။

၁၀။ **နိဗ္ဗာန်-ကား "ကို"** ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် အာဂမ္မ သမ္မတ္တိ ဝုပသမ္မတ္တိ တို့၌ အာရမ္မဏပစ္စည်း။ အာဂမ္မ သမ္မတ္တိ ဝုပသမ္မတ္တိ-တို့ကား အာရမ္မဏပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

ပြိုင်နိုင်သောပစ္စည်းတို့ကား - အာရမ္မဏ၊ အဓိပတိ၊ ဥပနိဿယ၊ (၃) ပစ္ဆာ
သတ္တိ ဖြစ်ပါသည်။ [သုဒ္ဓသခ်္ခါ သတိရှိရမည်။]

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၇)

(က) သဒ္ဒါန္တြိယနိဒ္ဒေသေ ဝုဒ္ဓါဒိဂုဏာနံ သဒ္ဒဟနဝသေန သဒ္ဓါ။
(ခ) ဝုဒ္ဓါဒိနိ ဝါ ရတနာနိ သဒ္ဒဟတိ ပတ္တိယာယတီတိ သဒ္ဓါ။
(ဂ) သဒ္ဒဟနာဟိ သဒ္ဒဟနာကာရော။
(ဃ) ဝုဒ္ဓါဒိနံ ဂုဏေ သြဂါဟတိ ဘိန္ဒိတ္တာ ဝိယ အနုပဂိသတီတိ သြကပ္ပနာ။
(င) ဝုဒ္ဓါဒိနံ ဂုဏေသု ဇောယ သတ္တာ အာဘိဝိယ ပသီဒန္တိ၊ သယံ ဝါ
အာဘိပ္ပသီဒတီတိ အာဘိပ္ပသာဒေါ။

(ဋ၊ ၁၈၉။ ဘာ၊ ဋီ၊ ဒု၊ ၃၈၄။ ပြည်၊ ဒု၊ သ္မ၊ ၁၆၆)

၁။ (က) ဂါကျကို ဓာတ်ပေါ်လွင်အောင်ထည့်၍ အနက်ယောဇနာပါ။
၂။ (ခ) ဝါဟျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စက စောဒနာတက်၊ (ဂ) ဝါကျတွင် သယံ
ဝါဖစေသော နောက်ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာတက်ပါ။
၃။ (ခ) စဖေသောဝါကျဟို့တွင် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသနှင့်၊ (ခ) ဝါကျ၌ ဝါသဒ္ဒါ
ပေးရကြောင်းအဓိပ္ပါယ်ကို ဖြေဆိုပါ။
၄။ (ဃ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာနုရူပ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျုပ္ပတ္တာဒိ
စပ္ပယုတ္တထုတ်ခဲ့ပါ။

၅။ (ခ) ဝါကျလာ ပုဒ်တို့ကို လိင်, ဂဏ စသည် ခွဲပြပါ။

၆။ အထက်ပါဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (င) ဝါကျတို့၌ ဧတအစွဲနှင့် ဣတိနိပါတ်၏အနက်ကိုလည်း ဖြေဆိုပါ။

၈။ (င) ဝါကျ၌ အဘိပွသီဒတိ - အရ တရားကိုယ်ကောက်ပြ၍ ကြိယာငါးတန် ထုတ်ပြပါ။

၉။ (ဃ) ဝါကျ၌ သြကပွနာသဒ္ဓါဖြစ်ပုံကို ဖြေဆိုပါ။

၁၀။ (င) ဝါကျ၌ ဧတာယ-ကို ပဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိ တို့ကိုလည်း ဖြေဆိုပါ။

ပို့ချစဉ် (၇) အဖြေ

၁။ **(ဃ) ဝါကျ သြကပွနာ-၌ ကပွဓာတ်ပေါ်အောင်ထည့်၍ အနက်ပေး**

ဗုဒ္ဓါနံ၊ ဘုရားအစရှိကုန်သော ရတနာတို့၏။ ဂုဏော၊ ဂုဏ်တော်တို့သို့။ သြဂါဟတိ၊ သက်ဝင်တတ်၏။

ဘိန္ဒိတွာ၊ ခွဲ၍။ (အနုပဝိသတိ) ဝိယ၊ အစဉ်အတိုင်း သက်ဝင်သကဲ့သို့။ (**ကပွတိ၊ ယုံကြည်တတ်၏။**) ထည့်၊ အနုပဝိသတိ၊ အစဉ်အတိုင်း သက်ဝင်တတ်၏။ ဣတိ။ ထို့ကြောင့်၊ သြကပွနာ၊ သြကပွနနာမည်၏။

၂။ **(ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဋ္ဌက စောဒနာတက်**

ဆရာ၊ ဆရာသည် (က) ဝါကျဖြင့် သဒ္ဓါပုဒ်၏ ဘာဝသာဓနအနက်ကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုသည်ရှိသော် ဘာဝသာဓနဝိဂြိုဟ်အနက်ကိုသာ သိအပ်သည်မဟုတ်ပါလော။ ထိုသို့ ဘာဝသာဓနအနက်ကိုသာ သိအပ်သော

ကြောင့် (က) ဝါကျဖြင့် ဘာဝသာဓနဝိဂြိုဟ်အနက်ကိုသာ မဖွင့်ဆိုသင့်။ တစ်ပါးသော ဝိဂြိုဟ်အနက်ကား အဘယ်ပါးနည်း - စောဒနာဘွယ်ရှိသော ကြောင့် (ခ) ဝါကျကို မိန့်။

ဥာဏ်ကား = ဘာဝသာဓနဝိဂြိုဟ်အနက်ကိုသာ သိအပ်သည် မဟုတ်၊ သဒ္ဒဟတီတိ သဒ္ဓါဟု ကတ္တာသာဓနဝိဂြိုဟ်အနက်ကိုလည်း သိအပ် ပေသေး၏ ဟူလို။

အထူးမှတ်ရန် = မျဉ်းဆွဲပြထားသော **သာ၊ သေး** ဟူသော စကားလုံးများ ပါဝင်စေ၍ တက်ရ၊ အဓိပ္ပါယ်ပြန်ရသည်။

(ဂ) ဝါကျ သယံ ဝါ စသော ၆ နှာက်ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာတက် ဆရာ၊ ဆရာသည် ပုဒ္ဓါဒီနံ ။ပ။ ပသီဒန္တိ ဟူသော (ဂ) ရှေ့ပိုင်းဝါကျ ဖြင့် အဘိပွသာဒေါ-ပုဒ်၏ ကရဏသာဓနဝိဂ္ဂဟအဖွင့်ကို ပြဆိုတော်မူ၏။

ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုသည်ရှိသော် ကရဏသာဓနဝိဂ္ဂဟကိုသာ ပြုသင့်၏ ဟူသောအနက်သည် ရောက်၏။ (အနုလောမပါပနာ)

စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋိလောမပါပနာ) ထိုသို့မရောက် သင့်သောကြောင့် တစ်ပါးသော ဝိဂ္ဂဟကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေး၏၊ (အနုလောမ ရောပနာ) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋိလောမရောပနာ) မနေသင့်တန်ဘဲ နေခဲ့သော် ဆရာ၌ အဗျာပိတ၊ အပရိုဇ္ဈာဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏။ (ဒေါသာရောပန ဒေါသတင်) ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် သယံ ဝါ စသော (ဂ) နောက်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား ကရဏသာဓနဝိဂ္ဂဟကိုသာ ပြသည်မဟုတ်၊ (ဂ) နောက် ပိုင်းဝါကျဖြင့် တစ်ပါးသော ကတ္တာသာဓနဝိဂ္ဂဟအဖွင့်ကိုလည်း ငါဖွင့်ပြသော ကြောင့် သင်တင်တိုင်းသောဒေါသမျှား ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတဒေါသ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်ပါသည်။ (ပက္ခန္တရ)

(ဂ) ဝါကျဖြင့် (က-ခ) ဝါကျတို့၌ တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(ဃ) ဝါကျဖြင့် (က-ခ-ဂ) တို့၌တင်သော အဗျာပိတဒေါသ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(င) ဝါကျဖြင့် (က-ခ-ဂ-ဃ) တို့၌ တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(စ) နောက်ဝါကျဖြင့် (င) ရှေ့ပိုင်းဝါကျ၌ တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(ခ) ဝါကျ၌ ဝါသဒ္ဒါထားပုံ

သဒ္ဒဟနံ သဒ္ဓါ ဟူသော ဘာဝသာဓနအကြောင်းသကတ်မှ သဒ္ဒဟတီတိ သဒ္ဓါဟူသော ကတ္တုသာဓနအကြောင်းသကတ်တစ်ပါးကို လဲလှယ်လိုသောကြောင့် (ခ) ဝါကျ၌ ဝါသဒ္ဒါထားပါသည်။

မှတ်ချက် = တစ်ကျမ်းလုံး ဤနည်းအတိုင်း မှတ်သားရမည် ဖြစ်သည်။

၄။ သြကပ္ပတိ သြဂါဟတီတိ သြကပ္ပနာ။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) သြကပ္ပတိ သြဂါဟတီတိ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) ဗုဒ္ဓါဒိဂုဏ်တော်တို့သို့ သက်ဝင်ယုံကြည်ခြင်းကြီယာသည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) သြကပ္ပနာ ဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) သဒ္ဓါတရားတို့၏ တစ်ပါးသည် တစ်ပါးနှင့်တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သောဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) ဩဟူသော၊ ကပ်ဟူသော၊ ပွဟူသော၊ နာဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော ဝစီဘေဒ ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) သက်ဝင်ယုံကြည်ခြင်းကြိယာ၊ အဝပုဗ္ဗ၊ ကပွဓာတ်၊ ယုပစ္စည်းသည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဩကပွနာဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) သဒ္ဓါတရားဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (ခ) ဝါကျလာပုဒ်များကို လိင်စသည်ဖြင့် ခွဲပုံ

ဗုဒ္ဓါဒီနိ	- နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
ဝါ	- အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အာကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
ရတနာနိ	- နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
သဒ္ဒဟတိ	- အလိင်၊ ဘူဝါဒိဂိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။
ပတ္တိယာယတိ	- အလိင်၊ ဘူဝါဒိဂိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။
ဣတိ	- အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဣကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
သဒ္ဓါ	- ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

၆။ (က) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် သဒ္ဓါကား သံပုဗ္ဗ၊ ဓာ-ဓာတ်၊ အပစ္စည်း၊ ထိုတွင် ဓာဓာတ်၏ ယုံကြည်ခြင်း-သဒ္ဒဟနအနက်ဟောသည်ကိုဋင်း၊ အပစ္စည်း၏ ဘာဝသာဓနအနက်ဟောသည်ကိုဋင်း၊ ယုံကြည်ဟူသည် ဗုဒ္ဓါစသော ရတနာ

သုံးပါးတို့၏ ဂုဏ်တော်တို့ကို ယုံကြည်သတည်း ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတ္တွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ခ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် သဒ္ဒါကား သံပုဗ္ဗ၊ ဓာဓာတ်၊ အပစ္စည်း၊ ထိုတွင် ဓာ-ဓာတ်၏ကောင်းစွာ ဖြစ်ခြင်း၊ စေ့စပ်ခြင်းအနက်ကို မဟော၊ ယုံကြည်ခြင်း (စွဲမြဲစွာဖြစ်ခြင်း) အနက်ကို ဟောသည်ကိုဎင်း၊ အပစ္စည်း၏ ကတ္တုသာဓန အနက်ကို ဟောသည်၏အဖြစ်ကိုဎင်း၊ ယုံကြည်တတ်ဟူသည် ပုဒ္ဓစသော ရတနာတို့ကို ယုံကြည်တတ်သည်ပင်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတ္တွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဝါကျ၌ သဒ္ဒဟနာကာရော ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် (အာကာရသဒ္ဒါဖြင့် ဖွင့်ပြသည်၊ နိယံကြည့်၊ နှလုံးသွင်း။)

သဒ္ဒဟနာ-ကား သံပုဗ္ဗ၊ ဓာ-ဓာတ်၊ ယု-ပစ္စည်း၊ ထိုတွင် သံပုဗ္ဗ ဓာ-ဓာတ်၏ ယုံကြည်ခြင်းအနက်ကို ဟောသည်၏အဖြစ်ကိုဎင်း၊ ယု-ပစ္စည်း၏ ဘာဝသာဓနအနက်၌ သက်သည်အဖြစ်ကိုဎင်း၊ သဒ္ဒဟီယတေ သဒ္ဒဟနာဟု ဘာဝသာဓနဝိဂ္ဂဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတ္တွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဃ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် သြကပ္ပနာကား အဝပုဗ္ဗ၊ ကပ္ပ-ဓာတ်၊ ယု-ပစ္စည်း၊ ထိုတွင် ကပ္ပ-ဓာတ်သည် သက်ဝင်ယုံကြည်ခြင်းအနက်ကို ဟောသည်အဖြစ်ကိုလည်း၊ သြကပ္ပတိ သြဂါဟတီတိ သြကပ္ပနာဟု ကတ္တုသာဓနဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်ကိုလည်း၊ ပသံ်ကြည်တတ်ဟူသည် ဘုရားစသော ရတနာသုံးပါးတို့၏ ဂုဏ်တော်တို့သို့ စွဲ၍ အစဉ်အတိုင်း သက်ဝင်ယုံကြည်တတ်သည်တည်းဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုလည်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတ္ဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(င) ဝါကျ၌ ရှေ့ပိုင်းသံဝဏ္ဏနာဖြင့် အဘိပ္ပသာဒေါကား အဘိပုဗ္ဗ၊ ပပုဗ္ဗ၊ သဒ-ဓာတ်၊ ဏပစ္စည်း၊ ထိုတွင် အဘိဥပသာရပုဒ်၏ခာတ္ဝတ္ထဝိသေသက၊ ပ-ဥပသာရပုဒ်၏ ဓာတ္ဝတ္ထာနုဝတ္တက၏အဖြစ်ကို၎၊ -ဓာတ်၏ နိမ္မလ-ကြည်လင်ခြင်းအနက်ဟောသည်ကိုလည်း၊ အဘိပ္ပသိဒန္တိ အတိဝိယ ပသီဒန္တိ သတ္တာဧတာယာတိ အဘိပ္ပသာဒေါဟု ကရဏသာဓနဝိဂ္ဂဟ ပြုအပ်သည်၏အဖြစ်ကိုလည်း၊ ဏ-ပစ္စည်း၏ ကရဏသာဓနအနက်ဟောသည်ကိုလည်း၊ ကြည်လင်ခြင်းဟူသည် သတ္တဝါအများ ဘုရားစသော ရတနာတော်တို့၏ ဂုဏ်တော်များ၌ ကြည်လင်ယုံကြည်ခြင်းပင်တည်းဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုလည်း သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထ။

* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(c) ဝါကျ၌ သယံ ဝါ စသော နောက်သံဝဏ္ဏနာဖြင့်

* ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထ၊ ဒုတိယဓာတွတ္ထ၊
* အဘိဓာနတ္ထ၊ ဒုတိယပစ္စယတ္ထ၊
* ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

မှတ်ချက်။ ။ကရဏသာဓန-ကို ကတ္တုသာဓနလဲလှယ်၍ ဇာတ်သော အာဘော်သံဝဏ္ဏနာသာ ထူးသည်။

၇။ (c) ဝါကျ၌ **ဧတာယ** - ဧတာယ သဒ္ဓါယ ဟု စွဲပါသည်။

(c) ဝါကျ၌ ဣတိနိပါတ်၏အနက်ကား ဟေတုအနက် ဖြစ်ပါသည်။

၈။ (c) ဝါကျ၌ **အဘိပ္ပသီဒတိ-အရ** တ ရားကိုယ်ကား သဒ္ဓါ ဖြစ်ပါသည်။

(၁) ယင်းသဒ္ဓါသည် ဒဿနတ္ထ။

(၂) ဘုရားစသည်တို့၏ ဂုဏ်တော်တို့သည် ဒီပကတ္ထ။

(၃) လှူဒါန်းမှုဒါန၊ ဆောက်တည်မှု သီလ၊ စီးဖြန်းမှု ဘာဝနာတို့သည် ပကာသနတ္ထ။

(၄) ရှေးရှေးသော ယောနိသော မနသိကာရ စသည်တို့သည် ဝိဘာဝတ္ထ။

(၅) စည်းစိမ်ပေါများခြင်း၊ အသက်ရှည်ခြင်း၊ ချမ်းသာသုခကို ရရှိခံစားရခြင်း အကျိုးတို့သည် အနုဘာဝတ္ထ။

၉။ (ဃ) ဝါကျ၌ သြကပွနာသဒ္ဓါတရားဖြစ်ပုံကား

ဘုရားရှင်စသော ရတနာမြတ်သုံးပါးတို့၏ ဂုဏ်တော်တို့ကို ကြည်ညိုကာ သာမန်မျှမဟုတ်၊ ဖောက်ခွဲဝင်သွားသကဲ့သို့ ဂုဏ်တော်တို့အတွင်းသို့ ဉာဏ်ဖြင့် သက်ဝင်ကြည်ညိုမှုကို သြကပွနာသဒ္ဓါတရားဖြစ်ပုံဟု ခေါ်ပါသည်။

၁၀။ (င) ဝါကျ **ဧတာယ**-ကား "ဖြင့်" ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ပသီဒန္တိ-၌ သဟဇာတပစ္စည်း။ ပသီဒန္တိ ကား သဟဇာတပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စာစပ်အပ်၏။

ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကား -

ဧတာယ - အရ သဒ္ဓါသည် ပသီဒန္တိ - အရ သဒ္ဓါသမ္ပယုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်စိတ္တဇရုပ်အား သဟဇာတ၊ အညမည၊ နိဿယ၊ ကမ္မဿ်ယ၊ မဂ္ဂ၊ သမ္ပယုတ္တ၊ ဝိပ္ပယုတ္တ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ၊ ဤ (၉)ပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုပါသည်။

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၈)

(က) ကဒါနိ ယသ္မာ သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒီနံ သမာသပဒါနံ ဝသေန အညသ္မိံ ပရိယာယေ အာရဒ္ဓေ အာဒိပဒံ ဂဟေတ္ဝာဝ ပဒဘာဇနံ ကရိယတိ။ အယံ အဘိဓမ္မေ ဓမ္မတာ။ တသ္မာ ပုန သဒ္ဓါတိ ဝုတ္တံ။

(ခ) ယထာ ဝါ ကတ္ထိယာ ကန္ဒြိယံ ကတ္ထိန္ဒြိယံ၊ န တထာ ကဒံ။

(ဂ) ကဒံ ပန သဒ္ဓါဝ ကန္ဒြိယံ သဒ္ဓိန္ဒြိယန္တိ ဧဝံ သမာနာဓိကရဏဘာဝ-ဉာပနတ္ထမိဿ ပုန "သဒ္ဓါ"တိ ဝုတ္တံ။

(ဃ) ဧဝံ သဗ္ဗပဒနိဒ္ဒေသေသု အာဒိပဒဿ ပုန ဝစနေ ပယောဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

(င) အဓိမောက္ခလက္ခဏော က္ကန္ဒဠံ ကာရေတီတိ သဒ္ဒိန္ဒြိယံ၊ အဿဒ္ဓိယေ နကမ္မတီတိ သဒ္ဓါဗလံ။

(ဋ္ဌ၊ ၁၈၉။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၃၈၅။ ပြည်၊ ဒု၊ သျှ၊ ၁၆၆)

၁။ (က) ဝါကျကို ပုဗ္ဗာနုသန္ဓေထည့်၍ အနက်ယောဇနာပါ။

၂။ (က) ဝါကျသို့ အာဘောဂါယုတ္တစောဒနာ၊ (ခ-ဂ) ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာ တက်ပြခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) စသော ဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ဆဒေါသတို့ကို ပြ၍၊ (ခ) ဝါကျ၌ ဝါသဒ္ဓါထားရကြောင်း အဓိပ္ပါယ်ကိုလည်း ဖြေဆိုပါ။

၄။ သဒ္ဓါဗလံ-၌ နောက် ဗလ-ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျုပ္ပတ္တာဒိစတုက္ကထုတ်ခဲ့ပါ။

၅။ (က) ဝါကျလာ ပုဒ်တို့ကို လိင််, ဂဏ စသည် ခွဲပြပါ။

၆။ (ဂ-င) ဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (က) ဝါကျ၌ အယံအစွဲ၊ (ဂ) ဝါကျ၌ က္ကဒံအစွဲနှင့် သဒ္ဓါဝ-၌ ဝေသဒ္ဒါ၏ ဂဟေတဗ္ဗတ္ထစသည်တို့ကို ထုတ်ပြပါ။

၈။ (က) ဝါကျ၌ ဝုတ္တံဝယ် ဗာဟျတ္ထကို ကိုယ်ပြု၍ ကြိယာငါးတန် ထုတ်ပြပါ။

၉။ က္ကတ္ထိဘာဝ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္ကကို ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ (င) ဝံ ကျ၌ အဿဒ္ဓိယေ-ကို ပဋ္ဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကို ဖြေဆိုပါ။

ပို့ချစဉ် (၈) အဖြေ

၁။ (က) ဝါကျ ပုဗ္ဗာနုသန္ဓေထည့်၍ အနက်ပေးပုံ

ဧကံ၊ ဤသို့။ ယာ သဒ္ဓါ သဒ္ဒဟနာတျာဒိနာ၊ အကြင်သဒ္ဓါ သဒ္ဒဟနာ အစရှိသ ျဖင့်။ အာဒိပဒံ၊ အစပုဒ်ကို။ ဝတွာ၊ ဆို၍။ (ပုဗ္ဗာနုသန္ဓေထည့်) ဣဒါနိ၊ ယခုအခါ၌။ ယသ္မာ၊ အကြင့်ကြောင့်။ သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒီနံ၊ သဒ္ဓိန္ဒြိယဘာစ ရှိကုန်သော။ သမာသပဒါနံ၊ သမာသ်ပုဒ်တို့၏။ ဝသေန၊ အစွမ်းဖြင့်။ အညသ်မိံ၊ တစ်ပါးသော။ ပရိယာယေ-ကာရဏော၊ ပရိယာယ်ဝေဝုစ်ကို။ (ဝါ) အကြောင်းကို။ အာရဒ္ဓေ၊ အားထုတ်အပ်သည်ရှိသော်။ အာဒိပဒံ၊ အစပုဒ်ကို။ ဂဟေတွာဝ၊ ယူ၍သာလျှင်။ ပဒဘာဇနံ၊ ပုဒ်ကို ဝေဖန်ခြင်းကို။ ကရိယတိ၊ ပြုအပ်၏။ အယံ၊ ဤသို့ အစပုဒ်ကိုယူ၍ ပုဒ်ကိုဝေဖန်ခြင်းသည်။ အဘိဓမ္မေ၊ အဘိဓမ္မာ၌။ ဓမ္မတာ၊ သဘောတံထွာ ဓမ္မတာ (ထုံးစံ) တည်း။ တသ္မာ၊ ထို့ကြောင့်။ ပုန၊ တစ်ဖန်၊ သဒ္ဓါတိ၊ သဒ္ဓါဟူ၍။ ဝုတ္တံ၊ ဟောတော်မူအပ်၏။

၂။ (က) ဝါကျသို့ အာဘောဂါယုတ္တစောဒနာတက်ပုံ

မှတ်ချက်။ * စကားနှစ်ရပ်၊ သန္ဓေစပ်က၊ ရှေးဌာနကို၊ ဧေဒကအာဘော်၊ ဟိတ်ခတ်လျော်၊ ရှုမျှော်တ၊ ၊ နောက်ဌာနကြံ၊ အာဟကံမှာ၊ ၊ စာဒနာ၊ သေသာကွင်းလတ်၊ အဖြေမှတ်။

* ယင်းသည်ဌာန၊ ဒေါသအဗျာ၊ တင်လေရာ။

ဤတွင်းကြီးနိယံ ၆၃-၆၄-၆၅ တို့နှင့်အညီ စောဒနာတက်ရမည်။)

အဋ္ဌကထာဆရာ၊ ဘုရားရှင်သည် တစ်ဖန် သဒ္ဓါဟု ဟောတော်မူ၏။ ယာ သဒ္ဓါ စသည်ဖြင့် ဟောတော်မူပြီးမဟုတ်ပါလော။ ထိုသို့ ဟောတော်မူပြီး ဖြစ်သောကြောင့် (ဝါ) ဖြစ်ပါလျက် အဘယ်ကြောင့် သဒ္ဓါဟု တစ်ဖန် ဟော တော်မူပြန်ပါသနည်။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (က) အနုသန္ဓေ ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = ဟောပြီးဖြစ်သော်လည်း သဒ္ဓိန္ဒြိယစသော သမာသ် ပုဒ်တို့၏အစွမ်းဖြင့် တစ်ပါးသောအကြောင်းကို အားထုတ်အပ်သည်ရှိသော် အစပုဒ်ကို ယူ၍သာ ပဒဘာဇနီကို ပြုမြဲဓမ္မတာ ထုံးစံဖြစ်သောကြောင့် သဒ္ဓါဟု တစ်ဖန်ထပ်၍ ဟောတော်မူပြန်သည် ဟူလို။

(ခ-ဂ) ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာတက်

အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ၊ ဆရာသည် (က) ဝါကျဖြင့် သဒ္ဓိန္ဒြိယစသော သမာသ်ပုဒ်ကို ဟောပြရာ၌ သဒ္ဓါဟူသော အစပုဒ်ကို တစ်ဖန်ဟောတော်မူ ရခြင်းအကြောင်း (ဓမ္မတာ) ကို ပြဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ပြဆိုသည်ရှိသော် ယင်းဓမ္မတာအကြောင်းတစ်မျိုးကိုသာ သိအပ်၏ ဟူသော အနက်သည် ရောက်၏။ (အနုလောမပါပနာ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋိလောမ ပါပနာ) ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် တစ်ပါးသော အကြောင်းကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ (အနုလောမရောပနာ) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋိလောမ ရောပနာ) မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ၌ အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏ဟု စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ခ-ဂ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား သဒ္ဓါဟု တစ်ဖန် ဟောတော်မူရခြင်းအကြောင်းကို ဓမ္မတာအကြောင်းတစ်ပါးကိုသာ ပြသည်မဟုတ်၊ သမာနာဓိကရဏဘာဝ အကြောင်းတစ်ပါးကို ငါပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသောဒေါသ ငါ၌ မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။
(ဂ) ဝါကျဖြင့် (ခ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။
(ဃ) ဝါကျဖြင့် (ခ-ဂ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။
မှတ်ချက်။ ။ (ဃ-ဝါကျသည် ကျမ်းညွှန်းပြသည်ဖြစ်၍ အခြားသော ဝါကျတို့၌လည်း ကျမ်းညွှန်းဝါကျကို အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်သည်ဟု မှတ်သားထားရမည်။)

(င) ဝါကျဖြင့် (က) စသည်၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။ (တစ်နည်း) ပုနရုတ္တိဒေါသကို ပယ်ပါသည်။ (ဝိတ္ထာရဝါကျ)

(ခ) ဝါကျ၌ ဝါသဒ္ဒါ ထားရခြင်းအကြောင်း

သဒ္ဒါန္ဒြိယစသော သမာသ်ပုဒ်၌ ရှေးသဒ္ဒါဖသောပုဒ်ကို တစ်ဖန် ဟောတော်မူရခြင်းအကြောင်းနှစ်မျိုးတွင် ဓမ္မတာထုံးစံအားကြောင်းမှ သမာနာဓိကရဏာခေါ် တုလျာဓိကရဏာ ကမ္မဓာရည်းသမာသ်အဖြစ်ကို သိစေလိုသော အကြောင်းတစ်ပါးကို လဲလှယ်လိုသောကြောင့် (ခ) ဝါကျ၌ ဝါသဒ္ဒါထားပါသည်။

၄။ **သဒ္ဒါဗလံ-၌ ဗလ-ပုဒ်၏ ဝိဂ္ဂဟ**

ဗလတိ နံ ကမ္မတီတိ ဗလံ။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) ဗလတိ နံ ကမ္မတီတိ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။
(၂) မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်ခြင်းကြီယာသည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။
(၃) ဗလံ ဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။
(၄) ဗိုလ်ပေါ်ရားတို့၏ တစ်ပါးသည် တစ်ပါးနှင့်တူသော အခြင်းအရာ ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) ဗဟူသော၊ လံဟူသော တစ်လုံတစ်လုံးသော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) မတူန်မလှူပ်ခြင်းကြီယာ၊ ဗလဓာတ်၊ အပစ္စည်းသည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဗလံ ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ဗိုလ်တရားဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ ကဒါနိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ကကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

ယသ္မာ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ (၀ါ)သဗ္ဗနာမ်ဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

သဒ္ဒိန္ဒြိယာဒိ - နပုလ္လိင်၊ ရတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ ကကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

သမာသပဒ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

အည - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ (၀ါ) သဗ္ဗနာမ်ဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

ပရိယာယ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

အာရဒ္ဓ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

အာဒိပဒ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

ဂဟေတွာ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အာကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

ဧဝ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

ပဒဘာဇန - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း။ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

ကရီယတိ - အလိင်၊ တနာဒိဂိုဏ်း၊ ကကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။

အယံ - ကတ္တိလိင်၊ သဗ္ဗနာမ်ဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

အဘိဓမ္မ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
ဓမ္မတာ - ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတနာမပဒ။
ပုန - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
သဒ္ဓါ - ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
ဣတိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဣကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
ဝုတ္တ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

၆။ (က) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် သဒ္ဒိန္ဒြိယံပုဒ်ကို တုလျာဓိကရဏကမ္မဓာရည်း တွဲစပ်အပ်သည်ကိုဎင်၊ သဒ္ဓါ+ဣန္ဒြိယံ သဒ္ဒိန္ဒြိယံဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း၊ သဒ္ဓါဟု တစ်ဖန် ဟောတော်မူရခြင်း၏ အကြောင်းတစ်ပါးအဓိပ္ပါယ်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဝါကျ၌ ဣန္ဒဉ္စ ကာရေတီတိ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် သဒ္ဒိန္ဒြိယံကား သဒ္ဓါပုဒ်၊ ဣန္ဒြိယပုဒ်တည်း။ ထိုနှစ်ပုဒ်တွင် ဣန္ဒြိယဟူသော နောက်ပုဒ်ကား ဣဒိဓာတ်၊ ဏျပစ္စည်း။ ထိုတွင် ဣဒိဓာတ်၏ ဣသရိယအနက်ဟောသည်ကိုဎင်း၊ ဏျပစ္စည်း၏ ကတ္တာသာဓနအနက်ဟောသည်ကိုဎင်း၊ ဣန္ဒတိ ဣန္ဒဉ္စ ကာရေတီတိ ဣန္ဒြိယံဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း၊ သဒ္ဓါနှင့် ဣန္ဒြိယံ နှစ်ပုဒ်တို့ကိုလည်း သဒ္ဓါဝ ဣန္ဒြိယံ ဣသဒ္ဒိန္ဒြိယံဟု တုလျာဓိကရဏတ္ထ ကမ္မဓာရည်းတွဲစပ်အပ်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကု ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

အဿဒ္ဓိယေ နကမ္ပတီတိ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် သဒ္ဓါဗလံကား သဒ္ဓါပုဒ်၊ ဗလ ပုဒ်တည်း။ ထိုတွင် ဗလကား ဗလဓာတ်၊ အပစ္စည်း၊ ထိုတွင် ဗလဓာတ်၏ အကမ္ပနအနက်ဟောသည်ကိုရင်း၊ အပစ္စည်း၏ ကတ္တုသာဓနအနက်၌ သက်သည်ကိုရင်း၊ ဗလတိ နကမ္ပတီတိ ဗလံဟု ကတ္တုသာဓနဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်ကိုရင်း၊ သဒ္ဓါဗလံ-နှစ်ပုဒ်ကို သဒ္ဓါ ဧဝ ဗလံ သဒ္ဓါဗလံဟု ကမ္မဓာရည်းသမာသ်တွဲစပ်အပ်သည်ကိုရင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (က) ဝါကျ၌ **အယံ**-ဖြင့် အယံ ကာရော-ဤသို့ ပြုခြင်း**သည် ဟု** စွဲပါသည်။
(ဂ) ဝါကျ၌ **ဣဒံ**-ဖြင့် ဣဒံ သဒ္ဓိန္ဒြိယာတိပဒံ ဟု စွဲပါသည်။

သဒ္ဓါဝ-၌ ဧဝသဒ္ဒါအနက်

(၁) သဒ္ဓါသည် ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ။
(၂) ဣန္ဒြေမထိုက်သော အလောဘစသော တရားတို့သည် နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ။
(၃) ဣတ္ထိဘောစသော ရုပ်တို့၏ ဣန္ဒြေထိုက်သည်၏အဖြစ် ဂုဏ်သည် အနုညာတတ္ထ။

အထူးမှတ်ရန်။ ။ဤ၌ ပြည်နိဿယ သဒ္ဓါဝ၊ သဒ္ဓါသည်သာလျှင်ဟု အနက်ပေးသောကြောင့် နိဝတ္တာပနာဝဓာရဏတ္ထ ဧဝသဒ္ဒါယူ၍ ဂဟေတဗ္ဗ စသည် သုံးမျိုးထုတ်ရသည်။

။ဘာသာဋီကာ၌ သဒ္ဓါဝ့၊ သဒ္ဓါသည်ပင်လျှင်ဟု အနက်ပေး သော်ကြောင့် သန္နိဋ္ဌာပနာဝဓာရဏတ္ထဖြစ်၍ ဂဟေတဗ္ဗစသည်သုံးမျိုး ထုတ်ဖွယ်မလိုပါ။ စည်းမျဉ်း (၃) အကျယ် နောက်ပြန်ကြည့်ကြပါရန်။

၈။ (က) ဝါကျ ဝုတ္တံ-၌ **တပစ္စည်း** ဗာဟျတ္ထအရ သဒ်ဟူသော၊ ဓာဟူသော တစ်လုံး တစ်လုံးသော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါတည်း။

(၁) ထိုပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဒဿနတ္ထ။

(၂) အကြောင်းဖြစ်သော ဒေသနာဉာဏ်တော်သည် ဒီပကတ္ထ။

(၃) ပရမတ္ထသဒ္ဒါ၏အကျိုးဖြစ်သော တရားများကို နာရခြင်းစသည်တို့သည် ပကာသနတ္ထ။

(၄) မူလအကြောင်းဖြစ်သော မဟာကရုဏာဉာဏ်၊ ပါရမီဉာဏ်၊ ဝိပဿနာ ဉာဏ်၊ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်၊ အရဟတ္တဖိုလ်ဉာဏ်၊ သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော် တို့သည် ဝိဘာဝတ္ထ။

(၅) ဂုရားတော်ကို နာကြားရသဖြင့် ရရှိခံစားအပ်သော ပစ္စုပ္ပန်သံသရာ ကောင်းကျိုးအဆက်ဆက်သည် အနုဘာဝတ္ထ။

၉။ **ဣတ္ထိန္ဒြိယ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က**

ဣတ္ထိဘာဝလက္ခဏံ၊ ဣတ္ထိတိပကာသနရသံ၊ ဣတ္ထိလိင်္ဂနိမိတ္တကုပ္ပါနံ အာကာရဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ စတုမဟာဘူတပဒဋ္ဌာနံ။

၁၀။ (ဂ) ဝါကျ၌ **အဿဒ္ဓိယေ**-ကား "**ကြောင့်**"ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် နှ ကမ္မကို ၌ ဥပနိဿယပစ္စည်း။ နှ ကမ္မတိကား ဥပနိဿယပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်ဒေပ်၏။

မှတ်ချက်။ ။အဿဒ္ဓိယေ-အရ အကုသိုလ်တရားသည် နကမ္ပတိ-အရ သဒ္ဓါဗလ, သဒ္ဓါဗိုလ်အား ပကတူပနိဿယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြသည်။ ထို့ကြောင့် ပကတူပနိဿယ (၁) ပစ္စည်းဖြင့် ကျေးဇူးပြုပါသည်။

အထူးမှတ်ချက်

[စာဖြေရာ၌ ပုစ္ဆာကို ဖတ်ပြီး အဖြေကိုစဉ်းစားဖြေရမည်။ ဥပမာ - ယခု ပုစ္ဆာ၌ ၁၀။ (င) ဝါကျ၌ အဿဒ္ဓိယေ ကို ပဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စယသတ္တိကို ဖြေပါ ဟု မေးခွန်းကို ကြည့်တော်မူ ကြပါဘုရား။

ပြိုင်နိုင်သောဟု ပုစ္ဆာ၌ မပါသောကြောင့် ပြိုင်စရာမရှိဟု မေးခွန်း ထဲ၌ အဖြေပါနေပါပြီ။]

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၉)

(က) ဝီရိယိန္ဒြိယနိဒ္ဒေသေ စေတသိကောတိ ဣဒံ ဝီရိယဿ နိယမတော စေတသိကဘာဝဒီပနတ္ထံ ဝုတ္တံ။

(ခ) ဣဒဉ္ဍိ ဝီရိယံ "ယဒပိ ဘိက္ခဝေ ကာယိကံ ဝီရိယံ၊ တဒပိ ဝီရိယ သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ယဒပိ စေတသိကံ ဝီရိယံ၊ တဒပိ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါတိ ဣတိဟိဒံ ဥဒ္ဒေသံ ဂစ္ဆတီ"တိ ဧဝမာဒီသု သုတ္တေသု စက်မာဒီနိ ကရောန္တဿ ဥပ္ပန္နတ္တာ "ကာယိက"နှိ ဝုစ္စမာနမ္ပိ ကာယဝိညာဏံ ဝိယ ကာယိကံ နာမ နတ္ထိ၊ စေတသိကမေဝ ပနေတန္တိ ဒဿေတုံ "စေတသိကော"တိ ဝုတ္တံ။

(ဂ) ဝိရိယာရမ္ဘောတိ ဝိရိယသခ်ါတော အာရမ္ဘော။

(ဃ) ကုမိနာ သေသာရမ္ဘေ ပဋိက္ခိပတိ။

(င) အယဉ္စိ အာရမ္ဘသဒ္ဒါ ကမ္မေ အာပတ္တိယံ ကိရိယာဃံ ဝိရိယေ ံသာယ ဝိကောပနေတိ အနေကေသု အတ္ထေသု အာဂတော။

(ဋ္ဌ၊ ၁၈၉။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၃၈၆။ ပြည်၊ ဒု၊ သျှ၊ ၁၆၇)

၁။ (ခ) ဝါကျကို အနက်ယောဇနာပါ။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ဋပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာ၊ (င) ဝါကျသို့ ဋပနာပါပနာဒိ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာ ပက်ပြခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) စသော ဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ပြပါ။

၄။ ဝိရိယ-ပုဒ်ကို သမာသ်၊ တဒ္ဓိတ်၊ ကိတ် ဝိဂြိုဟ်ဆို၍ ဗျုပ္ပတ္တာဒိခွဲပါ။

၅။ (င) ဝါကျလာ ပုဒ်တို့ကို လိင်, ဂဏ စသည် ခွဲပြပါ။

၆။ (ဂ) ဝါကျ၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (က-ခ) ဝါကျတို့၌ ကွဒံအစွဲ၊ (ဃ) ဝါကျ၌ ကုမိနာအစွဲပြု၍ (ခ-င) ဝါကျတို့၌ ဟိနိပါတ်အနက်ကို ဖြေပါ။

၈။ (ခ) ဝါကျ၌ ဒဿေသတုံ-၌ ဒဿနကြိယာအရကို ကိုယ်ပြု၍ ကြိယာငါးတန် ထုတ်ပြပါ။

၉။ ဝိရိယ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ (ခ) ဝါကျ၌ ကွဒံ-ကို ပဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ပြုံင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကို ဖြေဆိုပါ။

ပို့ချစဉ် (၉) အဖြေ

၁။ (ခ) ဝါကျကို အနက်ပေးပုံ

ဟိ-သစ္စံ၊ မှန်၏။ (တစ်နည်း) ဟိ၊ ချဲ့ဦးအံ့။ ဣဒံ ဝီရိယံ၊ ဤဝီရိယသည်။ ယဒပိ -ပ- ဥဒ္ဒေသံ ဂစ္ဆတီတိ၊ ယဒပိ -ပ- ဥဒ္ဒေသံ ဂစ္ဆတိ ဟူ၍။ ဧဝမာဒီသု၊ ဤသို့ အစရှိကုန်သော။ သုတ္တေသု၊ သုတ်တို့၌။ စက်မနာဒီနိ၊ စကြီသွားခြင်း အစရှိသည်တို့ကို။ ကရောန္တဿ၊ ပြုသောပုဂ္ဂိုလ်၏။ (သန္တာနေ၊ သန္တာန်၌) ဥပ္ပန္နတ္တာ၊ ဖြစ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်။ ကာယိကန္တိ၊ ကာယိကဟူ၍။ ဝုစ္စမာနမ္ပိ၊ ဟောတော်မူအပ်ပါသော်လည်း။ ကာယဝိညာဏံ ဝိယ၊ ကာယဝိညာဏ်သည် ကဲ့သို့။ ကာယိကံ နာမ၊ ကာယဒွါရ၌ဖြစ်သည်မည်သည်။ နတ္ထိ၊ မရှိ။ ပန၊ စင်စစ်အနွယကား။ ဧတံ၊ ဤဝီရိယသည်။ စေတသိကမေဝ၊ စိတ်၌မှီသည်သာလျှင်တည်း။ ဣတိ-ဣမံ အတ္ထံ၊ ဤသို့သောအနက်ကို။ ဒဿေတုံ၊ ပြခြင်းငှါ၊ စေတသိကောတိ၊ ဟူ၍။ ဝုတ္တံ၊ ၏။

ယဒိပိ စသော အာကာကာရပါဋိအနက်

ဘိက္ခဝေ၊ ရဟန်းတို့။ ကာယိကံ၊ ကာယဒွါရ၌ဖြစ်သော။ ယဒပိ ယံအပိ ဝီရိယံ၊ အကြင်ဝီရိယသည်လည်း။ အတ္ထိ၊ ရှိ၏။ တဒပိ တံအပိ ဝီရိယံ၊ ထို ဝီရိယသည်လည်း။ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈဂေါ်၊ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်မည်၏။ စေတသိကံ၊ စိတ်၌မှီသော။ ယဒပိ ဝီရိယံ၊ သည်လည်း။ အတ္ထိ၊ ရှိ၏။ တဒပိ ဝီရိယံ။ သည်လည်း။ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈဂေါ်၊ မည်၏။ ဣတိဟိ ဣတိဧဝ၊ ဤသို့လျှင်၊ ဣဒံ ဝီရိယံ၊ ဤဝီရိယသည်။ ဥဒ္ဒေသံ၊ အကျဉ်းပြအပ်သည်၏အဖြစ်သို့။ ဂစ္ဆတိ၊ ရောက်၏။

၂။ (ခ) ထိကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဋ္ဌကစောဒနာတက်

အရှင်အဌကထာဆရာ၊ ဆရာသည် (က) ဝါကျဖြင့် ဝီရိယ၏ အမြဲအားဖြင့် စေတသိက်၏အဖြစ်ကို ပြခြင်းငှါ စေတသိကောဟူသော ပုဒ်ကို ဟောတော်မူအပ်၏ဟု ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဆိုသည်ရှိသော် ကာယိကဝီရိယဟု ဟောတော်မူအပ်သည်မဟုတ်ပါလော။ ထိုသို့ ဟောတော်မူအပ်သောကြောင့် ဝီရိယ၏ အမြဲအားဖြင့် စေတသိက်၏အဖြစ်ကို ပြခြင်းငှါ စေတသိကောဟူသောပုဒ်ကို ဟောတော်မူအပ်၏ဟု မဆိုသင့်။ အဘယ်အကျိုးငှါ စေတသိကောဟူ၍ ဟောတော်မူအပ်ပါသနည်း။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ခ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား ကာယိကဝီရိယဟု ဟောတော်မူအပ်ပါသော်လည်း ကာယိကဝီရိယဟူ၍ မရှိ။ ဤဝီရိယသည် စိတ်၌မှီသော စေတသိက်သာလျှင် ဖြစ်၏ဟု ပြတော်မူခြင်းအကျိုးငှါ စေတသိကောဟူ၍ ဟောတော်မူအပ်၏ဟူလို။

(ဂ) ဝါကျသို့ ပါပနာဒိ ကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာတက်

အရှင်အဌကထာဆရာ၊ ဆရာသည် (ဃ) ဝါကျဖြင့် ဝီရိယာရမ္ဘော ဟူသော ဤပါဠိဖြင့် (ဝါ) ဝီရိယဟူသော ဤဝိသေသနဖြင့် ဝီရိယမှကြွင်းသော အာရမ္ဘတို့ကို ပယ်၏ဟု ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဆိုသည်ရှိသော် ယုတ္တိကင်းပ ဒဋ္ဌိယမျှကိုသာ သိအပ်၏ဟူသောအနုက်သည် ရောက်၏။ (အနု-ပါ) စင်စစ် ဝါမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋို-ပါ) ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် ခိုင်မြဲစေကြောင်း ယုတ္တိ ဒဋ္ဌိကရဏကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ (ဒုနု-ရော) မပြဆိုကဲ့ မနေသင့်တန်။ (ပဋို-ရော) မနေသင့်ဘဲနှင့် နေချေသော် ဆရာ၌ ဝိရောဓိဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏ဟု စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ဂ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = ဒဋ္ဌိယမ္မကိုသာ ဆိုသည်မဟုတ်၊ ခိုင်မြဲစေကြောင်းယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏာကိုလည်း ပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသောဒါသ ငါ၌ မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော ဝိရောဓိဒေါသ၊ (ဝါ) ပုနရုတ္တိဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(ဂ) ဝါကျဖြင့် (က-ခ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။

(ဃ) ဝါကျဖြင့် (ဂ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။

(င) ဝါကျဖြင့် (ဃ) ဝါကျ၌တင်သော ဝိရောဓိဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

၄။ **ဝီရိယ-ပုဒ် ဝိဂ္ဂဟနှင့် စတုက္ကထုတ်ပုံ**

ဝီရဿ ဘာဝေါ ဝီရိယံ၊ (တဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟ)

ဝီရာနံ ကမ္မံ ဝီရိယံ၊ (တဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟ)

ဝိဓိနာ နယေန ဉပါယေန ဉာရယိတဗ္ဗံ ပဝတ္တယိတဗ္ဗန္တိ ဝီရိယံ၊ (ကိတ်ဝိဂ္ဂဟ)

ဝိဓိနာ ဉာရိယံ ဝီရိယံ၊ (သမာသ်ဝိဂ္ဂဟ)

<u>ဝီရဿ ဘာဝေါ ဝီရိယံ - ဝိဂ္ဂဟဌ်</u>

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) ဝီရဿ ဘာဝေါ ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) ရဲရင့်သူ၏ ဝီရိယနှင့်သာမီ+သံအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဝီရိယံဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ဝီရိယတရားတို့၏ တစ်ပါးသည် တစ်ပါးနှင့်တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) ဝိဟူသော၊ ရိဟူသော၊ ယံဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော ဝစီဘေဒ ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) သာမိ+သံအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည်၎င်း၊ ဝိရ-ပုဒ်၊ ဏ္ဍ-ပစ္စည်းသည်၎င်း ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဝိရိယံဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ဝိရိယံဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

<u>ဝိရာနံ ကမ္မံ ဝိရိယံ - ဝိဂ္ဂဟဋ္ဌ</u>

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) ဝိရာနံ ကမ္မံ ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) ရဲရင့်သူတို့၏ အလုပ်ဝိရိယနှင့် သာမိ+သံအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဝိရိယံဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ဝိရိယတရားဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) ဝိဟူသော၊ ရိဟူသော၊ ယံဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော ဝစီဘေဒ ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) ဆိုခဲ့ပြီးသမ္ဗန်သည်၎င်း၊ ဝိရိယပုဒ်၊ ဏ္ဍပစ္စည်းသည်၎င်း ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဝိရိယံဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ဝိရိယတရားဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

ဝိဓိနာစသော ဝီရိယံ - ကိတ်ဝိဂွဟ၌

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) ဝိဓိနာစသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) ဖြစ်စေခြင်းကြိယာသည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဝီရိယဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ဝီရိယဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) ဝီဟူသော၊ ရိဟူသော၊ ယံဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော ဝစီဘေဒ ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) ဖြစ်စေခြင်းကြိယာသည်ရင်း၊ ဓိပုဗ္ဗ ဤရဓာတ်၊ ဏျပစ္စည်းသည်ရင်း ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဝီရိယံဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ဝီရိယတရားဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

ဝိဓိနာ ဤရိယံ ဝီရိယံ - သမာသ်ဝိဂွဟ၌

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) ဝိဓိနာ ဤရိယံ ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) အစီအရင်၏ ဝီရိယနှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေးအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဝီရိယံဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ဝီရိယတရားဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) ဝိဟူသော၊ ရိဟူသော၊ ယံဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော ဝစီဘေဒ ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) အစီအရင်ဝိရိယနှင့် ဂုဏ်+ဂုဏောအဖြင့်ဖြင့် စမ်ခြင်းသမ္ဗန်သည်၎င်း၊ ဝိပုဒ်၊ ဤရိယပုဒ်သည်၎င်း ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဝိရိယံဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ဝိရိယတရားဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ **(ဇ) ဝါကျလာပုဒ်များကို လိင်စသည်ဖြင့် ခွဲပုံ**

အယံ - ပုလ္လိင်၊ သဗ္ဗနာမ်ဂိုဏ်း (ပုရိသာဒိဂိုဏ်း)၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

ဟိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဣကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

အာရမ္ဘသဒ္ဒါ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

ကမ္မေ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

အာပတ္တိ - ဣတ္ထိလိင်၊ ရတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

ဝိရိယ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ၊ (ဝါ) တဒ္ဓိတ်နာမပဒ၊ ကိတနာမပဒ။

ဟိံသာ - ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

ဝိကောပန - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

ဣတိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဣကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

အနေက - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

အတ္ထ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

အဘဝ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

၆။ (ဂ) ဝါကျ၌ ဝီရိယသဒ်ါတော အာရမ္ဘော သံဝဏ်္ဏနာဖြင့် ဝီရိယာရမ္ဘောဟူသော သံဝဏ်္ဏောတပ္ပဝုဒ်ကို ဝီရိယသဒ်ါတော အာရမ္ဘော ဝီရိယာရမ္ဘောဟု သမ္ဘာဝနာကမ္မမာရည်းသမာသ် တွဲစပ်၍ ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်၏အဖြစ်ကို သိစေပါသည်။

* သမာဒ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ်္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ်္ဏနာ။

[ဆောင်] ဟုတ္တာ သဒ်ါတ၊ ဘူတတစ်ထွေ၊ ဧဝင်္ကတိ၊ သဒ္ဒါရှိက၊ မှတ်သိ ကမ္မဓာရယာ၊ ကိုးပါးမှာ၊ သမ္ဘာဝနာပေ။ (တောင်တွင်း)

၇။ (က) ဝါကျ၌ ဣဒံ ပဒံ ဟု စွဲပါသည်။

(ခ) ဝါကျ၌ ဣဒံ ဝီရိယံ ဟု စွဲပါသည်။

(ဃ) ဝါကျ၌ ဣမိနာ ဝီရိယာရမ္ဘေနာတိ ပါဠေန - ပါဠ်ဖြင့် ဟု စွဲပါသည်။

(တစ်နည်း) ဣမိနာ ဝီရိယာတိ ဝိသေသနပဒေန ဟု စွဲပါသည်။

(ခ) ဝါကျ၌ ဟိနိပါတ်ကား ဒဋ္ဌိကရဏဇောတကတ္ထအနက်၊

(တစ်နည်း) ဝိတ္ထာရဇောတကတ္ထ ဖြစ်ပါသည်။

(ဇ) ဝါကျ၌ ဟိနိပါတ်ကား ဒဋ္ဌိကရဏဇောတကတ္ထ ဖြစ်ပါသည်။

၈။ (ခ) ဝါကျ၌ ဒသေတုံ ဝယ် **ဒဿနကြိယာအရ** ဆန္ဒရှေးရှိသော ဒေသနာဉာဏ်တော်ကို ရ၏။

(၁) ထို ဒဿနာဉာဏ်တော်သည် ဒဿနတ္ထ။

(၂) ဝီရိယသည် စေတသိကဓမ္မ၏ သိစေတော်မူလိုသော မေတ္တာတော်သည် ဒီပကတ္ထ။

(၃) ဝီရိယသည် စေတသိကနာမ်တရားတည်းဟု သာဝကသောတုဇနတို့ သိမြင်ခြင်းအကျိုးသည် ပကာသနတ္ထ။

(၄) နာမ်တရားတို့ကို သိမြင်၍ နာမ်တရားတို့၏ ဥပ္ပါဒ၊ ခဏ၊ ဝယသဘော ကို သိမြင်ခြင်းသည် ဝိဘာဝတ္ထ။

(၅) ဥပ္ပါဒ၊ ခယ၊ ဝယသဘောကို သိမြင်သဖြင့် မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်၊ နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ထင်ထင် သိမြင်ခြင်းသည် အနုဘာဝတ္ထ။

(**ဆောင်**) ဒဿေတုံ အာဟ၊ နှစ်ပါးပြမူ၊ ဆန္ဒရှေးရှု၊ ဉာဏ်ကိုယူ။ (တွင်းကြီး)

၉။ **ဝီရိယ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က**

ဝီရိယံ ဥပတ္ထမ္ဘနလက္ခဏံ၊ ပဂ္ဂဟလက္ခဏံ ဝါ၊ ဥဿာဟလက္ခဏံ ဝါ၊ သဟဇာတာနံ ဥပတ္ထမ္ဘနရသံ၊ အသံသီဒနပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ သံဝေဂပဋ္ဌာနံ၊ ဝီရိယာရမ္ဘပဒဋ္ဌာနံ ဝါ။

၁၀။ (ခ) ဝါကျ၌ ကွဲဒံ-ကား "**သည်**"ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ကာယိကံ နာမနတ္ထိ-ဝယ် နတ္ထိ-၌ အနန္တရပစ္စည်း။ နတ္ထိကား အနန္တရပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

* ကွဲဒံ-အရ ရှေးရှေးသော ဝီရိယသည် နတ္ထိအရ နောင်နောက်သော ဝီရိယအား အနန္တရ၊ သမနန္တရ၊ ဥပနိဿယ၊ နတ္ထိ၊ ဝိဂတ၊ ဤငါးပစ္စယသတ္တိ တို့ဖြင့် ပြုဂ်၍ ကျေးဇူးပြုပါသည်။

မှတ်ချက်။ အခြားသောနေရာတို့၌လည်း ဤနည်းကို မှီ၍ ပြုဂ်တတ်စေရမည်။

* * * * *

ပိုချစဉ် (၁၀)

(က) "ယံကိဉ္စိ ဒုက္ခံ သမ္ဘောတိ၊ သဗ္ဗံ အာရမ္ဘပစ္စယာ။ အာရမ္ဘာနံ နိရောဓေန၊ နတ္ထိ ဒုက္ခဿ သမ္ဘဝေါ"တိ ဇတ္ထ ဟိ ကမ္မံ "အာရမ္ဘော"တိ အာဂတံ။

(ခ) "အာရမ္ဘတိ စ ဝိပွဋိသာရီ စ ဟောတီ"တိ ဇတ္ထ အာပတ္တိ။

(ဂ) "မဟာယညာ မဟာရမ္ဘာ၊ န တေ ဟောန္တိ မဟပ္ဖလာ"တိ ဇတ္ထ ယူပဿာပနာဒိကိရိယာ။

(ဃ) "အာရမ္ဘထ နိက္ကမထ၊ ယုဉ္ဇထ ဗုဒ္ဓသာသနေ"တိ ဇတ္ထ ဝီရိယံ။

(င) "သမဏံ ဂေါတမံ ဉဒ္ဒိဿ ပါဏံ အာရဘန္တီ"တိ ဇတ္ထ ဟိံသာ။

(စ) "ဗီဇဂါမဘူတဂါမသမာရမ္ဘာ ပဋိဝိရတော ဟောတီ"တိ ဇတ္ထ ဆေဒနဘဉ္ဇနာဒိကံ ဝိကောပနံ။

(ဆ) ဣဓ ပန ဝီရိယမေဝ အဓိပ္ပေတံ။

(ဇ) တေနာဟ "ဝီရိယာရမ္ဘောတိ ဝီရိယသင်္ခါတော အာရမ္ဘော"တိ။

(ဋ၊ ၁၉၀။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၃၈၇။ ပြည်၊ ဒု၊ သျှ၊ ၁၆၈)

၁။ (ဂ) ဝါကျကို လိုက်သင့်သောပုဒ်များ အလိုက်ခံ၍ အနက်ယောဇနာပါ။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာ၊ (ဆ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကဒေါသာရောပနစောဒနာ တက်ပြခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) စသော ဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ပြပါ။

၄။ (ခ) ဝါကျ၌ ဝိပွဋိသာရီ-ပုဒ်ကို အစိတ်အပေါင်း ဝိဂ္ဂဟပြု၍ အပေါင်းဝိဂ္ဂဟ၌ ဗျုပ္ပတ္တာဒိစတုက္က ထုတ်ခဲ့ပါ။

၅။ (ဂ) ဝါကျလာ ပုဒ်တို့ကို လိင်္ဂ, ဂဏ စသည် ခွဲပြပါ။

၆။ အထက်ပါဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (က) ဝါကျ၌ ဟိနိပါတ်၊ (ဆ) ဝါကျ၌ ပနနိပါတ်၏အနက်တို့ကို ဖော်ပြ၍ ထွေ, ဣဓ အစွဲတို့ကိုလည်း ဖြေပါ။

၈။ (ဃ) ဝါကျ၌ အာရမ္ဘထ စသောကြိယာသုံးပုဒ်တို့၏ အနွန္တထအရ တရားကိုယ်ကို ကောက်၍ ကြိယာငါးတန် ထုတ်ပြပါ။

၉။ (င) ဝါကျလာ အာရဘန္တိ- ကြိယာ၌ အနွန္တထ အရ စိတ်ကို ကောက်၍ လက္ခဏာဒီစတုက္က ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ (င) ဝါကျ၌ ပါဏံ-ကို ပဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကိုလည်း ဖြေဆိုပါ။

ပို့ချက်၌ (၁၀) အဖြေ

၁။ (ဂ) ဝါကျ လိုက်သင့်သောပုဒ်များလိုက်၍ အနက်ပေး

မဟာရမ္ဟာ၊ များစွာသော ကြီယာရှိကုန်သော။ ယေ မဟာယညာ၊ အကြင်ကြီးစွာသော ယဇ်ပူဇော်ခြင်းတို့သည်။ သန္တိ၊ ရှိကုန်၏။ တေ မဟာယညာ၊ ထိုကြီးစွာသော ယဇ်ပူဇော်ခြင်းတို့သည်။ မဟပ္ဖလာ၊ ကြီးမြတ်သော အကျိုးရှိကုန်သည်။ နံ ဟောန္တိ၊ မဖြစ်ကုန်။ ဣတိ ဧတ္ထ၊ ဤပါဠိ၌ရပ်၌။ ယူပုဿာ ပနာဒိကိရိယာ၊ ယဇ်တိုင်ဆောက်ခြင်းစသောကြိယာသည်။ (အာရမ္ဘောတိ၊ အာရမ္ဘဟူ၍၊ အာဂတာ၊ လာ၏။)

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာတက်

အရှင်အဌကထာဆရာ၊ ဆရာသည် (က) ဝါကျဖြင့် အာရမ္ဘသဒ္ဒါဟော သောအနက်တို့တွင် ကံအနက်ဟောပုံ အကျယ်ကို ပြဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဆိုချေသည်ရှိသော် ကံအနက် အကျယ်ကိုသာ သိအပ်၏ဟူသော အနက်သည် ရောက်၏။ (အနု-ပါ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋို-ပါ) ထိုသို့မရောက် သင့်သောကြောင့် အာပတ္တိအနက်စသော အကျယ်ကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ (အနု-ရော) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋို-ရော)၊ မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ၌ အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏။ ဤသို့စောဒနာ ဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ခ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား အာရမ္ဘသဒ္ဒါ၏ အနက်တို့တွင် ကံအနက်ဟောပုံ အကျယ်ကိုသာ ပြသည်မဟုတ်၊ အာပတ္တိစသောအနက်အကျယ်တို့ကိုလည်း ငါပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသောဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက် ၏ ဟူလို။

မှတ်ချက်။ ။ ပက္ခန္တရဝါကျတိုင်း ဤကဲ့သို့ နည်းယူ၍ တက်တော်မူကြရန်။

(ဆ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဥ္စကဒေါသတင်စောဒနာ

အဌကထာဆရာ၊ ဆရာသည် (က) အစ (စ) အဆုံးရှိသော ဝါကျတို့၏ အာရမ္ဘသဒ္ဒါ ဟောအပ်သောအနက် အကျယ် အတ္ထုဒ္ဓါရ သာမညကို ပြဆို တော်မူ၏။ ယင်းသို့ ပြဆိုသည်ရှိသော် ဤအရာ၌ အလိုရှိအပ်သောအနက် ဝိသေသ အတ္ထာဓိပ္ပေတ အတ္ထုဒ္ဒေသကို မသိအပ်သည်မဟုတ်ပါလော။ ထိုသို့ မသိအပ်သည်ဖြစ်သောကြောင့် အတ္ထဒ္ဓါရသာမညကိုသာ မပြဆိုသင့်။ အတ္ထာ ဓိပ္ပေတကို မပြဆိုသည်ရှိသော် အတိဗျာပိတဒေါသ၊ နိရတ္ထကဒေါသ သင့် ရောက်ရာ၏။ (ဒေါသာရောပန) ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ဆ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား - အတ္ထာဓိပ္ပေတကို မသိအပ်သည်မဟုတ်၊ ဤအရာ၌ ဝိရိယကိုသာ အာရမ္ဘအရ အလိုရှိအပ်၏ဟု အကျိုးရှိသည်ကို ပြသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသော အတိဗျာပိတ၊ နိရတ္ထကဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

(ဆောင်) အတ္ထုဒ္ဒေသ၊ ဟူတုံက၊ ယူကြ ထိုနည်းပင်။
အတိဗျာပိ၊ တင်တုံဘိ၊ မှတ်သိ တစ်နည်းပင်။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (ဂ) ဝါကျ၌ တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။
(ဂ) ဝါကျဖြင့် (ခ) ဝါကျ၌ တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။
(ဃ) ဝါကျဖြင့် (ဂ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။
(င) ဝါကျဖြင့် (ဃ) ဝါကျ၌ တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။
(စ) ဝါကျဖြင့် (င) ဝါကျ၌ တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်၏။
မှတ်ချက်။ (ခ၊ ဂ၊ ဃ၊ င၊ စ) ဝါကျများ ပက္ခန္တရဝါကျဖြစ်ကြသည်။
(ဆောင်) ပက္ခန္တရ၊ ယင်းဝါကျ၊ အဗျာပိတတင်။
(ဆ) ဝါကျဖြင့် (ခ၊ ဂ၊ ဃ၊ င၊ စ) ဝါကျတို့၌တင်သော အတိဗျာပိတ၊ နိရတ္ထကဒေါသတို့ကို ပယ်ပါသည်။
(ဇ) ဝါကျဖြင့် (ဆ) ဝါကျ၌တင်သော ဝိရောဓိဒေါသကို ပယ်ပါသည်။
(ဆောင်) တေနေဝါဟ၊ ဉာပက၊ တဝ ဒဋ္ဌိယာ။
ဝါကျဒဋ္ဌိ၊ ဝိရောဓိ၊ သတိမြဲမြဲယှဉ်။ (ရွှေ)

၄။ ဝိရုပံ သရဏံ ဝိပဿီသာရော၊ (အစိတ်ဝဂ္ဂဟ)
ဝိပဿီသာရော အဿ အတ္ထိတိ ဝိပဿီသာရီ၊ (ပေါင်း)

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) ဝိပ္ပဋိသာရော အဿ အတ္ထိတိ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) နှလုံးမသာယာခြင်း၏ ရဟန်းနှင့် ဌာနီ+ဌာန၊ ဂုဏ်၊ ဂုဏေးအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္မန်သည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ရဟန်းတို့၏ တစ်ပါးသည် တစ်ပါးနှင့်တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) ဝိဟူသော၊ ပဟူသော၊ ဋ္ဌိဟူသော၊ သာဟူသော၊ ရီဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော အက္ခရာဟု ဆိုအပ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) ဆိုခဲ့ပြီးသောသမ္မန်သည်၎င်း၊ ဝိပ္ပဋိသာရပုဒ်+ဣပစ္စည်းသည်၎င်း ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဝိပ္ပဋိသာရီဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ရဟန်းဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

(၈) ဝါကျလာပုဒ်များကို လိင်စသည်ဖြင့် ခွဲပုံ

မဟာယညာ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

မဟာအာရမ္ဘ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

နု - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

တေ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ (ဝါ) သဗ္ဗနာမ်ဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

ဟောန္တိ - အလိင်၊ ဘူဝါဒိဂိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။

မဟပ္ဖလ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
ကိတိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ကိကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
ဇဋ္ဌ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ (ဝါ) သဗ္ဗနာမ်ဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။
ယူပုသာပန - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
ယူပုသာပနာဒိ - ကိတ္ထိလိင်၊ ရတ္တာဒိဂုဏ်း၊ ကိကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
ကိရိယာ - ကိတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

၆။ (က) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အာရမ္ဘသဒ္ဒါ သာမညအားဖြင့် ကံအနက်ဟောကို သိစေပါသည်။

* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်သောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ခ) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အာရမ္ဘသဒ္ဒါ အာပတ်အနက် ဟောသည်ကို သိစေ။

* အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အမူအရာကိရိယာ ကိစ္စအနက်ဟောသည်ကို သိစေ။

* အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဃ) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အာရမ္ဘသဒ္ဒါ ဝိရိယအနက်ဟောသည်ကို သိစေ။

* အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(င) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အာရမ္ဘသဒ္ဒါ ဟိံသာအနက်ကို ဟောသည်ကို သိစေ။

* အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(စ) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အာရမ္ဘသဒ္ဒါ ဝိကောပနအနက် ဟောသည်ကို သိစေ။

* သဒ္ဒါဟောအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဆ) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဤ၌ အလိုရှိအပ်သောအနက် ဝီရိယဟု သိစေ၏။
* အလိုရှိအပ်သောအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဓိပ္ပေတတ္ထ (အဘိဓေယျတ္ထ)။

(ဇ) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဤ၌ ဝီရိယ လိုအပ်၏ဟု ဆိုရာ ယုတ္တိအာဂုံဖြင့် ခိုင်မြဲစေပုံအဓိပ္ပါယ်ကို၎င်း၊ ဝီရိယသဒ္ဒါတော အာရမ္ဘော ဝီရိယာရမ္ဘောဟု သမ္ဘာဝနာကမ္မဓာရည်းသမာသ်ဝိဂြိုဟ် တွဲစပ်ပြုအပ်သည်ကို၎င်း သိစေပါသည်။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(က) ဝါကျ၌ ဟိနိပါတ်သည် ဒဋ္ဌီကရဏဇောတကအနက်၊
(တစ်နည်း) ဝိတ္ထာရဇောတကအနက် ဖြစ်ပါသည်။

(ဆ) ဝါကျ၌ ပနနိပါတ်ပုဒ်သည် ဝိသေသဇောတကအနက် ဖြစ်ပါသည်။
(တစ်နည်း) ဧတ္ထ၊ ဧတိဿံ ပါဋိယံ ဟု စွဲပါသည်။
ဣဓ-အစွဲကား ဣဓ-ဣမသို့ ဝီရိယိန္ဒြိယနိဒ္ဒေသေ ဟု စွဲပါသည်။

(ဃ) ဝါကျ၌ အာရမ္ဘထ နိက္ကမထ ယုဥ္ဇထ-တို့ဝယ် **ဓာတ် အန္တတ္ထအရ** ဝီရိယပြဋ္ဌာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်တည်း။

(၁) ထိုဝီရိယပြဋ္ဌာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် ဒဿနတ္ထ။
(၂) ယောနိသော မနသိကာရ၊ သဒ္ဓါစသည်တို့သည် ဒီပကတ္ထ။
(၃) အားထုတ်မှု ဝီရိယကြောင့် ဝိပဿနာပညာဖြစ်ခြင်းစသောအကျိုးတို့သည် ပကာသနတ္ထ။
(၄) မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်စသည်တို့သည် ဝိဘာဝတ္ထ။

(၅) ပစ္စဝေက္ခဏာညာဏ်အစ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်တိုင်အောင်သော အကျိုးတို့သည် အနုဘာဝတ္ထု။

၉။ (ဂ) ဝါကျ၌ **အာရဘန္တီ အရ** ဝိရိယပြဋ္ဌာန်းသော ကုသိုလ်စိတ်ကို ကောက်ရသည်။

ကုသိုလ်စိပါ၏ လက္ခဏာဒီစတုက္ကဋ္ဌ်

ကုသလံ အနဝဇ္ဇလက္ခဏံ၊ ပါပဝိဒ္ဓံသနရသံ၊
ဝေါဒါနပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ ယောနိသော မနသိကာရပဒဋ္ဌာနံ။

၁၀။ (ဂ) ဝါကျ၌ ပါဏံ-ကား **"ကို"** ဟူ၍အနက်ပေးသောကြောင့် အာရဘန္တီ-၌ အာရမ္မဏပစ္စည်း။ အာရဘန္တီကား အာရမ္မဏပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိကား

အာရမ္မဏာ၊ အဓိပတိ၊ နိဿယ၊ ဥပနိဿယ၊ ပုရေဇာတ၊ ဝိပ္ပယုတ္တ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ၊ ဤ(၈) ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြိုင်၍ ကျေးဇူးပြုပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ပါဏံ-အရ ခန္ဓာငါးပါး အာရုံတရားကို ယူ။
အာရဘန္တီ အရ ဒေါသမူ စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ယူ။

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၁၁)

(က) ဝီရိယဉ္ဍိ အာရမ္ဘနကဝသေန "အာရမ္ဘော"တိ ဝုစ္စတိ။

(ခ) ဣဒမဿ သဘာဝပဒံ။

(ဂ) ကောသဇ္ဇတော နိက္ခမနဝသေန နိက္ကမော။

(ဃ) ပရံ ပရံ ဌာနံ အက္ကမနဝသေန ပရက္ကမော။

(င) ဥဂ္ဂန္ဓာ ယမနဝသေန ဥယျာမော၊ ဗျာယမနဝသေန ဝါယာမော၊ ဥဿာဟနဝသေန ဥဿာဟော၊ အဓိမတ္တုဿာဟနဝသေန ဥဿောဠှိ၊ ထိရဘာဝဋ္ဌေန ထာမော။ စိတ္တစေတသိကာနံ ဓာရဏဝသေန အဝိစ္ဆေဒတော ဝါ ပဝတ္တနဝသေန ကုသလသန္တာနံ ဓာရေတီတိ ဓိတိ။

(ဌ၊ ၁၉၀။ ဘာဋ္ဌီ၊ ဒု၊ ၃၈၈။ ပြည်၊ ဒု၊ သျ၊ ၁၆၉)

၁။ (င) ဝါကျကို အနက်ယောဇနာပါ။

၂။ (က) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စက စောဒနာတက်ပြခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) စသော ဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ပြ၍ (င) ဝါကျ၌ ဝါသဒ္ဒါထားရကြောင်းကို ဖြေပါ။

၄။ (င) ဝါကျ၌ ဥဿောဠှိ ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျုပ္ပတျာဒိစတုက္က ခွဲပြပါ။

၅။ (ဂ) ဝါကျရှိ ပုဒ်တို့ကို လိင်စသည် ခွဲပြပါ။

၆။ (ဂ-ဃ-င) ဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (က) ဝါကျ ဟိနိပါတ်အနက်နှင့် (ခ) ဝါကျ၌ ဣဒမဿ အစွဲကို ဖြေပါ။

၈။ (ဂ) ဝါကျ၌ ကောသဇ္ဇတောကို တရားကိုယ်ယူ၍ ကြိယာငါးတန် ထုတ်ပါ။

၉။ အာရမ္ဘ၊ နိက္ကမ၊ ပရက္ကမ၊ ဥယျာမ၊ ဝါယာမ၊ ဥဿာဟ၊ ဥဿောဠီ၊ ထာမ၊ ဓိတိ-ဤဝီရိယတရားတို့၏ သဘောထူးကို ရေးပါ။

၁၀။ (c) ဝါကျ၌ စိတ္တစေတသိကာနံ-ကို ပဋ္ဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ပစ္စည်းပစ္စယုပွန် ဖြစ်ပုံကိုလည်း ဖြေပါ။

ပို့ချစဉ် (၁၁) အဖြေ

၁။ (c) ဝါကျကို အနက်ပေးပုံ

ဥဂ္ဂန္ဒာ၊ တက်သွား၍၊ ယမနဝသေန၊ အားထုတ်သည်၏အစွမ်းဖြင့်။ ဥယျာမော၊ ဥယျာမမည်၏။ ဗျာယမနဝသေန၊ အထူးသဖြင့် လွန်စွာ အားထုတ်သည်၏အစွမ်းဖြင့်။ ဝါယာမော၊ ဝါယာမမည်၏။ ဥဿာဟနဝသေန၊ ဆင်းရဲရသည်ကို သည်းခံသည်၏အစွမ်းဖြင့်။ (ဝါ) မိမိအပေါ်သို့ တင်သောဝန်ကို သည်းခံသည်၏အစွမ်းဖြင့်။ ဥဿာဟော၊ ဥဿာဟ မည်၏။ (**တစ်နည်း**) ဥဿာဟနဝသေန၊ အားထုတ်သည်၏အစွမ်းဖြင့်။ ဥဿာဟော၊ မည်၏။ အဓိမတ္တုဿာဟနဝသေန၊ အတိုင်းထက်အလွန်အားထုတ်သည်၏အစွမ်းဖြင့်။ ဥဿောဠီ၊ - မည်၏။ ထိရဘာဝဋ္ဌေန၊ မြဲမြံသည်၏အဖြစ်တည်းဟူသော အနက်ကြောင့်။ ထာမော၊ - မည်၏။ စိတ္တစေတသိကာနံ၊ သမ္ပယုတ်ဖြစ်သော စိတ် စေတသိက်တို့ကို။ ဓာရဏဝသေန၊ ဆောင်တတ်သည်၏အစွမ်းဖြင့်။ ဓိတိ၊ မည်၏။ ဝါ၊ တစ်နည်းကား။ အဝိစ္ဆေဒတော၊ မပြတ်သောအားဖြင့်၊ ဝဝတ္တနဝသေန၊ ဖြစ်သည်၏အစွမ်းဖြင့်။ ကုသလသန္တာနံ၊ ကုသိုလ်အစဉ်ကို။ ဓာရေတိ၊ ဆောင်တတ်၏။ ဣတိ တသ္မာ၊ - ကြောင့်။ ဓိတိ၊ မည်၏။

၂။ (ဂ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဋ္ဌကစောဒနာ

ဆရာ၊ ဆရာသည် (ခ) ဝါကျဖြင့် ဤအာရမ္ဘောဟူသော ပုဒ်သည် ဆိုခဲ့ပြီးသော ဝီရိယ၏သဘောကိုသာ ပြသောပုဒ်တည်းဟု ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုသည်ရှိသော် ဝီရိယဖြစ်သော နိက္ကမောစသော ပုဒ်တို့၏ အနက်ကို မသိအပ်သေးသောကြောင့် ဤအာရမ္ဘောဟူသော ပုဒ်သည် ထိုဆိုခဲ့ပြီးသော ဝီရိယ၏ သဘောကိုသာ ပြသောပုဒ်တည်းဟု မဆိုသင့်။ နိက္ကမောစသော ပုဒ်တို့၏အနက်ကိုလည်း ဖွင့်ဆိုသင့်သေး၏။ နိက္ကမော စသောပုဒ်တို့၏ အနက်ကား အဘယ်ပါနည်း။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ (ဂ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = နိက္ကမောစသော ပုဒ်တို့၏အနက်ကို မသိအပ်သည် မဟုတ်၊ ကောသဇ္ဇတော နိက္ခမနဝသေန (နိက္ခမနံ၊ နိက္ခမတိ ဧတေနာတိ) နိက္ကမောဟု နိက္ကမောစသော ပုဒ်တို့၏အနက်ကို သိအပ်၏ ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။
(ဂ) ဝါကျဖြင့် (ခ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။
(ဃ) ဝါကျဖြင့် (ဂ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။
(င) ဝါကျဖြင့် (ဃ) ဝါကျ၌ တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။

[(င) ဝါကျတွင်လည်း နောက်နောက်ဝါကျဖြင့် ရှေးရှေးဝါကျ၌ တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်ပါသည်။]

(င) ဝါကျဝယ် အဝိစ္ဆေဒတော ဝါ-၌ ဝါသဒ္ဒါထားရခြင်းအကြောင်း

စိတ္တစေတသိကာနံ ဓာရဏဝသေန တေ စိတ္တစေတသိကေ ဓာရေတီတိ ဓိတိ ဟူသောအကြောင်းသကတ်မှ အဝိစ္ဆေဒတော ပဝတ္တနဝသေန ကုသလ သန္တာနံ ဓာရေတီတိ ဓိတိ ဟူသော အကြောင်းသကတ်တစ်ပါးကို လဲလှယ်လို သောကြောင့် အဝိစ္ဆေဒတော ဝါ-၌ ဝါသဒ္ဒါထားရပါသည်။

၄။ (ဂ) ဝါကျ၌ ဥဿောဋ္ဌိ ဝိဂ္ဂဟပြုပုံ

ဥ-ပဇာဋ္ဌံ ဒုက္ကရကမ္မံ သဟတိ ယာယာတိ ဥဿောဋ္ဌိ။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) ဥ ပဇာဋ္ဌံ သဟတိ ယာယာတိ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) လွန်ကဲပြင်းထန်စွာ ခက်ခဲသော အမှုကိစ္စသည်းခံခြင်း, အားထုတ်ခြင်း ကြီယာသည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဥဿောဋ္ဌိဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ဝိရိယဟို့၏ တစ်ပါးသည် တစ်ပါးနှင့်တူသော အခြင်းအရာဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) ဥသ်ဟူသော၊ သောန်ဟူသော၊ ဋ္ဌိဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) အားထုတ်ခြင်းကြီယာသည်ရင်း၊ ဥပုဗ္ဗ သဟဓာတ်၊ တပစ္စည်း၊ နဒါဒိ ဤ ပစ္စည်းရင်း ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဥဿောဋ္ဌိ ဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ဝိရိယတရားဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (က) ဝါကျလာပုဒ်တိုကို လိင်စသည်ဖြင့် ခွဲပုံ

ကောသဇ္ဇတော - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတပဒ။

နိက္ခမနပဓာ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

နိက္ကမ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

၆။ (ဂ) ဝါကျ၌ ကောသဇ္ဇတော နိက္ခမနဝသေန သံဝဏ္ဏနာဖြင့် နိက္ကမော-ကား နိ ပုဗ္ဗ ကမု၊ (ဝါ) ကမဓာတ်၊ အ/ဏပစ္စည်းတည်း၊ ထိုတွင် ကမုဓာတ်၏ နိက္ခမနအနက်ဟောသည်ကိုဋင်း၊ အ/ဏပစ္စည်း၏ ဘာဝသာဓန (ဝါ) ကရဏသာဓန၌ သက်သည်ကိုဋင်း၊ နိက္ခမံ နိက္ကမော၊ နိက္ခမတိ ဧတေနာတိ နိက္ကမောဟု ဘာဝသာဓန၊ ကရဏသာဓနဝိဂ္ဂဟပြုရမည်ကိုဋင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဃ) ဝါကျ၌ ပရံ ပရံ ဌာနံ အက္ကမနဝသေနဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပရက္ကမော ကား ပရံ + အက္ကမော ဟု ပုဒ်ဖြတ်အပ်သည်ကိုဋင်း၊ ပရာပုဗ္ဗ (တစ်နည်း) ပရံ ပုဗ္ဗ ကမု (ကမ) ဓာတ်၊ အပစ္စည်း (ဝါ) ဏပစ္စည်းတည်း။ ထိုတွင် ပရံပုဒ်၏ ဝိစ္ဆာအနက်ဟောသည်ကိုဋင်း၊ အာပုဒ်၏ အဘိမုခအနက်ဟောသည်ကိုဋင်း၊ ကမု (ကမ) ဓာတ်၏ ဂတိအနက်ဟောသည်ကိုဋင်း၊ အပစ္စည်း (ဝါ) ဏပစ္စည်း၏ ဘာဝသာဓနအနက်, ကရဏသာဓနဟောသည်ကိုဋင်း၊ ပရံ ပရံ အက္ကမနံ ပရက္ကမော၊ ပရံ ပရံ အက္ကမတိ ဧတေနာတိ ပရက္ကမောဟု ဘာဝသာဓန, ကရဏသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဋင်း သိစေပါသည်။

* သန္ဓိလိင်ပုဒ်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သန္ဓိလိင်ပဒသံဝဏ္ဏနာ။
* နိပါတ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် နိပါတလိင်တ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ ၂
* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဝါကျ၌ ဥဂ္ဂံန္ဒာ ယမနဝသေန ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဥယျာမောကား ဥပုဇ္ဈ ယမုဓာတ်၊ ဏာပစ္စည်းတည်း။ ထိုတွင် ဥ-ဥပသာရ၏ ဥဂ္ဂဟနအနက်ကိုဟော သည်ကိုဎင်း၊ ယမဓာတ်၏ အားထုတ်ခြင်း ဝါယမအနက်ဟောသည်ကိုဎင်း၊ ဏာပစ္စည်း၏ ဘာဝသာဓနအနက်, ကရဏသာဓနအနက်ဟောသည်ကိုဎင်း၊ ဥဂ္ဂန္ဒာ ယမနံ ဥယျာမော၊ ဥဂ္ဂန္ဒာ ယမတိ ဧတေနာတိ ဥယျာမောဟု ဘာဝသာဓန, ကရဏသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတ္ဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဗျာယမနဝသေန - သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဝါယာမောကား ဝိ+အာပုဗ္ဗ၊ ယမုဓာတ်၊ ဏာပစ္စည်းတည်း၊ ထိုတွင် ဝိ-၏ ဝိသေသတ္ထ၊ အာ-၏အတိက္ကမနတ္ထကိုဎင်း၊ ယမုဓာတ်၏ ဝါယာမတ္ထကိုဎင်း၊ ဏာပစ္စည်း၏ ဘာဝသာဓန၊ ကရဏသာဓနအနက်ဟောသည်ကိုဎင်း၊ ဗျာယမနံ ဝါယမော၊ ဗျာယမတိ ဧတေနာတိ ဝါယာမောဟု ဘာဝသာဓန၊ ကရဏသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (၂)
* ကိဟ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတ္ဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဥဿာဟနဝသေန သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဥဿာဟောကား ဥပုဇ္ဈ သဟဓာတ်၊ ဏာပစ္စည်း၊ ထိုတွင် သဟဓာတ်၏ အားထုတ်ခြင်း ယတနအနက်ဟောသည်ကိုဎင်း၊ ဏာပစ္စည်း၏ ဘာဝသာဓန၊ ကရဏသာဓနအနက်ဟောသည်ကိုဎင်း၊

ဥဿာဟနံ ဥဿာဟော၊ ဥဿဟတိ ဧတေနာတိ ဥဿာဟောဟု ဘာဝသာဓန၊ ကရဏသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဋင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

အဓိမတ္တုဿာဟနဝသေန သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဥဿောဋ္ဌီကား ဥပုဗ္ဗ သဟ ဓာတ်၊ ဏပစ္စည်းတည်း။ ထိုတွင် ဥ-ဥပသာရပုဒ် အဓိမတ္တအနက်ဟောသည်ကိုဋင်း၊ သဟဓာတ်၏ အားထုတ်ခြင်း ဝါယာမအနက်ဟောသည်ကိုဋင်း၊ ဏပစ္စည်း၏ ကရဏသာဓနအနက်ဟောသည်ကိုဋင်း၊ ဥ ပဗာဋ္ဌံ ဒုက္ကရကမ္မံ သဟတိ ယာယာတိ ဥဿောဋ္ဌီဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဋင်း သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊
* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ထိရဘာဝဌေန သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ထာမောကား ထာ ဓာတ်၊ မပစ္စည်းတည်း။ ထိုတွင် ထာဓာတ်၏ ဌာနတ္ထ-ရပ်တည်ခြင်းအနက်ဟောသည်ကိုဋင်း၊ မပစ္စည်း၏ ကတ္တုသာဓနအနက်ဟောသည်ကိုဋင်း၊ ထာတိ တိဋ္ဌတီတိ ထာမောဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဋင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

စိတ္တစေတသိကာနံ မာရဏဝသေန မာရေတီတိ မိတိဟူသော သံဝဏ္ဏနာ ဖြင့် မိတိကား မာမာတ်၊ တိပစ္စည်းတည်း။ ထိုတွင် မာမာတ်၏ မာရဏာ အနက်ဟောသည်ကို၎င်း၊ တိပစ္စည်း၏ကတ္တုသာဓနအနက်ဟောသည်ကို၎င်း၊ မာရေတီတိ မိတိဟု ကတ္တုသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကို၎င်း သိစေပါသည်။ မာမာတ်ဓ. ၃စိတ် အာကို ဣပြု၍ မိတိဟု ရုပ်ပြီးသည်ကို၎င်း၊ ဆောင်တတ်၏ ဟူသည် စိတ်စေတသိက်ကို ဆောင်သည်ပင်တည်းဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို၎င်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်မာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယမာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ဓာတ်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတုပဒသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

အဝိစ္ဆေဒတော ဝါ -ပ- မာရေတီတိ ဖြင့် မိတိကား မာမာတ်၊ တိပစ္စည်း၊ ထိုတွင် မာမာတ်၏ မာရဏတ္ထကို၎င်း၊ တိပစ္စည်း၏ ကတ္တားဟောကို၎င်း၊ မာရေတီတိ မိတိဟု ဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည့်ကို၎င်း၊ ဆောင်တတ်၏ဟူသည် ကုသိုလ်အစဉ်ကို ဆောင်သည်ပင်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို၎င်း၊ ကုသိုလ်အစဉ် အတန်းဟူသည် အဆက်မပြတ် ဖြစ်နေသော အနန္တရကုသိုလ်ဇောအစဉ်ပင် တည်း ဟူသော အနန္တရပစ္စည်းအဓိပ္ပါယ်ကို၎င်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်မာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယမာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက် (၂)မျိုးကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထ/ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (က) ဝါကျ၌ **ဟိနိပါတ်ပုဒ်၏အနက်ကား** ဒဋ္ဌီကရဏဇောတကအနက် ဖြစ်။

(ခ) ဝါကျ၌ ဣဒမဿ - **ဣဒံ + အဿ အစွဲကား** -

ဣဒံ-ဖြင့် ဣဒံ ဝီရိယာရမ္ဘောတိ ပဒံ ဟု စွဲပါသည်။

အဿ-ဖြင့် အဿ ဝီရိယဿ ဟု စွဲပါသည်။

၈။ (က) ဝါကျ၌ **ကောသဇ္ဇတော အရ** ပျင်းရိသော ထိနမိဒ္ဓပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်တည်း။

(၁) ထိုပျင်းရိသော ထိနမိဒ္ဓပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် ဒဿနတ္ထ။

(၂) အယောနိသော မနသိကာရသည် ဒီပကတ္ထ။

(၃) အကျိုးမပြီး အချည်းနှီးဖြစ်ခြင်းသည် ပကာသနတ္ထ။

(၄) ပါပမိတ္တစသည်တို့သည် ဝိဘာဝတ္ထ။

(၅) **အကျိုး**မပြီးသဖြင့် နောင်တပူပန် ဆင်းရဲခံစားရခြင်းတို့သည် အနုဘာဝတ္ထ။

(အကြောင်းနှစ်ချက်၊ အကျိုးနှစ်ချက်)

၉။ * အားထုတ်စ (ဝါ) စ၍ရှေးဦးစွာ အားထုတ်မှု ဝီရိယသည် အာရမ္ဘဝီရိယ။

* မပျင်းရိဘဲ ဆက်အားထုတ်မှု ဝီရိယသည် နိက္ကမဝီရိယ။

* အဆင့်အဆင့် မြင့်တက်အောင် ရှေ့သို့ တိုး၍ အားထုတ်မှု ဝီရိယသည် ပရက္ကမဝီရိယ။

* တိုးတက်ကြီးပွားအောင် အားထုတ်ခြင်းခြင်းသည် ဥယျာမဝီရိယ။

* ထူးထူးကဲကဲ လွန်စွာလွန်စွာ အားထုတ်ခြင်းသည် ဝါယာမဝီရိယ။

* ဆင်းရဲဒဏ် သည်းခံကျရောက်လာသည့် တာဝန်ကို သည်းခံ၍ အားထုတ်မှုသည် ဥဿာဟဝီရိယ။

* အတိုင်းအတာ အတိုင်းအရှည် လွန်ကဲမှုရှိအောင် မဆုတ်မယုတ်အားထုတ်မှုသည် ဥသောဋ္ဌီဝီရိယ။
* ရရှိပြီးတရားဥစ္စာတို့ တည်တံ့အောင် အားထုတ်မှုသည် ထာမဝီရိယ။
* စိတ်စေတသိက်ယှဉ်ဘက်တရားများ ကုသိုလ်ဇောအစဉ်များ ဖြစ်ပွားအောင် ဆောင်ထားတတ်သော ဝီရိယသည် ဓိတိဝီရိယ။ ဤသို့ ထူးခြားကြသည်။

အမှာ။ ။ ဤနံပါတ် (၉) အဓိပ္ပါယ်များကို အပရော နယော ။ပ။ အဝဋ္ဌိတိ ဝရိကာယာတိ။ (၄၊ ၁၉၀) ကို မြန်မာပြန်၍လည်း မှတ်သားဖွယ်ကောင်းသည်။

၁၀။ (၉) ဝါကျ၌ စိတ္တစေတသိကာနံ-ကား "တို့ကို" ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ဓာရဏဝသေန ဓာရေတီတိ-တို့၌ သဟဇာတပစ္စယုပ္ပန်၊ ဓာရဏဝသေ ဓာရေတိ-တို့ကား သဟဇာတပစ္စည်းအဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

ပစ္စည်း ပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်ပုံကား

ဓာရဏဝသေန ဓာရေတိ-တို့အရ ဝီရိယစေတသိက်သည် သဟဇာတပစ္စည်းတရား။ စိတ္တစေတသိကာနံ-အရ ဝီရိယသမ္ပယုတ္တကတို့သည် သဟဇာတပစ္စယုပ္ပန်တရား။ ဤသို့ ပစ္စည်းပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်သတည်း။

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၁၂)

(က) "ကာမံ တစော စ နှာရု၊ အဋ္ဌိ အဝသိဿတူ"တိ ဧဝံ ပဝတ္တိကာလေ အသိထိလပရက္ကမနဝသေန အသိထိလပရက္ကမတာ။

(ခ) ထိရပရက္ကမော ဒဋ္ဌပရက္ကမောတိ အတ္ထော။

(ဂ) ယသ္မာ ပနေတံ ဝီရိယံ ကုသလကမ္မကရဏဋ္ဌာနေ ဆန္ဒံ န နိက္ခိပတိ၊ ဓုရံ န နိက္ခိပတိ၊ န ဩတာရေတိ၊ န ဝိဿဇ္ဇေတိ၊ အနောသက္ကိတ-မာနသတံ အာဝဟတိ။ တသ္မာ အနိက္ခိတ္တဆန္ဒတာ အနိက္ခိတ္တဓုရတာတိ ဝုတ္တံ။

(ဃ) ယထာ ပန တဇ္ဇာတိကေ ဥဒကသမ္ဖိန္နဋ္ဌာနေ ဓုရဝါဟဂေါဏော ဂရုတာတိ ဝဒန္တိ၊ သော ဇဏ္ဏုနာ ဘူမိံ ဥပ္ပီဠေတ္ဝာပိ ဓုရံ ဝဟတိ၊ ဘူမိယံ ပတိဝုံ န ဒေတိ။ ဧဝမေဝ ဝီရိယံ ကုသလကမ္မကရဏဋ္ဌာနေ ဓုရံ ဥက္ခိပတိ ပဂ္ဂဏှာတိ။ တသ္မာ ဓုရသမ္ပဂ္ဂါဟောတိ ဝုတ္တံ။

(ဋ၊ ၁၉၀။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၃၉၀။ ပြည်၊ ဒု၊ သျှ၊ ၁၇၂)

၁။ (က) ဝါကျကို သဒ္ဒါအားဖြင့် အာကာရအတွင်းသွင်းပြီး အနက်ပေးပြီးလျှင် ယင်းအာကာရဝါကျကိုလည်း သီးသန့်အနက်ပေးပါ။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စက စောဒနာ၊ (ဂ) ဝါကျသို့ ဌပနာ ပါပနာဒီကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာ တက်ပြခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) စသော ဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ဖြေပါ။

၄။ (ဃ) ဝါကျ၌ ဓုရ-ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျုပ္ပတ္တျာဒိစတုက္က ခွဲပြပါ။

၅။ (က) ဝါကျရှိ ပုဒ်တို့ကို လိင်္ဂစသည် ခွဲပြပါ။

၆။ အထက်ပါဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ဂ-ဃ) ဝါကျတို့၌ ပနုနိပါတ်တို့၏အနက်နှင့် သော အစွဲကိုလည်း ဖော်ပြပါ။

၈။ (ဂ) ဝါကျ၌ နု နိကွိပတိ-အရ တရားကိုယ်ယူ၍ ကြိယာငါးတန် မှန်ကန်စွာ ထုတ်ပါ။

၉။ ဆန္ဒ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္ကကို ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ (ဃ) ဝါကျ၌ ဝီရိယ-ကို ပဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ပြုငှိုင်သော ပစ္စယသတ္တိ တို့ကိုလည်း ဖြေပါ။

ပို့ချစဉ် (၁၂) အဖြေ

၁။ **(က) ဝါကျကို သဒ္ဒါအားဖြင့် အာကာရအတွင်းသွင်းအနက်ပေး**

ကာမံ တစော စ နှာရု စ၊ အဋ္ဌ စ အဝသုဿတူတိ၊ ကာမံ (ပ) အဝသိဿတု ဟူ၍။ ဧဝံ၊ ဤသို့။ ပဝတ္တိကာလေ၊ ဖြစ်ရာအခါကာလ၌။ အသိထိလပရက္ကမနဝသေန၊ မလျော့သော လုံ့လ၏အစွမ်းဖြင့်။ အသိထိလ ပရက္ကမဟာ၊ မလျော့သော လုံ့လရှိသောသူ၏ ဝ ဂ် မ ာ်၏။

အာကာရအနက်ပေး

ကာမံ၊ စင်စစ်။ တစော စ၊ အရေသည်ၦင်း။ နှာရု စ၊ အကြောသည်ၦင်း။ အဋ္ဌ စ၊ အရိုးသည်ၦင်း။ အဝသိဿတု၊ ကြွင်းပစေ။

၂။ **(ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဋ္ဌကစောဒနာ**

ဆရာ၊ ဆရာသည် (က) ဝါကျဖြင့် အသိထိလပရက္ကမပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုသည်ရှိသော် တာပစ္စည်း၏အနက်ကို မသိအပ်

သေးသည်မဟုတ်ပါလော။ ထိုသို့ မသိရသေးသောကြောင့် အသိထိလပရက္ကမ ပုဒ်၏အနက်ကိုသာ မဖွင့်ဆိုသင့်။ တာပစ္စည်းအနက်ကိုလည်း ဖွင့်ဆိုသင့်သေး၏။ တာပစ္စည်းအနက်ကား အဘယ်ပါနည်း - စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ခ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = အသိထိလပရက္ကမတဒ္ဓိတ်၏ အနက်ကို ဖွင့်ပြ၍ တာပစ္စည်း၏အနက်ကို မသိအပ်သည်မဟုတ်၊ အသိထိလပရက္ကမော ဧဝ အသိထိလပရက္ကမတာဟု သွတ္ထတဒ္ဓိတ်အနက်၌ တာပစ္စည်းသက်၏ဟု သိအပ်၏ ဟူလို။

(ဂ) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးင်းချက်စောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဘုရားရှင်သည် အနိက္ခိတ္တဆန္ဒတာ၊ အနိက္ခိတ္တဓုရတာဟု ဟောတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဟောတော်မူသည်ရှိသော် ဤနှစ်ပုဒ်ကို ဟောတော်မူရခြင်း၏အကြောင်းကို မသိအပ်ဟူသော အနက်သည် ရောက်၏။ (အနု-ပါ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋို-ပါ) ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် ဟောတော်မူရခြင်း၏အကြောင်းကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ (အနု-ရော) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋို-ရော) မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ၌ အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ဂ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား အနိက္ခိတ္တဆန္ဒတာ၊ အနိက္ခိတ္တဓုရတာပုဒ်ကို ဟောတော်မူရခြင်းအကြောင်းကား ကုသိုလ်ပြုလုပ်ရာ၌ ဆန္ဒ ဝီရိယကို မပစ်ချ၊ မစွန့်ကုသိုလ်ကို (ဝါ) ဝန်ခံခြင်းကို မပစ်ချ၊ မစွန့်ပယ်တတ်၊ မဆုတ်နစ်အောင် စိတ်ကို ဆောင်တတ်သောကြောင် ဤနှစ်ပုဒ်ကို ဟောတော်မူ၏ဟု ပြသောကြောင့် သင်တင်သောဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။
(ဂ) ဝါကျဖြင့် (က၊ ခ) ဝါကျတို့၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။
(ဃ) ဝါကျဖြင့် (ဂ) ဝါကျ၌ တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။

၄။ **ဓုဗ္ဗတီတိ ဓုရံ။** (ဓုဗ်ဗိ-ဓာတ်၊ အပစ္စည်း)

ဓုဗ္ဗတိ၊ မိမိကိန်းရာ သတ္တဝါကို ညှင်းဆဲတတ်၏။ ကွဲတိ၊ ထို့ကြောင့်။ ဓုရံ၊ ဓုရ မည်၏။ (ဘာသာဋီကာ၊ ဒု၊ ၃၉၀)

(တစ်နည်း) ဓရတီတိ ဓုရော။ (ဓာတုပစ္စယဒီပနီ)

ဓာရေတီတိ ဓုရော။ ဓရ၊ ဓာရဏော၊ အဿု၊ (အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာသူစီ)

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) မုဗ္ဗတီတိ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်၊ ဓရတီတိ၊ ဓာရေတီတိ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်သည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) ညှင်းဆဲခြင်းကြီယာ, ဆောင်ခြင်းကြီယာသည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) (ဓုရံ) ဝါ · ဓုရော ဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ကုသိုလ်ဇာတ်သည် (ဝါ) အပေါင်းသဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ဝန်ခံခြင်းကြီယာသည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိမာန်ဋီကာနည်း

(၁) မုဟူသော၊ ရံဟူသော၊ (တစ်နည်း) ဓုဟူသော၊ ရောဟူသော တစ်လုံး တစ်လုံးသော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) ညှင်းဆဲခြင်း, ဆောင်ခြင်းကြိယာသည်၊ ဓုဗ္ဗီဓာတ်၊ အပစ္စည်း၊ ဓရဓာတ်၊ အပစ္စည်းသည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) (ဓုရံ) ဓုရော ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ကုသိုလ်ဇာတ်၊ (ဝါ) အပေါင်းသဒ္ဒါ၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ဝန်ခံခြင်းကြိယာသည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (က) ဝါကျလာပုဒ်တို့ကို လိင်စသည်ဖြင့် ခွဲပုံ

ကာမံ	- အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ နိဂ္ဂဟိတန္တ၊ နိပါတပဒ။
တစ	- ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
စ	- အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
နှာရ	- ပုလ္လိင်၊ ရတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ ဥကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
အဋ္ဌိ	- နပုလ္လိင်၊ ရတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
အဝသိဿတု	- အလိင်၊ ဒိဝါဒိဂိုဏ်း၊ ဥကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။
ဣတိ	- အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဣကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
ဧဝံ	- အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ နိဂ္ဂဟိတန္တ၊ နိပါတပဒ။
ပဝတ္တိကာလေ	- ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
အသိထိလပရက္ကမနဝသ	- ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
အသိထိလပရက္ကမတာ	- ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတပဒ။

၆။ (က) ဝါကျ၌ အသိထိလပရက္ကမနဝသေန ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အသိထိလပရက္ကမတာ၌ ပရက္ကမပုဒ်ကား ပရာပုဗ္ဗ၊ (တစ်နည်း) ပရံပုဗ္ဗ၊ အာပုဗ္ဗ၊ ကမု(ကမ)ဓာတ်၊ အပစ္စည်း၊ ထိုတွင် အပစ္စည်း ဘာဝသာဓန၊ ကရဏသာဓန၌

သက်သည်ကို၎င်း၊ ပရံ ပရံ အက္ကမနံ ပရက္ကမော၊ ပရံ ပရံ အက္ကမတိ ဧတေနာတိ ပရက္ကမောဟု ဘာဝသာဓန၊ ကရဏသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုရမည်ကို၎င်း၊ အသိထိလေန ပရက္ကမော အသိထိလပရက္ကမောဟု တတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ် တွဲစပ်အပ်သည် ကို၎င်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ခ) ဝါကျ၌ . . . . သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အသိထိလပရက္ကမတာ၌ အသိထိလ- မလျော့ ဟူသည် ယိရဒဋ္ဌ - တည်တံ့မြဲမြံသည်ပင်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို၎င်း။ ထိရနှင့် ဒဋ္ဌသဒ္ဒါတို့၏အနက်တူ ပရိယာယ်၏အဖြစ်ကို၎င်း၊ အသိထိလပရက္ကမတာ၌ တာပစ္စည်းကား ပုဒ်အနက်မှသီးခြားအနက်မရှိ သွတ္ထ၏အဖြစ်ကို၎င်း၊ အသိထိလ ပရက္ကမော ဧဝ အသိထိလပရက္ကမတာဟု သွတ္ထတဒ္ဓိတ်ဝိဂြိုဟ်ပြုရမည်ကို၎င်း သိစေပါသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သဒ္ဒါဟောပရိယာယ်အနက်ကို ဖွင့်သောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏ နာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

<u>(ဂ) ဝါကျကို ဝါကျဖြန့်သည်ရှိသော်</u>

(၁) ယသ္မာ ပနေတံ ပီရိယံ ကုသလကမ္မကရဏဌာနေ ဆန္ဒံ န နိက္ခိပတိ၊ န ဩတာရေတိ၊ န ဝိဿဇ္ဇေတိ၊ အနောသက္ကိတမာနသတံ အာဝဟတိ။ တသ္မာ အနိက္ခိတ္တဆန္ဒတာတိ ဝုတ္တံ။

(၂) ယသ္မာ ပနေတံ ဝီရိယံ ကုသလကမ္မကရဏဌာနေ ဓုရံ နနိက္ခိပတိ၊ နသြတာရေတိ၊ နဝိဿဇ္ဇေတိ၊ အနောသက္ကိတမာနသတံ အာဝဟတိ။ တသ္မာ အနိက္ခိတ္တဓုရတာတိ ဝုတ္တံ - ဟု နှစ်ဝါကျ ဖြစ်သည်။

ထို (၈) နှစ်ဝါကျတို့တွင် (၈ - ၁) ဝါကျဝယ် ဆန္ဒံ နနိက္ခိပတိဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အနိက္ခိတ္တဆန္ဒတာကား အနိက္ခိတ္တပုဒ်၊ ဆန္ဒတာပုဒ်တည်း၊ ထိုတွင် အနိက္ခိတ္တကား နပုဒ်၊ နိက္ခိတ္တပုဒ်၊ အ-ကား နဏ်ကာရိယကိုဋင်း၊ နိက္ခိတ္တကား ခိပဓာတ်၊ တပစ္စည်း၊ တပစ္စည်းဏ် ကတ္တုသာဓနဉ်သက်သည်ကိုဋင်း၊ နိက္ခိပတီတိ နိက္ခိတ္တံ၊ နနိက္ခိတ္တံ အနိက္ခိတ္တံဟု ဥဘေတပ္ပုရိသ်သမာသ်၊ (၀ါ) ကမ္မဓာရည်း သမာသ်တွဲစပ်အပ်သည်ကိုဋင်း၊ ဆန္ဒံ အနိက္ခိတ္တံ ဆန္ဒအနိက္ခိတ္တံဟု ဒုတိယာ တပ္ပုရိသ်သမာသ်တွဲစပ်အပ်သည်ကိုဋင်း၊ ဆန္ဒအနိက္ခိတ္တဟု ဆိုလိုလျက် ရှေ့နောက်ပြန်၍ အနိက္ခိတ္တဆန္ဒဟု ပုဒ်ပြီးသည်ကိုဋင်း၊ အနိက္ခိတ္တဆန္ဒော ဧဝ အနိက္ခိတ္တဆန္ဒတာဟု သွတ္ထတဒ္ဓိတ်ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဋင်း သိစေပါသည်။

* နိပါတ်ပုဒ်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် နိပါတလိင်္ဂပဒသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဧတံ ဝီရိယံ အနိက္ခိတ္တဆန္ဒတာတိ ဝုတ္တံ ဖြင့် အနိက္ခိတ္တဆန္ဒတာ အရ ဝီရိယကို ကောက်အပ်သည်ကို သိစေပါသည်။

* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ကုသလကမ္မကရဏဌာနေ-ဖြင့် ဆန္ဒကို မချမူ၍ ကုသိုလ်ပြုရာ၌ မချ ဟူသည်ပင်တည်းဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေပါသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

နှ သြတာရေတိ -ပ- အာဝဟတိ ဖြင့် ဆန္ဒကို မချဟူသည် ဆန္ဒကို မစွန့်၊ ဆန္ဒမစွန့်သောစိတ်ရှိသည်ကို ဆောင်တတ်သည်ပင်တည်း ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေပါသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဝါကျဒဋ္ဌ (၂) သံဝဏ္ဏနာဖြင့်လည်း ---- အကျယ်ဖော်ပါဘုရား။

* နိပါတပဒ၊ ဒုတိယပစ္စယတ္ထ၊ အဘိဓာနတ္ထ၊

* သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထ၊ ပစ္စယတ္ထ၊ အဘိဓေယျတ္ထ၊

* ဘာဝတ္ထ၊ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာများ ဖြစ်ပါသည်။

(ဃ) ဝါကျဒဋ္ဌ ဓုရံ ဥက္ခိပတိ ပဂ္ဂဏှာတိ တသ္မာ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဓုရသမ္ပဂ္ဂါဟောကား ဓုရပုဒ်၊ သမ္ပဂ္ဂါဟပုဒ်တည်း၊ ထိုတွင် နောက်သမ္ပဂ္ဂါဟပုဒ်ကား သံ+ပ-ပုဗ္ဗ၊ ဂဟဓာတ်၊ ဏပစ္စည်း၊ ဂဟဓာတ်၏ ဥက္ခိပနတ္ထ၊ ပဂ္ဂဏှနတ္ထ အနက်ဟောကိုဂုဏ်း၊ ဏပစ္စည်း၏ ကတ္တားဟောကိုဂုဏ်း၊ သမ္ပဂ္ဂဏှာတိတိ သမ္ပဂ္ဂါဟောဟု ကတ္တုသာဓနဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်ကိုဂုဏ်း၊ ဓုရံ + သမ္ပဂ္ဂါဟော ဓုရသမ္ပဂ္ဂါဟောဟု ဒုတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်တွဲစပ်အပ်သည်ကိုဂုဏ်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဝီရိယံ-ဟူသောသံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဓုရသမ္ပဂ္ဂါဟောအရ ဝီရိယကို ကောက်ယူအပ်သည်ကို သိစေပါသည်။

* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ကုသလကမ္မကရဏဋ္ဌာနေ - ဖြင့် ဝီရိယကုသိုလ်ပြုရာ၌ ကုသိုလ်ဆန္ဒ ဓုရ (ဝါ) ပဋိညာဉ်ကို ချီးမြှောက်တတ်သည်ပင်ဟု သိစေပါသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ယထာ - ပ - နဒေတိ - သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဝီရိယ၏ဥပမာအဓိပ္ပါယ်ကို သိစေပါသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (ဂ-ဃ) ဝါကျတို့၌ **ပန နိပါတ်အနက်ကား** - ပက္ခန္တရဇောတကတ္ထ။
သော အစွဲကား - သော - ဓုရဝါဟဂေါဏော ဟု စွဲပါသည်။

၈။ (၈) ဝါကျ၌ **နနိက္ခိပတိ - အရ** ဝီရိယကို တရားကိုယ်ကောက်ယူရပါသည်။
(၁) ဝီရိယသည် ဒဿနတ္ထ။
(၂) ဝီရိယာရမ္ဘဝတ္ထုသည် ဒီပကတ္ထ။
(၃) အထောက်အပံ့ပြုခြင်းသည် ပကာသနတ္ထ။
(၄) ပညာသဒ္ဓါစသည် ဖြစ်ခြင်းသည် ဝိဘာဝတ္ထ။
(၅) မဆုတ်နစ်ခြင်း၊ တိုးတက်ခြင်းသည် အနုဘာဝတ္ထ။

၉။ **ဆန္ဒ၏လက္ခဏာဒိစတုက္က**

ကတ္တုကမျတာလက္ခဏော ဆန္ဒော၊ အာရမ္မဏပရိယေသနရသော အာရမ္မဏေန အတ္ထိကတာပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ တဒေဝဿ (အာရမ္မဏဿ) ပဒဋ္ဌာနံ၊

၁၀။ (ခ) ဝါကျ၌ **ဝီရိယံ** - ကား **"သည်"** ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် နာ နိကို်ဝပတိ-၌ သဟဇာတပစ္စည်း။ နာ နိကို်ဝပတိ-ကား သဟဇာတပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

ပြိုင်နိုင်သောပစ္စယသတ္တိတို့ကား

အဓိပတိ၊ သဟဇာတ၊ အညမည၊ နိသ္သာယ၊ သမ္မယုတ္တ၊ ကမ္မဋ္ဌိယ၊ မဂ္ဂ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ။ ဤ (၉) ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြိုင်၍ ကျေးဇူးပြုပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ဝီရိယံ-အရလည်း ဝီရိယစေတသိက်၊ နာ နိကို်ဝပတိ အရလည်း ဝီရိယစေတသိက်ကိုပင် ရ၏။ ထိုသို့ ရသော်လည်း ဝီရိယတစ်ပါးတည်း မဖြစ်နိုင်၊ ယှဉ်ဘက်စိတ်တို့လည်း ဖြစ်လာသောကြောင့် သမ္မယုတ်စိတ်ကို ကောက်ယူ၍ ဤသို့ (၉) ပစ္စည်း ပြိုင်သည်။

တစ်နည်း။ ။ကုသလကမ္မကရဏဌာနေ ဟူသော အာဓာရပုဒ်ကို ထောက်လျှင် ကုသိုလ်ပြုနေစဉ်ဖြစ်သော ဝီရိယဖြစ်၍ ကုသိုလ်ဝီရိယအား အနန္တရ၊ သမနန္တရ၊ ဥပနိဿယ၊ အာသေဝန၊ နတ္ထိ၊ ဝိဂတဟု (၆) ပစ္စည်းပြိုင်နိုင်ပါသည်။

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၁၃)

(က) သတိန္ဒြိယနိဒ္ဒေသေ သရဏကဝသေန သတိ။ ဣဒံ သတိယာ သဘာဝပဒံ။ ပုနပ္ပုနံ သရဏတော အနုဿရဏဝသေန အနုဿတိ။ အဘိမုခံ ဂန္ဒွာ ဝိယ သရဏတော ပဋိသရဏဝသေန ပဋိဿတိ။

(ခ) ဥပသဂ္ဂဝသေန ဝါ ဝဓိုတမတ္တမေတံ။

(ဂ) သရဏာကာရော သရဏတာ။

(ဃ) ယသ္မာ ပန "သရဏတာ"တိ တိဏ္ဏံ သရဏာနမ္မိ နာမံ။ တသ္မာ တံ ပဋိသေဓေတုံ ပုန သတိဂ္ဂဟဏံ ကတံ။

(င) သတိသဒ္ဒါတာ သရဏတာတိ အယဉ္စေတ္ထ အတ္ထော။
(ဋ၊ ၁၉၁။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၃၉၁။ ပြည်၊ ဒု၊ သျှ၊ ၁၇၃)

၁။ (က) အဘိမုခံ စသော ဝါကျကိုသာ ဥပမာအပြင်ထုတ်၍ အနက်ပေးပြီးလျှင်၊ (ဃ) ဝါကျကို တအစွဲမလွဲစေပဲ အနက်ပေးပါ။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စက စောဒနာ၊ (ဃ) ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာ တက်ပြခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) စသော ဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ပြ၍၊ (ခ) ဝါကျ၌ ဝါသဒ္ဒါထားရကြောင်းကိုလည်း ဖြေပါ။

၄။ (ဃ) ဝါကျ၌ သတိဂ္ဂဟဏံပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျုပ္ပတ္တာဒိစတုက္က ခွဲပြပါ။

၅။ (ဃ) ဝါကျရှိ ပုဒ်တို့ကို လိင်္ဂစသည် ခွဲပြပါ။

၆။ (က-ခ-ဂ) ဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ဃ) ဝါကျတို့၌ ပန၊ ပိ နိပါတ်တို့၏အနက်နှင့် (င) ဝါကျ၌ ဟိနိပါတ်အနက်၊ ဧတ္ထအစွဲကို ဖော်ပြပါ။

၈။ (ဃ) ဝါကျ၌ ကတံ-၌ အန္တတ္ထကို တရားကိုယ်ယူ၍ ကြိယာငါးဟန် မှန်ကန်စွာ ထုတ်ပါ။

၉။ သတိ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္ကကို ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ (ဃ) ဝါကျ၌ အဘိမုခံကို ပဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကိုလည်း ဖြေပါ။

ပို့ချစဉ် (၁၃) အဖြေ

၁။ (က) အဘိမုခံ စသော ဝါကျကို ဥပမာထုတ်၍ အနက်ပေး

အဘိမုခံ၊ အာရုံသို့ရှေးရှု့။ ဂန္ဓာ၊ သွား၍။ သရဏာတော၊ အောက်မေ့တတ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်။ ပဋိသရဏဝသေန၊ အာရုံသို့ ရှေးရှု့သွားသကဲ့သို့ အောက်မေ့တတ်သည်၏အစွမ်းဖြင့်။ ပဋိဿတိ၊ ပဋိဿတိမည်၏။ ပဋိဿတိ၊ အာရုံသို့ ရှေးရှု့သွားသကဲ့သို့ အောက်မေ့တတ်သည်။ (ထုတ်)

ကိမိဝ၊ အဘယ်ကဲ့သို့နည်းဟူမူကား။ အဘိမုခံ၊ အာရုံသို့ ရှေးရှု့။ ဂန္ဓာဝိယ၊ သွားသကဲ့သို့တည်း။

မှတ်ချက်။ ။အာကာရကို ကိံသဒ္ဒါဖြင့် ထုတ်သကဲ့သို့ ဥပမာနကိုလည်း ကိံသဒ္ဒါဖြင့် ထုတ်ရသည်။

(ဃ) ဝါကျအနက်

ပန၊ ဆက်ဦးအံ့။ ယသ္မာ၊ ကြောင့်။ သရဏာတာတိ နာမံ၊ သရဏာတာဟူသော·အမည်သည်။ တိဏ္ဏံ၊ ကုန်သော။ သရဏာနမ္မိ၊ တို့၏လည်း။ နာမံ၊ အမည်သည်။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏။ (တိ-၏အရ ဝါဒိယန္တယူ) တသ္မာ၊ ထို့ကြောင့်။ ကံ၊ ထိုဝါဒိယန္တသရဏာကို။ ပဋိသေဓေတုံ၊ မြစ်ခြင်းငှါ။ ပုန၊ တစ်ဖန်။ သတိဂ္ဂဟဏံ။ သတိသဒ္ဒါကို။ ကတုံ၊ ပြုတော်မူအပ်၏။

သတိအမှာ။ ။(တိ=၏အရ ဝါဒိယန္တယူ) ဟု ပြည်နိသယဒ္ဒ ဆိုသည်မှာ - ဝါဒိ - ဘဂဝါ အစ၊ **ယန္တ** = သံယာအဆုံး။ ဘုရားအစ သံယာအဆုံးစဟု ဆိုသဖြင့် တိဏ္ဏံ သရဏာနမ္မိ-ဒ္ဒ တိ-၏အရ ဘုရား, တရား, သံယာ ကိုးကွယ်ရာသုံးပါးကို ယူရမည်ဟု ပြပါသည်။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဥ္စကစောဒနာ

ဆရာ၊ ဆရာသည် (က) ဝါကျ အဘိမုခံ စသည်ဖြင့် ပဋိဿရဏတာဝယ် ပဋိဥပသာရပုဒ်၏ အဘိမုခအနက်ကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုသည် ရှိသော် ပဋိပုဒ်၏ အဘိမုခအနက်ဟောကိုသာ သိအပ်သည်မဟုတ်ပါလော။ ထိုသို့ အဘိမုခအနက်ဟောကိုသာ သိအပ်သောကြောင့် အဘိမုခံစသည်ဖြင့် ပဋိ၏ အဘိမုခအနက်ဟောကိုသာ မဖွင့်ဆိုသင့်။ အဖွင့်တစ်မျိုးကား အဘယ်ပါနည်း- စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ခ)ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား ပဋိဿရဏတာ၌ ပဋိဥပသာရပုဒ်၏ အဘိမုခအနက်ကို သာ မသိအပ်၊ ဓာတွတ္ထာနုဝတ္တကကိုလည်း သိအပ်သေး၏ ဟူလို။

(ဃ) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် သတိန္ဒြိယနိဒ္ဒေသ၌ သတိ၊ သရဏတာ စသည်ဖြင့် သတိဟူသော ပါဋိသဒ္ဒါကို ဟောတော်မူပြန်၏။ ယင်းသို့ ဟောတော်မူသည် ရှိသော် သတိသဒ္ဒါကို တစ်ဖန်ဟောတော်မူရခြင်းအကျိုးကို (ဝါ) အကြောင်းကို မသိအပ်ဟူသောအနက်သည် ရောက်၏။ (အနု-ပါ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋိ-ပါ) ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် သတိသဒ္ဒါကို တစ်ဖန်ဟောတော်မူရခြင်းအကျိုးကိုလည်း ပြဆိုသင့်၏။ (အနု-ရော) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋိ-ရော) မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ၌ အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ဃ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓ်ပ္ပါယ်ကား = သတိသဒ္ဒါကို တစ်ဖန်ဟောတော်မူရခြင်းအကျိုး (ဝါ) အကြောင်းကိုလည်း ပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ အဘိမုခံစသော စကား၌ တင်သော အဗျာပိတ၊ အံပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။

(ဂ) ဝါကျဖြင့် (က-ခ) ဝါကျတို့၌ တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(ဃ) ဝါကျဖြင့် ပါဋိတော်၌ တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(င) ဝါကျဖြင့် (က-ခ-ဂ) ဝါကျပါဋိတော်၌တင်သော ဝိရောဓိဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(ခ) ဝါကျ၌ ဝါသဒ္ဒါထားရကြောင်း

ပဋိသရဏတာ၌ ပဋိပုဒ်၏ အဘိမုခအနက်ဟောအကြောင်းသကတ်မှ အနတ္ထက ဓာတွတ္ထာနုဝတ္တကဟူသော အကြောင်းသကတ်တစ်ပါးကို လဲလှယ်လို သောကြောင့် (ခ) ဝါကျ၌ ဝါသဒ္ဒါထားပါသည်။

၄။ **(ဃ) ဝါကျ၌ သတိဂ္ဂဟဏပုဒ်၏ ဝိဂ္ဂဟ**

သတိ ဣတိ ဂဟဏံ သတိဂ္ဂဟဏံ။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) သတိ ဣတိ ဂဟဏံ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) သတိ၏သဒ္ဒါနှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေးအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) သတိဂ္ဂဟဏံဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) သတိသဒ္ဒါတို့၏ တစ်ခုသည် တစ်ခုနှင့်တူသော အခြင်းအရာဟု ဆို အပ်သော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) သဟူသော၊ တိဟူသော၊ ဂ္ဂဟူသော၊ ဟဟူသော၊ ဏံဟူသော တစ်လုံး တစ်လုံးသော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) သတိပုဒ်၊ ဂဟဏံပုဒ်သည်ရင်း၊ သတိ၏သဒ္ဒါနှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေးအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) သတိဂ္ဂဟဟံဟူသော၊အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) သတိသဒ္ဒါဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (ဃ) ဝါကျလာပုဒ်များကို လိင်စသည်ဖြင့် ခွဲပုံ

ယသ္မာ - နပုလ္လိင်၊ သဗ္ဗနာမ်ဂိုဏ်း၊ (စိတ္တာဒိဂိုဏ်း) အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

ပန - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

သရဏတာ - ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတနာမပဒ။

ဣတိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဣကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

တိဏ္ဏံ - နပုလ္လိင်၊ သဗ္ဗနာမဂိုဏ်း၊ (စိတ္တာဒိဂိုဏ်း)၊ ဣကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

သရဏ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

ပိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဣကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

နာမ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

တသ္မာ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

တံ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

ပဋိသေဓေတုံ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ နိဂ္ဂဟိတန္တ၊ နိပါတပဒ။

ပုန - အလိုင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
သတိဂဟာဏံ - နပုံလိုင်၊ စိတ္တာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
ကတံ - နပုံလိုင်၊ စိတ္တာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

၆။ (က) ဝါကျ၌ သရဏာကဝသေန - ဖြင့် သတိ၌ တိပစ္စည်း၏ ကတ္တုသာဓန (ဝါ) ဘာဝသာဓနအနက်၌ သက်သည်ကိုဂုဏ်း၊ သရတီတိ သတိ၊ သရီယတေ သတိဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဂုဏ်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်[illegible]ည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဣဒံ သတိယာ သဘာဝပဒံ - ဖြင့် သတိဟူသော ပုဒ်သည် အောက်မေ့သတ်ရခြင်းသဘောတရားပင်တည်းဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေပါသည်။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ပုနပ္ပုနံ သရဏာတော အနုဿရဏာဝသေန - ဖြင့် အနုဿတိ ဟူသော ပုဒ်သည် အနုပုဗ္ဗ၊ သရဓာတ်၊ တိပစ္စည်း။ ထိုတွင် အနုဉ္ဉပသာရပုဒ်၏ ပုနပ္ပုန အနက်ဟောသည်ကိုဂုဏ်း၊ တိပစ္စည်း၏ ဘာဝသာဓန၊ ကတ္တုသာဓနအနက်၌ သက်သည်ကိုဂုဏ်း၊ အနု (ပုနပ္ပုနံ) သရဏံ အနုဿတိ၊ အနု ပုနပ္ပုနံ သရတီတိ အနုဿတိဟု ဘာဝသာဓန၊ ကတ္တုသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဂုဏ်း သိစေပါသည်။

* ဉာဏသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂဉ်သံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

အဘိမုခံ ဂန္ဓာ ဝိယ သရဏတော ပဋိသရဏဝသေန - သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပဋိသတိကား ပဋိပုဗ္ဗ၊ သရဓာတ်၊ တိပစ္စည်းတည်း။ ထိုတွင် ပဋိဥပသာရပုဒ်၏ အဘိမုခအနက်ဟောသည်ကိုဋင်း၊ တိပစ္စည်း ကတ္တုသာဓန၊ ဘာဝသာဓန၌ သက်သည်ကိုဋင်း၊ ပဋိ (အဘိမုခံ) သရတီတိ ပဋိသတိ။ ပဋိ (အဘိမုခံ) သရဏံ ပဋိသတိ ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဋင်း သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ခ) ဝါကျ၌ --- ဖြင့် ပဋိသတိ၌ ပဋိဥပသာရပုဒ်အနက်သီးခြားမရှိသည်၏ အဖြစ်ကိုဋင်း၊ သတိပုဒ်ကို ပဋိပုဒ်တိုး၍ ပဋိသတိ ဟု ဟောတော်မူအပ်သည်ကိုဋင်း သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဝါကျ၌ သရဏာကာရောဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် သရဏတာကား သရဏပုဒ်၊ တာပစ္စည်း။ ထိုတွင် သရဏ၌ ယုပစ္စည်း ဘာဝသာဓနအနက်၌ သက်သည်ကိုဋင်း၊ သရီယတေ သရဏံဟု ဘာဝသာဓနဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်ကိုဋင်း၊ သရဏံ ယေဝ သရဏတာဟု သွတ္ထတဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်ကိုဋင်း၊ တာပစ္စည်း သွတ္ထ၌ ဖြစ်သည်ကိုဋင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (ဃ) ဝါကျ၌ ပန **နိပါတ်အနက်ကား** - ဝါကျာရမ္ဘဇောတကအနက် ဖြစ်၏။
ပိနိပါတ်အနက်ကား - သမ္ပစ္ဆယတ္ထအနက်ဖြစ်ပါသည်။

(င) ဝါကျ၌ ဟိ **နိပါတ်အနက်ကား** - ဒဋ္ဌိကရဏဇောတကအနက် ဖြစ်၏။
ဧတ္ထ အစ္ဆဲကား ဧတ္ထ- ဣမသ္မိံ သတိ သရဏာတိ ပဒေ ဟု စွဲပါသည်။

၈။ (ဃ) ဝါကျ၌ ကတံ ဝယ် **ကရဓာတ် အန္တတ္ထအရ** ဒေသနာဉာဏ်တော်တည်း။

(၁) ယင်းဒေသနာဉာဏ်တော်သည် ဒဿနတ္ထ။

(၂) အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်၊ အရဟတ္တဖိုလ်ဉာဏ်၊ သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်တို့သည် ဒီပကတ္ထ။

(၃) သဟဇာတော၊ တိဟဇာတော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ပကာသနတ္ထ။

(၄) မဟာကရုဏာဉာဏ်၊ ပါရမီဉာဏ်၊ ဝိပဿနာဉာဏ်တော်တို့သည် ဝိဘာဝတ္ထ။

(၅) တရားဒေသနာတော်ကို နာကြားရခြင်းစသော ပစ္စုပ္ပန်သံသရာအကျိုးတို့သည် အနုဘာဝတ္ထ။

၉။ **သတိ၏လက္ခဏာဒီစတုက္က**

ဓာရဏာလက္ခဏာ သတိ၊ ဓမ္မာဝိလာပနံရသာ၊ အာရက္ခပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ထိရသညာပဒဋ္ဌနာ။

၁၀။ (က) ဝါကျ၌ **အဘိမုခံ**-ကား **"ရှေးရှု့"** ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ဂန္ဓာသရဏာတော-၌ သဟဇာတပစ္စည်း၊ ဂန္ဓာ သရဏာတော-ကား သဟဇာတပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

ပြိုင်နိုင်သောပစ္စည်းကား

သဟဇာတ၊ အညမည၊ နိဿယ၊ သမ္ပယုတ္တ၊ ဣန္ဒြိယ၊ မဂ္ဂ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ၊ ဤ (၈) ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြိုင်၍ ကျေးဇူးပြပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ပုစ္ဆာ (၁၀) ကဲ့သို့ ပစ္စယုပ္ပန်၌ သတိသမ္ပယုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ယူ၍ ပြိုင်ရသည်။ (အနန္တရစာစပ်၍ အနန္တရမျိုးလည်း ပြိုင်နိုင်ပါသည်။)

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၁၄)

(က) သုတပရိယတ္တဿ ဓာရဏဘာဝတော ဓာရဏတာ။ အနုပဝိသန သခ်ါတေန ဩဂါဟနဌေန အပိလာပနဘာဝေါ အပိလာပနတာ။

(ခ) ယထာ ဟိ လာဗုကဋ္ဌာဟာဒီနိ ဥဒကေ ပ္လဝန္တိ နဲ အနုပဝိသန္တိ၊ နဲ တထာ အာရမ္မဏေ သတိ၊ အာရမ္မဏဥေသာ အနုပဝိသတိ။ တသ္မာ အပိလာပနတာတိ ဝုတ္တာ။

(ဂ) စိရကတစိရဘာသိတာနံ အသမ္မုဿနဘာဝတော အသမ္မုဿနတာ။

(ဃ) ဥပဌာနလက္ခဏေ ဇောတနလက္ခဏေ စ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ ဣန္ဒြိယံ။

(င) သတိသခ်ါတံ ဣန္ဒြိယံ သတိန္ဒြိယံ။

(စ) ပမာဒေ နဲ ကမ္ပတီတိ သတိဗလံ။

(ဆ) ယာထာဝသတိ နိယျာနိကသတိ ကုသလသတိ သမ္မာသတိ။

(ဌ၊ ၁၉၁။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၃၉၂။ ပြည်၊ ဒု၊ သျ၊ ၁၇၄)

၁။ (ခ) ဝါကျကို အနက်ပေးပါ။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာ တက်ပြခဲ့ပါ။

၃။ အထက်ပါဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ဖြေပါ။

၄။ (ဆ) ဝါကျ၌ သမ္မာသတိ ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျုပ္ပတျာဒိစတုက္က ခွဲပြပါ။

၅။ (က) ဝါကျရှိ ပုဒ်တို့ကို လိင်စသည် ခွဲပြပါ။

၆။ (ဃ-င-စ) ဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ခ) ဝါကျတို့၌ ဟိနိပါတ်အနက်များနှင့် ဧတသဒ္ဒါအစွဲတို့ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။

၈။ (က) ဝါကျ၌ ဓာရဏတာ - အရ တရားကိုယ်ယူ၍ ကြိယာငါးတန် မှန်ကန်စွာ ထုတ်ပါ။

၉။ သတိ၊ ပညာ ပရမတ်သဘောတရားတို့ကို ထင်ရှားအောင် ရေးပါ။

၁၀။ (ခ) ဝါကျ၌ အာရမ္မဏံ-ကို ပဋ္ဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိ တို့ကိုလည်း ဖြေပါ။

ပို့ချစဉ် (၁၄) အဖြေ

၁။ **(ခ) ဝါကျကို ကတ္တားထည့်၍ အနက်ပေး**

ဟိ-ကံ ပါကဋ္ဌံ ကရောမိ၊ ဥပမာဆောင် ထင်အောင်ပြဦးအံ့။ လာဗု ကဋ္ဌာဟာဒီနိ၊ ဗူးတောင်းအစရှိသည်တို့သည်။ ဥဒကေ၊ ရေ၌။ ပ္လဝန္တိ ယထာ၊ ပေါပေါမျောကုန်၏သို့။ နဲ အနုပဝိသန္တိ ယထာ၊ မနစ်မငုတ်ကုန်၏သို့။ တထာ၊ ထို့အတူ။ သတိ၊ သတိသည်။ အာရမ္မဏေ၊ အာရုံ၌။ နဲ ပ္လဝတိ၊ မေ့လွတ်သော အားဖြင့် ပေါပေါမျောသည်မဟုတ်။ နဲ နဲ အနုပဝိသတိ၊ မနစ်မငုတ် စုပ်စုပ် မပင်သည်မဟုတ်။ သာ၊ ထိုသတိသည်။ အာရမ္မဏမှိ၊ အာရုံ၌။ အနုပဝိသတိ၊

မမေ့မလွတ် သက်ဝင်တတ်၏။ တသွာ၊ ထို့ကြောင့်။ အပိလာပနတာတိ၊ - ဟူ၍။ (ဘဂဝတာ၊ သည်။) ဝုတ္တာ၊ ဟောတော်မူအပ်၏။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် (က) ဝါကျ အနုပဝိသနသဒ်ါတေန -ပ- အပိလာပနတာ-ဖြင့် **အာရုံသို့ အစဉ်အတိုင်း သက်ဝင်ခြင်းဖြင့် အာရုံတို့၌** ပေါလောမျောမသွားစေတတ်သည်၏အဖြစ်သည် အပိလာပနတာမည်၏ဟု ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုသည်ရှိသော် သတိ၏ အပိလာပနသဘောကို ဝိသဒိသူပမာအား‌ဖြင့် မသိအပ်ဟူသောအနက်သည် ရောက်၏။ (အနု-ပါ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋိ-ပါ) ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း ဝိသဒိသူပမာကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ (အနု-ရော) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋိ-ရော) မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ၌ (ပုနရုတ္တိ) ဝိရောဓိဒေါသသည် သင့်ရောက်ရာ၏။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ခ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း ဝိသဒိသူပမာကို ငါပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသော (ပုနရုတ္တိ) ဝိရောဓိဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော ပုနရုတ္တိ၊ ဝိရောဓိဒေါသကို ပယ်သည်။

(ဂ) ဝါကျဖြင့် (က-ခ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။

(ဃ) ဝါကျဖြင့် (ဂ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။

(င) ဝါကျဖြင့် (ဃ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။

(စ) ဝါကျဖြင့် (င) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။

(ဆ) ဝါကျဖြင့် (စ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။

၄။ သမ္မာ သရတီတိ သမ္မာသတိ။
သမ္မာ ဝါ တာယ သရန္တီတိ သမ္မာသတိ။ (အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၆၇)

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) သမ္မာ သရန္တီတိ၊ သမ္မာ တာယ သရန္တီတိ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) ကောင်းစွာ အောက်မေ့ခြင်း၊ သတိရခြင်း ကြီယာသည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) သမ္မာသတိဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) သတိတရားတို့၏ တစ်ခုသည် တစ်ခုနှင့်တူသော အခြင်းအရာဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အာဘာနဒ္ဓကာနည်း

(၁) သံဟူသော၊ မာဟူသော၊ သဟူသော၊ တိဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသေါ ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) သမ္မာပုဗ္ဗ သရဓာတ်၊ တိပစ္စည်းသည်ဌင်း၊ အစိတ်သဒ္ဒါ၏ဖြစ်ကြောင်း ဖြစ်သော အောက်မေ့ခြင်း, သတိရခြင်းကြီယာသည်ဌင်း ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) သမ္မာသတိဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) အပေါင်းသဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်း အောက်မေ့ခြင်းကြီယာသည်ဌင်း၊ သမ္မာသတိ ဇာတ်သည်ဌင်း ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ **(က) ဝါကျလာပုဒ်များကို လိင်စသည်ဖြင့် ခွဲပုံ**

သုဟာပရိယတ္တာ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

မာရဇာဘာဝ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

မာရဇာတာ - ကွတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတပဒ။

အနုပဝိသနသခ်ါတ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
ဩဂါဟနဋ္ဌ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
အပိလာပနဘာဝ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
အပိလာပနတာ - ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတပဒ။

(ဃ) ဝါကျ၌ ဣနဒ္ဒံ ကာရေတီတိ - ဖြင့် ဣန္ဒြိယံ ကား ဣဒိဓာတ်၊ ဏျပစ္စည်း၊ ထိုတွင် ဣဒိဓာတ်၏ ဣဿရိယအနက်ဟောသည်ကိုဋင်း၊ ဏျပစ္စည်း၏ ကတ္တု သာဓနအနက်၌ သက်သည်ကိုဋင်း၊ ဣနဒ္ဒံ ကာရေတီတိ ဣန္ဒြိယံဟု ဟေတုကတ္တု သာဓန ပြုအပ်သည်ကိုဋင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဥပဌာနလက္ခဏေ ဇောတနလက္ခဏေ စ - ဖြင့် သတိ၏ အစိုးရစေတတ်ဟူသည် ထင်ရှားခြင်းလက္ခဏာ၌ဋင်း၊ ထွန်းတောက်ပခြင်းလက္ခဏာ၌ဋင်း အစိုးရစေတတ်သည်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေပါသည်။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(c) ဝါကျ သတိသခ်ါတံ ဣန္ဒြိယံ -ဖြင့် သတိနှင့် ဣန္ဒြိယံပုဒ်ကို သတိယာ ဣန္ဒြိယံ သတိန္ဒြိယံဟု ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ် မတွဲစပ်အပ်၊ သတိသခ်ါတံ ဣန္ဒြိယံ သတိန္ဒြိယံဟု ကမ္မဓာရည်းသမာသ်တွဲစပ်အပ်သည်ကို သိစေပါသည်။

* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(စ) ဝါကျ၌ ပမာဒေ နာ ကမ္မတိတိ - သံဝဏ္ဏနာဖြင့် သတိဗလံကား သတိပုဒ်၊ ဗလပုဒ်ဘည်း။ ထိုတွင် ဗလပုဒ်ကား ဗလဓာတ်၊ အပစ္စည်း၊ ထိုတွင် ဗလဓာတ်၏ အကမ္မနအနက်ဟောသည်ကိုဎင်း၊ အပစ္စည်း၏ ကတ္တုသာဓနအနက်၌ သက် သည်ကိုဎင်း၊ ဗလတိ နာ ကမ္မတိတိ ဗလံဟု ကတ္တုသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည် ကိုဎင်း၊ သတိယေဝ ဗလံ သတိဗလံဟု ကမ္မဓာရည်းသမာသ် တွဲစပ်အပ် သည်ကိုဎင်း၊ သတိတရား၏ ဗိုလ်ဖြစ်ရသည်ကား အကုသိုလ်အဖျက်သမား တို့ကြောင့် မတုန်လှုပ်တတ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ဗိုလ်ဖြစ်ရသည်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတ္တွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (ခ) ဝါကျ၌ **ရှေ့ ဟိသဒ္ဒါသည်** တပ္ပါကဋိကရဏဇောတကတ္ထ၊ **နောက် ဟိသဒ္ဒါသည်** ဒဋိကရဏဇောတကတ္ထ ဖြစ်ပါသည်။ ဧသာ-၌ **ဧတသဒ္ဒါ၏ အစွဲကား** ဧသော သတိ ဖြစ်ပါသည်။

၈။ (က) ဝါကျ၌ **မာရဏာတာ - အရ** တရားကိုယ်ကား သတိစေတသိက် ဖြစ်သည်။
(၁) သတိစေတသိက်သည် ဒဿနတ္ထ။
(၂) မြဲမြံအမှတ်သညာသည် ဒီပကတ္ထ။
(၃) သမာဓိ ပညာတရားများ ထင်ရှားခြင်းသည် ပကာသနတ္ထ။

(၄) ပေါလောမပေါ် အာရုံပေါ်၌ သက်ဝင်နေခြင်းသည် ဝိဘာဝတ္ထ။
(၅) ကုသိုလ်အရ စောင့်ရှောက်နိုင်ခြင်းသည် အနုဘာဝတ္ထ။
(ဤကား လက္ခဏာဒိစတုက္ကနည်းအရ ထုတ်သည်။)

၉။ **သတိပရမတ်သဘောကား**

သညာ၏ မှတ်သားမှုကို မပျောက်အောင် ဆောင်ထားသောဓာတ်၊ နာမ်ဓာတ်သဘော ဖြစ်ပါသည်။

ပညာ၏ ပရမတ်သဘောကား

သညာ, သတိ, ဝိညာဏ်တရားတို့၏ မှတ်သား ဆောင်ထား သိမှု အပေါ်၌ မမြဲ၊ ဆင်းရဲ၊ အတ္တမဟုတ် စသည်ဖြင့် ကောင်းမွန်စွာ အထူးအပြား အားဖြင့် သိတတ်သိခြင်းသဘော နာမ်ဓာတ်သဘော ဖြစ်သည်။

ဤကား သတိနာမ်ဓာတ်၊ ပညာနာမ်ဓာတ်တို့၏ ပရမတ်သဘောပင် ဖြစ်သည်။

လောက၌ကား "**သတိတစ်ဖန်၊ ဉာဏ်မြေကတုတ်၊ ပညာချွန်းသို့အုပ်**"ဟု စကားပုံ ဆိုရိုးရှိသည်။

[ရုပ်ရှင်၌ ပညာဉာဏ်ဟု ပြောနေကြသည်၊ ဉာဏ်နှင့်ပညာ အတူတွဲ ပြောနေကြပေမဲ့ ဉာဏ်က ဉာဏ်တစ်ခြား၊ ပညာက ပညာတစ်ခြားပဲ ဟု ကြည့် လိုက်ရသည်။ သူ့နေရာနဲ့ သူမှန်ကြသော်လည်း ဓမ္မရေးရာ၌ကား ဉာဏ်ပညာကို အတူတူပြထားပေသည်။]

၁၀။ (ခ) ဝါကျ၌ **အာရမ္မဏံ**-ကား "**သို့**" ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် အနုပဝိသတိ-၌ အာရမ္မဏပစ္စည်း။ အနုပဝိသတိ-ကား အာရမ္မဏပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

ပြုင်နိုင်သောပစ္စည်းကား

အာရမ္မဏ၊ အဓိပတိ၊ နိဿယ၊ ဥပနိဿယ၊ ပုရေဇာတ၊ ဝိပ္ပယုတ္တ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ၊ ဤ (၈) ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြုင်၍ ကျေးဇူးပြုပါသည်။

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၁၅)

(က) ပညိန္ဒြိယနိဒ္ဒေသေ တသ္မာ တသ္မာ အတ္ထသ္မာ ပါဂဋကရဏသဒ္ဒါတေန ပညာပနဋ္ဌေန ပညာ။

(ခ) တေန တေန ဝါ အနိစ္စာဒိနာ ပကာရေန ဓမ္မေ ဇာနာတီတိပိ ပညာ။

(ဂ) ဣဒမသ္မာ သဘာဝပဒံ။

(ဃ) ပဇာနနာကာရော ပဇာနနာ။

(င) အနိစ္စာဒီနိ ဝိစိနာတီတိ ဝိစယော။

(စ) ပဝိစယောတိ ဥပသဂ္ဂေန ပဒံ ဝယိုတံ

(ဋ္ဌ၊ ၁၉၁။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၃၉၃။ ပြည်၊ ဒု၊ သျှ၊ ၁၇၅)

၁။ (ဃ) ဝါကျကို ကတ္တားထည့်၍ တုလျတ်+လိင်္ဂတ်၊ ပကတိ+ဝိကတိနည်းအားဖြင့် အာကာရအပြင်ထုတ်၍ အနက်ပေးပါ။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာ၊ (စ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာ တက်ပြခဲ့ပါ။

၃။ အထက်ပါဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသများ၊ (ခ) ဝါကျ၌ ဝါသဒ္ဒါ ထားကြောင်းအဓိပ္ပါယ်ကို ဖြေပါ။

၄။ (ဃ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာနုရူပအားဖြင့် ပညာပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျုပ္ပတျာဒိ စတုက္က ခွဲပြပါ။

၅။ (ခ) ဝါကျရှိ ပုဒ်တို့ကို လိင်္ဂစသည် ခွဲပြပါ။

၆။ အထက်ပါ ဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ဂ) ဝါကျတို့၌ ဣဒံ + အဿာအစွဲတို့ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။

၈။ (စ) ဝါကျ၌ ဝမိုတံ-၌ သုဒ္ဓကြိယာ အန္တတ္ထကို တရားကိုယ်ယူ၍ ကြိယာငါးတန် မှန်ကန်စွာ ထုတ်ပါ။

၉။ ပညာ၏လက္ခဏာဒိစတုက္က ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ (ခ) ဝါကျ၌ ဓမ္မေ-ကို ပဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိ တို့ကိုလည်း ဖြေပါ။

ပို့ချစဉ် (၁၅) အဖြေ

၁။ **(စ) ဝါကျကို ကတ္တားထည့်၍ တုလျတ်+လိင်္ဂတ်၊ ပကတိ+ဝိကတိနည်းဖြင့်**

ပဝိစယောတိ ပဒံ၊ ပဝိစယောဟူသောပုဒ်ကို။ ဥပသဂ္ဂေန၊ ဥပသာရဖြင့်။ (ဘဂဝတာ၊ သည်။) ဝမိုတံ၊ တိုးပွားစေတော်မူအပ်ပြီ။

(ဤကား တုလျတ်+လိင်္ဂတ်အနက်ပေး)

ပဝိစယောတိ ပဒံ၊ ကို၊ ဥပသဂ္ဂေန၊ ဖြင့်။ (ဘဂဝတာ၊ သည်။) ဝမိုတံ၊ တိုးပွားစေတော်မူအပ်သည်။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏။

(ဤကား ပကတိ+ဝိကတိပေးနည်းအနက်)

မှတ်ချက်။ ။ပဓာနကြိယာမပါဘဲ ပုဒ်ကတုံးပေးနည်းကို တုလျတ်+လိင်္ဂတ် ပေးနည်း။ ပဓာနကြိယာထည့်၍ ပေးသည်ကို ပကတိ+ဝိကတိ ပေးနည်းဟု မှတ်ယူတော်မူကြပါဘုရား။

အာကာရအပြင်ထုတ်၍ပေးပုံ

ဥပသဂ္ဂေန၊ ဖြင့်။ ပဒံ၊ ကို။ (**ဘဂဝတာ၊ သည်။**) ဝမိုတံ၊ ပြီ။ ကိံ၊ အဘယ်သို့။ ဝမိုတံ၊ သနည်း။ ပဝိစယောတိ၊ ဟူ၍။ ဝမိုတံ၊ ပြီ။

၂။ **(ခ) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာတက်**

ဆရာ၊ ဆရာသည် (က) ဝါကျဖြင့် ပညာပေတိတိ ပညာဟူသော ဟေတု ကတ္တုသာဓန၊ ဉာဓာတ်၏ ပါကဋ္ဌတ္ထကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုခြင်းသော် ဟေတုကတ္တုသာဓန၊ ဉာဓာတ်၏ ပါကဋ္ဌတ္ထကိုသာ သိအပ်၏ဟူသော အနက်သည် ရောက်၏။ (အနု-ပါ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋို-ပါ) ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် တစ်ပါးသော သကတ်အနက်ကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ (အနု-ရော) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋို-ရော) မနေသင့်တန်ဘဲ နေခြင်းသော် ဆရာ၌ အဗျာပိတ+အပရိပုဏ္ဏဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏ဟု စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ခ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား - ဉာဓာတ်၏ ဟေတုကတ္တုသာဓနဝိဂ္ဂဟနှင့်ဉာဓာတ်၏ ပါကဋ္ဌတ္ထမှ တစ်ပါးသော သုဒ္ဓကတ္တုသာဓန၊ ဉာဓာတ်၏ ဗုဇ္ဈနတ္ထကိုလည်း ပြသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသောဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ဟူလို။

(စ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် ဝိစယော-ကို အနိစ္စာဒိနိ ဝိစိနာတီတိ ဝိစယောဟု ကတ္တုသာဓနဝိဂ္ဂဟကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ဤသို့ ဖွင့်ဆိုတော်မူသည်ရှိသော်

ပဝိစယော၌ ပဥပသာရ၏အနက်ကို မသိအပ်သေးသည်မဟုတ်လော။ ထိုသို့ မသိအပ်သေးသောကြောင့် (က) ဝါကျဖြင့် ဝိစိနာတီတိ ဝိစယောဟူသော ဝိစယတ္ထကိုသာ မဆိုသင့်။ ပဝိစယော၌ ပ၏အနက်ကား အဘယ်ပါနည်း-စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (စ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = ပဝိစယော-၌ ပကား အနတ္ထက ဖြစ်၏ ဟူလို။

၃။ (ခ) ဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်သည်။

(ဂ) ဖြင့် (က-ခ) ဝါကျတို့၌ ။ ။ ။

(ဃ) ဖြင့် (က-ခ-ဂ) ဝါကျတို့၌ ။ ။ ။

(င) ဖြင့် (ဃ) ဝါကျ၌ ။ ။ ။

(စ) ဖြင့် (င) ဝါကျ၌ ။ ။ ။

၄။ **(က) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာနှင်အညီ ပညာ-ပုဒ်၏ ဝိဂ္ဂဟ**

ပညာပေတီတိ ပညာ။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) ပညာပေတီတိ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) အစိတ်သဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်သော ထင်ရှားခြင်းကြိယာသည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ပညာဟူသော ပုဒ်ပြီးနိပ္ပန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) အပေါင်းသဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ထင်ရှားခြင်းကြိယာသည် ပဝတ္တိနိမိတ်၊ ဝါ။ ပညာဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) ပဟူသော၊ ညာဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) ထင်ရှားခြင်းကြိယာ၊ ပပုဗ္ဗ ဉာဓာတ်, အပစ္စည်းသည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ပညာအပေါင်းသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) အပေါင်းသဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ထင်ရှားခြင်းကြိယာသည်၊ (တစ်နည်း) ပညာဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (ခ) ဝါကျလာပုဒ်များကို **လိင်စသည်ဖြင့် ခွဲပုံ**

တေန	- ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။
ဝါ	- အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အာကရန္တ၊ နိပါတပဒ။
အနိစ္စာဒိနာ	- ပုလ္လိင်၊ ရတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
ပကာရ	- ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
ဓမ္မ	- ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
ဇာနာတိ	- အလိင်၊ ကိယာဒိဂိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။
ဣတိ	- အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဣကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
ပိ	- အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဣကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
ပညာ	- ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

၆။ (က) ဝါကျ၌ ပါကဋ္ဌကရဏဌာနေ ပညာပနဌေန -ဖြင့် ပပုဗ္ဗ ဉာဓာတ်၊ အပစ္စည်း၊ ထိုတွင် ပဥပသာရပုဒ်၏ ဓာတွတ္ထဗာဓက၏အဖြစ်ကိုရင်း၊ ဉာဓာတ်၏ ပါကဋ္ဌအဖြစ်ကိုရင်း၊ အပစ္စည်း၏ ဟေတုကတ္တုသာဓန၌ သက်ထားသည်ကိုရင်း၊ ပညာပေတီတိ ပညာဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုရမည်ကိုရင်း သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

တသ္မ တသ္မ အတ္ထသ္မ -ဖြင့် ပညာ၏ ထင်ရှားစေတတ်ဟူသည် ထိုထို မျှားစွာသော အနက်အဓိပ္ပါယ်သဘောကို ထင်ရှားစေသည်ပင် ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေပါသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ခ) ဝါကျ၌ ပကာရေန ဇာနာတီတိပိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပညာ-၌ ပ၏ ပကာရအနက်ဟောသည်ကိုဎင်း၊ ဉာဓာတ်၏ ဗုဇ္ဈနတ္ထကိုဎင်း၊ ပကာရေန ဇာနာတီတိ ပညာဟု ကတ္တာသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအ်ပ်သည်ကိုဎင်း၊ ဟေတုကတ္တာသာဓနဝိဂ္ဂဟသာမဟုတ်၊ သုဒ္ဓကတ္တာသာဓနဝိဂ္ဂဟကိုလည်း ပြုအပ်သေးသည်ဟူသော သမုစ္စည်းအဓိပ္ပါယ်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

တေန တေန အနိစ္စာဒိနာ-ဖြင့် ပကာရအပြားဟူသည် ထိုထိုမျှားစွာသော အနိစ္စာစသော အပြားပင်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေပါသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ယ) ဝါကျ၌ ပဇာနနာကာရော ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပဇာနနာ၌ ယုပစ္စည်း ဘာဝသာဓနဝါစက၏အဖြစ်ကိုဎင်း၊ ပဇာယတေ ပဇာနနာဟု ဘာဝသာဓန ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

[အာကာရသဒ္ဒါဖြင့် ကိတ်ပုဒ်ကို ဖွင့်ပြလျှင် ဤသို့ဖော်ရသောကြောင့် သံဝဏ္ဏနာနိယံဖြင့် ဧကာခဲ့ပြခဲ့ပြီးပါပြီဘုရား။)

နိယံ။ ။သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ ကိတ်ပဒကို၊ ယုပစ္စယ၊ အာကာရန္နှင့်၊ ဘာဝသဒ္ဒါ။ ဖွင့်ပြရာ၊ ကြံပါမူချ၊ ကိတ်ဘာဝ။

(ဂ) ဝါကျ၌ အနိစ္စာဒိနိ ဝိစိနာတီတိ - ဖြင့် ဝိစယောကား ဝိပုဗ္ဗ၊ စိဓာတ်၊ အံ ပစ္စည်း၊ ထိုတွင် ဝိဥပသာရပုဒ်၏ဓာတ္ဝတ္ထာနုဝတ္တကအဖြစ်ကိုဎင်း၊ စိဓာတ်၏ ဝိစိနနအနက် ဟောသည်ကိုဎင်း၊ အပစ္စည်း၏ကတ္တုသာဓန၌ သက်သည် ကိုဎင်း၊ ဝိစိနာတီတိ ဝိစယောဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း၊ စိစစ်စူးစမ်း တတ်ဟူသည် အနိစ္စစသော သဘောတို့ကို စိစစ်စူးစမ်းတတ်သည်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတ္ဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထဝံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(စ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပဝိစယော၌ ပဥပသာရပုဒ်၏ အထူးမရှိသည်ကို သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ

၇။ (ဂ) ဝါကျ၌ **ဂ္ဂဒံ**-ဖြင့် ဂ္ဂဒံ ပညာယတီတိ ပဒံ ဟု စွဲပါသည်။
အဿာ-ဖြင့် အဿာ ပညာယ ဟု စွဲပါသည်။

၈။ (စ) ဝါကျဝယ် ဝုမိုတံ-၌ **ဝမု**-ဓာတ် **သုဒ္ဓကြိယာအရ** ပဝိစယောဟူသောပုဒ် ဖြစ်ပါသည်။

(၁) ပဝိစယော ဟူသောပုဒ်သည် ဒဿနတ္ထ။
(၂) ဒေသနာဉာဏ်ဟော်သည် ဒီပကတ္ထ။
(၃) ပဝိစယော ဟူသော တရားဒေသနာတော်များကို ကြားနာရခြင်းသည် ပကာသနတ္ထ။
(၄) ပညာစသော ပရမတ္ထသဘောတို့ကို သိရခြင်းစသည်သည် ဝိဘာဝတ္ထ။
(၅) သိသဖြင့် ကျင့်ခြင်း၊ မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်၊ နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုရခြင်းသည် အနုဘာဝတ္ထ။

၉။ **ပညာ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က**

ပညာ ပဋိဝေဓလက္ခဏာ၊ ဝိသယောဘာသနရသာ၊
ဝိမောဟပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ သမာဓိပဒဋ္ဌာနိကာ။

၁၀။ (ခ) ဝါကျ၌ **ဓမ္မေ**-ကား **"တို့ကို"** ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ဇာနာတိ-၌ အာရမ္မဏပစ္စည်း၊ ဇာနာတိ-ကား အာရမ္မဏပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

ပြိုင်နိုင်သောပစ္စယသတ္တိကား

အာရမ္မဏာ၊ အဓိပတိ၊ နိဿယ၊ ဥပနိဿယ၊ ပုရေဇာတ၊ ဝိပ္ပယုတ္တ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ။ ဤ (၈) ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြိုင်၍ ကျေးဇူးပြုပါသည်။

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၁၆)

(က) စတုသစ္စမေ့ ဝိစိနာတိတိ ဓမ္မဝိစယော။

(ခ) အနိစ္စာဒီနံ သလ္လက္ခဏဝသေန သလ္လက္ခဏာ။

(ဂ) သာယေဝ ပုန ဥပသဂ္ဂနာနတ္တေန ဥပလက္ခဏာ ပစ္စုပလက္ခဏာတိ ဝုတ္တာ။

(ဃ) ပဏ္ဍိတသ ဘာဝေါ ပဏ္ဍိစ္စံ။

(င) ကုသလဿ ဘာဝေါ ကောသလ္လံ။

(စ) နိပုဏသ ဘာဝေါ နေပုညံ။

(ဆ) အနိစ္စာဒီနံ ဝိဘာဝနဝသေန ဝေဘဗ္ဘာ။

(ဌ၊ ၁၉၁။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၃၉၄။ ပြည်၊ ဒု၊ သျှ၊ ၁၇၅)

၁။ (ဂ) ဝါကျကို ကတ္တားထည့်ပြီး၊ အာကာရအပြင်ထုတ် အနက်ပေးပါ။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာ၊ (ဂ) ဝါကိုသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိ ပဉ္စကစောဒနာ တက်ပြခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) စသောဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ဖော်ပြပါ။

၄။ (ဆ) ဝါကျ၌ ဝေဘဗျာပုဒ်ကို အစိတ်အပေါင်းဝိဂ္ဂဟပြု၍ အပေါင်းဝိဂ္ဂဟ၌ ဗျုပ္ပတျာဒိစတုက္က ခွဲပြပါ။

၅။ (ဃ-င-စ) ဝါကျရှိ ပုဒ်တို့ကို လိင်စသည် ခွဲပြပါ။

၆။ အထက်ပါ ဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ဂ) ဝါကျတို့၌ သာအစွဲနှင့်၊ ဧဝသဒ္ဒါ၏ ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ၊ နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ တို့ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။

၈။ (ဃ) ဝါကျ၌ ဝိစိနာဘိ-အရ တရားကိုယ်ယူ၍ ကြိယာငါးတန် မှန်ကန်စွာ ထုတ်ပါ။

၉။ ဓမ္မဝိစယညာဏ်နှင့် သလ္လက္ခဏညာဏ်ဖြစ်ပုံကို ရေးပါ။

၁၀။ (က) ဝါကျ၌ စတုသစ္စဓမ္မေ-ကို ပဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယ သရုပ်တို့ကိုလည်း ဖြေပါ။

ပို့ချစဉ် (၁၆) အဖြေ

၁။ (က) ဝါကျ၌ ကတ္တားထည့်၊ အာကာကာရအပြင်ထုတ်၍ အနက်ပေး

သာယေဝ၊ ထိုကောင်းစွာမှတ်တတ်သော ပညာကိုသာလျှင်။ ပုန၊ တစ်ဖန်။ ဥပသဂ္ဂနာနတ္တေန၊ ဥပသာရထူးသည်၏အဖြစ်ဖြင့်။ (ဝါ) ကြောင့်။ (ဘဂဝတာ၊ သည်။) ဝုတ္တာ၊ ပြီ။ ကိံ၊ သို့။ ဝုတ္တာ၊ နည်း။ ဥပလက္ခဏာ ပစ္စုပလက္ခဏာတိ၊ ဟူ၍။ ဝုတ္တာ၊ ပြီ။

၂။ **(ခ) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာတက်**

ဆရာ၊ ဆရာသည် (က) ဝါကျဖြင့် ဓမ္မဝိစယောပုဒ်ကို စတုသစ္စဓမ္မဝိစိနာတိတိ ဓမ္မဝိစယောဟု ကတ္တုသာဓနဝစနတ္ထကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုသည်ရှိသော် သလ္လက္ခဏာပုဒ်၏ အနက်အဖွင့်ကို မသိအပ်ဟူသော အနက်သည် ရောက်၏။ (အနု-ပါ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋိ-ပါ) ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် သလ္လက္ခဏာပုဒ်၏ အနက်အဖွင့်ကိုလည်း ပြဆိုသင့်၏။ (အနု-ရော) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋိ-ရော) မနေသင့်တန်ဘဲ နေခဲ့သော် ဆရာ၌ အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏။ ထိုသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ခ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား သလ္လက္ခဏာပုဒ်၏အနက်အဖွင့်ကိုလည်း ငါပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသော အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသ ငါ၌မရောက်ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

(ဂ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာ

ဆရာ၊ ဘုရားရှင်သည် ဥပလက္ခဏာ၊ ပစ္စုပလက္ခဏာဟူသော နှစ်ပုဒ်ကို ဟောတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဟောတော်မူသည်ရှိသော် ယင်းနှစ်ပုဒ်ကို သလ္လက္ခဏာပုဒ်နှင့် အနက်တူ၏ဟု မှတ်ရပါမည်လော။ ထိုသို့ မှတ်ရသောကြောင့် ယင်းနှစ်ပုဒ်ကို ဟောတော်မမူသင့်။ ဟောတော်မူရခြင်းအကြောင်းကား အဘယ်ပါနည်း။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ဂ) ဝါကျကို မိန့်

အဓိပ္ပါယ်ကား ယင်းဥပလက္ခဏာ၊ ပစ္စုပလက္ခဏာ နှစ်ပုဒ်၏အနက်ကား သလ္လက္ခဏာပုဒ်၏အနက်နှင့် မထူးပေ၊ ဥပသာရပုဒ်သဒ္ဒါ၏ ထူးသောကြောင့် ဘုရားရှင်ဟောတော်မူ၏ ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(ဂ) ဝါကျဖြင့် (ခ) ဝါကျ၌ (တစ်နည်း) ပါဋိ၌ တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(ဃ) ဝါကျဖြင့် (က-ခ-ဂ) ဝါကျတို့၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(င) ဝါကျဖြင့် (ဃ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။

(စ) ဝါကျဖြင့် (င) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။

(ဆ) ဝါကျဖြင့် (စ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။

၄။ ဝိဘာဝေတီတိ ဝိဘာဝေါ။ (အစိတ်)

ဝိဘာဝေါယေဝ ဝေဘဗျာ။ (အပေါင်း)

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) ဝိဘာဝေါယေဝ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်သည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) ဝိဘာဝအရနှင့် ဏျအရ တူသော တုလျဘောဂုဏ်သည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။ (အထူးမှတ်)

(၃) ဝေဘဗျာဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ပညာတရားတို့၏ တစ်ခုသည် တစ်ခုနှင့်တူသော အခြင်းအရာဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာနဒီကာနည်း

(၁) ဝေဟူသော၊ ဘဟူဟော၊ ဗျာဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော ဝစီဘေဒ ပရမတ္တသဒ္ဒါသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) ဝိဘာဇပုဒ်၊ ဏျပစ္စည်းသည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။
(၃) ဝေဘဗျာဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။
(၄) ပညာဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (ဃ-ဇ-စ) ဝါကျတို့လာပုဒ်များကို လိင်္ဂစသည်ဖြင့် ခွဲပုံ

ပဏ္ဍိတာ - ပုဏ္ဍလိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။ (ဝါ) (တဒ္ဓိတ်နာမပဒ) [ပဏ္ဍာ သဉ္ဇာတာ ဇေဿ အတ္ထိတိ ပဏ္ဍိတော]

ဘာဝ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

ပဏ္ဍိစ္စံ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတနာမပဒ။

(ဇ) ဝါကျဋ္ဌ

ကုသလ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

[သတိ။ အာရောဂ္ယေ ကုသသလံ စသော အဘိဓာန်ကို မှတ်ရန်]

ကောသလ္လ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတနာမပဒ။

(စ) ဝါကျ

နိပုဏာ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

နေပုညာ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတနာမပဒ။

၆။ (က) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဓမ္မဝိစယော ၌ ဓမ္မအရ သစ္စာလေးပါးကို ယူရမည်ကို၎င်း၊ စိဓာတ်၏ ဝိစိနနအနက်ဟောကို၎င်း၊ အပစ္စည်း၏ ကတ္တားဟောသည်ကို၎င်း၊ ဓမ္မေ ဝိစိနာတိတိ ဓမ္မဝိစယောဟု ကိတန္တဒုတိယာ တပ္ပုရိသမာသ် တွဲစပ်အပ်သည်ကို၎င်း သိစေပါသည်။

* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြဖေးကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတ္ဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ခ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် သလ္လက္ခဏာ-၌ ယုပစ္စည်း၏ ဘာဝသာဓန၊(ဝါ) ကတ္တု သာဓနအနက်၌ ဖြစ်သည်ကိုဂုင်း၊ သလ္လက္ခိယတေ သလ္လက္ခဏာ၊ သလ္လက္ခတိတိ ဝါ သလ္လက္ခဏာဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဂုင်း၊ ကောင်စွာမှတ်သား၏ဟူသည် အနိစ္စစသည်တို့ကို မှတ်သားသည်ပင်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုဂုင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဥပလက္ခဏာ၊ ပစ္စုပလက္ခဏာတို့၌ ဥပဥပသာရပုဒ်၊ ပတိ+ဥပသာရပုဒ်တို့၏အနက်ထူးမရှိသည်၏အဖြစ်ကို သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဃ) ဓါကျ၌ ပဏ္ဍိတသ ဘာဝေါ-ဟူသောသံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပဏ္ဍိစ္စံ ကို ပဏ္ဍိတသ ဘာဝေါ ပဏ္ဍိစ္စံ ဟု ဘာဝတဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်ကိုဂုင်း၊ ဏျပစ္စည်း ဘာဝတဒ္ဓိတ်အနက်၌ သက်သည်ကိုဂုင်း သိစေပါသည်။

* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဝါကျ၌ သံဂဏ္ဍနာဖြင့် ကောသလ္လံကို ကုသလဿ ဘာဝေါ ကောသလ္လံ ဟု ဘာဝတद္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်ကိုဎင်း၊ ဏျပစ္စည်း၏ ဘာဝတဒ္ဓိတ်၌ သက်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ဝိဂြိုဟ်အံနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(စ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် နေပုညံ ကို နိပုဏာဿ ဘာဝေါ နေပုညံ ဟု ဘာဝတဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂ ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း၊ ဏျပစ္စည်း၏ ဘာဝတဒ္ဓိတ်၌ သက်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဆ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဝေဘဗျာ-ကား ဝိဘာဝပုဒ်၊ ဏျပစ္စည်း၊ ထိုတွင် ဝိဘာဝ-ကား ဝိပုဗ္ဗ၊ ဘူဓာတ်၊ ဏေပစ္စည်း၊ ဏာပစ္စည်း၊ ကာရိုက်ပစ္စည်း ကျေထားသည်ကိုဎင်း၊ ဏာပစ္စည်း၏ ကတ္တုသာဓနအနက်ဟောသည်ကိုဎင်း၊ ဝိဘာဝေတီတိ ဝိဘာဝေါဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း၊ ဏျပစ္စည်း၏ သွတ္ထအနက်ကိုဎင်း၊ ဝိဘာဝေါယေဝ ဝေဘဗျာဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းကို ဖွင့်ပြသောကြောင် ဒုတိယပစ္စယပဒသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (၈) ဝါကျ၌ သာ-မြင့် သာ သလ္လက္ခဏာ ဟု စွဲပါသည်။

ဧဝတ္တယတ္ထအနက်ကား

(၁) သလ္လက္ခဏာပုဒ်သည် ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ။

(၂) ဓမ္မဝိနယစသော ပုဒ်တို့သည် နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ။

၈။ (က) ဝါကျ၌ **ဝိစိနာတိ အရ** ကာမာဝစရ ကုသလနိဒ္ဒေသအရာဖြစ်၍ မဟာ ကုသိုလ်ဉာဏ် ရ၏။

(၁) ထိုမဟာကုသိုလ်ဉာဏ်သည် ဒဿနတ္ထ။

(၂) အကြောင်းဖြစ်သော တိဟိတ်ပဋိသန္ဓေသည် ဒီပကတ္ထ။

(၃) အကျိုးဖြစ်သော သမ္ပယုတ်စိတ်သည် ပကာသနတ္ထ။

(၄) ဣဋ္ဌာရုံသည် ဝိဘာဝတ္ထ။

(၅) လောကီအကျိုးတရား၊ နိဗ္ဗာန်တိုင်အောင်သော လောကုတ္တရာအကျိုး တရားများသည် အနုဘာဝတ္ထ။

သတိပြုရန်။ ။ ဤကဲ့သို့နေရာမျိုးကို အခြားသောနေရာ၌လည်း နည်းမှီ၍ ထုတ်တတ်ရမည်။

၉။ **ဓမ္မဝိစယဉာဏ်နှင့် သလ္လက္ခဏာဉာဏ်ဖြစ်ပုံ**

နိရောဓသစ္စာကို အာရုံပြု၍ ဒုက္ခသစ္စာကို သိမြင်၊ သမုဒယသစ္စာကို ပယ်၊ မဂ္ဂသစ္စာကို ပွားများနေသောဉာဏ်သည် ဓမ္မဝိစယဉာဏ် ဖြစ်ပါသည်။

အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တလက္ခဏာတို့ကို ဆင်ခြင်သိမြင်သောဉာဏ်သည် သလ္လက္ခဏာဉာဏ် ဖြစ်ပါသည်။

၁၀။ (က) ဝါကျ၌ စတုသစ္ဓမမ္မေ-ကား "တို့ကို" ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ဝိစိနာတိ-၌ အာရမ္မဏပစ္စည်း၊ ဝိစိနာတိ-ကား အာရမ္မဏပ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိကား

အာရမ္မဏာ၊ အဓိပတိ၊ ဥပနိဿယ၊ ပုရေဇာတ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ၊ ဤ(၆)ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြိုင်၍ ကျေးဇူးပြုပါသည်။

*****

ပို့ချစဉ် (၁၇)

(က) အနိစ္စာဒိနံ စိန္တနကာဝသေန စိန္တာ။

(ခ) ယဿ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ အနိစ္စာဒိနိ စိန္တာပေတီတိပိ စိန္တာ။

(ဂ) အနိစ္စာဒိနိ ဥပပရိက္ခတီတိ ဥပပရိက္ခာ။

(ဃ) ဘူရိတိ ပထဝိယာ နာမံ။ အယမ္ပိ သဒ္ဒေန, ပိတ္ထဋ္ဌေန စ ဘူရိ ပိယာတိ ဘူရိ။

(င) တေန ဝုတ္တံ "ဘူရိ ဝုစ္စတိ ပထဝီ၊ တာယ ပထဝီသမာယ ဝိတ္ထဋ္ဌာယ ဝိပုလာယ ပညာယ သမန္နာဂတောတိ ဘူရိပညော"တိ။

(စ) အပိစ ပညာယ ဧတံ အဓိဝစနံ ဘူရိတိ၊ ဘူတေ အတ္ထေ ရမတီတိပိ ဘူရိ။

(ဋ၊ ၁၉၁။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၃၉၄။ ပြည်၊ ဒု၊ သ္မာ၊ ၁၇၆)

၁။ (ငဲ) ဝါကျကို အာကာရအပြင်ထုတ်၍ အနက်ပေးပါ။

၂။ (ခဲ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာ၊ (ငဲ) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုး ငါးချက်စောဒနာ တက်ပြခဲ့ပါ။

၃။ (ခဲ) စသောဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ပြ၍ (စ) ဝါကျ၌ အပိစသဒ္ဒါထားရကြောင်းကိုလည်း ဖြေပါ။

၄။ ဘူရိပုဒ်ကို (စ) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာနှင့်အညီ ဝိဂ္ဂဟပြု၍ စတုက္ကထုတ်ပြပါ။

၅။ (ဃ) ဝါကျရှိ ပုဒ်တို့ကို လိင်္ဂစသည် ခွဲပြပါ။

၆။ အထက်ပါ ဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ခ-ဃ) ဝါကျတို့၌ ပိသဒ္ဒါများအနက်၊ (ငဲ) ဝါကျ၌ တေန ဝုတ္တံ-သဒ္ဒါ ထားရပုံ အဓိပ္ပါယ်ကို ရေးပါ။

၈။ (ငဲ) ဝါကျ၌ ဝုတ္တံဝယ် အန္တတ္ထအရ တရားကိုယ်ယူ၍ ကြိယာငါးတန် ထုတ်ပါ။

၉။ (စ) ဝါကျ၌ ဘူတေ အတ္ထေ-၌ ဘူတတ္ထဖြစ်ပုံကို ရှင်းလင်းဖြေဆိုပါ။

၁၀။ (ငဲ) ဝါကျ၌ တာယ-ကို ပဒ္ဓာန်းနည်းစာစပ်၍ ပြုငဲ့နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိ တို့ကိုလည်း ဖြေပါ။

ပို့ချစဉ် (၁၇) အဖြေ

၁။ (ငဲ) ဝါကျကို အာကာရထုတ်အနက်ပေးပုံ

တေန၊ ထိုမြေကြီးနှင့်တူသဖြင့် ဘူရီမည်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်။ ဘူရိ ဝုစ္စတိ ပထဝီ -ပ- ဘူရိပညောတိ၊ ဘူရီ ဝုစ္စတိ ပထဝီ -ပ- ဘူရိပညော ဟူ၍။ (ဘဂဝတာ၊ သည်။) ဝုတ္တံ၊ မိန့်ဆိုအပ်၏။

"ပထဝီ၊ မြေကြီးကို။ ဘူရိတိ၊ ဟူ၍။ ဝုစ္စတိ၊ ဆိုအပ်၏။ ပထဝီသမာယ၊ မြေကြီးနှင့်တူသော၊ ဝိတ္ထဋ္ဌာယ၊ ပျံ့နှံ့ကြီးကျယ်သော။ ဝိပုလာယ၊ ပြန့်ပြောသော။ တာယ ပညာယ၊ ထိုပညာနှင့်။ သမန္နာဂတော၊ ပြည့်စုံတော်မူ၏။ ကွတိတသ္မာ၊ ကြောင့်။ ဘူရိပညော၊ - မည်၏။

၂။ **(ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘော်ဂါဒိပဋ္ဌကစောဒနာ**

ဆရာ၊ ဆရာသည် (က) ဝါကျဖြင့် စိန္တာပုဒ်၏ ဘာဝသာဓန (ဝါ) ကတ္တုသာဓနအနက်ကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုသည်ရှိသော် တစ်ပါးသော ဝစနတ္ထကိုလည်း ဖွင့်ဆိုသင့်သည်မဟုတ်ပါလော။ ထိုသို့ တစ်ပါးသော ဝစနတ္ထကိုလည်း ဖွင့်ဆိုသင့်သောကြောင့် ဘာဝသာဓန၊ သုဒ္ဓကတ္တုသာဓန အနက်ကိုသာ မဖွင့်ဆိုသင့်။ ဝစနတ္ထတစ်မျိုးကား အဘယ်ပါနည်း - စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ခ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = ဝစနတ္ထတစ်မျိုးကိုလည်း ဖွင့်ဆိုသင့်သောကြောင့် စိန္တာပေတီတိ စိန္တာဟူသော ဝစနတ္ထတစ်မျိုးကိုလည်း သိအပ်၏ ဟူလို။

(ဂ) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် ဘူရိသည် မြေကြီး၏အမည်တည်း၊ မြေကြီးနှင့် တူသောကြောင့် ပညာသည် ဘူရိမည်၏ဟု ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုချေသော် ဘူရိ ဝိယာတိ ဘူရိဟု ဖွင့်ဆိုရခြင်းသည် အကျိုးမရှိ အနတ္ထကဟူသော အနက် ရောက်ရာ၏။ (အနု-ပါ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋို-ပါ) ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် ရအပ်သောအကျိုးဂုဏ်ကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ (အနု-ရော) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋို-ရော) မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ၌ နိရတ္ထကဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ဂ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = လဒ္ဓဂုဏိယ၏လုဒ္ဓဂုဏ်ကို ပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသော နိရတ္ထကဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။

(ဂ) ဝါကျဖြင့် (ခ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။

(ဃ) ဝါကျဖြင့် (ဂ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။

(င) ဝါကျဖြင့် (ဃ) ဝါကျ၌တင်သော နိရတ္ထကဒေါသကို ပယ်။

(စ) ဝါကျဖြင့် (ဃ-င) ဝါကျတို့၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(စ) ဝါကျ၌ အပိစသဒ္ဒါထားပုံ

ဘူရီပုဒ်၏ မြေကြီးအနက် မုချတ္ထနည်းမှ ပညာ၌ အထင်ရှင်ဦနည်းတစ်ပါး အနက်ကို လဲလှယ်၍ ပြလိုသောကြောင့် (စ) ဝါကျ၌ အပိစသဒ္ဒါ ထားပါသည်။

(ဆောင်) အပိစ အပရော နယော၊ တက်သောဝါကျ၊ ရှေးအတ္ထမှ၊ ထူးထ အနက်၊ ဆိုလျက်တက်။

အပိစခေါ၊ နည်းသစ်နှောက၊ ရှေ့မှဓိပ္ပါယ် ဝိသေသာ၊ (တွင်းကြီး)

၄။ **(စ) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာနှင့်အညီ ဘူရီပုဒ်၏ဝိဂ္ဂဟ**

ဘူတေ အတ္ထေ ရမတီတိ ဘူရီ။ (ဘူတ၊ ရမု၊ ကွိ၊ ဤ)

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) ဘူတေ အတ္ထေ ရမတီတိ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) အစိတ်သဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်သော မွေ့လျော်ခြင်းကြိယာသည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဘူရီဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။
(၄) အပေါင်းသဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော မွေလျော်ခြင်းကြီယာသည်၊ (တစ်နည်း) ပညာဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘာမာန်ကားနည်း

(၁) ဘူဟူသော၊ .ရီဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။
(၂) အစိတ်သဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော မွေ့လျော်ခြင်းကြီယာ၊ ဘူတသဒ္ဒူပပဒရမုမာတ်, ကွိပစ္စည်းသည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။
(၃) ဘူရီဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။
(၄) အပေါင်းသဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော မွေ့လျော်ခြင်းကြီယာသည်၊ (တစ်နည်း) ပညာဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (ဃ) ဝါကျလာပုဒ်များကို လိင်စသည်ဖြင့် ခွဲပုံ

ဘူရီ - ကွတ္ထိလိင်၊ ရတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ ဤကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
ကွတိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ကွကာရန္တ၊ နိ.ပါတပဒ။
ပထဝီ - ကွတ္ထိလိင်၊ ရတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ ဤကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
နာမ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတဒ္ဓနာမပဒ။
အယံ - ကွတ္ထိလိင်၊ သဗ္ဗနာမ်ဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။
ဝိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ကွကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
သဏ္ဌာဒ္ဒ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
ဝိတ္ထဉ္ဇဒ္ဒ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
စ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
ဝိဃ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

၆။ (က) သံဝဏ္ဏနာဖြင့် စိန္တာကား စိန္တဓာတ်၊ (ဝါ) စိတိဓာတ်၊ အပစ္စည်းတည်း။ ထိုတွင် အပစ္စည်း၏ဘာဝသာဓန (ဝါ) ကတ္တုသာဓနအနက်ဟောသည်ကိုဋင်း၊ စိန္တနံ စိန္တာ၊ စိန္တေတီတိ စိန္တာဟု ဘာဝသာဓန၊ ကတ္တုသာဓနဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်ကိုဋင်း၊ သိဟူသည် အနိစ္စစသည်တို့ကို သိသည်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုဋင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ခ) ဝါကျ၌ စိန္တာ၌ အပစ္စည်း၏ ဟေတုကတ္တုသာဓနအနက်ဟောသည်ကိုဋင်း၊ စိန္တာပေတီတိ စိန္တာဟု ဟေတုကတ္တုသာဓနဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်ကိုဋင်း၊ သိစေဟူသည် ပညာဖြစ်သောသူအား အနိစ္စစသည်ကို သိစေခြင်းပင်တည်းဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုဋင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဥပပရိက္ခာကား ဥပပုဗ္ဗ၊ ပရိပုဗ္ဗ၊ ဣက္ခဓာတ်၊ အပစ္စည်း၊ ဣတ္ထိလိင်ဇောတက အာပစ္စည်း။ ထိုတွင် အပစ္စည်း၏ ကတ္တုသာဓနအနက်ဟောကိုဋင်း၊ ဥပ+ပရိ ဥပသာရတို့၏ ဓာတွတ္ထာနုဝတ္တက၏အဖြစ်ကိုဋင်း၊ ဥပပရိက္ခတီတိ ဥပပရိက္ခာဟု ကတ္တုသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဋင်း၊ စူးစမ်းဆင်ခြင်သိမြင်တတ်ဟူသည် အနိစ္စသည်တို့ကို စူးစမ်းဆင်ခြင်သိမြင်တတ်သည်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုဋင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* ဥပသာရပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဃ) ဝါကျ ဘူရီတိ ပထဝီယာ နာမံ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဘူရီပုဒ်၏ မုချအားဖြင့် မြေကြီးအနက်ဟောသည်ကို သိစေပါသည်။

* နာမ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် နာမလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

တစ်နည်း ယင်းသံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဘူရီအရ မြေကြီးကို မုချအရကောက်အပ်သည်ကို သိစေပါသည်။

* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဘူရီ ဝိယာတိ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဘူရီကို ဘူရီ ဝိယာတိ ဘူရီဟု ဥပမာတဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်ကိုဂုဏ်း၊ ဏာပစ္စည်း ဥပမာအနက်၌ သက်သည်ကိုဂုဏ်း သိစေပါသည်။

* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဟဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

အယမ္ပိ စသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ကျောက်စရစ်စသည်တို့ဖြင့် မရောနှောသော မြေနုမြေကောင်းကဲ့သို့ဂုဏ်း၊ ပြန့်ကျယ်သော မြေကဲ့သို့ဂုဏ်း၊ ဤပညာသည်လည်း ကိလေသာတည်းဟူသော ကျောက်ပြုပ် ကျောက်စရစ်မရောသော ပညာစစ်၊ ကျယ်ပြန့်သော ပညာစစ်ပင်ဟူသော ပညာ၏မြေကြီးနှင့် တူပုံကို သိစေပါသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(စ) ရှေ့ပိုင်း သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဘူရီအရ ပညာကို အထင်ရှုဋ္ဌအားဖြင့် အရကောက်သည်ကို သိစေပါသည်။

* သရုပ်အရကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(စ) ဘူတေ စသော နောက်ပိုင်း သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဘူရီကား ဘူတသဒ္ဒါပဝဒ၊ ရမှု ဓာတ်၊ ကိုပစ္စည်းတည်း။ ထိုတွင် ကိုပစ္စည်း၏ ကတ္တားဟောသည်ကိုဂင်း၊ ဘူတေ အတ္ထေ ရမတီတိ ဘူရီဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဂင်း၊ တ-ပုဒ်၊ ဓာတွန်မှကို ချ၍ ဘူရီဟု ပြီးသည်ကိုဂင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (ဃ-စ) ဝါကျတို့၌ **ပိသဒ္ဒါတို့၏အနက်ကား** သမုစ္စယတ္ထ ဖြစ်ပါသည်။

(ဇ) ဝါကျ၌ **တေန ဝုတ္တံ ထားပုံအဓိပ္ပါယ်**

ဘူရီတိ ပထဝိယာ နာမံ၊ ဘူရီ ဝိယာတိ ဘူရီဟု (ဃ) ဝါကျ လဒ္ဓဂုဏ်ိယကို ဆိုသဖြင့် ရအပ်သော အကျိုးဂုဏ်ကို ပြလိုသောအရာဖြစ်သောကြောင့် တေန ဝုတ္တံ သဒ္ဒါဖြင့် ရေးသားထားတော်မူပါသည်။

ကျက်မှတ်ရန်။

* တေန ဝုတ္တံ၊ တည်ပါဋ်ပြန်ပြ၊ ထားတုန်ကြမူ၊ လဒ္ဓဂုဏ်ပြ၊ ဆိုကုန်ကြ၏၊ နိဝုတ်ထင်လျှ၊ နော တက္က။
* တည်ပါဋ်မပြန်၊ ကြောင်းကျိုးဆန်က၊ လဒ္ဓဂုဏ်လှမ်း၊ လက်ရုံးတန်း။ (ရွှေ)

၈။ (ဇ) ဝါကျ ဝုတ္တံ-၌ **ဝစဓာတ် အန္တတ္ထအရ** ဒေသနာဉာဏ်တော် ရ၏။

(၁) ထိုဒေသနာဉာဏ်တော်သည် ဒဿနတ္ထ။

(၂) အရဟတ္တမဂ်၊ အရဟတ္တဖိုလ်၊ သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်တို့သည် ဒီပကတ္ထ။

(၃) ဘူရီစသော ဝစီဘေဒပရမတ္ထဒေသနာတော်သည် ပကာသနတ္ထ။

(၄) မဟာကရုဏာဉာဏ်၊ ပါရမီဉာဏ်၊ ဝိပဿနာဉာဏ်တော်တို့သည် ဝိဘာဝတ္ထ။

(၅) တရားတော်ကို ကြားနာ့ရခြင်းအစ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်တိုင်အောင် အကျိုးများသည် အနုဘာဝတ္ထ။

၉။ **ဘူတေ အတ္ထေ ၌ ဘူတတ္ထဖြစ်ပုံ**

ပညာစသော နာမ်တရား၊ ရုပ်တရားတို့သည် မိမိဓာတ်သဘောကို မလွန်မူ၍ ဓာတ်သ**ဘောအားလျော်စွာ မဖောက်မပြန် မှန်ကန်စွာဖြစ်ခြင်း** ဓာတ်**သဘောကို ဘူတတ္ထဖြစ်ပုံဟု မှတ်ယူပါမည်။**

၁၀။ (c) ဝါကျ၌ **တာယ**-ကား "**နှင့်**" ဟူ၍ အနက်ပေးရသောကြောင့် သမန္နာဂတော ၌ သဟဇာတပစ္စည်း၊ သမန္နာဂတော-ကား သဟဇာတပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပွန် အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စည်းကား

ဟေတု၊ အဓိပတိ၊ သဟဇာတ၊ အညမည၊ နိဿယ၊ သမ္ပယုတ္တ၊ ဣန္ဒြိယ၊ မဂ္ဂ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ၊ ဤ (၁၀) ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြိုင်၍ ကျေးဇူးပြုပါသည်။

(တာယ - အရ ပညာ၊ သမန္နာဂတော - အရ သမ္ပယုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်တို့ကို ကောက်ပါသည်။)

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၁၈)

(က) အသနိ ဝိယ သိလုစ္စယေ ကိလေသေ မေဓတိ ဟိသတီတိ မေဓာ။

(ခ) ခိပ္ပံ ဂဟဏဓာရဏဋ္ဌေန ဝါ မေဓာ။

(ဂ) ယဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ အတ္တဟိတပဋိပတ္တိယံ, သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ စ ယာထာဝ လက္ခဏပဋိဝေဓေ ပရိနေတီတိ ပရိဏာယိကာ။

(ဃ) အနိစ္စာဒိဝသေန ဓမ္မေ ဝိပဿတီတိ ဝိပဿနာ။

(င) သမ္မာ ပကာရေဟိ အနိစ္စာဒီနိ ဇာနာတီတိ သမ္ပဇညံ။

(ဌ၊ ၁၉၂။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၃၉၅။ ပြည်၊ ဒု၊ သျ၊ ၁၇၇)

၁။ (က) ဝါကျကို ဥပမာအပြင်ထုတ်၍ ကတ္တားထည့်၍ အနက်ပေးပါ။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာ တက်ပြခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) စသောဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ပြ၍ (ခ) ဝါကျ၌ ဝါသဒ္ဒါထားရကြောင်းကိုလည်း ဖြေပါ။

၄။ မေဓာ-ပုဒ်ကို (ခ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာနှင့်အညီ ဝိဂ္ဂဟပြု၍ စတုက္ကခွဲပြပါ။

၅။ (က) ဝါကျလာပုဒ်တို့ကို လိင်္ဂစသည် ခွဲပြပါ။

၆။ အယက်ပါ ဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ဂ) ဝါကျတို့၌ သဗ္ဗနာမ်အနက်နှင့် စနိပါတ်အနက်တို့ကို ဖော်ပြပါ။

၈။ (ဃ) ဝါကျ၌ ဝိပဿတိ-အရ တရားကိုယ်ကောက်၍ ကြိယာငါးတန်ထုတ်ပြပါ။

၉။ (ဃ) ဝါကျလာ ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြစ်ပုံကို ရေးပါ။

၁၀။ (ဃ) ဝါကျ၌ ဓမ္မေ-ကို ပဋ္ဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိ တို့ကိုလည်း ဖြေပါ။

ပို့ချစဉ် (၁၈) အဖြေ

၁။ (က) ဝါကျကို ကတ္တားထည့်၍ ဥပမာထုတ်လျက်အနက်ပေး

(ယာ ဓမ္မဇာတိ၊ အကြင်တရားသဘောသည်။) ကိလေသေ၊ တို့ကို။ မေဓတိ ဟိံသတိ၊ ညှင်းဆဲဖျက်ဆီးတတ်၏။ ဣတိ၊ ထို့ကြောင့်။ သာ ဓမ္မဇာတိ၊ သည်။ မေဓာ၊ မည်၏။ (ထုတ်) ကိမိဝ၊ အဘယ်ကဲ့သို့နည်းဟူမူကား။ အသနိ၊ မိုးကြိုးသည်။ သိလုစ္စယေ၊ ကျောက်တောင်တို့ကို၊ မေဓတိ ဝိယ၊ ညှင်းဆဲဖျက်ဆီး တတ်သကဲ့သို့တည်း။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် (က) ဝါကျဖြင့် မေဓာ-၌ အပစ္စည်း ကတ္တုသာဓန ဝါစက၊ မေဓဓာတ်၏ ဟိံသနတ္ထကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုသည်ရှိ သော် ဟိံသနတ္ထသာ ဖြစ်၏ဟူသော အနက်သည် ရောက်၏။ (အနု-ပါ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋိ-ပါ) ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် ဖြစ်သင့်သော ဓာတွတ္ထတစ်မျိုးကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေ၏ (အနု-ရော) မပြ ဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋိ-ရော) မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ့အပေါ်၌ အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏ဟု စောဒနာဘွယ်ရှိသော ကြောင့် (ခ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = မေဓ-ဓာတ်၏ ဟိံသနတ္ထကိုသာ ပြသည်မဟုတ်၊ ခိပ္ပ ဂဟဏတ္ထကိုလည်း ပြည့်စုံ ပြန့်နှံ့စွာ ပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသော အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသ ငါဠိမရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျဠိတင်သော အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။
(ဂ) ဝါကျဖြင့် (ခ) ဝါကျဠိတင်သော အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။
(ဃ) ဝါကျဖြင့် (ဂ) ဝါကျဠိတင်သော အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။
(င) ဝါကျဖြင့် (ဃ) ဝါကျဠိတင်သော အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။

၄။ **(ခ) ဝါကျဠိ သံဝဏ္ဏနာနှင့်အညီ မေတ္တာဝိဂုဟ**

မေတ္တိ ခိပ်ံ ဂဏှာတီတိ မေတ္တာ။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) မေတ္တိ ခိပ်ံ ဂဏှာတီတိ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။
(၂) အစိတ်သဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော လျင်စွာသင်ယူခြင်း ကြီယာသည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။
(၃) မေတ္တာဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။
(၄) အပေါင်းသဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော လျင်စွာသင်ယူခြင်းကြီယာသည်၊ **တစ်နည်း** ပညာဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) ဧ ဟူသော၊ ဓာဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသ ည် ဗျူပ္ပတ္တိ။
(၂) မေဓာတ်, အပစ္စည်း၊ (ဝါ) လျင်စွာသင်ယူခြင်းကြီယာသည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) မေမာဟူသော အပေါင်းပညတ်သဒ္ဒါသည် ပဇတ္တိ။
(၄) လျင်စွာ သင်ယူခြင်းကြိမ်ဖန်၊ ပညာဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (က) ဝါကျသဘောပုဒ်များကို လိင်စသည်ဖြင့် ခွဲပုံ

အသနိ - ကတ္တိလိင်၊ ရတ္တာဒိဂုဏ်း၊ ကကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
ဝိယ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
သိလုစ္စယ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
ကိလေသ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
မေဓတိ - အလိင်၊ ဘူဝါဒိဂုဏ်း၊ ကကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။
ဟိံသတိ - အလိင်၊ ဘူဝါဒိဂုဏ်း၊ ကကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။
ကတိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ကကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
မေမာ - ကတ္တိလိင်၊ ကညာဒိဂုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

၆။ (က) ဝါကျ၌ မေဓတိ ဟိံသတိ-သံဝဏ္ဏနာဖြင့် မေမာကား မေဓာတ် အပစ္စည်း၊ ထိုတွင် မေဓာတ်၏ဟိံသနတ္ထကိုဎင်း၊ အပစ္စည်းကတ္တုသာဓနဟောသည်ကိုဎင်း၊ မေဓတိတိ မေမာဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။
* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတ္ဝတ္ထုံသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ကိလေသေ-ဖြင့် ဖျက်ဆီးတတ်ဟူသည် ကိလေသာတို့ကို ဖျက်ဆီးတတ်သည်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေပါသည်။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

အသနိ ဝိယ သိလုစ္စယေ-ဖြင့် ကိလေသာတို့ကို ဖျက်ဆီးဟူသည် မိုးကြိုးသည် ကျောက်တောင်များကို ပစ်ခတ်ဖျက်ဆီးသကဲ့သို့ ဖျက်ဆီးသည်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေပါသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံသဏ္ဌနာ။

(ခ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် မေဓာ-၌ မေဓာတ်၏ ခိပ္ပဂဟဏတ္ထကိုဎင်း၊ အပစ္စည်းကတ္တားအနက်ဟောကိုဎင်း၊ မေဓာတိတိ မေဓာဟူသော ဝိဂြိုဟ်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတ္ထတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) <u>ဝါကျကို နှစ်ဝါကျ ပြန်ခွဲပါက -</u>

(၁) ယဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ အတ္တာဟိတပဋိပတ္တိယံ ပရိနေတီတိ ပရိဏာယိကာ။

(၂) သမ္မယုတ္တဓမ္မေ စ ယာထာဝလက္ခဏပဋိဝေဓေ ပရိနေတီတိ ပရိဏာယိကာ။

(၁) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပရိဏာယိကာကား ပရိပုဗ္ဗ၊ နီဓာတ်၊ ဏွုပစ္စည်း၊ ထိုတွင် ပရိ၏ပရိသမန္တတ္ထ ဓာတ္တတ္ထဝိသေသကအနက်ကိုဎင်း၊ ဏွုပစ္စည်း ကတ္တုသာဓနအနက်ကိုဟောကိုဎင်း၊ ပရိနေတီတိ ပရိဏာယိကာဟု ဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်ကိုဎင်း၊ (**ဣတ္ထိလိင်တွင်၊ အကမြင်၊ အလျင်ဣတ်ဖြစ်မြဲ**) နိယံနှင့်အညီ ဏွုပစ္စည်း၏အကအပြုမှ အကို ဣတ်ပြု၍ဎင်း၊ ရနောင်ဖြစ်၍ နကိုဏပြုပြီး၊ ပရိဏာယိကာဟု ပုဒ်ပြီးပုံအဓိပ္ပါယ်ကိုဎင်း၊ ရှေးရှုဆောင်တတ်ဟူသည် တံသမဂ်ီပုဂ္ဂိုလ်ကို အတ္တာဟိတကို ကျင့်ခြင်း၌ ဆောင်တတ်သည်ပင်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိုက်ထွဿံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သဘောအဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(၂) ဝါကျသံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဥပသဂ္ဂလိုက်ထွဿံဝဏ္ဏနာ၊ ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ ပုဒ်ပြီး ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဤရွှေ့လေးမျိုး အာဘော်လည်း တူ၏။)

နောက်ဆုံး ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၌ ရှေးရှုဆောင်တတ်ဟူသည် သမ္ဗယုတ်တရားတို့ကို ဟုတ်မှန်သော လက္ခဏာကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း၌ ရှေးရှု့ဆောင်တတ်သည်ပင်တည်းဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုဂုဏ်း သိစေပါသည်။

(အာဘော်ဖေါ်ရာ၌သာ ထူးသည်။)

(ဃ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဝိပဿနာကား ဝိပုဗ္ဗ၊ ဒိသဓာတ်၊ ယုပစ္စည်း၊ ထိုတွင် ယုပစ္စည်း ကတ္တားဟောကိုဂုဏ်း၊ ဝိပဿတီတိ ဝိပဿနာဟု ဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်ကိုဂုဏ်း၊ ဝိပဿနာ အထူးသိဟူသည် အနိစ္စစသော အထူးအားဖြင့် တဘူမကသခါရတရားတို့ကို အထူးသိတတ်သည်ပင်တည်းဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုဂုဏ်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(၄) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် သမ္ပဇဲသံ-၌ သံဥပသာရ၏ သမ္မာအနက်ဟောသည်ကို၎င်း၊ ပ-ဥပသာရ၏ ပကာရအနက်ဟောကို၎င်း၊ ဉာဓာတ်ကို ဇာပြု၍ပြီးသည်ကို၎င်း၊ ယုစ္စဉ်း ကတ္တားဟောသည်ကို၎င်း၊ သမ္ပဇာနာတီတိ သမ္ပဇာနောဟု ကတ္တုသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကို၎င်း၊ ဏျပစ္စည်း ဘာဝအနက်၌ သက်သည်ကို၎င်း၊ သမ္ပဇာနသ ဘာဝေါ သမ္ပဇညံဟု ဘာဝတဒ္ဓိတ်ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကို၎င်း၊ ကောင်းစွာ အနိစ္စစသောအပြားတို့ဖြင့် (ဝါ) တေဘူမကသင်္ခါရရုပ်နာမ်တရားတို့ကို အနိစ္စတာစသည်တို့ဖြင့် အထူးသိမှုသည် ဝိပဿနာမည်သည်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို၎င်း သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်တို့၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၂။

* ကိတ်မာတ်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယာမာတုပဒသံဝဏ္ဏနာ။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* တဒ္ဓိတ်ဝိဂြိုဟ်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (၇) ဝါကျ၌ **ယဿ**-ကား ယဿ ပုဂ္ဂလဿ ဟု စွဲပါသည်။
တံ - ကား တံ ပုဂ္ဂလံ ဟု စွဲပါသည်။

(၇) ဝါကျ၌ **စနိပါတ်အနက်ကား** ပက္ခန္တရဇောတကအနက်၊
တစ်နည်း နယန္တရဇောတကအနက် ဖြစ်ပါသည်။

၈။ (ဃ) ဝါကျ **ဝိပဿတိ အရ** တရားကိုယ်ကား ဝိပဿနာဉာဏ်တည်း။

(၁) ထိုဝိပဿနာဉာဏ်သည် ဒဿနတ္ထ။
(၂) သတိ၊ သမာဓိတရားတို့သည် ဒီပကတ္ထ၊
(၃) မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်တို့သည် ပကာသနတ္ထ။
(၄) ယောနိသော မနသိကာရသည် ဝိဘာဝတ္ထ။
(၅) ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်၊ နိဗ္ဗာန်တို့သည် အနုဘာဝတ္ထ။

၉။ (ဃ) ဝါကျ၌ ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြစ်ပုံ

တေဘူမကသခီါရ ခန္ဓာငါးပါး ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို အာရုံပြု၍ အနိစ္စတာစသည်စသော အပြားအားဖြင့် အထူးသိမြင်နေခြင်းကို ဝိပဿနာဉာဏ် ဖြစ်သည်ဟု ခေါ်ပါသည်။

၁၀။ (ဃ) ဝါကျ၌ **ဓမ္မေ**-ကား **"တို့ကို"** ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ဝိပဿတိ-၌ အာရမ္မဏပစ္စည်း။ ဝိပဿတိ-ကား အာရမ္မဏပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

ပြိုင်နိုင်သောပစ္စည်းကား

အာရမ္မဏ၊ အဓိပတိ၊ နိဿယ၊ ဥပနိဿယ၊ ပုရေဇာတ၊ ဝိပ္ပယုတ္တ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတိ၊ ဤ (၈) ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြိုင်၍ ကျေးဇူးပြုပါသည်။

* * * * *

ပိုဒ်ချစဉ် (၁၉)

(က) ဥပပဒေပဋိပန္နေ သိန္ဓဝေ ဝိထိအာရောပနတ္ထံ ပတောဒေါ ဝိယ ဥပပဒေ ဓာဝနကံ ကူဋုစိတ္တံ ဝိထိရောပနတ္ထံ ဝိဗျတီတိ ပတောဒေါ ဝိယ ပတောဒေါ။

(ခ) ဒဿနလက္ခဏော ဂ္ဟဏဋ္ဌံ ကာရေတီတိ ဂ္ဟဏြိယံ၊ ပညာသဒ္ဒါတံ ဂ္ဟဏြိယံ ပညိဏြိယံ။

(ဂ) အဝိဇ္ဇာယ နာ ကမ္မတီတိ ပညာဗလံ။

(ဃ) ကိလေသစ္ဆေဒနဋ္ဌေန ပညာဝ သတ္ထံ ပညာသတ္ထံ။

(င) အစ္ဆဂ္ဂတဋ္ဌေန ပညာဝ ပါသာဒေါ ပညာပါသာဒေါ။

(ဋ၊ ၁၉၂။ ဘာဒ္ဒီ၊ ဒု၊ ၃၉၆။ ပြည်၊ ဒု၊ သျှ၊ ၁၇၇)

၁။ (က) ဝါကျကို ဥပမာအပြင်ထုတ်၍ အနက်ပေးပါ။

၂။ (ခ) ဝါကျ၌ နောက်ဝါကျသို့ ဋပနာအာဘောဂါဒိပဋ္ဌကစောဒနာ တက်ပြခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) စသောဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ဖြေပါ။

၄။ ပတောဒေါ-ပုဒ်ကို အစိတ်အပေါင်း ဝိဂ္ဂဟပြု၍ အပေါင်းဝိဂ္ဂဟကို ဗျုပ္ပတ္တာဒိ စတုက္က ခွဲပြပါ။

၅။ (ဃ) ဝါကျရှိ ပုဒ်တို့ကို လိင်္ဂစသည် ခွဲပြပါ။

၆။ (က) စသည့်ဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ဃ-င) ဝါကျတို့၌ ဓေသဒ္ဒါ၏အနက်တို့ကို ဖော်ပြပါ။

၈။ (ခ) ဝါကျ၌ ကာရေတိ၌ သုဒ္ဓကြိယာအရ တရားကိုယ်ယူ၍ ကြိယာငါးတန် မှန်ကန်စွာ ထုတ်ပြပါ။

၉။ ပညာပတောဒ - ပညာနှင်တံ၊ ပညာလှံတံဖြစ်ပုံ ပရမတ်သဘောကို ပေါ် လွင်အောင် ရေးပါ။

၁၀။ (က) ဝါကျ၌ ကူဋ္ဌစိတ္တံ-ကို ပဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ကျေးဇူးပြုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကိုလည်း ဖြေပါ။

ပို့ချစဉ် (၁၉) အဖြေ

၁။ (က) ဝါကျ ဥပမာထုတ်၍ အနက်ပေးပုံ

ဥပ္ပထေ၊ နိဗ္ဗာန်ခရီးလမ်းမဟုတ်သော ကာမအာရုံစသည်သို့။ ဓာဝနကံ၊ ပြေးသွားတတ်သော။ ကူဋ္ဌစိတ္တံ၊ ကောက်ကျစ်စဉ်းလဲမသာစိတ်ကို။ ဝိထိ-အာရောပနတ္ထံ၊ ဝိပဿနာတည်းဟူသော ခရီးလမ်းမှန်သို့ တင်ခြင်းငှါ။ ဝိဗ္ဗတိ၊ ထိုးခတ်တတ်၏။ ဣတိ တသ္မာ၊ ထို့ကြောင့်။ ပတောဒေါ။ - မည်၏။

(တစ်နည်း) ဥပ္ပထေ၊ ကာမသုခလိကာနုယောဂ, အတ္တကိလမထာနု ယောဂဟူသော နိဗ္ဗာန်ခရီးလမ်းမှန်မဟုတ်သော အယုတ်တရားနှစ်ပါး၌။ ဓာဝနကံ၊ သော။ ကူဋ္ဌစိတ္တံ၊ ကို။ ဝိထိအာရောပနတ္ထံ၊ မဂ္ဂင်မပဋိပဒါတည်းဟူသော နိဗ္ဗာန်ခရီးလမ်းမှန်သို့ တင်ခြင်းငှါ။ ဝိဗ္ဗတိ၊ ထိုးခတ်တတ်၏။ ဣတိ တသ္မာ၊ ကြောင့်။ ပတောဒေါ။ - မည်၏။

(တုတ်) ကော ဝိယ၊ အဘယ်ကဲ့သို့နည်းဟူမူကား။ ဥပ္ပထပဋိပန္နေ၊ ခရီးမဟုတ်သည်၌ သွားကုန်သော။ သိန္ဓဝေ၊ သိန္ဓောမြင်းတို့ကို။ ဝိထိ-

အာရောပနတ္ထံ၊ ခရီးလမ်းမှန်သို့ တင်ခြင်းငှါ။ ပတောဒေါ၊ လှံတံသည်။ ဝိဇ္ဇတိ ဝိယ၊ ထိုးခတ်သကဲ့သို့တည်း။

[ပတောဒေါ ဝိယ၊ လှံတံ (ဝါ) နှင်တံနှင့်တူသည်တည်း။ ပတောဒေါ၊ လှံတံ (ဝါ) နှင်တံနှင့်တူသော ပညာ။]

၂။ (ခ) ဝါကျမှ နောက်ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဥ္စကစောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် (ခ) ဒဿန -ပ- ကျန္ဒြိယံ ရှေ့ဝါကျဖြင့် ကျန္ဒြိယံ ဟူသော နောက်ပုဒ်၏ဝိဂြိုဟ်ကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုသည်ရှိသော် ပညိန္ဒြိယံနှစ်ပုဒ် ပေါင်းစပ်သမာသ်ပုဒ်ကို ဘုရားရှင်ဟောတော်မူသည် မဟုတ်ပါလော။ ထိုသို့ သမာသ်ပုဒ်ကို ဟောတော်မူသောကြောင့် ကျန္ဒြိယံဟူသော နောက်ပုဒ်တစ်စိတ်၏ ဝိဂြိုဟ်ကိုသာ မဖွင့်ဆိုသင့်။ နှစ်ပုဒ်ချည်းစပ်သမာသ် ဝိဂြိုဟ်ကား အဘယ်ပါနည်း - စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ပညာသဒ်ါတံ) စသော (ခ) နောက်ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = ပညိန္ဒြိယံ သမာသ်ပုဒ်ကို ဘုရားရှင်ဟောတော်မူသောကြောင့် ပညာသဒ်ါတံ ကျန္ဒြိယံ ပညိန္ဒြိယံဟု သမ္ဘာဝနာကမ္မဓာရည်းသမာသ် ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်၏ ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။
(ဂ) ဝါကျဖြင့် (ခ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။
(ဃ) ဝါကျဖြင့် (ဂ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။
(င) ဝါကျဖြင့် (ဃ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။

၄။ ပတုဇ္ဇတီတိ ပတောဒေါ။ (အစိတ်)
ပတောဒေါ ဝိယာတိ ပတောဒေါ။ (အပေါင်း)

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) ပတောဒေါ ဝိယာတိ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) လုံတံ (ဝါ) နှင်တံ၏ ပညာနှင့် သဒိသ+သဒိသီအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္ဗန်သည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ပတောဒေါ ဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ပညာဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) ပဟူသော၊ တောဟူသော၊ ဒေါဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) သဒိသ+သဒိသီအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည်ရင်း၊ ပတောဒပုဒ်၊ ဏပစ္စည်းသည်ရင်း ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ပတောဒေါဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ပညာဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ **(ဃ) ဝါကျလာပုဒ်များကို လိင်္ဂစသည်ဖြင့် ခွဲပုံ**

ကိလေသစ္ဆေဒနဌ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ၁ မာသပဒ။

ပညာ - ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

ဣဝ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

သတ္ထ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

မှတ်ချက်။

သတ္ထ-သည် (၁) ဘုရားဟော သတ္ထာ-ကား သတ္ထာဒိဂိုဏ်း၊ ဥကာရန္တ။

(၂) ကုန်သည်မှူးဟော သတ္ထာကား ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ (အချို့ ရာဇာဒိဂိုဏ်း+ပုမာဒိဂိုဏ်း) [ပါရာ၊ ဂဏ္ဌိသစ်၊ ၂၊ ၁၂]

(၃) လက်နက်ဟော သတ္ထာကား နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း ဟု သေချာစွာ မှတ်သားထားကြရန်။)

ပညာသတ္ထ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

၆။ (က) ပတောဒေါ ဝိယ ပတောဒေါ-သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဏပစ္စည်း ဥပမာတဒ္ဓိတ် အနက်ဟောသည်ကိုဋင်း၊ ပတောဒေါ ဝိယာတိ ပတောဒေါဟု ဥပမာတဒ္ဓိတ် ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဋင်း သိစေပါသည်။

* တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဝိဇ္ဇတီတိ-သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပတောဒပုဒ်၊ ဏပစ္စည်း။ ထိုတွင် ပတောဒ ပုဒ်ကား ပပုဗ္ဗ၊ တုဒဓာတ်၏ ထိုးခတ်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော ပီဋ္ဌနအနက်ဟော သည်ကိုဋင်း၊ ပဥပသာရပုဒ်ဓာတွတ္ထာနုဝတ္တက၏အဖြစ်ကိုဋင်း၊ ဏပစ္စည်း၏ ကတ္တုသာဓန၌ သက်သည်ကိုဋင်း၊ ပတုဇ္ဇတီတိ ပတောဒေါဟု ကတ္တုသာဓန ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည် ကိုဋင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဥပ္ပထေ -ပ- အာရောပနတ္ထံ- သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပညာ၏ ထိုးခတ်နှိပ်ခတ် တတ်ဟူသည် ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါကို ထိုးခတ်နှိပ်ခတ်တတ်သည်မဟုတ်၊ လမ်း

မှားသို့ ပြေးသွားနေသော စိတ်ကောက်စိတ်မိုက်ကို လမ်းမှန်သို့ တင်ပို့ပေးခြင်း ၎ါ ပြုပြင်ထိုးခတ်ပေးသတည်းဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေပါသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဥပ္ပထပဋိပန္နေ -ပ- ဝိယ-ဖြင့် ပညာ၏လှံတံ (၀ါ) နှင်တံနှင့်တူပုံ ဥပမာကို သိစေပါသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ခ) ဝါ၀ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဒုတိယဓာတ္ဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ ဒုတိယပစ္စယတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊ သမာသလိင်္ဂတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ (ပုစ္ဆာ ၁၄-၌ ပြန်ကြည့်)

(ဂ) ဝါ၀ဏ္ဍ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဒုတိယဓာတ္ဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ ဒုတိယပစ္စယတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊ သမာသလိင်္ဂတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။ (ပုစ္ဆာ ၁၄-ပြန်ကြည့်)

(ဃ) ကိလေသစ္ဆေဒနဌေန - သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပညာသတ္ထံ-၌ သတ္ထံကား သသဓာတ်၊ ထပစ္စည်း၊ ထိုတွင် သသဓာတ်၏ ဟိံသာဟု ဆိုအပ်သော ဆေဒန အနက်ဟောသည်ကိုရင်း၊ ထပစ္စည်း ကတ္တားဟောသည်ကိုရင်း၊ ကိလေသေ သသတိ ဟိံသတိ ဆိန္ဒတီတိ သတ္ထံဟု ကတ္တုသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုရင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတ္ဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ပညာ၀ သတ္ထံ - ဖြင့် ပညာသတ္ထံကို ပညာ၀ သတ္ထံ ပညာသတ္ထံဟု သမာသနာကမ္မဓာရည်းသမာသ် တွဲစပ်ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကို သိစေပါသည်။

* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိဂ်ထွဲသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(င) ဝါကျ၌ ပညာဝ ပါသာဒေါ-ဟူသောသံဝဏ္ဏနာဖြင့်လည်း သမာသလိဂ်တွဲ၊ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

အစ္စုဂ္ဂတဌေန - ဖြင့် ပညာ၏ ပါသာဒနှင့် တူပုံအဓိပ္ပါယ်ကို သိစေပါသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (ဃ-င) ဝါကျတို့၌ **ဧဝသဒ္ဒါ၏အနက်ကား** သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏအနက် ရှိ၏။

၈။ (ခ) ကာရေတိ-၌ **သုဒ္ဓကြိယာအရ** ပညာသမ္ပယုတ္တတရားတို့တည်း။

(၁) ထိုပညာသမ္ပယုတ္တတရားသည် ဒဿနတ္ထ။

(၂) ပညာသည် ဒီပကတ္ထ။

(၃) ယောနိသော မနသိကာရစသည်တို့သည် ဝိဘာဝတ္ထ။

(၄) ကိလေသာတို့ကို ဖျက်ဆီးခြင်းသည် ပကာသနတ္ထ။

(၅) မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုရခြင်းသည် အနုဘာဝတ္ထ။

၉။ **ပညာပတောဒ ပညာနှင်တံ အဓိပ္ပါယ်သဘောတရား**

ကာမဂုဏ်လမ်းမှား အစွန်းရောက် အယုတ်တရားလမ်းမှားကျင့်စဉ်ကို ဖျက်၍ လမ်းမှန်ဝိပဿနာ အလယ်လမ်း မဇ္ဈိမပဋိပဒါကျင့်စဉ်ကျင့်နေသည်ကို ပညာပတောဒ- ပညာနှင်တံဖြစ်နေသော သဘောဟု ခေါ်ပါသည်။

၁၀။ (က) ဝါကျ၌ **ကုဋ္ဌစိတ္တံ**-ကား "**ကို**" ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ဝိဇ္ဈတိ-၌ အာရမ္မဏပစ္စည်း။ ဝိဇ္ဈတိ-ကား အာရမ္မဏပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်။

တစ်နည်း ပကတူပနိဿယပစ္စည်း၊ ပကတူပနိဿယပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စယ်သတ္တိတို့ကား

အာရမ္မဏာ [၁] ပစ္စည်း၊ (တစ်နည်း) ပကတူပနိဿယ [၁] ပစ္စည်းဖြင့် ကျေးဇူးပြုပါသည်။

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၂၀)

(က) အာလောကနဌေန ပညာဝ အာလောကော ပညာအာလောကော။

(ခ) ဩဘာသနဌေန ပညာဝ ဩဘာသော ပညာဩဘာသော။

(ဂ) ပဒီပေါတနဌေန ပညာဝ ပဒီပေါတော ပညာပဒီပေါတော။

(ဃ) ပညဝတော ဟိ ဧကပလ္လင်္ကေန နိသိန္နဿ ဒဿဟဿိလောက ဓာတု ဧကာလောကာ ဧကောဘာသာ ဧကပဒီပေါတာ ဟောတိ။

(င) ဧတနေတံ ဝုတ္တံ။

(ဌ၊ ၁၉၂။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၃၉၇။ ပြည်၊ ဒု၊ သျှ၊ ၁၇၈)

၁။ (ဃ) ဝါကျကို စာစပ် စာသွား မှန်အောင် အနက်ပေးပါ။

၂။ (င) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာ တက်ပြခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) စသောဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ဖြေပါ။

၄။ (ဃ) ဝါကျ၌ ဧကပဇ္ဇောတာ ကို အစိတ်အပေါင်း ဝိဂ္ဂဟပြု၍ အပေါင်းဝိဂ္ဂဟ၌ ဗျုပ္ပတျာဒိစတုက္က ခွဲပြပါ။

၅။ (ဃ) ဝါကျရှိ ပုဒ်တို့ကို လိင်စသည် ခွဲပြပါ။

၆။ အထက်ပါ ဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ဃ) ဝါကျတို့၌ ဟိအနက်၊ (င) ဝါကျ၌ သဗ္ဗနာမ်အစွဲတို့ကို ဖော်ပြပါ။

၈။ (င) ဝါကျ၌ ဝုတ္တံ-ဝယ် ဗာဟျတ္ထတရားကိုယ်ကောက်၍ ကြိယာငါးတန် မှန်ကန်စွာ ထုတ်ပြပါ။

၉။ (ဃ) ဝါကျလာ ပညဝတော ဒသသဟဿိလောကဓာတု ပညာအာလောက ဖြစ်ပုံကို ဖြေပါ။

၁၀။ (င) ဝါကျ၌ ဧတံ-ကို ပဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ပစ္စည်းပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်ပုံကို ဖြေပါ။

ပို့ချစဉ် (၂၀) အဖြေ

၁။ (ဃ) ဝါကျအနက်

ဟိ သစ္စံ၊ မှန်၏။ ဧကပလ္လင်္ကေန၊ တစ်ခုတည်းသော ထက်ဝယ်ပလ္လင် ဖြင့်။ နိသိန္နဿ၊ ထိုင်နေသော။ ပညဝတော၊ ပညာရှိသောပုဂ္ဂိုလ်အား။ ဒသသဟဿိလောကဓာတု၊ တစ်သောင်းသော လောကဓာတ်သည်။ ဧကာ လောကာ၊ တစ်ပြိုင်နက်သောအလင်းရှိသည်။ ဧကောဘာသာ၊ တစ်ပြိုင်နက် သော အရောင်ရှိသည်။ ဧကပဇ္ဇောတာ၊ တစ်ပြိုင်နက်သော ထွန်းတောက်ပ ခြင်းရှိသည်။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏။

၂။ (ငး) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါ်းချက်စောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် (က-ခ-ဂ) ဝါကျတို့ဖြင့် ပညာအာလောကော၊ ပညာဩဘာသော၊ ပညာပဇ္ဇောတော သုံးပုဒ်တို့ကို သမ္ဘာဝနာကမ္မဓာရည်းသမာသ် ဝိဂြိုဟ်ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုတော်မူသည်ရှိသော် ဆရာ့သမ္ဘာဝနာကမ္မဓာရည်းသမာသ်ဝိဂြိုဟ်အဖွင့်သည် အကျိုးမရှိ နိရတ္ထကဖြစ်၏ဟူသော အနက်သည် ရောက်၏။ (အနု-ပ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋိ-ပါ) ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် ရရှိနိုင်သောအကျိုးကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ (အနု-ရော) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋိ-ရော) မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ၌ နိရတ္ထကဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏ဟု စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ငး) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား -ရရှိနိုင်သော အကျိုးလဒ္ဓဂုဏ်ကို ပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသော နိရတ္ထကဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

(၁) **မှတ်ချက်။** ဤကား (ငး) ဝါကျကို လဒ္ဓဂုဏ်ယူ၍ (က-ခ-ဂ) အကျိုးကို ဌပနာထားတက်သည်။ **"လဒ္ဓဂုဏ်မှာ၊ ကျိုးကသာ၊ ထွက်ရာမှတ်ကြကုန်"** ဟူသော ရွှေနိယံနှင့်အညီတည်း။

(၂) **(တစ်နည်းအားဖြင့်)** (ငး) ဝါကျ၌ တေန ဝုတ္တံ ကို တေနာဟ-ကဲ့သို့ (အာဂမဒဋ္ဌိကရဏ) ယူ၍တက်လျှင် (ဃ) ယုတ္တိဒဋ္ဌိယကို ဆိုတော်မူ၏ ဟု ဌပနာထား။ အာဂမဒဋ္ဌိမရှိဟူသော အနက်သည် ရောက်၏။ (အနု-ပါ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့် (ပဋိ-ပါ) ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် အာဂမဒဋ္ဌိကိုလည်း ပြသင့်၏။ (အနု-ရော) မပြဘဲ မနေသင့်။ (ပဋိ-ရော) စသည်ဖြင့် တက်တော်မူကြပါရန်။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။
(ဂ) ဝါကျဖြင့် (ခ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။
(ဃ) ဝါကျဖြင့် (က-ခ-ဂ) ဝါကျတို့၌တင်သော ဝိစိကိစ္ဆာဒေါသကို ပယ်ပါသည်။
(င) ဝါကျဖြင့် (က-ခ-ဂ) ဝါကျတို့၌ တင်သော နိဒ္ဒါသကို ပယ်ပါသည်။
တစ်နည်း (င) ဝါကျဖြင့် (ဃ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာ ဝိစိကိစ္ဆာဒေါသတို့ကို ပယ်ပါသည်။ (အာဂမဒဋ္ဌိယူခိုက်)

၄။ ပဇ္ဇောတေတိတိ ပဇ္ဇောတော။ (ပဇ္ဇောတတိတိ ဝါ ပဇ္ဇောတော)
(အစိတ်ဝိဂ္ဂဟ၊ ဇုတမာတ်သည် စုရာဒိ၊ ဘူဝါဒိဂိဏ်း)
ပညာဝ ပဇ္ဇောတော ပညာပဇ္ဇောတော။ (အပေါင်းဝိဂ္ဂဟ)

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) ပညာဝ ပဇ္ဇောတော ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။
(၂) ပညာ၏ ပဇ္ဇောတနှင့် တုလျတ်+လိင်္ဂတ်၊ (ဝါ) ပဇ္ဇောတ၏ပညာနှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေးအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။
(၃) ပညာပဇ္ဇောတောဟူသော ပုဒ်ပြိုးနိပ္ပန္နသည် ပဝတ္တိ။
(၄) ထွန်းထောက်ပသော ပညာဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) ပဟု သော၊ ညာဟူသော၊ ပဟူသော၊ ဇ္ဇောဟူသော၊ တောဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။
(၂) ပညာပုဒ်၊ ပဇ္ဇောတပုဒ်သည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ပညာပဇ္ဇောတောဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။
(၄) ပဇ္ဇောတပညာဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ ပညဝတော - ပုလ္လိင်၊ ဂုဏဝါဒိဂိုဏ်း၊ ဥကာရန္တ၊ (ဝါ) အာကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတပဒ။

မှတ်ချက်။ ။ပန္ဒုပစ္စည်း အတွင်းကာရန်ကို ဥကာရန္တ၊ ကာရိယ အာကို အပြင်ကာရန် အာကာရန္တ ဟု ခွဲရသည်။

ဟိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဣကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
ဧကပလ္လက် - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
နိသိန္န - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
ဒသသဟဿိလောကဓာတု - ဣတ္ထိလိင်၊ ရတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ ဥကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
ဧကောလောကာ - ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
ဧကောဘာသာ - ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
ဧကပဇ္ဇောတာ - ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
ဟောတိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဣကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။

၆။ (က) ဝါကျ၌ အာလောကနဌေန-ဟူသောသံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပညာ အာလောကော-၌ အာလောကနောက် ပုဒ်ဝယ် လောကမာတ်၏ ဒီပနတ္ထကိုရင်း၊ အာဥပသာရပုဒ်၏ ဓာတွတ္ထာနုဝတ္တကကိုရင်း၊ ဏပစ္စည်း ကတ္တုသာဓနအနက်၌သက်သည်ကိုရင်း၊ အာလောကေတီတိ အာလောကောဟု ကတ္တုသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုရင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်မာက်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ
* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ပညာဝ အာလောကော - ဖြင့် သမ္ဘာဝနာကမ္မဓာရည်းသမာသ်ဂိဂြိုဟ် တွဲစပ်အပ်သည်ကို သိစေပါသည်။

* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ခ) ဝါကျ၌ ဩဘာသနဌေန - ဖြင့် ဩဘာသေါ-နောက်ပုဒ်ကား အဝပုဗ္ဗ၊ ဘာသဓာတ်၊ ဏပစ္စည်းတည်း။ ထိုတွင် အဝဥပသာရပုဒ်၏ ဓာတွတ္ထာနုဝတ္တက၏အဖြစ်ကိုရင်း၊ ဘာသဓာတ်၏ ထွန်းတောက်ပခြင်းအနက်ဟောသည်ကိုရင်း၊ ဏပစ္စည်း ကတ္တားဟောသည်ကိုရင်း၊ ဩဘာသတီတိ ဩဘာသောဟု ကတ္တုသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုရင်း သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဝါကျ၌ ပဇ္ဇောတနဌေန - ဖြင့် ပဇ္ဇောတောနောက်ပုဒ်ကား ပပုဗ္ဗ၊ ဇုတဓာတ်၊ ဏပစ္စည်းတည်း။ ထိုတွင် ပဥပသာရပုဒ် ဓာတွတ္ထာနုဝတ္တက၏အဖြစ်ကိုရင်း၊ ဇုတဓာတ်၏ ဒိတ္တိအနက်ဟောကိုရင်း၊ ဏပစ္စည်း ကတ္တားဟောကိုရင်း၊ ပဇ္ဇောတေတီတိ (ပဇ္ဇောတတီတိ) ပဇ္ဇောတောဟု ကတ္တုသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုရင်း သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ပညာဝ ပဇ္ဇောတော - ဖြင့် ---
သမာသလိင်္ဂတ္ထ။ အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (ဃ) ဝါကျ၌ **ဟိအနက်ကား** ဒဋ္ဌိကရဏဇော်တက ဖြစ်ပါသည်။
(င) ဝါကျ၌ **တေန**-ဖြင့် တေန ကာရဏေန ဟု စွဲပါသည်။
ဧတံ-ဖြင့် ဧတံ ပညာအာလောကော ပညာသြဘာသော ပညာ ပဇ္ဇောတောတိ ပဒံ (ဝစနံ) ဟု စွဲပါသည်။

၈။ (ဂ) ဝါကျလာ ဝုတ္တံ ဝယ် **တပစ္စည်း ဗာဟျတ္ထအရကား** ပညာအာလောကော စသော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါတည်း။

(၁) ယိုဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဒဿနတ္ထ။
(၂) ဒဿနာဉာဏ်တော်သည် ဒီပကတ္ထ။
(၃) တရားနာရခြင်းစသည်သည် ပကာသနတ္ထ။
(၄) မဟာကရုဏာဉာဏ်၊ ပါရမီဉာဏ်၊ ဝိပဿနာဉာဏ်၊ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်၊ အရဟတ္တဖိုလ်ဉာဏ်၊ သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်တို့သည် ဝိဘာဝတ္ထ။
(၅) တရားတော်ကို နာကြားရသဖြင့် ပစ္စုပ္ပန်, သံသရာကောင်းကျိုးတို့သည် အနုဘာဝတ္ထ။

၉။ **ပညာအာလောကဖြစ်ပုံ**

ဘာဝနာကမ္မဋ္ဌာန်း စီးဖြန်းသော ဝိပဿနာပညာရှိပုဂ္ဂိုလ်အား လောကမောက်တိုက်တစ်သောင်းလုံး လင်းထိန်တောက်ပ တဝင်းဝင်းလက်၍ နေခြင်းသည် ပညာအာလောက ဖြစ်ပုံဖြစ်ပါသည်။

၁၀။ (ဂ) ဝါကျ၌ တေံ-ကား "ကို" ဟူ၍ အနက်ပေးရသောကြောင့် ဝုတ္တံ-၌ အာရမ္မဏပစ္စည်း။ ဝုတ္တံ-ကား အာရမ္မဏပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

အဘယ်သို့ အာရမ္မဏပစ္စည်း ပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်သနည်းဟူမူကား - တေံ အရ ပညာအာလောကောစသော နာမပညတ္တိသဒ္ဒါသည် အာရုံအာရမ္မဏပစ္စည်း။

ဝုတ္တံ-၌ ဝစဓာတ်အရ ဒေသနာဉာဏ်တော်သည် အကျိုးပစ္စယုပ္ပန်၊ ဤသို့ ပစ္စည်းပစ္စယုပ္ပန် ဖြစ်သတည်း။

(တစ်နည်း) တေံ-ကား "ကို" ဟူ၍ အနက်ပေးရသောကြောင့် ဝုတ္တံ-၏ ဝစဓာတ်၌ သဟဇာတပစ္စယုပ္ပန်။ ဝစ-ဓာတ်အရ ဒေသနာဉာဏ်ကား သဟဇာတပစ္စည်းအဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

အဘယ်သို့ ပစ္စည်း ပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်သနည်းဟူမူကား ဇေယ်-အရ ပညာအာလောကောစသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် အကျိုးသဟဇာတပစ္စယုပ္ပန်တရား။ ဝုတ္တံ-၌ ဝစဓာတ်အရ ဒေသနာဉာဏ်တော်ကား အကြောင်း သဟဇာတပစ္စည်းတရား။

ဤသို့ သဟဇာတပစ္စည်း ပစ္စယုပ္ပန် ဖြစ်သတည်း။

သတိ။ ။အခြားနေရာ၌လည်း နည်းမှီ၍ စာစပ်နှင့် ပစ္စည်း၊ ပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်ပုံကို သိတော်မူကြ၊ မှတ်တော်မူကြရန်ပါဘုရား။

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၂၁)

(က) ရတိကရဏဋ္ဌေန ပန ရတိဒါယကဋ္ဌေန ရတိဇနကဋ္ဌေန စိတ္တိကတဋ္ဌေန ဒုလ္လဘပါတုဘာဝဋ္ဌေန အတုလဋ္ဌေန အနောမသတ္တပရိဘောဂဋ္ဌေန စ ပညာဝ ရတနံ ပညာရတနံ။

(ခ) န တေန သတ္တာ မုယ္ဘန္တိ, သယံ ဝါ အာရမ္မဏော န မုယ္ဘတိတိ အမောဟော။

(ဂ) ဓမ္မဝိစယပဒံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

(ဃ) ကသ္မာ ပနေတံ ပုန ဝုတ္တန္တိ။

(င) အမောဟသ မောဟပဋိပက္ခဘာဝဒီပနတ္ထံ။

(စ) တေနေတံ ဒီပေတိ "ယွာယံ အမောဟော၊ သော န ကေဝလံ မောဟတော အညော ဓမ္မော။ မောဟသ ပန ပဋိပက္ခော ဓမ္မဝိစယ သဒ္ဓါတော အမောဟော နာမ ဣဓ အဓိပ္ပေတော"တိ။

(ဋီ၊ ၁၉၂-၃။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၃၉၈။ ပြည်၊ ဒု၊ သျှ၊ ၁၈၀)

၁။ (က) ဝါကျကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ (ဂ) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာ တက်ပြ၍ (စ) ဝါကျသို့လည်း ဌပနာ အာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာတက်ပြခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) စသောဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ဖော်ပြ၍၊ (ခ) ဝါကျ၌ ဝါသဒ္ဒါဃားရခြင်းအကြောင်းကိုလည်း ဖြေပါ။

၄။ (ခ) ဝါကျ၌ အမောဟော ကို သံဝဏ္ဏနာနုရူပ အစိတ်အပေါင်း ဝိဂ္ဂဟပြု၍ အပေါင်းဝိဂ္ဂဟ၌ ဗျပ္ပတ္တာဒိစတုက္က ခွဲပြပါ။

၅။ (က) ဝါကျရှိ ပုဒ်တို့ကို လိင်စသည် ခွဲပြပါ။

၆။ (က-ခ) ဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (က-စ) ဝါကျတို့၌ ပန နိပါတ်အနက်နှင့် (ဃ) ဝါကျ၌ ဧတံ အစွဲကို ဖော်ပြပါ။

၈။ (စ) ဝါကျ၌ ဒီပေတိ- အရ ဒဿနတ္ထကို တရားကိုယ်ကောက်၍ ကြိယာငါးတန် မှန်ကန်စွာ ထုတ်ပြပါ။

၉။ အမောဟသည် မောဟ၏ဆန့်ကျင်ဘက် ပဋိပက္ခဖြစ်ပုံ ပရမတ်သဘောကို ရေးပါ။

၁၀။ (ခ) ဝါကျ၌ တေန-ကို ပဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။

ပို့ချစဉ် (၂၁) အဖြေ

၁။ **(က) ဝါကျကို အနက်ပေး**

ပန၊ ထိုမှတစ်ပါး။ ရတိကရဏဌေန၊ မွေ့လျော်ခြင်းကို ပြုတတ်သော အနက်ကြောင့်၎င်း။ ရတိဒါယကဌေန၊ မွေ့လျော်ခြင်းကို ပေးတတ်သော အနက်ကြောင့်၎င်း။ ရတိဇနကဌေန၊ မွေ့လျော်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော အနက်ကြောင့်၎င်း၊ စိတ္တီကတဌေန၊ အလေးအမြတ်ပြုအပ်သော အနက်ကြောင့်၎င်း။ ဒုလ္လဘပါတုဘာဝဌေန၊ ရခဲသော ထင်ရှားဖြစ်ခြင်းရှိသော အနက်ကြောင့်၎င်း။ အတုလဌေန၊ အတုမဲ့သောအနက်ကြောင့်၎င်း။ အနောမသတ္တပရိဘောဂ ဌေနစ၊ မယုတ်မာသောသတ္တဝါတို့သည် သုံးဆောင်အပ်သော အနက်ကြောင့်၎င်း။ ပညာဝ၊ ပညာသည်ပင်။ ရတနံ၊ ရတနာမည်၏။ ပညာရတနံ၊ ပညာသည်ပင် ရတနာမည်၏။

၂။ (ဂ) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် (ဃ) ဝါကျဖြင့် အဘယ့်ကြောင့် ဤဓမ္မဝိစယဟူသော ပုဒ်ကို တစ်ဖန်ဟောတော်မူအပ်ပါသနည်း ဟူသော စောဒနာကို ပြဆို တော်မူ၏။ ဤသို့ ပြဆိုသည်ရှိသော် စောဒနာကိုသာ သိအပ်၏ဟူသော အနက်သည် ရောက်၏။ (အနုလောမပါပနာ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋိလောမပါပနာ) ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် ပရိဟာရကာဘောဂ၊ ပရိဟာရကိုလည်း ပြဆိုသင့်၏။ (အနုလောမရောပနာ) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋိလောမရောပနာ) မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ၌ အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏ဟု စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ဂ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = စောဒနာကိုသာ ပြသည်မဟုတ်၊ ပရိဟာရကာဘောဂ၊ ပရိဟာရကိုလည်း ပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသော ဒေါသငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ဟူလို။

(စ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဋိကစောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် (ဃ-ဂ) ဝါကျတို့ဖြင့် ဓမ္မဝိစယပုဒ်ကို တစ်ဖန် ဟောတော်မူရခြင်းအကြောင်း စောဒနာနှင့် သောဓနာပရိဟာရကို ပြဆိုတော် မူ၏။ အမောဟ၏ မောဟပဋိပက္ခဖြစ်ပုံကို မသိရသေးသည်မဟုတ်ပါလော။ ထိုသို့ မသိရသေးသောကြောင့် စောဒနာ, သောဓနာကိုသာ မဆိုသင့်။ အမောဟ၏ မောဟပဋိပက္ခဖြစ်ပုံကား အဘယ်ပါနည်း။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ (စ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား မောဟာမှတစ်ပါးမျှ ဖြစ်ခြင်းသည် အမောဟ ဟု မဆို။ အမောဟ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ပဋိပက္ခ ဓမ္မဝိစယဟု ဆိုအပ်သော အမောဟကို

ဤအရာ၌ အလိုရှိအပ်သည်ဖြစ်၍ အမောဟ၏ ပဟာယက၊ မောဟ၏ ပဟာတဗွအားဖြင့် ပဋိပက္ခဖြစ်၏ ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။

(ဂ) ဝါကျဖြင် (က-ခ) ဝါကျ၌တင်သော ဂန္ထဂရု၊ အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။အတိဒေသညွှန်းပြဝါကျတို့ တွေ့တိုင်း ဤသို့ ဂန္ထဂရု၊ အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသတို့ကို ပယ်သည်ဟု မှတ်ပါ။

(ဃ) ဝါကျဖြင့် (ဂ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။

(င) ဝါကျဖြင့် (ဃ) ဝါကျ၌ တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။

(စ) ဝါကျဖြင့် (င) ဝါကျ၌တင်သော နိရတ္ထကဒေါသကို ပယ်။

(ခ) ဝါကျ၌ ဝါသဒ္ဒါထားပုံ

ကရဏသာဓနသကတ်မှ ကတ္တုသာဓနသကတ်ကို လဲလှယ်လိုသော ကြောင့် (ခ) ဝါကျ၌ ဝါသဒ္ဒါထားရပါသည်။

၄။ **(ခ) သံဝဏ္ဏနာနှင့်အညီ**

မုယှန္တိ သတ္တာ ဧတေနာတိ မောဟော၊ မုယှတီတိ ဝါ မောဟော။

န မောဟော အမောဟော။ (**အပေါင်းဝိဂ္ဂဟ**)

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) န မောဟော ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) ဂုဏ်+ဂုဏေးအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) အမောဟောဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) အမောဟတို့၏ တစ်ပါးသည် တစ်ပါးနှင့်တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ရှုဘာနည်း

(၁) အဟူသော၊ မောဟူသော၊ ဟောဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော အက္ခရာဟု ဆိုအပ်သော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) နပုဒ်၊ မောဟပုဒ်၊ (တစ်နည်း) ဂုဏ်+ဂုဏေးအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) အမောဟောဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) အမောဟတို့၏ တစ်ပါးသည် တစ်ပါးနှင့်တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သောဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (က) ဝါကျလာပုဒ်များကို လိင်စသည်ဖြင့် ခွဲပုံ

ရတိကရဏဋ္ဌ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

ပန - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

ရတိဒါယကဋ္ဌ - ပုံလိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

ရတိဇနနဋ္ဌ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကရန္တ၊ သမာသပဒ

စိတ္တီကတဋ္ဌ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

ဒုလ္လဘပါတုဘာဝဋ္ဌ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

အတုလဋ္ဌ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

အနောသဟ္တပရိဘောဂဋ္ဌ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

ပညာ - ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

ဣဝ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ နိပါတပဒံ။

ရတန - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

၆။ (က) ဝါကျ၌ ရတိကရဏဌေန-သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပညာရတနံ-၌ ရတနနောက်ပုဒ်ကို ရတိံ ကရောတီတိ ရတိကရဏံဟု ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ရတိကရဏဟု ဆိုလိုလျက် ကရပုဒ်ကိုချေ၊ တိအစိတ် ဣကို အပြု၊ ဏကို နပြု၊ ရတနဟု ရုပ်ပြီးသည်ကို သိစေပါသည်။

* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်ပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(**တစ်နည်း**) ရတနသဒ္ဒါသည် နှစ်သက်ခြင်းကို ပြုတတ်သောအနက်ကို ဟောသည်ဟု သိစေပါသည်။

* သဒ္ဒါဟောအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ရတိဒါယကဌေန - သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ရတနသဒ္ဒါသည် နှစ်သက်ခြင်းကို ပေးတတ်၏ဟူသော အနက်ဟောသည်ကို သိစေပါသည်။

* သဒ္ဒါဟောအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(တစ်နည်း) ရတနပုဒ်ကို ရတိံ ဒဒါတီတိ ရတနံ ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု၏။ ရတိဒါန ဟု ဆိုလိုလျက် ဒါကိုချေ။ ဣကို အပြု၍ ရတနဟု ရုပ်ပြီးသည်ကို သိစေပါသည်။

* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်ပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ရတိဇနနဋ္ဌေန - သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ရတနကို ရတိ ဇနေတီတိ ရတနံဟု ဝိဂ္ဂဟ်ပြု၍ ရတိဇနံနဟု ဆိုလို့လျက် ဇနပုဒ်ကို ချေ၊ ဣကို အပြုပြီး ရတနဟု ပုဒ်ပြီးသည်ကိုဎင်း၊ ရတနသဒ္ဒါသည် နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်အနက်ကို ဟောသည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

စိတ္တီကတဋ္ဌေန, ဒုလ္လဘပါတုဘာဝဋ္ဌေန, အတုလဋ္ဌေန, အနောမသတ္တပရိဘောဂဋ္ဌေန - သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ရတနသဒ္ဒါသည် အဘိနိပ္ဖန္နပါဠိပဒိကပုဒ်တည်း။ ဆန်းကြယ်သောကြောင့် ရတနာ၊ ရခဲသည်ဖြစ်၍ ထင်စွာဖြစ်ပေါ်လာသောကြောင့် ရတနာ၊ အတုမရှိသော အနက်သဘောကြောင့် ရတနာ၊ အထက်တန်းပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အသုံးအဆောင်ဖြစ်သောကြောင့် ရတနာမည်သည် ဟူသောသဘောကို သိစေပါသည်။

* ဒုဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သဘောအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ပညာဝ ရတနံ - သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အကျယ်ဖော်ပါ။

* သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ * အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ခ) ဝါကျ၌ နှ တေန သတ္တာ မုယ္ယန္တိ - သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အမောဟ-၌ မောဟ၌ မုဟဓာတ်၊ (မုဟ္ဟဓာတ်) ဏပစ္စည်းတည်း။ ထိုတွင် ဏပစ္စည်း၏ ကရဏသာဓနအနက် ဟောသည်ကိုဎင်း၊ မုယ္ယန္တိ ဧတေနာတိ မောဟောဟု ကရဏသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

နာ မုယ္ဟန္တီ - သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အမောဟောကား နပုဒ်၊ မောဟပုဒ်၊ အ-ကား နဏ်ကာရိယကိုဎင်း၊ နဏ်ပဋိပက္ခအနက်ဟောကိုဎင်း၊ နာ မောဟော အမောဟော ဟု နိပါတကမ္မဓာရည်း (ဝါ) ဥဘေတပ္ပုရိသ်သမာသ် တွဲစပ်အပ်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* နိပါတ်ပုဒ်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် နိပါတလိင်္ဂပဒသံဝဏ္ဏနာ။
* နိပါတ်ပုဒ်ဏ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် နိပါတလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်လိင်ပုဒ်ဏ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

သယံ ဝါ အာရမ္မဏော နာ မုယ္ဟန္တီတိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အမောဟော-ဒ္ဒ် မောဟ-ကား မုဟ (မုဟူ) ဓာတ်၊ ဏပစ္စည်း၊ ထိုတွင် ဏပစ္စည်း ကတ္တုသာဓနအနက်ဒ္ဒ် သက်သည်ကိုဎင်း၊ မုယ္ဟတီတိ မောဟောဟု ကတ္တုသာဓနဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်ကိုဎင်း၊ အမောဟောဒ္ဒ် အသည် နဏ်ကာရိယကိုဎင်း၊ နာ-ဏ်ပဋိပက္ခအနက်ဟောကိုဎင်း၊ နာ မောဟော အမောဟောဟု ကမ္မဓာရည်းသမာသ် ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* နိပါတ်ပုဒ်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် နိပါတလိင်္ဂပဒသံဝဏ္ဏနာ။
* နိပါတ်လိင်ပုဒ်ဏ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် နိပါတလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနုက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (က) ဝါကျ၌ ပနနိပါတ်၏အနက်သည် ပက္ခန္တဇောတကအနက် ဖြစ်သည်။
(စ) ဝါကျ၌ ပနနိပါတ်သည် အနွယဇောတကအနက် ဖြစ်သည်။
(ဃ) ဝါကျ၌ ဧတံဖြင့် ဧတံ ဓမ္မဝိစယောတိ ပဒံ ဟု စွဲပါသည်။

၈။ (စ) ဝါကျ၌ **ဒီပေတိ-အရ** ဒဿနတ္ထတရားကိုယ်ကား မောဟ၏ ပဋိပက္ခ အမောဟတရားတည်။

(၁) အမောဟသည် ဒဿနတ္ထ။
(၂) ဓမ္မဝိစယော ဟူသော ပုဒ်သည် ဒီပကတ္ထ။
(၃) ရုပ်နာမ်အကြောင်း ဟုတ်မဟုတ်ကို သိမြင်ခြင်းသည် ပကာသနတ္ထ။
(၄) မပ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်သည် ဝိဘာဝတ္ထ။
(၅) နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုရခြင်းသည် အနုဘာဝတ္ထ။

၉။ **အမောသည် မောဟ၏ ဆန့်ကျင့်ဘက်ပဋိပက္ခဖြစ်ပုံ**

အမောဟ ပညာဉာဏ်ဖြစ်သောအခါ မောဟအမိုက်မှောင် ပျောက်ကွယ်သွားခြင်းသဘောသည် ပဋိပက္ခပရမတ်သဘောပင် ဖြစ်ပါသည်။

၁၀။ (ခ) ဝါကျပယ် **တေန**-ကား **"ဖြင့်"** ဟူ၍ အနက်ပေးရသောကြောင့် မုယှန္တိ-၌ သဟဇာတပစ္စည်း၊ မုယှန္တိ-ကား သဟဇာတပစ္စယုပွန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

ပြိုင်နိုင်သောပစ္စယသတ္တိကား

ဟေတု၊ သဟဇာတ၊ အညမည၊ နိဿယ၊ သမ္ပယုတ္တ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ၊ ဤ (၇) ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြိုင်၍ ကေးဇူးပြုနိုင်သည်။

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၂၂)

(က) သမ္မာဒိဋ္ဌိတိ ယာထာဝ နိယျာနိက ကုသလဒိဋ္ဌိ။

(ခ) ဇိဝိတိန္ဒြိယနိဒ္ဒေသေ ယော တေသံ အရူပိနံ ဓမ္မာနံ အာယူတိ တေသံ သမ္ပယုတ္တကာနံ အရူပဓမ္မာနံ ယော အာယပနဋ္ဌေန အာယူ။

(ဂ) တသ္မိဉ္စိ သတိ အရူပဓမ္မာ အယန္တိ ဂစ္ဆန္တိ ပဝတ္တန္တိ၊ တသ္မာ အာယူတိ ဝုစ္စတိ။

(ဃ) ဣဒမသ္မ သဘာဝပဒံ။

(င) ယသ္မာ ပနေတေ ဓမ္မာ ဘာယူသ္မိံယေဝ သတိ တိဋ္ဌန္တိ ယပေန္တိ ယာပေန္တိ ဣရိယန္တိ ဝတ္တန္တိ ပါလယန္တိ၊ တသ္မာ ဌိတိတိအာဒီနိ ဝုတ္တာနိ။

(ဋ၊ ၁၉၃။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၄၀၀။ ပြည်၊ ဒု၊ သျ၊ ၁၈၁)

၁။ (င) ဝါကျကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ (ဂ) ဝါကျသို့ ဋပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာ၊ (င) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက် စောဒနာတက်ပြခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) စသောဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ဆဒေါသတို့ကို ဖော်ပြပါ။

၄။ အာယူ-ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျုပ္ပတ္တာဒိစတုက္က ခွဲပြပါ။

၅။ (ခ) ဂါကျရှိ ပုဒ်တို့ကို လိင်္ဂစသည် ခွဲပြပါ။

၆။ (က-ခ-ဂ-င) ဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ဂ) ဝါကျတို့၌ ဟိ၊ (င) ဝါကျ၌ ပနအနက်နှင့် (ဂ) ဝါကျ၌ တသ္မိံ၊ (ဃ) ဝါကျ၌ ဣဒ+အသ အစ္စဲတို့ကို ခွဲပြပါ။

၈။ (ဂ) ဝါကျ၌ ပဝတ္တန္တိ- အရကောက်၍ ကြိယာငါးတန် မှန်ကန်စွာ ထုတ်ပြပါ။

၉။ နာမ်ဇီဝိတိန္ဒြေ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္ကကို ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ (ခ) ဝါကျ၌ တေသံ အရူပဓမ္မာနံ-ကို ပဋ္ဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ပြိုင်နိုင်ဖေသာ ပစ္စည်းပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်ပုံကိုလည်း ဖော်ပြပါ။

ပို့ချစဉ် (၂၂) အဖြေ

၁။ (ဂ) ဝါကျကို အနက်ပေး

ပန၊ ထိုမှတစ်ပါး။ ယသ္မာ၊ အကြင်ကြောင့်။ ဇတေ ဓမ္မာ၊ ထိုသမ္မယုတ် ဖြစ်သော နာမ်တရားတို့သည်။ အာယုသ္မိ၊ ဇီဝိတိန္ဒြေဟူသော အသက်သည်။ သတိယေဝ၊ ရှိသော်သာလျှင်။ (ဝါ) ရှိခြင်းကြောင့်သာလျှင်။ တိဋ္ဌန္တိ၊ တည်တတ် ကုန်၏။ ယပေန္တိ ယာပေန္တိ၊ မျှတကုန်၏။ ဣရိယန္တိ ဝတ္တန္တိ၊ ဖြစ်တတ်ကုန်၏။ အတ္တာနံ၊ အတ္တဘောကို။ (ထည့်) ပါလယန္တိ၊ စောင့်တတ်ကုန်၏။ တသ္မာ၊ ထို့ကြောင့်။ ဌိတိအာဒိနိ၊ ဌိတိအစရှိသောပုဒ်တို့ကို။ (ဘဂဝတာ၊ မြတ်စွာဘုရားသည်။) ဝုတ္တာနိ၊ မဟာတော်မူအပ်ကုန်ပြီ။

၂။ (ဂ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဋ္ဌကစောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် (ခ) ဝါကျဖြင့် သမ္မယုတနာမ်တရားတို့ကို ဖြစ်စေတတ်သောကြောင့် ဇီဝိတိန္ဒြေ၏ အာယုမည်သည်၏အဖြစ်ကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ဟင်းသို့ ဖွင့်ဆိုသည်ရှိသော် ဇီဝိတိန္ဒြေမရှိသော်လည် နာမ်တရားတို့ ဖြစ်နိုင်, ဖြည်နိုင်ရာ၏ဟု စောဒနာခဲ့သော် (ခ) ဝါကျသည် မခိုင် ယိုင်ရာသည်မဟုတ် ပါပေသတည်း။ ထို့သို့ ယိုင်ရာသောကြောင့် (ခ) ဝါကျဖြင့် သမ္မယုတ်နာမ်တရားတို့ကို

ဖြစ်စေတတ်သောကြောင့် ဇီဝိတိန္ဒြေ၏ အာယုမည်သည်၏အဖြစ်ကို မဖွင့်ဆိုသင့်။ ခိုင်မြဲစေကြောင်း ယုတ္တိဒဋ္ဌီကရဏကား အဘယ်ပါနည်း။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ဂ) ဝါကျကို မိန်။

အဓိပ္ပါယ်ကား - ဇီဝိတိန္ဒြေရှိသော်လည်း သမ္ပယုတ်နာမ်တရားတို့ တည်နိုင်ကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် အာယုဟူ၍ ဆိုအပ်သောကြောင့် (ခ) ဝါကျစကားခိုင်မြဲ၏ ဟူလို။

(င) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဘုရားရှင်သည် ဌိတိစသောပုဒ်တို့ကို ဟောတော်မူ၏။ ဤသို့ ဟောတော်မူသည်ရှိသော် ဇီဝိတိန္ဒြေမရှိသော်လည်း သမ္ပယုတ်တရားတို့ တည်တံ့ကြောင်း ဖြစ်၏ဟူသော အနက်သည် ရောက်၏။ (အနုလောမပါပနာ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋိလောမပါပနာ) ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် ဌိတိစသောပုဒ်တို့ကို ဟောတော်မူရခြင်းအကြောင်းကိုလည်း ပြဆိုသင့်၏။ (အနုလောမ ရောပနာ) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋိလောမရောပနာ) မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ၌ အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏ဟု စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (င) ဝါကျကိုမိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား - ဌိတိစသောပုဒ်တို့ကို ဟောတော်မူရခြင်းအကြောင်းကို ပြသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသ ငါ၌မရောက်ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။
(ဂ) ဝါကျဖြင့် (ခ)ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။
(ဃ) ဝါကျဖြင့် (ဂ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။
(င) ဝါကျဖြင့် (ပါဋိတော်၌) တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။

၄။ အယန္တိ ဧတေနာတိ အာယု။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) အယန္တိ ဧတေနာတိ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) အစိတ်သဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ဖြစ်ခြင်းကြိယာသည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) အာယုဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) အပေါင်းသဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ဖြစ်ခြင်းကြိယာသည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

(တစ်နည်း) ဇီဝိတိန္ဒြေအသက်တို့၏ တစ်ပါးသည် တစ်ပါးနှင့်တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ရှိကာနည်း

(၁) အာဟူသော၊ ယုဟူသော ဘစ်လုံးတစ်လုံးသော အက္ခရာဟု ဆိုအပ်သော ပစ်ဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) ဖြစ်ခြင်းကြိယာသည်၊ (တစ်နည်း) အယဓာတ်, ဏုပစ္စည်းသည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) အာယုဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) အပေါင်းသဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ဖြစ်ခြင်းကြိယာသည်၊ (တစ်နည်း) ဇီဝိတိန္ဒြေဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (ခ) ဝါကျလာပုဒ်များကို လိင်စသည်ဖြင့် ခွဲပုံ

ဇီဝိတိန္ဒြေဝါနိဒ္ဒေသ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

(ယ) - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

တေသံ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

အရူပီ - ပုလ္လိင်၊ ရတ္တာဒိဂုဏ်း၊ ဤကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

ဓမ္မ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

အာယု - နပုလ္လိင်၊ ရတ္တာဒိဂုဏ်း၊ ဥကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

ဣတိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဣကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

သမ္မယုတ္တက - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

အရူပဓမ္မ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

အာယာပနဋ္ဌ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

၆။ (က) ဝါကျ၌ သမ္မာ ပဿတီတိ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ သမ္မာ ပဿန္တိ ဧကာယာတိ သမ္မာဒိဋ္ဌိဟု ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဟုတ်မှန်သောဒိဋ္ဌိ၊ ဝဋ္ဋဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ ကုသိုလ်သမ္မာဒိဋ္ဌိကို အရကောက်ရမည်ဟု သိစေပါသည်။

* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံပက်ကာနာ။

(ခ) ဝါကျ၌ အာယု-ကား အယမာတ်၊ ဏုပစ္စည်း၊ ထိုတွင် ဏုပစ္စည်း ကရဏသာဓနအနက်၌ သက်သည်ကိုဂုဏ်း၊ အယန္တိ ဧတေနာတိ အာယုဟု ကရဏသာဓနဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်ကိုဂုဏ်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံပက်ကာနာ။

* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ်ကာနာ။

(ဂ) ဝါကျ၌ အာယု-ကား အယမာတ်၊ ဏုပစ္စည်း၊ ယိုတွင် အယမာဟ်၏ ပပဉ္စာန ဂတိအနက်ဟောသည်ကိုဂုဏ်း၊ အယန္တိ ဧတေနာတိ အာယုဟု ကရဏသာဓန ဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်ကိုဂုဏ်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်မာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ

(င) ဝါကျ၌ ဌိတိစသောပုဒ်တို့ကို ဟောတော်မူရခြင်းအကြောင်းအဓိပ္ပါယ်ကို ၎င်း၊ ဌိတိ-ကား ဌာဓာတ်၊ တိပစ္စည်း၊ ထိုတွင် တိပစ္စည်း ကရဏသာဓန၌ သက်သည်ကို၎င်း၊ တိဌန္တိ ဧတေနာတိ ဌိတိဟု ကရဏသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကို၎င်း၊ သမ္ပယုတ်တရားကို တည်ကြည်ခြင်းဟူသည် မျှတ/မျှတစေ/ဖြစ်/ စောင့်ရှောက်တတ်ကြောင်းပင်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို၎င်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (ဂ) ဝါကျ၌ ဟိသဒ္ဒါသည် ဒဋ္ဌီကရဏဇောတက၊ ကာရဏဇောတကအနက်။
(င) ဝါကျ၌ ပနသည် ဝါကျာရမ္ဘ, ဥပနျာသဇောတကအနက် ဖြစ်ပါသည်။
(ဂ) ဝါကျ၌ တသ္မိံ ဇီဝိတိန္ဒြိယေ ဟု စွဲပါသည်။
(ဃ) ဝါကျ၌ ဣဒံ - အာယူတိပဒံ ဟု စွဲပါသည်။
အဿ - ဇီဝိတိန္ဒြိယဿ ဟု စွဲပါသည်။

၈။ (ဂ) ဝါကျ၌ **ပဝတ္တန္တိ - အရ** ဇီဝိတိန္ဒြေနှင့် သမ္ပယုတ်ဖြစ်သောတရား ဖြစ်ပါသည်။
(ဃ) ဤသမ္ပယုတ်တရားတို့သည် ဒဿနတ္ထ။
(ဂ) ဇီဝိတိန္ဒြေသည် ဒီပကတ္ထ။
(ဃ) ရုပ်ဇီဝိတ၊ နာမ်ဇီဝိတတို့ အဆက်မပြတ် ဖြစ်နေခြင်းသည် ပကာသနတ္ထ။
(ဂ) အကြောင်းကံတရားတို့သည် ဝိဘာဝတ္ထ။
(ဃ) အဘက်ဖွဲ့တည်နေခြင်းသည် အနုဘာဝတ္ထ။

၉။ **ဇီဝိတိန္ဒြေ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က**

ဇီဝိတိန္ဒြိယံ သဟဇာတရူပါနုပါလနလက္ခဏံ၊ တေသံ ပဝတ္တနရသံ၊ တေသံယေဝ ဌပနပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ ယာပယိတဗ္ဗဘူတပဒဋ္ဌာနံ။ (ဋ္ဌ၊ ၃၅၉)

၁၀။ (ခ) ဝါကျ၌ **တေသံ အရူပဓမ္မာနံ**-ကား **"တို့၏"** ဟူ၍ အနက်ပေးရသောကြောင့် အာယု-၌ သဟဇာတပစ္စယုပွန်၊ အာယု-ကား သဟဇာတပစ္စည်းအဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

(တစ်နည်း) **"တိုကို"** ဟူ၍ အနက်ပေးရသောကြောင့် အာယာပနဋ္ဌေန-၌ သဟဇာတပစ္စယုပွန်၊ အာယာပနဋ္ဌေန-ကား သဟဇာတပစ္စည်းအဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

အဘယ်သို့ ပစ္စည်းပစ္စယုပွန်ဖြစ်သနည်းဟူမူကား -

တေသံ အရူပဓမ္မာနံ- အရ ဇီဝိတသမ္ပယုတ်တရားတို့သည် အကျိုး ပစ္စယုပွန်။ အာယု-အရ, အာယာပနဋ္ဌေန-တို့အရ ဇီဝိတိန္ဒြေကား အကြောင်း သဟဇာတပစ္စည်း။ အကြောင်းသဟဇာတပစ္စည်းတရားကြောင့် အကျိုး နာမ်သမ္ပယုတ်ပစ္စယုပွန်တရားတို့ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်၏။ ဤသို့ ပစ္စည်းပစ္စယုပွန် ဖြစ်သတည်း။

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၂၃)

(က) ဝစနတ္ထော ပနေတ္ထ တောယ တိဋ္ဌန္တိ ဋီတိ။

(ခ) ယပေန္တိ ယပနာ၊ တထာ ယာပနာ။

(ဂ) ဧဝံ ဗုဒ္ဓန္တာနံ ပန ဝသေန ပုရိမပဒေ ရဿတ္တံ ကတံ။

(ဃ) ဧတာယ ကိရိယန္တိ ကိရိယနာ။ ဝတ္တန္တိ ဝတ္တနာ။ ပါလယန္တိ ပါလနာ။ ဇီဝန္တိ ဧတေနာတိ ဇီဝိတံ။

(င) အနုပါလနလက္ခဏော ကိန္ဒ်ဋ္ဌံ ကာရေတီတိ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ။

(ဋ္ဌ၊ ၁၉၃။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၄၀၁။ ပြည်၊ ဒု၊ သျှ၊ ၁၈၁)

၁။ (က) ဝါကျကို အနက်ယောဇနာခဲ့ပါ။

၂။ (ဂ) ဂါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာ၊ (ဌ) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက် ဧစောဒနာဝတ်ပြုခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) စသောဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ဖော်ပြပါ။

၄။ ပုရိမပဒေ-ဋီကို အစိတ်အပေါင်း ဝိဂ္ဂဟပြု၍ အပေါင်းဝိဂ္ဂဟ၌ စတုက္က ခဲ့ပြပါ။

၅။ (ဃ) ဝါကျရှိ ပုဒ်တို့ကို လိင်စသည် ခွဲပြပါ။

၆။ (ဂ) အစရှိသောဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ မဖော်ပြပါ။

၇။ (ဂ-ဂ) ဝါကျတို့၌ ပနအနက်နှင့် (က) ဝါကျ၌ ဧတ္ထ-အစ္ဆဲတို့ကို ဖော်ပြပါ။

၈။ (ဂ) ဂါကျ၌ ဟတံ အရ ကိုယ်ပြု၍ ကြိယာငါးတန် မှန်ကန်စွာ ထုတ်ပြပါ။

၉။ နာမ်ဇီဝိတဖြစ်ပုံကို ဧရေးပါ။

၁၀။ (ဂ) ဝါဂျ၌ ရဿတ္တံ-ကို ပဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ပစ္စည်းပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်ပုံကိုလည်း ဖြစ်နိုင်သမျှ ဧဖြေပါ။

ပို့ချစဉ် (၂၃) အဖြေ

၁။ (က) ဝါကျကို အနက်ပေး

ပန၊ ဆက်၍ဆိုဦးအံ့။ (တစ်နည်း) ပန၊ သဒ္ဒတ္ထမှတစ်ပါး ဝစနတ္ထကို ဆိုဦးအံ့။ ဧတ္ထ၊ ဤ ဌိတိစသောပုဒ်တို့၌။ ဝစနတ္ထော၊ အနက်ကို။ ဧဝံ၊ ဤသို့။ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ သိအပ်၏။ ဧတာယ ဓမ္မဇာတိယာ၊ ဤသဘောတရားဖြင့်။ သဟဇာတဓမ္မာ၊ သဟဇာတ်တရားတို့သည်။ တိဌန္တိ၊ တည်တတ်ကုန်၏။ ဣတိ တသ္မာ၊ ထို့ကြောင့်။ ဌိတိ၊ ဌိတိမည်၏။

၂။ (ဂ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဥ္စကစောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဘုရားရှင်သည် ယပနာဟု ရဿဖြင့် ဟောတော်မူ၏။ ဤသို့ ဟောတော်မူသည်ရှိသော် ယပဓာတ်၊ စုရာဒိဏေပစ္စည်း၊ ယုပစ္စည်းဖြင့် ဒီဃဖြင့် ယာပနာဟု မူလပုဒ်ရင်း ဖြစ်သည်မဟုတ်ပါလော။ ထိုသို့ဖြစ်သောကြောင့် ယပနာဟု ရဿဖြင့် ဟောတော်မမူသင့်။ ယပနာဟု ရဿဖြင့် ဟောတော်မူရခြင်းအကြောင်းကား အဘယ်ပါနည်း။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ (ဂ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား - ရဿဖြင့် သစ္စာလေးပါးကို သိမြင်နိုင်ကုန်သော ပုဂ္ဂလဏ္ဍာသယ၏အစွမ်းဖြင့် (ဝါ) အစွမ်းကြောင့် ရဿဖြင့် ယပနာဟု ဟောတော်မူ၏ ဟူလို။

(င) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် ဇီဝန္တိ ဧတေနာတိ ဇီဝိတံဟု ကရဏသာဓနဝိဂ္ဂဟ အနက်ကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ဤသို့ ဖွင့်ဆိုသည်ရှိသော် ဇီဝိတိန္ဒြိယံ-၌ ဣန္ဒြိယံ ဟူသော နောက်ပုဒ်၏ ဝိဂ္ဂဟအနက်ကို မသိအပ် ဟူသော အနက်သည်

ရောက်၏။ (အနုလောမပါပနာ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋိလောမ ပါပနာ) ထိုသို့မရောက်သင့်သောကြောင့် ကုန္ဒြိယနောက်ပုဒ်၏ ဝိဂုဟတ္ထကို လည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ (အနုလောမရောပန) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋိလောမရောပနာ) မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ၌ အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏ဟု စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ငါ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = ကုန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ ဇိဝိတိန္ဒြိယံဟု ကုန္ဒြိယ်နောက်ပုဒ်၏ ဝိဂုဟတ္ထကို ပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသောဒေါသ ငါ၌မရောင် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။

(က) ဝါကျဖြင့် ပါဋိ၌ (ဝါ) ယပနာ-၌ အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။

(ဃ) ဝါကျဖြင့် (ခ-ဂ)ဝါကျတို့၌တင်သော အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်ဂါသည်။

(င) ဝါကျဖြင့် ဇီဝန္ဓိစသော (ဃ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

၄။ ပုရေ ဘာဓပါ ပုရိမံ။ ပဇ္ဇတိ ဓတေနာတိ ပဒံ။ (**အစိတ်**)

ပုရိမံ ပဒံ ပုရိမပဒံ။ (**အပေါင်း**)

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(ဂ) ပုရိမံ ပဒံ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(ဃ) ရှေး၏။ ပုဒ်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏောအဖြင့်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(င) ပုရိမပဒံ ဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ရှေ့ယပနပုဒ်၏ တစ်ပုဒ်သည် တစ်ပုဒ်နှင့်တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) ပုဟူသော၊ ရိဟူသော၊ မဟူသော၊ ပဟူသော၊ ဒံဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော အက္ခရာဟု ဆိုအပ်သော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) ရှေး၏ ပုဒ်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေးအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည်ဂင်း၊ ပုရိမပုဒ်၊ ပဒပုဒ်သည်ဂင်း ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ပုရိမပဒံ ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ရှေ့ ယပနာပုဒ်၏ တစ်ပုဒ်သည် တစ်ပုဒ်နှင့်တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (ဃ) ဝါကျလာပုဒ်များကို လိင်စသည်ဖြင့် ခွဲပုံ

ဧတာယ	- ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။
ဣရိယန္တိ	- အလိင်၊ ဘူဝါဒိဂိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။
ဣတိ	- အလိင်၊ ဘူဝါဒိဂိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
ဣရိယနာ	- ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
ဝတ္တန္တိ	- အလိင်၊ ဘူဝါဒိဂိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။
ဝတ္တနာ	- ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
ပါလယန္တိ	- အလိင်၊ စုရာဒိဂိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။
ပါလနာ	- ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
ဇီဝန္တိ	- အလိင်၊ ဘူဝါဒိဂိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။
ဧတေန	- နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။
ဇီဝိတ	- နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

၆။ (က) သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဌိတိ-၌ တိပစ္စည်း ကတ္တုသာဓနအနက်၌ သကက်သည်အဖြစ်ကိုရင်း၊ ကရဏသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုရင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ခ) သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ယပေန္တိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ယပနာ-ကား ယပဓာတ်၊ စုရာဒိဏေပစ္စည်း၊ ယုပစ္စည်းတည်း။ ထိုတွင် ယုပစ္စည်း ကတ္တားဟောသည်ကိုရင်း၊ ယပေန္တီတိ ယာပနာဟု ကတ္တုသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုရင်း သိစေ။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

တထာ ဟူသောသံဝဏ္ဏနာဖြင့် ယာပနာ-၌ ယုပစ္စည်း ကတ္တားဟောကိုရင်း၊ ကတ္တုသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုရင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ယပနာ-ကား ယာပနာဟု ဆိုလိုလျက် ယာ၏ အာကို အရဿပြု၍ ဟောတော်မူသည်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုရင်း သိစေပါသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊

(ဃ) ဝါကျ ဧတာယ ဣရိယန္တီတိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဣရိယနာ-၌ ယုပစ္စည်း ကရဏသာဓနအနက်ဟောကိုရင်း၊ ဧတာယ ဣရိယန္တီတိ ဣရိယနာဟု ကရဏသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုရင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဝတ္တန္ဒီတိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဝတ္တနာ-ကို ဝတ္တန္ဒီတိ ဝတ္တနာ ဟု ကတ္တုသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း၊ ယုပစ္စည်း ကတ္တားဟောကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ပါလယန္ဒီတိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင် ပါလနာ-ကား ပါလဓာတ်၊ စုရာဒိဏောပစ္စည်း၊ ယုပစ္စည်းတည်း။ ထိုတွင် ယုပစ္စည်း ကတ္တားဟောနှင့် ကတ္တုသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဇီဝန္ဒီ ဇေတနာတိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဇီဝိတံ ကို ကရဏသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း၊ တပစ္စည်း ကရဏသာဓနအနက်၌ သက်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ကုန္ဒြိယံ-ကား ကုဒိဓာတ်၊ ဏျပစ္စည်း၊ ထိုတွင် ဏျပစ္စည်း ဟေတုကတ္တုသာဓနအနက်၌ သက်သည်ကိုဎင်း၊ ကုန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ ကုန္ဒြိယံဟု ဟေတုကတ္တုသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း၊ ဇီဝိတ၏ အစိုးရစေတတ်ဟူသည် စောင့်ရှောက်ခြင်းလက္ခဏာ၌ အစိုးရစေတတ်သည် ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (က) ဝါကျ၌ ပနသဒ္ဒါသည် ဝါကျာရမ္ဘဇောတကအံနက်၊ တစ်နည်း- ပကာရန္တရ ဇောတကအနက် ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ) ဝါကျ၌ ပန သည် ဝါကျာရမ္ဘဇောတကအနက်ဖြစ်ပါသည်။

(က) ဝါကျ၌ ထွေ အစွဲကား ထွေ - ဧတေသု ဌိတိတိ အာဒိပဒေသု ဟု စွဲ။

၈။ (ဂ) ဝါကျ၌ **ကတံ-အရ** ယပနာဟူသော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါတည်း။

(ခ) ယပနာဟူသော ဝစီဘေဒပရမတ္ထဒေသနာသည် ဒဿနတ္ထ။

(ဃ) ဒေသနာဉာဏ်တော်သည် ဒီပကတ္ထ။

(ဉ) ယပနာဟူသော ဒေသနာကို ကြားနာရခြင်းသည် ပကာသနတ္ထ။

(ဌ) ဖွေးပါရမီဉာဏ်တော်၊ မဟာကရုဏာတော်တို့သည် ဝိဘာဝတ္ထ။

(ဇ) တရားတော်တို့ကို နာရသဖြင့် နိဗ္ဗာန်တိုင်အောင်သော အကျိုးတို့သည် ဒေနုဘာပတ္ထ။

၉။ **နာမ်ဧဝံတာဖြစ်ပုံ**

ရသည် ကြာတို့ကို ရှင်သန်စေသကဲ့သို့ နာမ်ဧဝံတသည် သမ္မယုတ် နာမက္ခန္ဓာတရားတို့ ဖြစ်အောင်, ရှင်သန်အောင် စောင့်ရှောက်ခြင်းသည် နာမ်ဧဝံတပရမတ်သဘောဖြစ်ပုံဖြစ်ပါသည်။

၁၀။ (ဂ) ဝါကျ၌ **ရဲသတ္တံ-ကား "ကို"** ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ကတံ-၌ အာရမ္မဏပစ္စည်း။ ကတံ-ကား အာရမ္မဏပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

အာရမ္မဏပစ္စည်း ပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်ပုံ

ရဲသတ္တံ အရ ယပနာဟူသော မနသာဝဝတ္ထာပိတ နာမပညတ်ကို ယူ၍ ကတံ - အရ ဘုရားရှင်သန္တာန်တော်၌ဖြစ်သော ဒေသနာဉာဏ်တော်ကို ယူ၍

ယပနာဟူသော နာမပညတ်သည် အာရုံအကြောင်း၊ ဒေသနာဉာဏ်တော်သည် အာရမ္မဏပစ္စည်း၏ပစ္စယုပ္ပန်။ ဤသို့ အာရမ္မဏပစ္စည်း ပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်သတည်း။

(တစ်နည်း) ရဿတ္တံ- ကား "ကို" ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ကတံ-၌ သဟဇာတပစ္စယုပ္ပန်။ ကတံ (အန္တိတ္ထအရ) ကား သဟဇာတပစ္စည်း။ ဤသို့ သဟဇာတပစ္စည်း ပစ္စယုပ္ပန် ဖြစ်သတည်း။

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၂၄)

(က) ဟိရိဇလနိဒ္ဒေသေ **ယံ တသ္မိ သမယေတိ** ယေန ဓမ္မေန၊ တသ္မိံ သမယေ။

(ခ) လိင်္ဂဝိပလ္လာသ ဝါ ကတ္တာ "ယော ဓမ္မော တသ္မိံ သမယေ"တိပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

(ဂ) **ဟိရိယိတဗ္ဗေနာ**တိ ဥပယောဂတ္ထေ ကရဏဝစနံ။

(ဃ) ဟိရိယိတဗ္ဗယုတ္တကံ ကာယဒုစ္စရိတာဒိဓမ္မံ ဟိရိယတိ ဇဂုစ္ဆတီတိ အတ္ထော။

(င) ပါပကာနန္တိ လာမကာနံ။

(ဌ၊ ၁၉၃။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၄၀၁။ ပြည်၊ ဒု၊ သ္ဂ၊ ၁၈၂)

၁။ (က) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပါဋိတော်ကို (က-ခ) ဝါကျသံဝဏ္ဏနာနှင့်အညီ အနက်ပေးပါ။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာ၊ (ဃ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာ တက်ပြခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) စသောဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ဆဒေါသတို့ကို ပြ၍ (ခ) ဝါကျ၌ ဝါသဒ္ဒါထားရကြောင်းကို ဖြေပါ။

၄။ (ဂ) ဝါကျ၌ လာမက-ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျုပ္ပတ္တာဒီစတုက္က ခွဲပြပါ။

၅။ (ဃ) ဝါကျရှိ ပုဒ်တို့ကို လိင်္ဂစသည် ခွဲပြပါ။

၆။ (က) အစရှိသောဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ခ) ဝါကျတို့၌ ပိသဒ္ဒါအနက်နှင့် ဝေဒိတဗ္ဗောသဒ္ဒါ ထားရပုံအဓိပ္ပါယ်ကို ဖြေပါ။

၈။ (ဃ) ဝါကျ၌ ဇာတ္ဆတိ - အရ ကိုယ်ပြု၍ ကြိယာငါးတန် မှန်ကန်စွာ ထုတ်ပြပါ။

၉။ ဟိရိ၏ လက္ခဏာဒီစတုက္ကကို ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ (ဃ) ဝါကျ၌ ကာယဒုစ္စရိတာဒိဓမ္မံ-ကို ပဌာန်းနည်းစာစပ်၍ ကျေးဇူးပြုနိုင်သော ပစ္စည်းကိုလည်း ဖြေဆိုပါ။

ပို့ချစဉ် (၂၄) အဖြေ

၁။ (က) ဝါကျသံဝဏ္ဏောတဗ္ဗပါဠိတော်ကို (က-ခ)ဝါကျသံဝဏ္ဏနာနှင့်အညီအနက် ယံ - ယေန ဓမ္မေန၊ အကြင်တရားကြောင့်။ တဿိံ သမယေ၊ ထိုပထမမဟာကုသိုလ်စိတ်ဖြစ်သောအခါ၌။ ဟိရိယတိ၊ စက်ဆုပ်၏။

(က-ဝါကျနှင့်အညီ)

(တစ်နည်း) ယံ - ယော ဓမ္မော၊ အကြင်းတရားသည်။ တသ္မိံ သမယေ၊ ထိုပဃမမဟာကုသိုလ်စိတ်ဖြစ်သောအခါ၌။ ဟိရိယတိ၊ စက်ဆုပ်၏။

(ခ-ဝါကျနှင့်အညီ)

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် (က) ဝါကျဖြင့် ယံ တသို့ သမယေ-၌ ယံပုဒ်၏ ကာရဏတ္ထ၌ ပဌမာဝိဘတ်၏အဖြစ်ကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုသည် ရှိသော် တစ်ပါးသော အနက်+လိင်ကို မသိအပ်ဟူသောအနက်သည် ရောက်၏။ (အနုလောမပါပနာ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋိလောမပါပနာ) ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် တစ်ပါးသော အနက်နှင့်လိင်ကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ (အနုလောမရောပနာ) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋိလောမရောပနာ) မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ၌ အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏ဟု စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ခ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = ယံ - ယော ဓမ္မော ဟု လိင်္ဂဝိပလ္လာသလိင်္ဂတ္ထကို ဖွင်ပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသောဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

(ဃ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် (ဂ) ဝါကျဖြင့် ဟိရိတဗ္ဗေန-ကား ဒုတိယဥပယောဂ အနက်၌ တတိယာဝိဘတ်၏အဖြစ်ကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုသည် ရှိသော် အစပ်သမ္ဗန္ဓ အတ္ထယောဇနာကို မသိအပ်သည်မဟုတ်ပါလော့။ ထိုသို့ မသိအပ်သောကြောင့် အစပ်သမ္ဗန္ဓ အတ္ထယောဇနာကို ပြဆိုသင့်၏။ အစပ်သမ္ဗန္ဓ အတ္ထယောဇနာကား အဘယ်ပါနည်း၊ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ (ဃ)ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား - အစပ်သမ္ဗန္ဓ အတ္ထယောဇနာကို မသိအပ်သည်မဟုတ်၊ ဟိရိယိတဗ္ဗေန၊ ဟိရိယိတဗ္ဗတံ ဟိရိယတိ ဟု အစပ်သမ္ဗန္ဓ အတ္ထယောဇနာကို သိအပ်၏ ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတာ၊ အပုရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။
(ဂ) ဝါကျဖြင့် (က-ခ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။
(ဃ) ဝါကျဖြင့် (ဂ) ဝါကျတို့၌တင်သော အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။
(င) ဝါကျဖြင့် (ဃ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ် ပါသည်။

(ခ) ဝါကျ၌ ဝါသဒ္ဒါထားပုံ

ယံ-၏ ကာရဏာတ္ထ ပဌမာ သိဝိဘတ်မှ လိင်္ဂတ္ထ ပဌမာ သိဝိဘတ်၊ ပုလ္လိင်ကို နပုလ္လိင်ပြန်နေသည်ဟူသော အနက်သဒ္ဒါ လဲလှယ်ပုံကို ပြလိုသောကြောင့် (ခ) ဝါကျ၌ ဝါသဒ္ဒါထားပါသည်။

၄။ လမန္တိတိ လာမကာ။ (**တစ်နည်း**) ဟီနဘာဝံ လန္တိ ဂစ္ဆန္တိတိ လာမကာ။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) လမန္တိကို ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။
(၂) အစိတ်သဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ကဲ့ရဲ့ခြင်းကြီယာသည်ရင်း၊ ယူခြင်း ကြီယာသည်ရင်း ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။
(၃) လာမကာ ဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။
(၄) အပေါင်းသဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ကဲ့ရဲ့ခြင်းကြီယာသည်ရင်း၊ ယူခြင်း ကြီယာသည်ရင်း၊ (တစ်နည်း) အကုသိုလ်ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိမာန်ဋီကာနည်း

(၁) လာဟူသော၊ မဟူသော၊ ကာဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော အက္ခရာဟူ ဆိုအပ်သော ဂစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) လမဓာတ်၊ ဏ္ဍုပစ္စည်၊ (၀၊) လာဓာတ်၊ မကပစ္စည်း၊ ကဲ့ရဲ့ခြင်း၊ ယူခြင်းကြီယာသည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) လာမကာ ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) အကုသိုလ်ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (က) ဝါကျရှိပုဒ်များကို လိင်္ဂစသည်ဖြင့် ခွဲပုံ

ဟိရိဗလနိဒ္ဒေသ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

ယံ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂုဏ်း၊ နိဂ္ဂဟိတန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

တသ္မိံ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

သမယ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

ကုတိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ကုကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

ယေန - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

ဓမ္မေန - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိဝနာမပဒ။

၆။ (က) ဝါကျ၌ ယေန ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ယံ-၌ ပဌမာဝိဘက် ကရဏတ္ထ ကို သိစေပါသည်။

* နာမ်ဝိဘတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် နာမလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဓမ္မေန - သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ယ-အစွဲ ဓမ္မကို စွဲရမည်ဟု သိစေပါသည်။

* သဗ္ဗနာမ်ဖြစ်သောလိင်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သဗ္ဗနာမလိင်္ဂတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။

(ခ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ယံ - ကား ယော ဟူသော သန့်ရှင်းသော အခြင်းအရာ ဟု ဆိုအပ်သော ပုလ္လိင်ကို နပုလ္လိင်ပြန်၍ ဟောတော်မူသည်ဟု သိစေပါသည်။

* လိင်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် လိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ယင်း (ခ) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ယံ - ယော ဓမ္မော၊ အကြင်တရားသည်၊ တသို့ သမယေ၊ ထိုအခါ၌။ ဟိရိယတိ၊ စက်ဆုပ်၏ ဟု အတ္ထယောဇနာကို သိစေပါသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဟိရိယိတဗ္ဗေန-၌ နာဝိဘတ် ကံအနက်၌ သက်သည်၏အဖြစ်ကို သိစေပါသည်။

* နာမ်ဝိဘတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဝိဘတျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဃ) ဝါကျ၌ ဟိရိယိတဗ္ဗယုတ္တကံ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဟိရိယိတဗ္ဗေန-၌ တဗ္ဗပစ္စည်း ဘောအနက်၌ သက်သည်ကိုဌင်း၊ ဟိရိယိယတေ, ဟိရိယိတဗ္ဗော ဟု ဘာဝသာဓနဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဌင်း၊ ဟိရိယိတဗ္ဗယုတ္တကဟု ဆိုလို လျက် ယုတ္တက နောက်ပုဒ်ကျေသည်ကိုဌင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ကာယဒုစ္စရိတာဒိဓမ္မံ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဟိရိယိတဗ္ဗအရ ကာယ ဒုစ္စရိတ်စသော တရားကို ယူရမည်ဟု သိစေပါသည်။

* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ဟိရိယိတဗ္ဗယုတ္တကံ ဟိရိယတိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဟိရိယိတဗ္ဗေန ကို ဟိရိယတိ-၌ ကမ္မ+ကမ္မီအဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်သည်ကို သိစေပါသည်။

* ပုဒ်နှစ်ခုစပ်ပြသောကြောင့် သမ္ဗန္ဓသံဝဏ္ဏနာ။

ဇိဂုစ္ဆတိ - သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဟိရိယတိ-၌ ဟိရိဓာတ်၏ ဇိဂုစ္ဆနအနက်ဟောကို သိစေပါသည်။

* အာချာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဓာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(င) ဝါကျ၌ လာမကာနံ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပါပကာသဒ္ဒါ၊ လာမကသဒ္ဒါတို့၏ အနက်တူပရိယာယ်သဒ္ဒါ၏အဖြစ်ကို သိစေပါသည်။

* သဒ္ဒါဟောအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ-ပရိယာယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (ခ) ဝါကျ၌ **ပိသဒ္ဒါသည်** သမုစ္စည်းအနက်ဟော ဖြစ်ပါသည်။

ဝေဒိတဗ္ဗော ထားရခြင်းအကြောင်း

ပါဋိတော်၌ ယံသဒ္ဒါသည် ပကတိနပုလ္လိင်ဖြစ်သလောဟု ယုံမှားသံသယဖြစ်ဘွယ်ရှိသောကြောင့် ဝေဒိတဗ္ဗောသဒ္ဒါ ထားပါသည်။

(ဆောင်) ဒဋ္ဌဗ္ဗံကား၊ သန္နိဋ္ဌာန်၊ ဝေဒိတဗ္ဗံကား၊ သံသယ၊ သိဒ္ဓံရှိက၊ စကားကျ။
(ရှင်တိပိဋကနာဂ နိယံ)

၈။ (ဃ) **ဇိဂုစ္ဆတိ အရ** ဟိရီတရားကို ရ၏။

(၁) ဟိရီသည် ဒဿနတ္ထ။

(၂) အတ္တဂါရဝ၊ ဇာတိ၊ ဝယ၊ သူရ၊ ဗာဟုဿစ္စတို့သည် ဒီပကတ္ထ။

(၃) မကောင်းမှုရှောင်၊ ကောင်းမှုဆောင်ခြင်းသည် ပကာသနတ္ထ။

(၄) ပုဗ္ဗေကတပုညတာ စသော သမ္ပတ္တိစက်တို့သည် ဝိဘာဝတ္ထ။

(၅) ပညာရှိတို့ ချီးမွမ်းခံရခြင်း၊ ကောင်းရာသုဂတိသို့ လားရခြင်းစသည်သည် အနုဘာဝတ္ထ။

၉။ **ဟိရိ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က**

ဟိရီ ပါပတော ဇိဂုစ္ဆနလက္ခဏာ၊ လဇ္ဇနာကာရေန ပါပါနံ **အကရဏာရသာ**၊ ပါပတော သင်္ကောစနပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ အတ္တာဂါရဝပဒဋ္ဌာနာ။

[ဋ္ဌ၊ ၁၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၊ ဒု၊ ခန္ဓနိဒ္ဒေသ)

၁၀။ (ဃ) ဝါကျ၌ **ကာယဒုစ္စရိတာဒိဓမ္မံ-ကား "ကို"** ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ဟိရိယတိ ဇိဂုစ္ဆတိ-၌ အာရမ္မဏပစ္စည်း၊ ဟိရိယတိ ဇိဂုစ္ဆတိ-ကား အာရမ္မဏပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

(**တစ်နည်း**) ကာယဒုစ္စရိတာဒိဓမ္မံ-ကား **"ကို" ဟူ၍ အနက်**ပေးသောကြောင့် ဟိရိယတိ ဇိဂုစ္ဆတိ-၌ ပကတူပနိဿယပစ္စည်း။ ဟိရိယတိ ဇိဂုစ္ဆတိ-ကား ပကတူပနိဿယပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

ပစ္စည်း+ပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်ပုံ

ကာယဒုစ္စရိတာဒိဓမ္မံ - အရ အကုသိုလ်တရားသည် အာရမ္မဏပစ္စည်း၊ ပကတူပနိဿယပစ္စည်း။

ဟိရိယတိ ဇိဂုစ္ဆတိ - အရ ဟိရီသမ္မယုတ္တစိတ္တုပ္ပါဒဓမ္မသည် အာရမ္မဏိက ပကတူပနိဿယအကျိုး ပစ္စယုပ္ပန် အကုသိုလ်ကို အာရုံပြု၍ (ဝါ) အကုသိုလ် အကြောင်းတရားကြောင့် ဟိရိသမ္မယုတ္တဓမ္မစိတ္တုပ္ပါဒ်ဖြစ်၏။

ဤသို့ ပစ္စည်းပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်သတည်း။

သတိ။ ။ပစ္စည်း, ပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်ပုံကို သတိထားမှတ်ထား၍ ဘာမူကြပါရန်ပါဘုရား။

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၂၅)

(က) သမာပတ္တိယာတိ ဣဒမိဖ ဥပယောဂတ္ထေ ကရဏဝစနံ၊ တေသံ ဓမ္မာနံ သမာပတ္တိံ ပဋိလာဘံ သမဓိဘာဝံ ဟိရိယတိ ဇဂုစ္ဆတီတိအတ္ထော။

(ခ) သြတ္တပ္ပဗလနိဒ္ဒေသေ သြတ္တပ္ပိတပ္ပေနာတိ ဟေတ္ထတ္ထေ ကရဏဝစနံ။

(ဂ) သြတ္တပ္ပိတပ္ပယုတ္တကေန သြတ္တပ္ပဿ ဟေတုဘူတေန ကာယဒုစ္စရိတာဒိနာ ဝုတ္တပ္ပကာရာယ စ သမာပတ္တိယာ သြတ္တပ္ပဿ ဟေတုဘူတာယ သြတ္တပ္ပတိ ဘာယတီတိ အတ္ထော။

(ဃ) အလောဘနိဒ္ဒေသေ အလုဇ္ဈနကဝသေန အလောဘော။ န လုဇ္ဈတီတိပိ အလောဘော။

(င) ဣဒမဿ သဘာဝပဒံ။

(ဋ၊ ၁၉၃။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၄၀၂။ ပြည်၊ ဒု၊ သျှ၊ ၁၈၃)

၁။ အတ္ထော-၏သမ္ဗန်ခံ၍ (ဂ) ဝါကျကို အနက်ပေးပါ။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ဋပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာ တက်ခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) စသောဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ဖြေပါ။

၄။ သြတ္တပ္ပ-ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ စတုက္က ခွဲပြပါ။

၅။ (က) ဝါကျလာပုဒ်တို့ကို လိင် စသည် ခွဲပြပါ။

၆။ (က) အစရှိသောဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (က-ဃ) ဝါကျတို့၌ ပိ-အနက်၊ (င) ဝါကျ၌ ဣဒမဿ- အစွဲတို့ကို ခွဲပြပါ။

၈။ (ဂ) ဝါကျ၌ ဩတ္တာပ္ပတိ အရ တရားကိုယ်ကောက်၍၊ ကြိယာငါးတန် မှန်ကန်စွာ ထုတ်ပြပါ။

၉။ ဩတ္တာပ္ပ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္ကကို ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ (က)ဝါကျ၌ တေသံ ဓမ္မာနံ-ကို ပဋ္ဌာန်းနည်းစာစပ်၍၊ ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စည်း သရုပ်တို့ကိုလည်း ထုတ်ပြပါ။

ပို့ချစဉ် (၂၅) အဖြေ

၁။ **အတ္ထော သမ္ဘန်ခံ၍ (ဂ)ဝါကျကို အနက်ပေး**

ဩတ္တပ္ပိတပ္ပယုတ္တကေန၊ ကြောက်ထိတ်လန့်ခြင်းဌာ လျှာက်ပတ်သော။ ဩတ္တာပ္ပသ၊ ဩတ္တာပ္ပ၏။ ဟေတုဘူတေန၊ အကြောင်းဖြစ်၍ဖြစ်သော။ ကာယဒုစ္စရိတာဒိနာ၊ ကာယဒုစရိုက် အစရှိသော အကုသိုလ်တရားကြောင့်။ ဩတ္တာပ္ပတိ ဘာယတိ၊ ကြောက်ထိတ်လန့်တတ်၏။ ဝုတ္တာပ္ပကာရာယ၊ ဆိုအပ်ပြီး သောအပြားရှိသော။ ဩတ္တာပ္ပသ၊ ဩတ္တာပ္ပ၏။ ဟေတုဘူတာယ၊ အကြောင်း ဖြစ်၍ ဖြစ်သော။ သမာပတ္တိယာ စ၊ ရောက်ခြင်းကြောင့်လည်း။ ဩတ္တာပ္ပတိ, ဘာယတိ၊ ကြောက်ထိတ်လန့်တတ်၏။ ဣတိ အယံ၊ ဤဆိုအပ်ပြီးသည်ကား။ (ဩတ္တာပ္ပိတပ္ပေန သမာပတ္တိယာတိ ပဒါနံ၊ ဩတ္တာပ္ပိတပ္ပေန သမာပတ္တိယာ ဟူသော ပုဒ်တို့၏။ [**အတ္ထော-၏သမ္ဘန်**])။ အတ္ထော၊ အနက်တည်း။

၂။ **(ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာတက်**

ဆရာ၊ ဆရာသည် (က) ဝါကျဖြင့် သမာပတ္တိယာ၌ တတိယာ နာဝိဘတ်၏ ကံအနက်နှင့် အတ္ထယောဇနာသမ္ဘန္ဓကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ဤသို့

ဖွင့်ဆိုသည်ရှိသော် သြတ္တပ္ပိတဗ္ဗေန၌ နာဝိဘတ်သည် ကံအနက်၌ ဖြစ်၏ ဟု မှတ်ပါသလော။ ထိုသို့မှတ်အပ်ရာသည်ဖြစ်သောကြောင့် (က)ဝါကျဖြင့် မဖွင့်ဆိုသင့်။ သြတ္တပ္ပိတဗ္ဗေန-၌ နာဝိဘတ်၏ အနက်ကား အဘယ်ပါနည်း။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ (ခ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = သြတ္တပ္ပိတဗ္ဗေန-၌ နာဝိဘတ်သည် ကံ-အနက်၌ ဖြစ်၏ဟု မမှတ်အပ်၊ ဟိတ်အနက်၌ သက်သော နာဝိဘတ်ဖြစ်၏ ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ, အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။

(ဂ) ဝါကျဖြင့် (ခ)ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ, အပရိပုဏ္ဏာ ဒေါသကို ပယ်။

(ဃ) ဝါကျဖြင့် (ခ-ဂ)၌တင်သော အဗျာပိတ, အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။

(င) ဝါကျဖြင့် (ဃ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ, အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

၄။ သြတ္တပ္ပတီတိ သြတ္တပ္ပံ။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) သြတ္တပ္ပတီတိ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) အစိတ်သဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ကြောက်လန့်ခြင်းကြီယာသည် ဗျူပ္ပတ္တိ နိမိတ်။

(၃) သြတ္တပ္ပံ ဟူသော နိပ္ပန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) အပေါင်းသဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ကြောက်လန့်ခြင်းကြီယာသည် ပဝတ္တိ နိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) သြတ်, ဟူသော၊ တပ် ဟူသော၊ ပ,ဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော အက္ခရာဟု ဆိုအပ်သော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) အစိတ်သဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ကြောက်လန့်ခြင်းကြီယာ၊ အဝပုဋ္ဌ, တာပဓာတ်, အပစ္စည်းသည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) သြတ္တပ်ပံ-ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) အပေါင်းသဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ကြောက်လန့်ခြင်းကြီယာ သြတ္တပ္ပဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (က) ဝါကျရှိပုဒ်များကို လိင်စသည်ဖြင့် ခွဲပုံ

သမာပတ္တိ - ကုတ္ထိလိင်၊ ရတ္တာဒိဂုဏ်း၊ ကုကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

ကုတိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ကုကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

ကုဒံ - နပုံလိင်၊ စိတ္တာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

ပိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ကုကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

ဥပယောဂတ္ထ - ပုံလိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

ကရဏဝစနံ - နပုံလိင်၊ စိတ္တာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

ဘ - ပုံလိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။

မမ္မ - ပုံလိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

ဟိရိယတိ - အလိင်၊ ဒိဝါဒိဂုဏ်း၊ ကုကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။

ဗုဇ္ဈတိ - အလိင်၊ ဘူဝါဒိဂုဏ်း၊ ကုကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။

အဂ္ဂ - ပုံလိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။

၆။ (က) ဝါကျ၌ ဥပယောဂတွေ့ ကရဏဝစနံဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် သမာပတ္တိယာ၌ ယာသည် တတိယာနာဝိဘတ်၏ ကာရိယ၏အဖြစ်ကိုဂင်း၊ ယင်းနာဝိဘတ်သည် ကံအနက်ဟောကိုဂင်း သိစေပါသည်။

* နာမ်ဝိဘတ်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဝိဘတ္တိပဒသံဝဏ္ဏနာ။

* နာမ်ဝိဘတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဝိဘတ္တျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

တေသံ ဓမ္မာနံ သမာပတ္တိံ စသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အကုသလာနံ ဓမ္မာနံကို သမာပတ္တိယာသို့ ကံအဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်သည်ကိုဂင်း၊ သမာပတ္တိယာကို ဟိရိယတိ-ပုဒ်သို့ ကံအနက်စပ်အပ်သည်ကိုဂင်း၊ အကုသိုလ်သို့ ရောက်ဟူသည် အကုသိုလ်ရခြင်း၊ အကုသိုလ်နှင့် ပြည့်စုံခြင်းပင်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုဂင်း၊ ဟိရိယတိ-၌ ဟိရီဓာတ် ဇဂုစ္ဆနအနက်ဟောသည်ကိုဂင်း သိစေပါသည်။

* အစပ်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင် သမ္ဗန္ဓသံဝဏ္ဏနာ။ ၂

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* ဓာတ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဓာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ခ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဩတ္တပ္ပတရေန-၌ နာဝိဘတ်၏ ဟိတ်အနက်၌ သက်သည်ကို သိစေပါသည်။

* နာမ်ဝိဘတ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဝိဘတ္တျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

မှတ်ချက် - (ဂ) ဝါကျကို

(၁) ဩတ္တပ္ပိတပုဂ္ဂယုတ္တကေန ဩတ္တပ္ပသဿ ဟေတုဘူတေန ကာယဒုစ္စရိတာဒိနာ ဩတ္တပ္ပတိ။

(၂) ဝုတ္တပ္ပကာရာယ စ ဒေါမာပတ္တိယာ ဩတ္တပ္ပဿ ဟေတုဘူတာယ ဩတ္တပ္ပတိ ဟု နှစ်ဝါကျ ပြန်ယူရမည်။

ဘဒ္ဒန္တဝါယမ (ပဋ္ဌာန်းဆရာတော်)

ထိုတွင် (၁) ဝါကျဖြင် ဩတ္တပ္ပိတဗ္ဗေန ကို ဖွင့်သည်။
(၂) ဝါကျဖြင့် သမာပတ္တိယာ ကို ဖွင့်သည်ဟု မှတ်ပါ။

(ဂ) ဝါကျတွင် နံပါတ် (၁) ဝါကျ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဩတ္တပ္ပိတဗ္ဗေ-၌ နာဝိဘတ်၏ ဟိတ်အနက်၌ သက်သည်ကိုရင်း၊ တဗ္ဗပစ္စည်း ဘာဝသာဓနဝါစကအဖြစ်ကိုရင်း။ ဩတ္တပ္ပိယတေ ဩတ္တပ္ပိတဗ္ဗောဟု ဘာဝသာဓနဝိဂ္ဂဟ ပြုအပ်သည်ကိုရင်း၊ ဩတ္တပ္ပိတဗ္ဗယုတ္တကေန ဟု ဆိုလိုလျက် ယုတ္တကနောက်ပုဒ် ကျေသည်၏အဖြစ်ကိုရင်း၊ ဩတ္တပ္ပိတဗ္ဗ အရ ကာယဒုစရိုက်စသည်ကို ယူအပ်သည်ကိုရင်း၊ ဩတ္တပ္ပိတဗ္ဗေန-ကို ဩတ္တပ္ပတိ-၌ ဟိတ်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်သည်ကိုရင်း သိစေ။

* နာမ်ဝိဘတ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဝိဘတျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အစပ်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမ္ဗန္ဓသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဝါကျ၌ နံပါတ် (၂) ဝါကျသံဝဏ္ဏနာဖြင့် သမာပတ္တိယာ-၌ နာဝိဘတ်၏ ဟိတ်အနက်၌ သက်သည်ကိုရင်း၊ ဩတ္တပ္ပတိ-၌ ဟိတ်စပ်အပ်သည်ကိုရင်း သိစေပါသည်။

* နာမ်ဝိဘတ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဝိဘတျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အစပ်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမ္ဗန္ဓသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဝါကျ ဘာယတီတိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဩတ္တပ္ပတိ-၌ တပဓာတ် ဘာယနတ္ထကို သိစေပါသည်။

* ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဓာတွတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဃ) ဝါကျ၌ အလုဗ္ဘနကဝသေန ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အလောဘော-၌ ဏပစ္စည်း ဘာဝသာဓနအနက်၌ သက်သည်ကိုဋင်း၊ လုဗ္ဘနံ လောဘောဟု ဘာဝသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဋင်း၊ နေ လောဘော အလောဘောဟု ဥဘေတပ္ပုရိသ်သမာသ်တွဲစပ်အပ်သည်ကိုဋင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဃ) ဝါကျ ၌ နေ လုဗ္ဘတီတိပိ ဟူသောသံဝဏ္ဏနာဖြင့် ဏပစ္စည်း ဘာဝသာဓနသာ မဟုတ်၊ ကတ္တုသာဓနကိုလည်း ဟောသေးသည်၏အဖြစ်ကိုဋင်း၊ လုဗ္ဘတီတိ လောဘောဟု ကတ္တုသာဓနဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်ကိုဋင်း၊ နေ လောဘော အလောဘော ဟု ဥဘေတပ္ပုရိသ်သမာသ် (ဝါ) ကမ္မဓာရည်းသမာသ် တွဲစပ် အပ်သည်ကိုဋင်း သိစေပါသည်။

* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (က) ဝါကျ၌ ပိသဒ္ဒါသည် ဟိရိယိတဗ္ဗေန ကို ပေါင်းစပ်ခြင်းသမ္ပိဏ္ဍနအနက် ရှိပါသည်။

(ဃ) ဝါကျ၌ ပိသဒ္ဒါသည် အလုဗ္ဘနက ကို ပေါင်းစည်းခြင်း သမုစ္စယအနက် ရှိပါသည်။ (တစ်နည်း) ဝါသဒ္ဒါအနက်ရှိပါသည်။ (ပြည်)

(c) ဝါကျ၌ ဣဒံ - အလောဘောတိ ပဒံ ဟု စွဲပါသည်။
အဿ - အလောဘဿ ဟု စွဲပါသည်။

၈။ (ဂ) ဝါကျ၌ **သြတ္တပ္ပတိ** အရ သြတ္တပ္ပတရားရ၏။

(၁) ထိုသြတ္တပ္ပသည် ဒဿနတ္ထ။

(၂) သူတစ်ပါးတို့ကို အလေးအမြတ်ပြုခြင်းသည် ဒီပကတ္ထ။

(၃) မကောင်းမှုကြောက်လန့်၊ ကောင်းမှုမကြောက်လန့်ခြင်းသည် ပကာသနတ္ထ။

(၄) ပုဗ္ဗေကတပုညတာ စသည်တို့သည် ဝိဘာဝတ္ထ။

(၅) ပဉ္ဉာရှိတို့ ချီးမွမ်းခံရခြင်း၊ ကောင်းရာသုဂတိသို့ လားရခြင်းစသည်တို့ သည် အနုဘာဝတ္ထ။

၉။ **သြတ္တပ္ပ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က**

သြတ္တပ်ံ ဥတ္တာသနလက္ခဏံ၊ ဝဇ္ဇဘီရုကဘယဒဿာဝိလက္ခဏံ ဝါ။ ဥတ္တာသနာကာရေန ပါပါနံ အကရဏာရသံ၊ ပါပါတော သင်္ကောစနပစ္စုပဋ္ဌာန်၊ ပရဂါရဝပဒဋ္ဌာနံ။ (ဋ၊ ၁၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၊ ဒု၊ ခန္ဓနိဒ္ဒေသ)

၁၀။ (က) ဝါကျ တေသံ ဓမ္မာနံ-ကား **"တို့ကို"**၊ (တစ်နည်း) **"တို့သို့"** ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် သမာပတ္တိ် ပဋိလာဘံ တို့၌ သဟဇာတပစ္စည်း။

သမာပတ္တိ် ပဋိလာဘံ တို့ကား သဟဇာတပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

ပြောင်နိုင်သော ပစ္စည်းသရုပ်ကား

တေသံ ဓမ္မာနံ - အရ အကုသိုလ်နာမက္ခန္ဓာလေးပါးသည် သမာပတ္တိ် ပဋိလာဘံ တို့အရ အနောတ္တပ္ပသဒ္ဓါရက္ခန္ဓာအား ဟေတု၊ အဓိ၊ တိ၊ အညမည၊ သမ္မယုတ္တ၊ အာဟာရ၊ ကမ္မဋ္ဌိယ၊ အတ္ထိ၊ အဂိဂတ။ ဤ (၈) ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြောင်၍ ကျေးဇူးပြုပါသည်။

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၂၆)

(က) အလုဗ္ဘနာတိ အလုဗ္ဘနာကာရော။

(ခ) လောဘသမ်ဂီပုဂ္ဂလော လုဗ္ဘိတော နာမ၊ နလုဗ္ဘိတော အလုဗ္ဘိတော၊ အလုဗ္ဘိတဿ ဘာဝေါ အလုဗ္ဘိတတ္တံ။

(ဂ) သာရာဂပဋိပက္ခတော နသာရာဂေါတိ အသာရာဂေါ။

(ဃ) အသာရဇ္ဇနာတိ အသာရဇ္ဇနာကာရော၊ အသာရဇ္ဇိတဿ ဘာဝေါ အသာရဇ္ဇိတတ္တံ။

(င) နအဘိဇ္ဈာယတီတိ အနဘိဇ္ဈာ။

(ဋ၊ ၁၉၃-၄။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၄၀၃။ ပြည်၊ ဒု၊ သျ၊ ၁၈၄)

၁။ (ခ) ဝါကျကို အနက်ပေးပါ။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာ၊ (င) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာ တက်ခဲ့ပါ။

၃။ အထက်ပါဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ဖြေပါ။

၄။ (ဂ) ဝါကျ၌ သာရာဂ-ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ စတုက္က ခွဲပြပါ။

၅။ (ခ) ဝါကျလာပုဒ်တို့ကို လိင်စသည် ခွဲပြပါ။

၆။ အထက်ပါဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ဂ) ဝါကျဝယ် အသာရာဂေါ-၌ နိပါတ်၊ ဥပသာရပုဒ်တို့၏အနက်တို့ကို ဖော်ပြပါ။

၈။ (င) ဝါကျ၌ န-ကို ဖြတ်၊ အဘိဇ္ဈာယတိ-အရ တရားကိုယ်ကောက်၍၊ ကြိယာငါးတန် မှန်ကန်စွာ ထုတ်ပြပါ။

၉။ အနဘိဇ္ဈာ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္ကကို ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ (ခ) ဝါကျ၌ လောဘသမ်ဏီပုဂ္ဂလော-ကို ပဋ္ဌာန်းနည်းစာစပ်၍၊ ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိတို့ကိုလည်း ထုတ်ပြပါ။

ပို့ချစဉ် (၂၆) အဖြေ

၁။ **(ခ) ဝါကျကို အနက်ပေး**

လောဘသမ်ဏီပုဂ္ဂလော၊ လောဘနှင့်ပြည့်စုံသောပုဂ္ဂိုလ်သည်။ လုဗ္ဘိတော နာမ၊ လုဗ္ဘိတမည်၏။ လုဗ္ဘိတော၊ တပ်မက်တတ်သည်။ နဲ၊ မဟုတ်။ အလုဗ္ဘိတော၊ တပ်မက်တတ်သည်မဟုတ်။ အလုဗ္ဘိတဿ၊ မတပ်မက်သောပုဂ္ဂိုလ်၏။ ဘာဝေါ၊ အဖြစ်တည်း။ အလုဗ္ဘိတတ္တံ၊ မတပ်မက်တတ်သောပုဂ္ဂိုလ်၏အဖြစ်။

၂။ **(ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာတက်**

ဆရာ၊ ဆရာသည် (က) ဝါကျဖြင့် အလုဗ္ဘနာ-ကို အလုဗ္ဘနာကာရောဟု ဘာဝသာဓနဝိဂ္ဂဟပြုရမည်ကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ဤသို့ ဖွင့်ဆိုတော်မူသည် ရှိသော် အလုဗ္ဘိတတ္တံ-၌ အလုဗ္ဘိတဝယ် တပစ္စည်းသည်လည်း ဘာဝသာဓန၌ ဖြစ်ပါမည်လော။ ထိုသို့ တပစ္စည်း၏ ဘာဝသာဓနဖြစ်ရာသောကြောင့် (က) ဝါကျဖြင့် ဘာဝသာဓနဝိဂ္ဂဟပြုရမည်ကိုသာ မဆိုသင့်။ လုဗ္ဘိတ-၌ တပစ္စည်း အနက်၊ အလုဗ္ဘိတတ္တ-တို့၌ တ္တပစ္စည်းအနက်တို့ကား အဘယ်ပါနည်း။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ခ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = အလုဗ္ဘနာ-၌ ယုပစ္စည်း ဘာဝသာဓနကိုသာ ပြသည် မဟုတ်၊ အလုဗ္ဘိတတ္တံ-၌ အလုဗ္ဘိတဝယ် တပစ္စည်း ကတ္တုသာဓနအနက်၊ တဒ္ဓိတ်တ္တပစ္စည်း ဘာဝတဒ္ဓိတ်အနက်ကို မှတ်အပ်၏ ဟူလို။

(င) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် (ဃ) ဝါကျဖြင့် အသာရဇ္ဇနာ၊ အသာရဇ္ဇိတတ္တံ ပုဒ်တို့၏ အသီးအသီး ဘာဝသာဓန၊ ကတ္တုသာဓန၊ ဘာဝတဒ္ဓိတ်အနက်တို့ကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုသည်ရှိသော် အနဘိဇ္ဈာပုဒ်၏အနက်ကို မသိအပ်ဟူသောအနက်သည် ရောက်၏။ (အနုလောမပါပနာ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋိလောမပါပနာ) ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် အနဘိဇ္ဈာပုဒ်၏အနက်ကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ (အနုလောမရောပနာ) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋိလောမရောပနာ) မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ၌ အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏ဟု စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (င) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = အနဘိဇ္ဈာပုဒ်၏အနက်ကိုလည်း ဖွင်ပြသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသောဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။
(ဂ) ဝါကျဖြင့် (ခ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။
(ဃ) ဝါကျဖြင့် (ဂ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။
(င) ဝါကျဖြင့် (ဃ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။

၄။ (ဂ) ဝါကျ၌ သာရာဂေါ၏ ဝိဂ္ဂဟ

သံရဉ္ဇတီတိ, သံရန္ဇတီတိ ဝါ သာရာဂေါ။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) သံရဉ္ဇတီတိ / သံရန္ဇတီတိ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။
(၂) အစိတ်သဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ပြင်းစွာကပ်ခြင်းကြိယာသည် ဗျုပ္ပတ္တိ နိမိတ်။

(၃) သာရာဂေါ ဟူသော နိပ္ပန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။
(၄) အပေါင်းသဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ပြင်းစွာတပ်ခြင်းကြီယာ၊ (တစ်နည်း) ရာဂလောဘဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) သာဟူသော၊ ရာဟူသော၊ ဂေါဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော အက္ခရာဟူဆိုအပ်သော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။
(၂) သံပုဗ္ဗ ရန္ဓဓာတ်၊ ဇာပစ္စည်းသည်ရင်း၊ အစိတ်သဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ပြင်းစွာတပ်ခြင်းကြီယာသည်ရင်း ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။
(၃) သာရာဂေါဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။
(၄) အပေါင်းသဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ပြင်းစွာ တပ်ခြင်းကြီယာသည် (တစ်နည်း) ရာဂလောဘဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (ခ) ဝါကျလာပုဒ်များကို လိင်စသည်ဖြင့် ခွဲပုံ

လောဘသမင်္ဂီပုဂ္ဂလ . - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
လုဇ္ဇိတ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
နာမ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
န - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
အလုဇ္ဇိပဒ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
ဘာဝ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
အလုဇ္ဇိတတ္တ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတနာမပဒ။

၆။ (က) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အလုဇ္ဇနာ-၌ ယုပစ္စည်း ဘာဝသာမနအနက်၌ ဖြစ်သည်ကိုဂုဏ်း၊ လုဇ္ဇိတော လုဇ္ဇနာဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုရမည်ကိုဂုဏ်း၊ နှင့် လုဇ္ဇနာကို

နလုဗ္ဘနာ အလုဗ္ဘနာ ဟု ဥဘေတပ္ပုရိသ်သမာသ်တွဲစပ်အပ်သည်ကိုဋင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဂိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

မှတ်ချက်။ ကိတ်ပုဒ်ကို အာကာရသဒ္ဒါဖြင့် သံဝဏ္ဏနာဖွင့်သောကြောင့် ကိတ်ပစ္စည်း ဘာဝသာဓနအာဘော်ဖော်ရသည်။ (သံဝဏ္ဏနာနိယံကြည့်)

(ခ) ဝါကျ၌ လောဘသမဏီပုဂ္ဂလော ဟူသောသံဝဏ္ဏနာဖြင့် လုဗ္ဘိတအရ လောဘရှိသူကို ကောက်ရမည်ကို သိစေပါသည်။

* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

နလုဗ္ဘိတော ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အလုဗ္ဘိတော-ကား နပုဒ်၊ လုဗ္ဘိတပုဒ်၊ အ-သည် န-၏ကာရိယ၏အဖြစ်ကိုဋင်း၊ နလုဗ္ဘိတော အလုဗ္ဘိတော ဟု ဥဘေတပ္ပုရိသ်သမာသ်တွဲစပ်အပ်သည်ကိုဋင်း သိစေပါသည်။

* နိပါတ်ပုဒ်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် နိပါတလိင်္ဂပဒသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ဖြစ်သောလိင်ပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

အလုဗ္ဘိတဿ ဘာဝေါ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အလုဗ္ဘိတတ္တံ-ကား အလုဗ္ဘိတပုဒ်၊ တ္တပစ္စည်း၊ ထိုတွင် တ္တပစ္စည်း၏ ဘာဝတဒ္ဓိတ်အနက်၌ သက်သည်ကိုဋင်း၊ အလုဗ္ဘိတဿ ဘာဝေါ အလုဗ္ဘိတတ္တံ ဟု ဘာဝတဒ္ဓိတ်ပိဋ္ဌိတ်ပြုအပ်သည်ကိုဋင်း သိစေပါသည်။

* တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဂိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အသာရာဂေါ-ကား နှ-ပုဒ်၊ သာရာဂ-ပုဒ်တည်း။ ထိုတွင် နှ-၏ပဋိပက္ခအနက်ဟောသည်ကိုဎင်း၊ နှ သာရာဂေါ အသာရာဂေါဟု ဉာဘေတပ္ပုရိသ်သမာသ် ဝိဂြိုဟ်တွဲစပ်အပ်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* နိပါတ်ဌစ်သောလိင်ပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် နိပါတလိင်္ဂတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။ (နိပါတလိင်္ဂပဒတ္ထ)
* သမာသ်ဖြစ်သောလိင်ပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထ သံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဃ) ဝါကျ၌ အသာရဠနာကာရောဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အသာရဠနာ-ကား နပုဒ်၊ သာရဠနာပုဒ်၊ သာရဠနာ-ကား သံပုဗ္ဗ၊ ရဠဓာတ်၊ ယုပစ္စည်းတည်း။ ထိုတွင် ယုပစ္စည်း၏ ဘာဝသာဓနအနက်ဟောသည်ကိုဎင်း၊ သံရဠနံ သာရဠနာ ဟု ဘာဝသာဓနဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်ကိုဎင်း၊ နှ သာရဠနာ အသာရဠနာဟု ဉာဘေတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝိဂြိုဟ် တွဲစပ်အပ်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ဖြစ်သောလိင်ပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒသမာသလိင်္ဂတ္ထ ။

(င) ဝါကျ၌ နှ အဘိဈာယတီတိဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အနဘိဈာ-ကား နှ-ပုဒ်၊ အဘိဈာပုဒ်တည်း။ ထိုတွင် အဘိဈာပုဒ်ကား အဘိပုဗ္ဗ၊ ဈာဓာတ်၊ (တစ်နည်း) စျာဓာတ်၊ အပစ္စည်းတည်း။ အဘိဥပသာရပုဒ်၏ ဓာတွတ္ထဝိသေသကအနက်ဟောကိုဎင်း၊ အပစ္စည်း၏ ကတ္တားအနက်၌ ဟောသည်ကိုဎင်း၊ အဘိဈာယတီတိ အဘိဈာဟု ကတ္တုသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း၊ နှ အဘိဈာ အနဘိဈာဟု ဉာဘေတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝိဂြိုဟ် တွဲစပ်အပ်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြဇသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ [(ဂ) ဝါကျဝယ် အသာရာဂေါ-၌ န-နိပါတ်ပုဒ်ရှေးရှိသော သံ-ဥပသာရပုဒ္ဓ၊ ရန္ဓဓာတ်၊ ဏပစ္စည်းဖြစ်သောကြောင့် န-နိပါတ်အနက်၊ သံ-ဥပသာရအနက်တို့ကိုမေးခြင်း ဖြစ်သည်။]

န-နိပါတ်ပုဒ်၏အနက်ကား - ပဋိပက္ခအနက် ဖြစ်ပါသည်။

သံ-ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကား - ဘုသတ္ထ - ပြင်းစွာဟူသောအနက် ဖြစ်၏။

၈။ (ဃ) ဝါကျ၌ န-ကို ဖြတ်၊ **အဘိဏှာယတိ-အရ** - လောဘ ဖြစ်ပါသည်။

(၁) ထိုလောဘသည် ဒဿနတ္ထ။
(၂) သူတစ်ပါးစည်းစိမ်ကို သာယာတပ်မက်ခြင်းသည် ဒီပကတ္ထ။
(၃) အကျိုးအကြောင်းကို အမှန်မသိခြင်းခြင်းသည် ပကာသနတ္ထ။
(၄) အယောနိသော မနသိကာရသည် ဝိဘာဝတ္ထ။
(၅) အစွဲအလန်းကြီးသဖြင့် မစွန့်လွှတ်နိုင်ခြင်းစသည်သည် အနုဘာဝတ္ထ။
မှတ်ချက်။ ။ အကြောင်းနှစ်ချက်၊ အကျိုးနှစ်ချက် ထုတ်ထားသည်။

၉။ **အနဘိဏှာ၏ (အလောဘ၏) လက္ခဏာဒီစတုက္က**

အလောဘော အာရမ္မဏေ စိတ္တဿ အဂေဓလက္ခဏော၊ အလဂ္ဂဘာဝ-လက္ခဏော ဝါ၊ အပရိဂ္ဂဟနရသော၊ အနလ္လီနဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ ဝိညာဏ-ပဒဋ္ဌာနော။ (ဋ၊ ၁၇၀-၁။ ဋ၊ သျ၊ ၂၊ ၈၅/၈၆)

၁၀။ (ခ) ဝါကျ၌ **လောဘသမဏီပုဂ္ဂလော**-ကား "**သည်**" ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် လုဗ္ဘိတော် နာမ-၌ သဟဇာတပစ္စည်း၊ လုဗ္ဘိတော နာမ-ကား သဟဇာတပစ္စည်း၏ပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

ပြိုင်နိုင်သောပစ္စယသတ္တိတို့ကား -

နာမ်အချင်းချင်းအား ဟေတု၊ အဓိပတိ၊ သဟဇာတ၊ အညမည၊ နိဿယ၊ ကမ္မ၊ အာဟာရ၊ ဣန္ဒြိယ။ ဈာန၊ မဂ္ဂ၊ သမ္ပယုတ္တ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတဟု (၁၃) ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြိုင်၍ ကျေးဇူးပြုပါသည်။

နာမ်သည် နာမ်နှင့် စိတ္တဇရုပ်အား ဝိပ္ပယုတ္တ ထည့်လျှင် (၁၄) ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြိုင်၍ကျေးဇူးပြုပါသည်။

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၂၇)

(က) အလောဘော ကုသလမူလန္တိ အလောဘသဒ္ဒါတံ ကုသလမူလံ။

(ခ) အလောဘော ဟိ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပစ္စယဋ္ဌေနာတိ ကုသလမူလံ။

(ရ) ကုသလဥ္စ တံ ပစ္စယဋ္ဌေန မူလဥ္စာတိပိ ကုသလမူလံ။

(၌၊ ၁၉၄။ ဘာဋ္ဌီ၊ ဒု၊ ၄၀၄။ ပြည်၊ ဒု၊ သျ၊ ၁၈၅)

၁။ (ခ) ဝါကျကို ပကတိ ဝိကတိနည်းဖြင့် အနက်ပေးပါ။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဥ္စကစောဒနာ၊ (ဂ) ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာ တက်ခဲ့ပါ။

၃။ (ခ-ဂ)ဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ဖြေပါ။

၄။ ကုသလမူလံ-ပုဒ်ကို (ခ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာနုရူပ်နှင့်အညီ ဝိဂ္ဂဟပြု၍ စတုက္က ခွဲပြပါ။

၅။ (က) ဝါကျလာပုဒ်တို့ကို လိင် စသည် ခွဲပြပါ။

၆။ (က) စသော ဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ခ) ဝါကျ ဟိ-နိပါတ်၊ (ဂ) ဝါကျ၌ ပိ-အနက်တို့ကို မှန်ကန်စွာ ဖော်ပြပါ။

၈။ အလောဘ-ကို မူချယူ၍ (ခ) ဝါကျနှင့်အညီ ကြိယာငါးတန် မှန်ကန်စွာ ထုတ်ပြပါ။

၉။ (ခ) ဝါကျလာ အလောဘ-၏ မူလမည်ပုံ၊ (ဂ) ပါကျလာ ကုသိုလ်၏မူလ မည်ပုံ ပရမတ်သဘောကို ရှင်းပြပါ။

၁၀။ (ခ)ဝါကျ၌ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ -ကို ပဋ္ဌာန်းနည်းစာစပ်၍၊ ပစ္စည်း ပစ္စယုပ္ပန် ဖြစ်ပုံကိုလည်း ရှင်းပြပါ။

ပို့ချစဉ် (၂၇) အဖြေ

၁။ (ခ) ဝါကျကို ပကတိဝိကတိနည်းအားဖြင့် အနက်ပေးပုံ

ဟိ-သစ္စံ၊ မှန်၏။ အလောဘော၊ အလောဘသည်။ ကုသလာနံ၊ ကုသိုလ်ဖြစ်ကုန်သော။ ဓမ္မာနံ၊ တရားတို့၏။ ပစ္စယဋ္ဌေန၊ ဟေတုပစ္စည်း၏ အဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သောအနက်ကြောင့်။ မူလံ၊ မူလမည်သည်။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏။ ကံတိ၊ ထို့ကြောင့်။ ကုသလမူလံ၊ ကုသလမူလမည်သည်။ ဟောတိ၊ ဖြစ်၏။

မှတ်ချက်။ ။ဤသို့ မှန်ခြစ် ✓ * ✓ * ✓ အမှတ်ပြအတိုင်း ပကတိကတ္တား၏ ဟောတိ-ကြိယာထည့်ပေးနည်းကို ပကတိ၊ ဝိကတိ အနက်ပေးနည်းဟု မှတ်ပါ။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် (က) ဝါကျဖြင့် အလောဘော ကုသလမူလံ ကို အလောဘနှင့်ကုသလမူလကို အရတူ တုလျတ် လိင်္ဂတ်အဖြစ်ဖြင့် ဖွင့်ဆို တော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုတော်မူသည်ရှိသော် ဆရာ့ (က) ဝါကျစကားသည် ယုတ္တိကင်းပ ဒဋ္ဌိယမ္ပသာ ဖြစ်သည်မဟုတ်ပါလော။ ထိုသို့ ဒဋ္ဌိယမ္ပသာဖြစ်သောကြောင့် ဒဋ္ဌိကရဏကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ ခိုင်မြဲစေကြောင်း ယုတ္တိ ဒဋ္ဌိကရဏကား အဘယ်ပါနည်း။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ (ခ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား - ငါဆိုသော (က) ဝါကျစကားသည် ယုတ္တိကင်းပ ဒဋ္ဌိယမ္ပမဟုတ်၊ ထိုကို ခိုင်မြဲစေကြောင်း ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏကိုလည်း (ခ) ဝါကျဖြင့် သိအပ်၏ဟူလို။

(က) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် (ခ) ဝါကျဖြင့် အလောဘော ကုသလမူလံ-၌ ကုသလမူလံ-ကို ကုသလာနံ မူလံ ကုသလမူလံ ဟု ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဖြင့် ဒဋ္ဌိဟရဏကို ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဆိုသည်ရှိသော် တပ္ပုရိသ်တစ်မျိုးကိုသာ ပြုကောင်း၏ဟူသော အနက်သည် ရောက်၏။ (အနုလောမပါပနာ) စင်စစ် တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋိလောမပါပနာ) ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် ရနိုင်သော တစ်ပါးသော သမာသ်ကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ (အနုလောမ ရောပနာ) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋိလောမရောပနာ) မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ၌ အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒါသ သင့်ရောက်ရာ၏ဟု စောဒနာဘွယ် ရှိသောကြောင့် (ဈ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = ရသင့်သော တစ်ပါးသော ကမ္မဓာရည်းသမာသ် ကိုလည်း ငါပြဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသောဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော ဝိရောဓိဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

(ဂ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော ဝိရောဓိဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

တစ်နည်း (ဂ) ဝါကျဖြင့် (ခ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏာ ဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

၄။ **ကုသလမူလံ - ကို (ခ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာနှင့်အညီ ဝိဂ္ဂဟ**

ကုသလာနံ မူလံ ကုသလမူလံ။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) ကုသလာနံ မူလံ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) ကုသိုလ်တို့၏မူလဖြစ်သော အလောဘနှင့်အကျိုးအကြောင်းအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္မန်သည် ဗျုပ္ပတ္တိနဲမိတ်။

(၃) ကုသလမူလံ ဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ကုသိုလ်မူလဖြစ်သော အလောဘတို့၏ တစ်ခုသည် တစ်ခုနှင့်တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) ကုဟူသော၊ သဟူသော၊ လဟူသော၊ မူဟူသော၊ လံဟူသော ဟစ်လုံး ဟစ်လုံးသော အက္ခရာဟု ဆိုအပ်သော ဝဓိဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) ဆိုခဲ့ပြီးသောသမ္မန်သည်၊ (တစ်နည်း) ကုသလမူဒ်၊ မူလပုဒ်သည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ကုသလမူလံ ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ကုသိုလ်မူလ အလောဘဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (က) ဝါကျလာပုဒ်များကို လိင်္ဂစသည်ဖြင့် ခွဲပုံ

အလောဘ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

ကုသလမူလံ - နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

ဣတိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဣကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

အလောဘသဒ္ဒါတံ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

၆။ (က) ဝါကျ၌ အလောဘသဒ္ဒါတံ ကုသလမူလံ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ကုသလမူလံ အရ အလောဘကို ကောက်ယူရမည်ကို သိစေပါသည်။

* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သရူပတ္ထသံဝဏ္ဏနာ၊ အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

နိယံ။ ။သဒ္ဒါတသဒ္ဒါ၊ ရှိလေရာ၊ သရုပ်သာမှတ်လေ။

(ခ) ဝါကျရှိ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ကုသလမူလံပုဒ်ကို ကုသလသ မူလံ ကုသလမူလံ ဟု ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝိဂြိုဟ်တွဲစပ်သည်ကိုဂုဏ်း၊ မူလ-အရ အလောဘကို ယူအပ်သည်ကိုဂုဏ်း၊ အလောဘ၏ မူလအမည်ကား သဟဇာတပစ္စည်းအဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သောကြောင့် မူလမည်သတည်းဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုဂုဏ်း သိစေပါသည်။

* သမာသ်ပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* ဝိဂြိုဟ်အနက်၏ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဝါကျရှိ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ကုသလမူလံ-ကို ကုသလဥ္စ တံ မူလဥ္စာတိ ကုသလမူလံဟု ကမ္မဓာရည်းသမာသ် ဝိဂြိုဟ်တွဲစပ်အပ်သည်ကိုရင်း၊ အလောဘဟိတ်၏ ကုသလမူလမည်ကြောင်း အဓိပ္ပါယ်ကိုရင်း သိစေပါသည်။

* သမာသ်ပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိဂ်တ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (ခ) ဝါကျ၌ ဟိသဒ္ဒါကား ဒဋ္ဌီကရဏဇောတကအနက်ကို ဟောပါသည်။

(ဂ) ဝါကျ၌ ပိသဒ္ဒါကား တပ္ပုရိသ်သမာသ်ကို ပေါင်းစည်းခြင်း-သမုစ္စည်းအနက်၊ နည်းတစ်ပါးဟူသော ဝါသဒ္ဒါအနက်ကို ဟောပါသည်။

၈။ **အလောဘကို မုချယူ၍ (ခ) ဝါကျနှင့်အညီ ကြိယာငါးတန်ထုတ်ပုံ**

(၁) အလောဘသည် ဒဿနတ္ထ။
(၂) ယောနိသော မနသိကာရသည် ဒီပကတ္ထ။
(၃) ကုသိုလ်ဖြစ်ခြင်းသည် ပကာသနတ္ထ။
(၄) ပုဗ္ဗေကတပုညတာ စသည်သည် ဝိဘာဝတ္ထ။
(၅) ဖြူစင်ခြင်း ကောင်းမြတ်သောဘုံဘဝ၊ မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်စသော တရားတို့သည် အနုဘာဝတ္ထ။

၉။ (ခ) **ဝါကျလာ အလောဘ၏ မူလမည်ပုံကား**

အလောဘဟိတ်သည် ကုသိုလ်တရားဖြစ်ရန် ဟေတု သဟဇာတပစ္စည်း အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်ခြင်းသဘောသတ္တိသည် အလောဘ၏ မူလမည်ပုံ ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ) ဝါကျလာ ကုသိုလ်၏ မူလမည်ပုံကား

အလောဘ ကုသိုလ်သဘောသတ္တိသည် သဟဇာတသတ္တိအဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်ခြင်းသည် ကုသိုလ်၏မူလမည်ပုံ ပရမတ်သဘော ဖြစ်ပါသည်။ (သေချာစွာ ဆင်ခြင်ရ၏။)

၁၀။ (ခ) ဝါကျ၌ **ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ**-ကား **"တို့၏"** ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် မူလံ-၌ သဟဇာတပစ္စယုပ္ပန်။ မူလံ-၌ သဟဇာတပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

အဘယ်သို့ ပစ္စည်း ပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်သနည်းဟူမူကား

ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ-ဒဝေါ့ ကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် အကျိုးပစ္စယုပ္ပန်၊ မူလံ-အာဒိ အလောဘသည် အကြောင်းပစ္စည်း။ ဤသို့ ပစ္စည်းပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်သတည်း။

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၂၈)

(က) အဒေါသနိဒ္ဒေသေ အဒုဿနကဝသေန အဒေါသော၊ နာ ဒုဿတီတိပိ အဒေါသော။

(ခ) ကဒမဿ သဘာဝပဒံ။

(ဂ) အဒုဿနာတိ အဒုဿနာကာရော။

(ဃ) အဒုဿိတသ ဘာဝေါ အဒုဿိတတ္တံ။

(င) ဗျာပါဒပဋိပက္ခတော နာ ဗျာပါဒေါတိ အဗျာပါဒေါ။

(စ) ကောဓုက္ခပဋိပက္ခတော နာ ဗျာပတ္တေါတိ အဗျာပတ္တေါ။

(ဋ၊ ၁၉၄။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၄၀၄။ ပြည်၊ ဒု၊ သျ၊ ၁၈၅)

၁။ (စ) ဝါကျကို မှန်ကန်စွာ အနက်ပေးပါ။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာ၊ (င) ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာ တက်ခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) စသောဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ဖြေပါ။

၄။ (ဃ) ဝါကျ၌ ဗျာပါဒ-ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျုပ္ပတျာဒိစတုက္ကခွဲပြပါ။

၅။ (က) ဝါကျလာပုဒ်တို့ကို လိင်် စသည် ခွဲပြပါ။

၆။ (က) စသော ဝါကျကို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (က) ဝါကျ ပိ-အနက်၊ (ခ) ဝါကျ၌ ဣဒမဿ အစွဲကို စွဲပြပါ။

၈။ (က) ဝါကျ၌ နဒုဿတိ-အရ တရားကိုယ်ကောက်၍ ကြိယာငါးတန် မှန်ကန်စွာ ထုတ်ပြပါ။

၉။ (စ) ဝါကျ၌ ကောဓ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္ကကို ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ (က)ဝါကျ၌ အဒုဿနကဝသေန-ကို ပဌာန်းနည်းစာစပ်၍၊ ပြိုင်နိုင်သော ပဌာန်း ပစ္စည်းသရုပ်ကိုလည်း ထုတ်ပြပါ။

ပို့ချစဉ် (၂၈) အဖြေ

၁။ **(စ) ဝါကျကို အနက်ပေး**

ကောဓဒုက္ခပဋိက္ခဘာဝတော၊ ကောဓကြောင့်ဖြစ်သော ဒုက္ခ၏ဆန့်ကျင်ဘက်၏အဖြစ်ကြောင့်။ ဗျာပဇ္ဇော၊ ကောဓဟု ဆိုအပ်သော ဗျာပါဒကြောင့်ဖြစ်သော ဒုက္ခသည်။ နဲ၊ မဟုတ်။ ဣတိ တသ္မာ၊ ထို့ကြောင့်။ အဗျာပဇ္ဇော၊ အဗျာပဇ္ဇောမည်၏။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဋ္ဌကစောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် (က) ဝါကျဖြင့် အဒေါသပုဒ်၏ ဘာဝသာဓန၊ ကတ္တုသာဓနဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုသည်ရှိသော် အဒေါသ၊ အဒုဿနာစသော ပရိယာဝေါဟာရ ဒေသနာအများတွင် အဘယ်သည် သဘာဝပုဒ်ဖြစ်သည်ဟု မသိရသေးသည်မဟုတ်ပါလော။ ထိုသို့ မသိရသေးသောကြောင့် ဝစနတ္ထမျှကိုသာ (က) ဝါကျဖြင့် မဆိုသင့်။ အဒေါသပုဒ်သည် အဘယ်ပုဒ်ဖြစ်ပါသနည်း။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ (ခ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = အဘယ်ပုဒ်သည် သဘာဝပုဒ်ဖြစ်သည်ဟု မသိအပ်သည်မဟုတ်၊ အဒေါသောပုဒ်သည် အဒေါသ၏ သဘာဝပြပုဒ်ဖြစ်၏ ဟူလို။

(င) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် (ဃ) ဝါကျဖြင့် အဒုဿိတတ္တံ-ပုဒ်၏ ဘာဝတဒ္ဓိတ် ဝိဂ္ဂဟပစ္စယတ္ထကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုတော်မူသည်ရှိသော် အဗျာပါဒ-၌ န-နိပါတ်အနက်နှင့် န ဗျာပါဒ သမာသဝိဂ္ဂဟကို မသိအပ်ဟူသော အနက်သည် ရောက်၏။ (အနုလောမပါပနာ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋိလောမပါပနာ) ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် န-၏အနက်နှင့် အဗျာပါဒ ဝိဂ္ဂဟကို ပြဆိုသင့်သေး၏။ (အနုလောမရောပန) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋိလောမရောပနာ) မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ၌ အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏ဟု စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (င) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = အဗျာပါဒ-၌ န-၏ပဋိပက္ခအနက်၊ နနှင့်ဗျာပါဒကို န ဗျာပါဒေါ အဗျာပါဒေါဟု ဥဘေတပ္ပုရိုက်သမာသ်ဝိဂြိုဟ်ပြုရမည်ဟု ဖွင့်ဆိုသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသောဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။
(ဂ) ဝါကျဖြင့် (က-ခ) ဝါကျတို့၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်ပါသည်။
(ဃ) ဝါကျဖြင့် (ဂ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။
(င) ဝါကျဖြင့် (ဃ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။
(စ) ဝါကျဖြင့် (င) ဝါကျကို တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

၄။ **(ဃ) ဝါကျ၌ ဗျာပါဒ ပုဒ်၏ ဝိဂ္ဂဟ**

ဝိရူပံ အာပဇ္ဇတိ ဧတေနာတိ ဗျာပါဒေါ။ (ဝိ+အာ+ပဒ+ဏ)
(တစ်နည်း) ဝိရူပံ အာပါဒေတီတိ ဗျာပါဒေါ။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) ဝိရူပံ အာပဇ္ဇတိ ဧတေနာတိ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။
(၂) အစိတ်သဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ဖောက်ပြန်ခြင်းသို့ ရောက်ခြင်းကြီယာသည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။
(၃) ဗျာပါဒေါ ဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။
(၄) အပေါင်းသဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သောကြီယာသည်၊ (ဝါ) ဗျာပါဒဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိမာန်ဦးကာနည်း

(၁) ဗျာဟူသော၊ ပါဟူသော၊ ဒေါဟူသော် တစ်လုံးတစ်လုံးသော အက္ခရာဟူဆိုအပ်သော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) အစိတ်သဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ဖောက်ပြန်ခြင်းသို့ ရောက်ခြင်းကြိယာသည်၊ (တစ်နည်း) ဝိပုဗ္ဗ၊ အာပုဗ္ဗ၊ ပဒဓာတ်၊ ဏပစ္စည်းသည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ဗျာပါဒေါ ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) ဖောက်ပြန်ခြင်းသို့ ရောက်ခြင်းကြိယာ၊ (တစ်နည်း) ဗျာပါဒဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (က) ဝါကျလာပုဒ်များကို လိင်္ဂစသည်ဖြင့် ခွဲပုံ

အဒေါသနိဒ္ဒေသ	- ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
အဒုဿနကဝသ	- ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
အဒေါသ	- ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
နှ	- အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ အကာရန္တ၊ နိပါတပဒ
ဒုဿတိ	- အလိင်၊ ဒိဝါဒိဂိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။
ဣတိ/ပိ	- အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဣကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။

၆။ (က) ဝါကျ၌ အဒုဿနကဝသေန-ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အဒုဿန-၌ ဒုဿန-ကား ဒုသဓာတ်၊ ယုပစ္စည်း၊ ထိုတွင် ယုပစ္စည်း၏ ဘာဝသာဓနအနက်၌ သက်သည်၏အဖြစ်ကိုဎင်း၊ ဒုဿိယတေ ဒုဿနာဟု ဝိပြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း၊ အ-ကား နှ-၏ ကာရိယ၏အဖြစ်ကိုဎင်း၊ နှ ဒေါသော အဒေါသော အဒေါသောဟု ဥဘေတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* နိပါတ်ပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် နိပါတလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(က) ဝါကျ၌ နာ ဒုဿတီတိပိ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ယုပစ္စည်း ကတ္တားဟော သည်ကိုဎင်း၊ ဒုဿတီတိ ဒုဿနာဟု ဝိဂြိဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း၊ အ-သည် နာ-၏ကာရိယ၏အဖြစ်ကိုဎင်း၊ နာ ဒုဿနာ အဒုဿနာဟု ဥဘေတပ္ပရိဿ်သမာသ် တွဲစပ်အပ်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* နိပါတ်ပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် နိပါတလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အဒုဿနာ-၌ ဒုဿနာ-ကား ဒုဿဓာတ်၊ ယုပစ္စည်း၊ ထိုတွင် ယုပစ္စည်း၏ ဘာဝသာဓနအနက်ဟောသည်ကိုဎင်း၊ ဒုဿိယတေ ဒုဿနာဟု ဝိဂ္ဂဟပြုအပ်သည်ကိုဎင်း၊ နာ ဒုဿနာ အဒုဿနာဟု ဥဘေတပ္ပရိဿ် သမာသ် တွဲစပ်အပ်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဃ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အဒုဿိတတ္တံ-၌ တ္တပစ္စည်း ဘာဝအနက်ပေါ သည်ကိုဎင်း၊ အဒုဿိတသ ဘာဝေါ အဒုဿိတတ္တံ ဟု ဝိဂြိဟ်ပြုအပ်သည် ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(င) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အဗျာပါဒေါ-ကား နပုဒ်၊ ဗျာပါဒပုဒ်တည်း။ ထိုတွင် နာ-၏ပဋိပက္ခအနက်ဟောသည်ကိုဎင်း၊ အ-သည် နာ၏ကာရိယ၏အဖြစ်ကိုဎင်း၊

နဗျာပါဒေါ အဗျာပါဒေါဟု ဥဘေတပ္ပုရိသ်သမာသ်တွဲစပ်သည်ကိုရင်း သိ။
* နိပါတ်ပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် နိပါတလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(စ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် အဗျာပဇ္ဇော-ကား နဗုဒ်၊ ဗျာပဇ္ဇပုဒ်တည်း။ ထိုတွင် နဗ-၏ ပဋိပက္ခအနက်ဟောသည်ကိုရင်း၊ အ-၏ နဏ်ကာရိယ၏အဖြစ်ကိုရင်း၊ ဗျာပဇ္ဇ-အရ ကောဓဒေါသကို ယူအပ်သည်ကိုရင်း၊ နဗျာပဇ္ဇော အဗျာပဇ္ဇော ဟု ဥဘေတပ္ပုရိသ်သမာသ် ဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုရင်း သိစေပါသည်။
* နိပါတ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် နိပါတလိင်္ဂပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အရကောက်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* သမာသ်ပုဒ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သမာသလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (က) ဝါကျ၌ ပိသဒ္ဒါသည် သမုစ္စယတ္ထ၊ (ဝါ) သဒ္ဒတ္ထဖြစ်ပါသည်။
(ခ) ဝါကျ၌ ဣဒံ - အဒေါသောတိ ပဒံ ဟု စွဲပါသည်။
အဿ - အဒေါသောတိ ပဒဿ ဟု စွဲပါသည်။

၈။ (က) ဝါကျ၌ **နဒုဿတိ** - အရ အဒေါသဖြစ်ပါသည်။
(၁) ယင်းအဒေါသသည် ဒဿနတ္ထ။
(၂) စိတ်ဝိညာဏ်သည် ဒီပကတ္ထ။
(၃) အာဃာတကင်းပျောက်ခြင်းသည် ပကာသနတ္ထ။
(၄) ယောနိသော မနသိကာရသည် ဝိဘာဝတ္ထ။
(၅) စိတ်ဖြူစင်ခြင်းစသည်သည် အနုဘာဝတ္ထ။

မှတ်ချက်။ ။လုက္ခဏာဒိစတုက္ကနှင့် သဘာဝယှဉ်ထွဲထုတ်သည်။

၉။ (စ) ဝါကျ၌ ကောဓ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က

ဒေါသော စဏ္ဍိက္ကလက္ခဏော၊ ဝိသပ္ပနရသော၊ အတ္တနော နိဿယဒဟန ရသော ဝါ၊ ဒုဿနပစ္စုပ့ဌာနော၊ အာဃာတဝတ္ထုပဒဋ္ဌာနော။

(ဋ္ဌ၊ ၂၉၉။ သျ၊ ၃၊ ၃၇)

၁၀။ (က) ဝါကျ၌ **အဒုဿနကဝသေန**-ကား **"ဖြင့်"** ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် အဒေါသော-၌ အနန္တရပစ္စည်း။ အဒေါသော-ကား အနန္တရပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန် အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိကား

အနန္တရ၊ သမနန္တရ၊ ဥပနိဿယ၊ အာသေဝန၊ နတ္ထိ၊ ဝိဂတ၊ ဤ (၆)ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြိုင်၍ ကျေးဇူးပြုပါသည်။

အဒုဿနကဝသေန - အရ ရှေးရှေးကုသိုလ်ဇောစိတ်၌ ဖြစ်သော အဒေါသကိုယူ။

အဒေါသော - အရ နောက်နောက်ကုသိုလ်ဇောစိတ်၌ဖြစ်သော အဒေါသကို ယူ၍ ဤကဲ့သို့ အနန္တရပစ္စည်းသာ ပြိုင်သည်။

[ဆောင်] ဝသေနဟု၊ အထူးပြုက၊ ချင်းစပ်ဆိုင်ရာ၊ ဥပစာ၊ ဆိုင်ရာပိုဒ်မှ၊ နန္တရကား၊ မမှားမုချ၊ အန္တသရုပ်ကြား။ (တွင်းကြီး ၂၆)

* * * * *

ပို့ချစဉ် (၂၉)

(က) အဒေါသသဒ္ဒါတံ ကုသလမူလံ အဒေါသော ကုသလမူလံ။

(ခ) တံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

(ဂ) ဂ.ာယပဿဒ္ဓိနိဒ္ဒေသာဒီသု ယသ္မာ ကာယောတိ တယော ခန္ဓာ အဓိပ္ပေတာ၊ တသ္မာ ဝေဒနာက္ခန္ဓသာတိ အာဒိ ဝုတ္တံ။

(ဃ) ပဿမ္ဘန္တိ တောယ တေ ဓမ္မာ ဝိဂတဒရထာ ဘဝန္တိ၊ သမသာသပ္ပတ္တာတိ ပဿဒ္ဓိ။

(င) ဒုတိယပဒံ ဥပသဂ္ဂဝသေန ဝုတ်ံ။

(ဥဒ္ဒ၊ ၁၉၄။ ဘာဋီ၊ ဒု၊ ၄၀၅။ ပြည်၊ ဒု၊ သျှ၊ ၁၈၆)

၁။ (ဂ) ဝါကျကို ကတ္တားထည့်စွက်၍ အနက်ပေးပါ။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာ၊ (ဂ) ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာ တက်ခဲ့ပါ။

၃။ အထက်ပါဝါကျတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ဖြေပါ။

၄။ (ဃ) ဝါကျ၌ သမသာသ-ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ဗျုပ္ပတ္တာဒိစတုက္ကခွဲပြပါ။

၅။ (ဃ) ဝါကျလာပုဒ်တို့ကို လိင် စသည် ခွဲပြပါ။

၆။ (က-ဂ-ဃ-င) စသော ဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ခ) ဝါကျ တံအစွဲနှင့် ဧဝ-၏ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ၊ နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထတို့ကို ထုတ်ပြ၍ (ဂ) ဝါကျ၌ အဓိပ္ပေတာထားပုံအကြောင်းလည်း ဖြေဆိုပါ။

၈။ (ဂ) ဝါကျ၌ ဝုတ်ံ-၏ အနုတ္တတ္ထ-အရ တရားကိုယ်ကောက်၍ ကြိယာငါးတန် မှန်ကန်စွာ ထုတ်ပြပါ။

၉။ ပဿဒ္ဓိ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္ကကို ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ (ဃ) ဝါကျ၌ တေ ဓမ္မာ-ကို ပဌာန်းနည်းစာစပ်၍၊ ပြိုင်နိုင်သော ပစ္စယသတ္တိ ကိုလည်း ထုတ်ပြပါ။

ပို့ချစဉ် (၂၉) အဖြေ

၁။ **(ဂ) ဝါကျကို ကတ္တားထည့်စွက်၍အနက်ပေး**

ကာယပဿဒ္ဓိနိဒ္ဒေသာဒီသု၊ ကာယပဿဒ္ဓိနိဒ္ဒေသအစရှိသည်တို့၌။ ကာယောတိ ပဒေန၊ ကာယောဟူသော ပုဒ်ဖြင့်။ (**ဘာဋ္ဌီ**) ကာယောတိ ဧတ္ထ၊ ကာယော ဟူသော ဤပုဒ်၌။ (**ပြည်**) တယော၊ သုံးပါးကုန်သော။ ခန္ဓာ၊ နာမက္ခန္ဓာတို့ကို။ (**ဘဂဝတာ၊ မြတ်စွာဘုရားသည်။**) [ကတ္တား] အဓိပ္ပေတော၊ အလိုရှိအပ်ကုန်၏။ တသ္မာ၊ ထို့ကြောင့်။ ဝေဒနာက္ခန္ဓဿာတိအာဒိ၊ ဝေဒနက္ခန္ဓ အစရှိသောစကားရပ်ကို။ (**ဘဂဝတာ၊ မြတ်စွာဘုရားသည်။**) [ကတ္တား] ဝုတ္တံ၊ ဟောတော်မူအပ်၏။

၂။ **(ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာတက်**

ဆရာ၊ ဆရာသည် (က) ဝါကျဖြင့် အဒေါသော ကုသလမူလ ပုဒ်၏ အနက်ကို ယထာက္ကမ အတ္ထယောဇနာကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆို သည်ရှိသော် တစ်ပါးသော ဝါကျတ္ထကိုလည်း ဖွင်ဆိုသင့်သည်မဟုတ်ပါလော။ ထိုသို့ ပြဆိုသင့်သောကြောင့် (က) ဝါကျဖြင့် ယထာက္ကမ အတ္ထယောဇနာမျှ ကိုသာ မပြဆိုသင့်။ တစ်ပါးသော ဝါကျတ္ထကား အဘယ်ပါနည်း။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ခ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = တစ်ပါးသော ဝါကျတ္ထကိုလည်း ပြဆိုသင့်သောကြောင့် အလောဘော ကုသလမူလံ-၌ ဆိုအပ်ပြီးသော အနက်ရှိသောကြောင့် ထိုအလောဘော ကုသလမူလံ-ပုဒ်၏အဖွင့်အတိုင်း သိအပ်၏ ဟူလို။

(၈) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဘုရားရှင်သည် ပါဠိတော်၌ ဝေဒနာကွန္ဓသဿ အစရှိသော ပါဠိစကားရပ်ကို ဟောတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဟောတော်မူသည်ရှိသော် ဝေဒနာကွန္ဓသဿ အစရှိသော ပါဠိစကားရပ်ကို ဟောတော်မူရခြင်း၏အကြောင်းဟိတ်ကို မသိအပ်ဟူသော အနက်သည် ရောက်၏။ (အနုလောမပါပနာ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။ (ပဋိလောမပါပနာ) ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် အကြောင်းဟိတ်ကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ (အနုလောမရောပနာ) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋိလောမရောပန) မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ၌ အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏ဟု စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (၈) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = ဝေဒနာကွန္ဓသဿ အစရှိသောပါဠိ၌ ဟောတော်မူရခြင်း၏အကြောင်းဟိတ်ကို ငါထုတ်ပြသောကြောင့် သင်တင်တိုင်းသောဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။
(ဂ) ဝါကျဖြင့် (က-ခ) ဝါကျတို့၌တင်သော အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်ပါသည်။
(ဃ) ဝါကျဖြင့် (က-ခ-ဂ) ဝါကျတို့၌တင်သော အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်ပါသည်။
(င) ဝါကျဖြင့် (ဃ) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတာ၊ အပရိပုဏ္ဏာဒေါသကို ပယ်။

။ သမသသိယာဂက သံ ဘုသံ အသသိယတေ သမသာသော။
(သံ၊ အာ၊ သသ၊ ဏ)

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) သမသဿိယတေ ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) အစိတ်သဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်း သက်သာရာရကြောင်းကြိယာသည် ဗျုပ္ပတ္တိ ဝဝ ၎ နမတ်။

(၃) သမဿာသော ဟူသော နိပ္ပန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) အပေါင်းသဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်း သက်သာရာရခြင်းကြိယာသည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိဓာန်ဋီကာနည်း

(၁) သဟူသော၊ မသ်ဟူသော၊ ဿာဟူသော၊ သောဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော အက္ခရာဟု ဆိုအပ်သော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) အစိတ်သဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်း သက်သာမှုရခြင်းကြိယာ၊ (တစ်နည်း) သံပုဗ္ဗ၊ အာပုဗ္ဗ၊ သသဓာတ်၊ ဏပစ္စည်းသည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) သမဿာသဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်း သက်သာမှုရခြင်းကြိယာသည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ **(ဃ) ဝါကျရှိပုဒ်များကို လိင်စသည်ဖြင့် ခွဲပုံ**

ပဿမ္ဘန္တိ	- အလိင်၊ ဘူဝါဒိဂိုဏ်း၊ ဣကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။
ဧတာယ	- ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒိဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။
တေ	- ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သဗ္ဗနာမပဒ။
မမ္မာ	- ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။
ဝိဂတဒရထာ	- ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
ဘဝန္တိ	- အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ဣကာရန္တ၊ အာချာတပဒ။

သမဿာသပ္ပတ္တာ - ပုလ္လိင်၊ ပုရိသာဒိဂုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။
ကွတိ - အလိင်၊ ဂဏဝိမုတ်၊ ကွကာရန္တ၊ နိပါတပဒ။
ပဿဒ္ဓိ - ကွတ္ထိလိင်၊ ရတ္တာဒိဂုဏ်း၊ ကွကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

၆။ (က) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ကုသလမူလ -အရ အဒေါသကို ယူအပ်သည်ကို သိစေပါသည်။

* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် သရူပတ္ထ, အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဂ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ကာယပဿဒ္ဓိ-၌ ကာယ-အရ ရူပကာယကို မယူရ၊ စေတသိက်ခန္ဓာသုံးပါးကို ယူအပ်သည်ကို သိစေပါသည်။

* သရုပ်ကြားအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဃ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပဿဒ္ဓိ-ကား ပပုဇ္ဇ၊ သမ္ဘဓာတ်၊ တိပစ္စည်း၊ ထိုတွင် သမ္ဘဓာတ်၏ ဝိဂတဒရထ - ပူပန်မှုမှ ငြိမ်းအေးခြင်းအနက်ဟောသည်ကိုဎင်း၊ တိပစ္စည်း ကရဏသာဓနအနက်ဟောသည်ကိုဎင်း၊ ဝိဂတဒရထ-ပူပန်မှုမှ ငြိမ်းအေး၏ဟူသည် စိတ်သက်သာရာရခြင်းပင်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုဎင်း၊ ပ-ဥပသာရ၏ဓာတ္ဝတ္ထာနုဝတ္တက၏အဖြစ်ကိုဎင်း၊ ပဿမ္ဘန္ဓိ ဧတာယတိ ပဿဒ္ဓိ ဟု ကရဏသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုအပ်သည်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ဓာတ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယဓာတ္ဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* အဓိပ္ပါယ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘာဝတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(င) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပဋိပဿဒ္ဓိ-၌ ပတိပုဒ်၏ ဓာတွတ္ထ နုဝတ္တ၏အဖြစ်ကို သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

၇။ (ခ) ဝါကျ၌ တံ-အစွဲကား တံ - အဒေါသော ကုသလမူလန္တိ ပဒံ ဟု စွဲပါသည်။

(ခ) ဝါကျ၌ ဧဝသဒ္ဒါ၏ **ဂဟေတဗ္ဗတ္ထကား** ဝုတ္တတ္ထ၊
နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထကား အဝုတ္တတ္ထ ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ) ဝါကျ၌ အဓိပ္ပေတာသဒ္ဒါထားပုံ

ကာယ-ကား ရူပကာယ၊ နာမကာယဟု နှစ်မျိုးရှိရာတွင် ကာယအပေါင်းဖြစ်၍ ဝင်္ကတ္ထ သံသယတ္ထဖြစ်သောကြောင့် ရူပကာယကို တားမြစ်၍ နာမကာယကို လု၍ယူရသောအရာဌာနာဖြစ်သောကြောင့် (ဂ) ဝါကျ၌ အဓိပ္ပေတာထားပါသည်။

[**ဆောင်**] အဓိပ္ပေတံ၊ နည်းတူကြံ၊ လုရန်စကားမှာ။ (ရွှေ၊ ၃၁၉)

၈။ (ဂ) ဝါကျ၌ ဝုတ္တံ-၏ **ဝစဓာတ် အန္တတ္ထ အရ** ဒေသနာဉာဏ်တော်သည်။

(၁) ထိုဒေသနာဉာဏ်တော်သည် ဒဿနတ္ထ။

(၂) အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်၊ အရဟတ္တဖိုလ်ဉာဏ်၊ သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်တို့သည် ဒီပကတ္ထ။

(၃) ဝေဒနာက္ခန္ဓဿ စသော ဒေသနာတော်သည် ပကာသနတ္ထ။

(၄) မဟာကရုဏာဉာဏ်၊ ပါရမီဉာဏ်၊ ဝိပဿနာဉာဏ်တော်တို့သည် ဝိဘာဝတ္ထ။

(၅) တရားတော်ကို နာရခြင်းအစ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်တိုင်အောင်သော အကျိုးတို့သည် အနုဘာဝတ္ထ။

၉။ **ပဿဒ္ဓိ၏လက္ခဏာဒိစတုက္က**

ပဿဒ္ဓိ ဒရထသမလက္ခဏာ၊ ဒရထဿ နိပ္ဖန္ဒနရသာ၊
သီတိဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ကာယစိတ္တပဒဋ္ဌာနာ။

၁၀။ (ဃ) ဝါကျ၌ **တေ ဓမ္မာ** - ကား **"တို့သည်"** ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ပဿမ္ဘန္ဓိ-၌ သဟဇာတပစ္စည်း။ ပဿမ္ဘန္ဓိ-ကား သဟဇာတပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန် အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

[တေ ဓမ္မာ - အရ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၊ သညာက္ခန္ဓာ၊ သခ်ါရက္ခန္ဓာ၊ ဤစေတသိက် ခန္ဓာသုံးပါးကို ယူအပ်၏။ ပဿမ္ဘန္ဓိ - အရ ဤစေတသိက်ခန္ဓာသုံးပါးတည်း]

ထိုတွင် ဝေဒနာက္ခန္ဓာပစ္စည်းတရားသည် သညာ၊ သခ်ါရ နှစ်ပါးအား သဟဇာတ၊ နိဿယ၊ ဣန္ဒြိယ၊ ဈာန၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ၊ ဤ (၆) ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြိုင်၍ ကျေးဇူးပြုပါသည်။

သညာသည် ဝေဒနာ, သခ်ါရအား သဟဇာတ၊ အညမည၊ နိဿယ။ သမ္ပယုတ္တ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ။ ဤ (၆)ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြိုင်၍ကျေးဇူးပြုပါသည်။

သခ်ါရက္ခန္ဓာသည် သညာ, ဝေဒနာအား ဟေတု၊ အဓိပတိ၊ သဟဇာတ၊ အညမည၊ နိဿယ၊ ကမ္မ၊ အာဟာရ၊ ဣန္ဒြိယ၊ ဈာန၊ မဂ္ဂ၊ သမ္ပယုတ္တ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ၊ ဤ (၁၃)ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြိုင်၍ ကျေးဇူးပြုပါသည်။

*****

ပို့ချစဉ် (၃၀)

(က) ပဿမ္ဘနာတိ ပဿမ္ဘနာကာရော။

(ခ) ဒုတိယပဒံ ဥပသဂ္ဂဝသေန ဝဗိုတံ။

(ဂ) ပဿဒ္ဓိသမင်္ဂီတာယ ပဋိပ္ပဿမ္ဘိတသ ခန္ဓတ္တယသ ဘာဝေါ ပဋိပ္ပဿမ္ဘိတတ္တံ။

(ဃ) သဗ္ဗပဒေဟိပိ တိဏ္ဏံ ခန္ဓာနံ ကိလေသဒရထပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ ဧဝ ကထိတာ။ ဒုတိယပဒေန ဝိညာဏက္ခန္ဓသ ဒရထပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ ကထိတာ။

(ဋ၊ ၁၉၄။ ဘာဒ္ဒိ၊ ဒု၊ ၄၀၅။ ပြည့်၊ ဒု၊ သျှ၊ ၁၈၇)

၁။ (ဃ) ဝါကျကို အနက်ပေးပါ။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာ၊ (ဃ) ဝါကျသို့ ဌပနာပါပနာဒိကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာ တက်ခဲ့ပါ။

၃။ (ခ) ဝါကျစသည်တို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဂန္ထဒေါသတို့ကို ဖြေပါ။

၄။ (က) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏောတပ္ပကို သံဝဏ္ဏနာနှင့်အညီ ဝိဂ္ဂဟပြု၍ စကားကို ခွဲပြပါ။

၅။ (ဂ) ဝါကျလာပုဒ်တို့ကို လိင် စသည် ခွဲပြပါ။

၆။ အထက်ပါဝါကျတို့၌ အာဘော်+သံဝဏ္ဏနာ ဖော်ပြပါ။

၇။ (ဃ) ဝါကျ၌ ပါ၊ ဧဝသဒ္ဒါတို့၏အနက်တို့ကို ဖော်ပြပါ။

၈။ (ခ) ဝါကျ၌ ဝုမိုတံ၏ သုဒ္ဓကြိယာအရ ကောက်၍ ကြိယာပါးတန် ထုတ်ပြပါ။

၉။ (ဃ) ဝံ ကျလာ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ၏ လက္ခဏာဒီစကားကို ထုတ်ပြပါ။

၁၀။ (ဃ) ဝါကျ၌ တိဏ္ဏံ ခန္ဓာနံ-ကို ပဋ္ဌာန်းနည်းစာဖတ်၍၊ ပြောင်နိုင်သော ပစ္စည်းသရုပ်ကိုလည်း ထုတ်ပြပါ။

ပို့ချစဉ် (၃၀) အဖြေ

၁။ (ဃ) ဝါကျကို အနက်ပေးပုံ

သဗ္ဗပဒေဟိပိ၊ အလုံးစုံသောပုဒ်တို့ဖြင့်လည်း။ တိဏ္ဏံ၊ သုံးပါးကုန်သော။ ခန္ဓာနံ၊ ခန္ဓာတို့၏။ ကိလေသဒရထပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ ဇေ၊ ကိလေသာဟူသော ပူပန်ခြင်းမှ ငြိမ်းခြင်းကိုသာလျှင်။ (ဘဂဝတာ၊ သည်။) ကထိတာ၊ ဟောတော်မူအပ်၏။ ဒုတိယနယေန၊ ဒုတိယနည်းဖြင့်။ ဝိညာဏက္ခန္ဓဿ၊ ၏။ ဒရထပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ ဇေ၊ ကိလေသာဟူသော ပူပန်ခြင်းမှ ငြိမ်းခြင်းကိုသာလျှင်။ ကထိတာ၊ ဟောတော်မူအပ်၏။

၂။ (ခ) ဝါကျသို့ ဌပနာအာဘောဂါဒိပဉ္စကစောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဆရာသည် (က) ဝါကျဖြင့် ပဿမ္ဘနာပုဒ်၏ ဘာဝသာနေဝါစကအနက်ကို ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဖွင့်ဆိုတော်မူသည်ရှိသော် ပဋိပ္ပဿမ္ဘနာပုဒ်၏ အနက်ထူးကို မှတ်ရပါသလော။ ထိုသို့ မှတ်ရာသောကြောင့် (က) ဝါကျဖြင့် ပဿမ္ဘနာပုဒ်၏ ဘာဝသာဓနဝါစကအနက်ကိုသာ မဖွင့်ဆိုသင့်။ ပဋိပ္ပဿမ္ဘနာပုဒ်၏ အနက်ကား အဘယ်ပါနည်း။ ဤသို့ စောဒနာဘွယ်ရှိ၍ (ခ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = ပဋိပ္ပဿမ္ဘနာပုဒ်သည် ပဿမ္ဘနာပုဒ်နှင့် အနက်ထူးကို မမှတ်အပ်၊ အနက်မထူး ပတိဉပသာရမ္ဘသာ ပိုသည်ဟု မှတ်အပ်၏ ဟူလို။

(ဃ) ဝါကျသို့ ကျမ်းရိုးငါးချက်စောဒနာတက်

ဆရာ၊ ဘုရားရှင်သည် ပထမ ဒုတိယနည်းနှစ်ပါးကို ဟောတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ဟောတော်မူသည်ရှိသော် နည်းနှစ်ပါးအထူးကို မသိအပ်ဟူသော အနက်သည် ရောက်၏။ (အနုလောမပါပနာ) စင်စစ်တမူကား မရောက်သင့်။

(ပဋိလောမပါပနာ) ထိုသို့ မရောက်သင့်သောကြောင့် နည်းနှစ်ပါးအထူးကိုလည်း ပြဆိုသင့်သေး၏။ (အနုလောမရောပနာ) မပြဆိုဘဲ မနေသင့်တန်။ (ပဋိလောမ ရောပန) မနေသင့်တန်ဘဲ နေချေသော် ဆရာ၌ အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသ သင့်ရောက်ရာ၏ဟု စောဒနာဘွယ်ရှိသောကြောင့် (ဃ) ဝါကျကို မိန့်။

အဓိပ္ပါယ်ကား = ပထမနည်းဖြင့် စေတသိက်ခန္ဓာသုံးပါးတို့၏ ကိလေသာ တို့မှ ငြိမ်းအေးခြင်းကိုသာ ဟောတော်မူအပ်၏။ ဒုတိယနည်းဖြင့် ဝိညာဏ ကွန္ဓာ၏ ကိလေသာတို့၏ ငြိမ်းအေးခြင်းကို ဟောတော်မူအပ်၏ဟု ငါပြဆိုသော ကြောင့် သင်တင်တိုင်းသောဒေါသ ငါ၌မရောက် ကင်းစင်ပျောက်၏ဟူလို။

၃။ (ခ) ဝါကျဖြင့် (က) ဝါကျ၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။

(ဂ) ဝါကျဖြင့် (က-ခ) ဝါကျတို့၌တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်။

(ဃ) ဝါကျဖြင့် (ဂ) ဝါကျ၌တင်သော (တစ်နည်း) ပါဋိ၌ တင်သော အဗျာပိတ၊ အပရိပုဏ္ဏဒေါသကို ပယ်ပါသည်။

၄။ **(က) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာနှင့်အညီ ပဿမ္ဘနာ ဝိဂ္ဂဟ**

ပဿမ္ဘိယတေ ပဿမ္ဘနာ။

ဘေဒစိန္တာဒီပနီနည်း

(၁) ပဿမ္ဘိယတေ ဟူသော ဝိဂ္ဂဟသည် ဗျုပ္ပတ္တိ။

(၂) အစိတ်သဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်း ငြိမ်းအေးခြင်းကြိယာသည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ပဿမ္ဘနာ ဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) အပေါင်းသဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်း ငြိမ်းအေးခြင်းကြိယာသည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

အဘိမာန်ဋီကာနည်း

(၁) ပသ်ဟူသော၊ သမ်ဟူသော၊ ဘဟူသော၊ နာဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးသော အက္ခရာဟု ဆိုအပ်သော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဗျူပ္ပတ္တိ။

(၂) ငြိမ်းအေးခြင်းကြီယာ၊ ပပုဗ္ဗ၊ သမ္ဘာဓာတ်၊ ယုပစ္စည်းသည် ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်။

(၃) ပဿမ္ဘနာ ဟူသော အပေါင်းပညတ္တိသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိ။

(၄) အပေါင်းသဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်း ငြိမ်းအေးခြင်းကြီယာသည် ပဝတ္တိနိမိတ်။

၅။ (ဂ) ဝါကျပုဒ်များကို လင်္ဂစသည်ဖြင့် ခွဲပုံ

ပဿဒ္ဓိသမဏီတာ - ဣတ္ထိလိင်၊ ကညာဒီဂိုဏ်း၊ အာကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတ်နာမပဒ။

ပဋိပဿမ္ဘိတာ - နပုံလိင်၊ စိတ္တာဒီဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

ခန္ဓတ္တယ - နပုံလိင်၊ စိတ္တာဒီဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ သမာသပဒ။

ဘာဝ - ပုံလိင်၊ ပုရိသာဒီဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ ကိတနာမပဒ။

ပဋိသမ္ဘိတတ္တ - နပုံလိင်၊ စိတ္တာဒီဂိုဏ်း၊ အကာရန္တ၊ တဒ္ဓိတ်နာမပဒ။

၆။ (က) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပဿမ္ဘနာ-၌ ယုပစ္စည်း ဘာဝသာဓနအနက်ဟောသည်ကိုဎင်း၊ ပဿမ္ဘိယတေ ပဿမ္ဘနာဟု ဝိဂ္ဂဟပြုရမည်ကိုဎင်း၊ ပဋိပဿာရပုဒ်၏ ဓာတ္ဝတ္ထာနုဝတ္တကအဖြစ်ကိုဎင်း သိစေပါသည်။

* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဘဘိမာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ခ) ဝါကျ၌ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပဋိပဿမ္ဘနာ-၌ ပတိ၏အနက်ထူးမရှိသည်၏အဖြစ်ကို သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ.

(ဂ) ဝါကျ၌ ပဿဒ္ဓိသမ်ဂီတာယ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပဋိသမ္ဘိတတ္တံ-၌ ပဋိပ္ပသမ္ဘိတ ဟူသော ပုဒ်ကား ပဋိပုဗ္ဗ၊ ပပုဗ္ဗ၊ သမ္ဘဓာတ်၊ တပစ္စည်း။ ထိုတွင် ပဋိ+ပ+တို့၏ ဓာတွတ္ထာနုဝတ္တကဏ်အဖြစ်ကိုရင်း၊ တပစ္စည်း ကတ္တားအနက်ဟော သည်ကိုရင်း၊ ပဋိသမ္ဘိယိတ္ထာတိ ပဋိပ္ပသမ္ဘိတံဟု ကတ္တုသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြု အပ်သည် ကိုရင်း သိစေပါသည်။

* ဥပသာရပုဒ်၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဥပသဂ္ဂလိင်္ဂတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ကိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဒုတိယပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

မှတ်ချက်။ ပဋိပ္ပသမ္ဘိတ-ကိတ်ပုဒ်ကို သမ်ဂီသဒ္ဒါနှင့် တတိယာတပ္ပုရိသ် သမာသ်ဖွင့်ပြသောကြောင့် ကတ္တုသာဓနအာဘော် ဖော်ရပါသည်။

(ဂ) ဝါကျ၌ ခန္ဓတ္တယဿ သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပဋိပ္ပသမ္ဘိတပုဒ်အရ စေတသိက်ခန္ဓာ သုံးပါးကို အရကောက်အပ်သည်ကို သိစေပါသည်။

* အရကောက်ကို ဖွင်ပြသောကြောင့် အဘိဓေယျတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

ပဋိပ္ပသမ္ဘိတဿ ဘာဝေါ ဟူသော သံဝဏ္ဏနာဖြင့် ပဋိပ္ပသမ္ဘိတတ္တံ-ကို ပဋိပ္ပသမ္ဘိတဿ ဘာဝေါ ပဋိပ္ပသမ္ဘိတတ္တံ ဟု ဘာဝတဒ္ဓိတ်ဝိဂြိုဟ် ပြုအပ် သည်ကိုရင်း၊ တ္တပစ္စည်း ဘာဝတဒ္ဓိတ်အနက်ဟောသည်ကိုရင်း သိစေပါသည်။

* ဝိဂြိုဟ်အနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် အဘိဓာနတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။
* တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းအနက်ကို ဖွင့်ပြသောကြောင့် ပစ္စယတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။

(ဃ) ဝါကျ၌ ပိသဒ္ဒါကား သမုစ္စည်းအနက် ရှိပါသည်။
ဧဝသဒ္ဒါကား အဝဓာရဏအနက်ရှိပါသည်။
တိုတွင် ကိလေသဒရထပဋိပ္ပသဒ္ဓိသည် ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ၊
အပ္ပဋိပ္ပသဒ္ဓိသည် နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ ဖြစ်ပါသည်။

၈။ (ခ) ဝါကျဝယ် ဝမိုတံ-၌ **သုဒ္ဓကြီယာအရ** ပဋိပ္ပဿမ္ဘနာ ဟူသော အစိတ်အစိတ် ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါတည်း။

မှတ်ချက်။ ဗာဟျတ္ထအရ မေးလျှင်လည်း ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါပင် ဖြစ်။

(၁) ပဋိပ္ပဿမ္ဘနာဟူသော ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဒါသည် ဒဿနတ္ထ။

(၂) ဒေသနာဉာဏ်တော်သည် ဒီပကတ္ထ။

(၃) ပဋိပ္ပဿမ္ဘနာဟူသော တရားတော်ကို ကြားနာရခြင်းသည် ပကာသနတ္ထ။

(၄) မဟာကရုဏာဉာဏ်၊ ပါရမီဉာဏ်တော်တို့သည် ဝိဘာဝတ္ထ။

(၅) ဒိဋ္ဌဓမ္မိက, သမ္ပရာယိက၊ လောကီလောကုတ္တရာ အကျိုးတို့သည် အနုဘာဝတ္ထ။

၉။ **ဝိညာဏကွန္ဓာ၏ လက္ခဏာဒိစတုက္က**

ဝိညာဏံ = ဝိဇာနနလက္ခဏံ။ ပုဗ္ဗင်္ဂမရဿံ

သန္ဒဟနပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ နာမရူပပဒဋ္ဌာနံ။

၁၀။ (ဃ) ဝါကျ၌ **တိဏ္ဏံ ခန္ဓာနံ**-ကား **"တို့၏"** ဟူ၍ အနက်ပေးသောကြောင့် ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ နောက်ပုဒ်၌ သဟဇာတပစ္စည်း၊ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ-ကား သဟဇာတပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်အဖြစ်ဖြင့် စပ်အပ်၏။

(၁) ဝေဒနာက္ခန္ဓာသည် သညာက္ခန္ဓ၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာအား သဟဇာတ၊ နိဿယ၊ ကမ္မဿ်ယ၊ စျာန၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ၊ ဤ(၆)ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြု၍ ကျေးဇူးပြုပါသည်။

(၂) သညာက္ခန္ဓာသည် ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာအား သဟဇာတ၊ အညမည၊ နိဿယ၊ သမ္ပယုတ္တ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ။ ဤ (၆) ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြု၍ ကျေးဇူးပြုပါသည်။

(၃) သဒ်ါရက္ခန္ဓာသည် ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၊ သညာက္ခန္ဓာအား ဟေတု၊ အဓိပတိ၊ သဟဇာတ၊ အညမည၊ နိဿယ၊ ကမ္မ၊ အာဟာရ၊ ဣန္ဒြိယ၊ ဈာန၊ မဂ္ဂ၊ သမ္ပယုတ္တ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ၊ ဤ (၁၃) ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြိုင်၍ ကျေးဇူးပြုပါသည်။

မှတ်ချက် - ပုစ္ဆာ (၂၉-၃၈) တို့တွင် နံပါတ် (၁၀)သည် အရကောက်အတူ ဖြစ်၍ ပစ္စည်းပြိုင်တူပါသည်။

အဌသာလိနီပို့ချစဉ်ကျမ်း ပြီး၏။

❑ ❑ * * * ❑ ❑

ဆုတောင်း

* ဗုဒ္ဓဟောကြား မြတ်တရားကို
ရေးသားပါရ မြတ်ပုညကြောင့်
ဘဝဖန်ခါ ကျင်လျည်ရာ၌
မှန်စွာပူပြင်း ကိလေကင်း၍
အလင်းဉာဏ်ရောင် ကိုယ်တွင်းအောင်သည်
ဆောင်တိုင်းပြီးမြောက်ပါစေသော်။

* ဗုဒ္ဓဟောကြား မြတ်တရားကို
ရေးသားပါရ ကုသလကြောင့်
ဘဝနောင်ခါ သံသရာ၌
ပညာများမြတ် ကျမ်းဂန်တတ်၍ . . .။

* ဆတ်ဆတ်ကျော်ကြား လူနတ်များကို
တရားရေအေး တိုက်ခါကျွေး၍
ငြိမ်းအေးအမှန် မြတ်နိဗ္ဗာန်သို့
ကောန်မုချ ရောက်ရပါစေသော်။

အမျှဝေ

ဤသို့ရေးရ ကုသလ၏ ဘာဂကောင်းမှု အစုစုကို ကျေးဇူးကြီးမား မိဘများအား အစထား၍ သုံးဆယ်တစ်ဘုံ ကျင်လည်ကုန်ငြား လူနတ်ဗြဟ္မာ သတ္တဝါတို့အား အမျှ-အမျှ ဝေးဝေငှပါ၏။ အမျှရ၍ ကိုယ်,စိတ်နှစ်ဖြာ ကျန်းမာချမ်းသာကြသည် ဖြစ်ကြပါစေကုန်သတည်း။

□□□ **** □□□

ဦးခင်မြင့်+ဒေါ်အေးအေးမြင့်

သမီး - သူရိန်ဝင့်ဝင့်ဟန်၊ နွေးလဝန်းအိ

သား - မောင်လွင်ဘုန်း မိသားစု

ကျောက်မြောင်း၊ ရန်ကုန်မြို့မှ

လှူဒါန်းပါသည်။